't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
14de jaargang 1999 * Nr. 1 * Januari-maart

Karel Louis Goovaerts, in Hombeek geboren in 1920, trad in bij de orde der Franciscanen. In 1996 vierde hij zijn gouden priesterjubileum en precies 50 jaar geleden was zijn eerste missieopdracht in Kongo begonnen. Pater "Wulfram" keerde na een eerste termijn nog viermaal terug naar daar tot maart 1969 om dan hier aan parochiewerk te gaan doen.

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel. 015 / 42.33.26

afgiftekantoor MECHELEN 1

DE KRINGWERKING

Dit is dan het eerste nummer van een nieuwe jaargang: de veertiende reeds. In de loop der jaren werd het wel en wee van het Hombeek van nu en van weleer in dit heemkundig tijdschrift al uitgesmeerd over meer dan duizend bladzijden. Dikwijls wordt ons gevraagd of we niet uitgeput geraken aan stof. Wie de laatste tijd nog eens het archief van de kring bezocht heeft, kent het antwoord. Stof is er meer dan genoeg, voor jaren, maar de losse gegevens ordelijk verzamelen, op tekst zetten en verwerken voor publicatie met de nodige illustraties, dat vraagt tijd, veel tijd. We maken er het beste van maar blijven bovendien steeds openstaan voor alle hulp van gelegenheidscorrespondenten met plaatselijk merkwaardig nieuws van vroeger of van nu. Stuur het ons !

't Ridderke komt aan huis bij ongeveer 300 gezinnen. Voor een klein heemkundig gebied is dit meer dan bevredigend. We hopen dat ook dit jaar ons lezerspubliek nog mag aangroeien. Daarom vragen we onze lezers niet te aarzelen met het

HERNIEUWEN VAN HET ABONNEMENT '99.

De prijs blijft onveranderd 350 frank (8,75 euro) voor gewone leden en
1.000 frank (of meer) (25 euro of meer) voor sponsors en ereleden

Deze 14de jaargang zal met zijn 4 nummers het jaar 1999 afsluiten en meteen ook de eeuw. We zullen in de loop van het jaar er kunnen op terugblikken hoe men honderd jaar geleden aankeek tegenover zo een eeuwwende. We hebben ons ook voorgenomen deze unieke gebeurtenis niet onopgemerkt te laten voorbijgaan.

HOMBEEKSE KRONIEK VAN DE 20ste EEUW

Alle bijzonderheden tussen 1 januari 1900 en 31 december 1999 worden verzameld en chronologisch op tekst gebracht. In 2000 willen we deze gegevens in boekvorm publiceren. Het wordt in krantenstijl honderd jaar geschiedenis of de HOMBEEKSE KRONIEK VAN DE 20ste EEUW. Ieder jaar wordt ingeleid door een korte beschouwing. Alle in het oog springende feiten en gebeurtenissen zullen er in opgesomd worden: onze wereldlijke- en geestelijke bestuurders, merkwaardige personen, inhuldigingen, feesten, kermissen, stoeten, sportactiviteiten, blijde en droeve gebeurtenissen, rampen, optrekken en verdwijnen van bijzondere gebouwen, de verenigingen enz. enz. enz. Hieraan wordt gewerkt in een kerngroep. Wie er wil aan deel nemen geve zijn naam op aan de redactie. We willen natuurlijk ook alle bijzondere feiten van alle verenigingen in dit boek vermelden, zowel van de nog bestaande als van de reeds verdwenen verenigingen.
Daarom doen we een beroep op de bestuursleden om ons mee te delen wanneer hun vereniging gesticht is en welke belangrijke feiten plaats grepen in de loop der tijden.

EEN NIEUW BESTUUR

Op de statutaire vergadering van 19 februari werden 6 bestuursleden, die zich herverkiesbaar gesteld hadden, herverkozen bij handgeklap; Wim BAETENS, Ward DE KEMPENEER, Raymond LAUWERS, Libert LOOSEN, Marie-Louise MIES, Angèle SELLESLAGH. Het bestuur werd tevens uitgebreid met één nieuw lid: Pol HENDRICKX. De kring mag zich gelukkig achten om met zo een gemotiveerd en actief sturend team te kunnen werken en bovendien nog een nieuwe vrijwillige "medewerker" bij de leiding te mogen begroeten. Anderzijds kan steeds op bereidwillige handen van veel leden gerekend worden.
Secretaris Wim Baetens gaf lezing van het verslag van het voorbije werkjaar. Raymond Lauwers belichtte de financiële toestand die status-quo bleef met 1998, Libert Loosen brak een lans voor meer ruimte en meer hulp bij het archiveren, Firmain Verlinden belichtte Sinte Mette en dauwtrappen, Georges Nachtergaele stelde een fiets- en een wandeltocht voor. De activiteiten '99 werden voorgesteld door Wim Baetens en Ward De Kempeneer (zie verder). Er werd nog lang nagebabbeld bij een wijntje en een belegd broodje.

1462

VOORDRACHT OP VRIJDAG 12 MAART

Dit jaar is het 100 jaar geleden dat onze best bekende Vlaamse dichter overleed. Het past dat we hem op wat bijzondere wijze gedenken. Op de eerste bijeenkomst van dit jaar krijgt ge de gelegenheid een fervent Gezellekenner en voordrager te horen. Hij belicht de dichter ook aan de hand van talrijke originele dia's die nog niet eerder aldus getoond werden en waardoor het echt menselijke aspect van de persoon Guido Gezelle verduidelijkt zal worden. We nodigen u uit op deze voordracht over

GUIDO GEZELLE
door Guido HELLEMANS

Cultuurhuis Leliëndaal, 12 maart, 20 uur
inkom gratis

BEZOEK AAN HET STEDELIJK O.L.VROUW ZIEKENHUIS OP 9 MAART

Meerdere leden hebben op de algemene vergadering de wens uitgedrukt om in te gaan op de uitnodiging van Roland Straetmans, directeur van het ziekenhuis om de nieuwbouw onder begeleiding te bezoeken. De rondleiding duurt 2 uur en zal plaats hebben op **dinsdag 9 maart.** We spreken af, **ofwel om 2.15 uur aan de receptie van het ziekenhuis,** Zwartzustersvest 47, Mechelen**, ofwel om 1.45 uur aan het cultuurhuis Leliëndaal**. Daar groeperen we ons in volle wagens en vertrekken stipt om 2.00 naar Mechelen.

UITSTAP NAAR DAMME : BEZOEK VAN DE TENTOONSTELLING TIJL UILENSPIEGEL

Op zaterdag 24 april maken we een uitstap, anders dan anders. Onder leiding van Gert Loosen wordt het weer een cultureel-litterair onderonsje, zeker als we weten dat we in het historische Damme een gecommentarieerd bezoek zullen brengen aan de tijdelijke tentoonstelling die er loop over Tijl Uilensppiergel.
We voorzien te reizen per trein tot Brugge om daar in de boot over te stappen voor de kanaalvaart.
Verdere details en kostprijs voor deze uitstap volgen. Houdt deze dag alleszins al vrij !

LELIËNDAAL : EEN BOEK EN EEN TENTOONSTELLING

Van **zaterdag 30 oktober tot zondag 14 november** loopt deze tentoonstelling ingericht door de archeologische kring "Oud Mechelen" in samenwerking met Hoembeka en met het cultureel centrum van Mechelen. Het oude klooster gaf enkele geheimen prijs na de opgravingen die drie jaar duurden. De vele bodemvondsten zijn van primair belang en leren ons over gewoonten en gebruiken bij de Norbertinessen die er tot 1578 hebben gehuisd. Alle bijzonderheden over het verdwenen klooster, veel tot nu ongekende feiten, vele rechtzettingen van tot nu verkeerde interpretaties, worden uitvoerig behandeld in het boek over Leliëndaal geschreven door Stefaan DE COCK dat dan wordt voorgesteld en aangeboden . Details volgen later.

HET BOEK MEULDERMANS / MUYLDERMANS

Op de informatiedagen en tentoonstelling over deze familie in oktober vorig jaar hebben we meer dan 500 bezoekers begroet. Vooral naamgenoten, al dan niet aansluitend aan de stam van Oxdonk, zijn opgekomen van uit alle windstreken van ons land, ook van uit Nederland en Oostenrijk zelfs. Het was niet alleen nuttig maar noodzakelijk dit voorafgaand contact te hebben. Zodoende is aan de uitgewerkte stamboom veel verbeterd en vooral aangevuld. Meer dan 400 personen werden ingepast. Alle personen gegevens zijn op het stamboomprogramma Haza Data ingebracht en de medewerkers van deze werkgroep schrijven nu de bijhorende teksten. Als alles volgens het werkschema verloopt, verschijnt het boek op 19 september a.s.
De voorstelling van het boek en uitrijking aan de inschrijvers zal dan gebeuren in de tuinen van het **huis Dr. Jules MEULDERMANS, Diepestraat 11 te Hombeek** (familie De Maeyer), waar alle belangstellenden van een passende ontvangst zullen kunnen genieten om bij te praten bij een drankje en een versnapering.

KASTELENROUTE IN ILE DE FRANCE OP 14,15 EN 16 MEI

De Hoembekareis 1999 gaat terug naar Frankrijk. Het hoofdthema dit jaar zijn enkele van de beroemdste Franse kastelen als Fontainebleau, Vaux-Le-Vicomte, Ecouen, Chantilly, Pierrefond. Bovendien zullen we een bezoek brengen aan een paar kleinere bijzondere plaatsen op onze weg maar ook het bisschoppelijk paleis van Laon en de begraafplaats der Franse koningen in St. Denis. We overnachten twee maal in het golfhotel Le Reveillon in Lesigny. De prijs bedraagt 11.500 frank (12.000 frank single). Hierin is alles begrepen; de reiskosten, overnachtingen, gidsen, inkomgelden, morgenontbijt en de maaltijden 's middags en gastronomische maaltijd 's avonds, inclusief de dranken aan tafel.
De reis is beperkt tot 45 personen. Er werden reeds veel inschrijvingen geboekt op de jaarvergadering zodat er maar een paar plaatsen meer beschikbaar zijn. **Reserveren bij Raymond LAUWERS tel. 41 21 62**

ARCHIEF

Het volume aan Hombeekse gegevens dat bij de heemkundekring thans opgeslagen wordt, doet het lokaal uit zijn voegen barsten.

Buiten de personengegevens van Hombeek, die nagenoeg compleet zijn, hebben we nu ook deze voor Leest, Laar en Heffen beschikbaar en geklapperd. Ook de verzameling doodsbrieven en prenten is nu uitgebreid met een collectie van onze buurgemeentes Leest en Heffen. Intussen werden ons vele boeken en tijdschriften geschonken vooral van historische of genealogische aard. We kochten ook tientallen werken, o.m. de volledige reeks bijdragen van de Oudheidkundige kring van Mechelen.
Onze bibliotheek bevat reeds 1100 exemplaren.

Wie ons wil helpen met gedachtenisprentjes en doodsbrieven, of over het algemeen met alle losse bladen (van verkiezingen en dgl.), folders, affiches, prenten, boeken met betrekking op Hombeek, Leest en Heffen, zouden we zeer dankbaar zijn. Op uw zolder geraakt het vroeg of laat verloren. In het archief van de heemkundekring wordt het bewaard voor hen die er jaren na ons nog belangstelling zullen voor hebben. Telefoneer 41 74 11 en Agnes Lambrechts zorgt er voor dat het goed terecht komt !!!

Hombeekse gegevens zijn voor zover beschikbaar nu verzameld in een honderdtal dossierdozen per onderwerp of per vereniging. We hebben reeds een verzoek gericht voor meer ruimte naar ons bestuur en onze cultuurfunctionaris, maar er is geen beterschap in het vooruitzicht gesteld. Er zit niet anders op dan tot plafondhoogte opstapelen. Op **zaterdag 20 maart** worden helpers verwacht om de rekken te herinrichten.

Raadpleging van het heemkundig archief kan ook op volgende data (woensdagen van 19.30 uur en zaterdagen van 9.00 uur): wo 10 en za 27 maart, wo 7 en za 24 april, wo 12 en za 22 mei, wo 9 en za 26 juni, wo 8 en za 25 september, wo 13 en za 23 oktober, wo 10 en za 27 november, wo 8 december.

VERDERE ACTIVITEITEN 1999

Buiten de hier apart aangekondigde activiteiten, kunnen volgende data reeds aangekruist worden:

VOORDRACHTEN

11 juni " MECHELSE AMBACHTEN, in het bijzonder de textiel verwerkende ambachten van de stad" voordracht door Jeroen VAN DER AUWERA.

8 okt. " DE STAD MECHELEN ten tijde van KAREL V en verdere ontwikkeling" voordracht door Patrick DE GREEF

CULTURELE ONTSPANNING of ONTSPANNENDE CULTUUR

1 mei Dauwtrappen, morgenvoettocht door het Mechels en Hombeek broek met nadien een hartelijke schotel spek met eieren.

12 juni Fietstocht met een of ander heemkundig snoepje.

2 okt. (datum nog te bepalen) wandeltocht in Zoniën met middagmaal in Jesuseik.

FOLKLORE

7 nov. Kinderlichtstoet, dierenzegening en ommegang.

11 nov. Sinte-Mettezingen

HOMBEEKSE FIGUREN

Wim BAETENS
met medewerking van José VAN DER ELST

Pater WULFRAM GOOVAERTS ofm

Karel Goovaerts, alias pater Wulfram o.f.m.

Karel Louis GOOVAERTS werd te Hombeek geboren op donderdag 19 augustus 1920 als oudste kind van Jan Goovaerts en Louisa Van Loo. Zijn ouders woonden in de Zepstraat in een huisje dat ze van bij hun huwelijk betrokken en afkomstig was van het echtpaar Doms dat naar Boom verhuisde. Dit huis kreeg de naam *'t Schoem*. We weten niet waarop het slaat. Vermoedelijk had het iets te maken met de bewoners zelf. Zijn vader was algemeen bekend als ***Zjang van 't Schoem***. Hij stamde uit een landbouwersgezin en boerde zelf ook maar zijn hoofdbezigheid was zijn handel in biggen en varkens. Zijn moeder, Wis Van Loo, was een rustige en vriendelijke vrouw.

Karel kreeg bij zijn doopsel de twee grootouders als doopgetuigen wat toen algemeen gebruikelijk was, namelijk Karel VAN LOO en Ludovica KOECK. Hij deed in Hombeek zijn lagere school om daarna in Mechelen de humaniorastudies te volgen. Hij stond bij de plaatselijke jeugd algemeen bekend als een eerder stille jongen.

In november 1940 verliet Karel Hombeek om in het noviciaat te treden bij de paters Franciscanen in de Kortrijkstraat te Tielt. Deze studies deed hij in de beroerde oorlogsjaren. Hij werd priester gewijd op 25 augustus 1946 en werd kort daarop als Pater WULFRAM te Hombeek plechtig ingehaald om er zijn eremis te doen. Van 5 augustus 1947 tot 9 januari 1948 voltooide hij nog zijn priesterstudie met de "eloquentie sacra" en volgde dan zijn roeping als missionaris. Hij vertrok voor Belgisch Kongo.

Een eerste maal reisde hij af op 24 april 1948 vanuit Antwerpen. Hij kwam aan te Dilolo op 2 mei 1948 en reisde de dag daarna door naar Kanzenze. Van mei tot november 1948 kreeg hij 6 maanden taalstudie te Kanyeye. Van 14 november 1948 tot 15 juni 1954 heeft hij zes jaar gewerkt in de brousse te Katanga.

Op 26 juni 1954 mocht onze Hombeekse broussepater een eerste maal met verlof naar huis. Vanuit Dilolo vertrok hij naar Antwerpen waar hij op 12 juni 1954 aankwam. Tijdens dit verlof verbleef hij te Mechelen als ministerie-pater, een door de overheid betaalde sociaal werker.

Van 15 september 1954 tot 15 oktober 1955 was hij in het klooster van de Minderbroeders te Hasselt en ging dan naar Lokeren om er les te geven in de Sint Laurentiusambachtsschool. Hij werd ook de *zondagse onderpastoor* in de St.-Laurentiusparochie, de hoofdkerk van Lokeren.

Op 7 september 1957 ging hij voor de tweede maal naar Kongo. Hij reisde af vanuit Antwerpen met de Matadi. In Leopoldstad (Kinshasa) vloog hij naar Kolwezi in Katanga. Van begin september 1957 tot 27 juni 1960 was hij leraar in de normaalschool van Sandoa. In de zomer van 1960 nam hij een paar maand verdiende rust te Hombeek.

Zijn derde afreis naar Kamina was op 13 september 1960. Te Sandoa nam hij zijn oude functie weer op als leraar in de normaalschool. Op 25 augustus 1961 werd hij overgeplaatst naar de normaalschool van Luabo. Na 3 jaar intensief werk nam hij terug een paar maand verlof en verbleef hij nog eens in zijn geboortedorp.

Op 1 oktober 1963 reisde hij voor de vierde maal af naar Kongo en hernam hij zijn oude post als leraar te Luabo. Na een kort verlof in Juni 1965 reisde hij voor de vijfde maal op 22 september 1965 terug naar zijn leerlingen in de normaalschool te Luabo. Een laatste maal nam hij verlof in 1967. Voor een zesde en laatste maal reisde op 17 oktober van het zelfde jaar naar zijn missiepost.

boven:
1946 - Inhuldiging en eremis van pater Goovaerts te Hombeek.
De plechtige communicanten in de Zepstraat bij het versierde ouderlijk huis "het Schoem"

midden:
Pater Wulfram met ouders broer, zuster en schoonzuster

onder:

De jonge missionarie in Kapanga, het toenmalige nog Belgisch Kongo, met enkele van zijn leerlingen.

Hij ging er Pater Caecilius (Gerard DEMOT) vervangen op de militaire basis. In maart 1969 kwam hij aan op Zaventem van zijn laatste Kongo reis.

Na enkele weken doorgebracht te hebben in het klooster te Mechelen werd hij op 14 mei 1969 tot pastoor benoemd in de parochie van Sint-Jan de Evangelist te Blanden bij Leuven. Op 15 juni werd hij er geïnstalleerd.
Op Allerheiligendag 1982, aan het einde van de hoogmis in zijn parochiekerk, kreeg hij een beroerte. Hij was dan 62 jaar oud. Drie jaar later, op 10 mei 1985, ging hij op rust. Hij verblijft nu in het klooster van de paters Minderbroeders te Vaalbeek (Blanden), een rustig oord tussen de bossen en niet ver van de "Zoete Waters" van Heverlee. In het missietijdschrift *"De stem van Sint Franciscus"* van november 1967 hebben wij nog een artikel gevonden van zijn hand, waar hij een analyse maakt van het Zaïre sinds de dekolonisering en de oorzaken van de moeilijkheden daarmee verband houdend.

DE GENEALOGIE GOOVAERTS

Pater wulfram is een telg uit de grote stam Goovaerts die in onze streek reeds van in de 15de eeuw voorkomt, voornamelijk in de omgeving van Zemst. Er blijken in deze gemeente twee grote takken te zijn: deze verwant en afstammend van de beroemde familie Van Releghem (zo geheten naar het kasteel ?) en een tweede die zich rond 1600 gevestigd heeft te Wormelaer op het gehucht Zemst-Laar. Van deze laatste tak stammen de Hombeekse naamgenoten af en ook deze van Leest. We schetsten de voorouders in bijgevoegde tabel maar behandelen hier wat uitvoeriger de gezinnen van de overgrootouders, grootouders en ouders van pater Wulfram.

Peter Jan GOOVAERTS (°Leest 1828 – 1898) en Maria Josephien VERBERGT (1831 – 1886).
Ze waren in 1860 gehuwd te Hombeek. In mei 1862, twee jaar na hun huwelijk, gingen ze inwonen bij de 52-jarige Pieter Jan DE BLESER en zijn 59-jarige vrouw Joanna Catherina DE COCK, een kinderloos echtpaar. Aldus bleven ze wonen in dat huis op den Boskant

Daar werden hun vijf kinderen geboren.
Peter Antoon GOOVAERTS (1861 - 1933) ongehuwd
Anna Maria GOOVAERTS (1864 - 1922). Ze huwde in 1893 Jan Bt. BOEY van Zemst (°1863 - 1910)
Jan Frans GOOVAERTS (°1866). Hij huwde in 1895 met Maria Louisa KOECK
Jan Antoon GOOVAERTS (°1868). Hij vertrok in 1890 naar Blaasveld.
Anna Catherina GOOVAERTS (°1871) ongehuwd.

Zijn echtgenote Josefien VERBERGT was de dochter van Peter Antoon VERBERGT van Humbeek (1794) en van Maria Theresia VAN DEN BRANDE, landbouwers op den Boskant, achter het kasteel Expoel (Breden Driesstraat). Peter Antoon VERBERGT woonde er met zijn echtgenote in het huis van haar ouders Jan Bt. VAN DEN BRANDE en Joanna BRION., dochter van Frans BRION en Anna VAN STEENWINCKEL.

Jan Frans GOOVAERTS (1866 - 1930) en Maria Louisa KOECK (Heffen 1872 – 1928)
Ze huwden in 1895 en gingen wonen in de Boomkesstraat bij Jan Bt. VAN DEN BRANDE (°1842). Bij deze 53-jarige vrijgezel, een verre verwant van de moeder van Jan Frans, was de 23-jarige Maria Louisa Koeck dienstmeid.

Ze hadden volgende kinderen:
Peter Jan GOOVAERTS (1895 -1965), gehuwd in 1920 met Maria Louisa VAN LOO (1896 – 1972)
Anna Maria GOOVAERTS (1896), gehuwd in 1924 met Louis Philip VAN DEN BROECK
Peter Antoon GOOVAERTS (1898 - 1971), gehuwd in 1930 met Maria Clementina CEULEERS (1899 – 1948)
Maria Mathilde GOOVAERTS (1899), gehuwd in 1919 met Jozef Louis VAN DER ELST (1891 – 1974)
Anna Hortensia GOOVAERTS (1900), gehuwd in 1924 met Jan Alfons VAN LOO, Blaasveld
Jozef Edward GOOVAERTS (1901), gehuwd in 1926 te Battel met Anna Hendrika DIDDENS
Jan Bt. GOOVAERTS (1902 - 1903)
Maria Leonia GOOVAERTS (1904), gehuwd in 1928 met Alfons Hendrik VERBIST (Zwaantje)
Joanna Alida GOOVAERTS (1905 - 1994), gehuwd in 1930 met Jan Ernest VAN DAM
Louisa Celina GOOVAERTS (1907 - 1908)
Jan Frans GOOVAERTS (1908 - 1910)
Clement Alfons GOOVAERTS (1910), gehuwd met Louisa ROBIJNS
Frans Stefaan GOOVAERTS (°Basel 9.10.1914, + Hombeek 24.11.1914)

Het gezin bleef in de Boomkesstraat wonen. Tijdens de eerste wereldoorlog zijn de ouders met hun 10 jonge kinderen op de vlucht gegaan. De moeder was in verwachting van haar 13de kindje dat in het Waasland geboren werd. Kort na hun terugkeer te Hombeek is het echter overleden. Van de 13 kinderen bleven er 9 in leven.

Peter Jan GOOVAERTS (1895 -1965) en Maria Louisa VAN LOO (1896 – 1972)

Peter Jan was in Hombeek algemeen bekend als ***Zjang van 't Schoem***. Kort na zijn huwelijk ging hij in de Zepstraat wonen. Dit huis kreeg de naam ***'t Schoem*** en is recent nog een restaurant geweest is met dezelfde naam. We weten niet zeker of deze naam met de bewoner meegekomen is of de woning reeds vroeger zo heette.
In dit huis woonden begin 1900 twee koppels. (1) Jozef Nicolaes DOMS (Kapelle o/d Bos 1881) en zijn echtgenote Maria Catherina VAN INGELGOM (H.1883) met hun dochter Melanie (°1915), en (2) de echtlieden Jan Louis BUELENS (°1890) en Elisa VERLINDEN (°1891). Deze laatsten verhuisden bij hun huwelijk in 1913 naar den Dries. Het eerste koppel bleef er nog wonen tot 1921. Dan verhuisden ze voor een korte periode naar de Kattestraat en verlieten Hombeek om zich te Boom te vestigen.
Dus kort na zijn huwelijk in 1920 woonde Zjang van 't Schoem en Wis Van Loo alleen in hun woning. Zjang was een joviale man die vooral bij de Hombeekse boeren goed bekend was als handelaar in biggen. Op de tweede kermisdag had Zjang zijn vaste plaats voor de herberg "De Kroon" van Mandus Goossens, om er op de stoep zijn biggen uit te stallen in grote rieten manden. De prijs werd druk bediscussieerd. Het akkoord werd besloten met een palmslag. Dikwijls kon men nog de aanmoediging horen van Zjang die de koper feliciteerde als volgt: *"Alez, bedankt hé, en geluk ermee met het beestje."* Niet alleen de boeren waren zijn klanten op de Sinte-Mettekermis maar zeer veel particulieren hadden dan het vette varken geslacht, het varkenshok ontsmet en met nieuw stro belegt klaar om het nieuw biggetje er in op te fokken.

Het echtpaar had drie kinderen:
Karel (°1920), later pater Wulfram.
Frans (1921 - 1987) die in 1943 huwde te Zemst met Maria Levrier en zich daar vestigde, eerst als kleermaker.
Maria (1927 - 1980) die in 1948 huwde met Louis STERCKX.

Het gezin Sus Goovaerts – Louisa Koeck uit de Boomkesstraat, grootouders van pater Wulfram; (van links naar rechts) (boven); Eduard, Antoon, Jan (vader van de pater), Maria, Mathilde, Hortensia, Leonie (onder); Alfons, Jozef, grootvader Sus, grootmoeder Louisa Koeck, Alida

De voorouders van pater Wulfram uit de stam Goovaerts van Zemst, Hombeek en Leest.

Judocus GOYVAERTS
ca.1610 - Ze 18.2.1688
x Ze. 11.9.1638
Josina WEYNS
+ H. 31.10.1691
Landbouwer te Zemst-Laar op het gehucht Wormelaer. Het gezin telde 7 kinderen.

Rombout GOYVAERTS
Ze. 22.11.1650 - Ze. 6.10.1728
x Ze. 2.7.1679
Anna VAN SEGHBROECK
1657 -Ze. 24.2.1739
Landbouwer te Zemst-Laar op het gehucht Wormelaer. Het gezin telde 10 kinderen.

Judocus GOYVAERTS
Ze
x H. 1710
Martina JACOBS
H

Andreas GOYVAERTS
Ze. 24.10.1698 - H. 4.8.1762
x H. 1727
Maria BOETS
ca 1700 + H. 4.4.1763
Hij huwde met een meisje van Hombeek en ging daar wonen op den Dries. Het gezin had 2 kinderen.

Petrus GOYVAERTS
Ze 1713 - 1784
x H. 1745
Maria CEUPPENS
Ze 1717 - 1784
Landbouwer op Wormelaer Het gezin had 6 kinderen.

Rumoldus GOOVAERTS
Ze. 9.7.1729 - H.27.2.1768
x Me. (O.L.V.) 3.2.1753
Maria VAN GEYSEL
Mu. 27.1.1719 (?)
Dochter (?) van Philip VAN GHIJSEL en Petronella HERSTRAETEN

Antoon GOYVAERTS
Ze 1762 - 1813
x Ze 1791
Petronella CEULEERS
H 1760 - 1848
De tak van "Blauwpotes" Katiestraat

Pieter Jan GOOVAERTS
H. 1759 - 1839
x H. 1791
Anna Cath. MENSCH
H. ca. 1877 - 1801
xx Anna Cath. VAN RIET
De tak van "Weer van Lienes"

Jan Antoon GOOVAERTS
H. 17.9.1765 - H. 5.5.1846
x Mu. 13.4.1790
Anna Cath. VAN GHIJSEL
Mu. 12.12.1766 - H. 17.12.1844
Werd in 1795 bij de Hombeekse notabelen gerekend. Woonde eerst in de Kattestraat, dan op hoeve "de Torekens". Dochter van hendrik VAN GHIJSEL en Anna Catherina LAUWERS (leest)

Jan Frans
1797
x
DE HOEF

Jan Frans GOOVAERTS
H. 1792 - H. 1867
x H.
Elisabeth GOOVAERTS
1794 - 1843
De tak van "De Torekens" van "Berges" van Ida Martin

Pieter Jan GOOVAERTS
H. 1796 - H. 1874
x H. 1833
M.Francisca GOOVAERTS
De tak van "De Pietje" op den Dries

Jacobus GOOVAERTS
H. 2.11.1799 - Le. 28.7.1877
x Le., 22.4.1822
Marie VERLINDEN
H.20.1.1802
Landbouwer te Leest in de Winkelstraat
Dochter van Judocus VERLINDEN (Hombeek) en Jacoba VERHOEVEN (Leest)

Jan Antoon GOOVAERTS
1823 - 1878
x 1860
Sophie GOOVAERTS
1833 - 1869

Peter Jan GOOVAERTS
Le 16.1.1826 - H; 22.2.1898
x H. 11.12.1860
Marie Josphina VERBERGT
H. 26.12.1831
Landbouwer te Hombeek op den Boskant Het gezin telde 5 kinderen
Dochter van Pieter Antoon VERBERGT en M.Theresia VAN DEN BRANDE

Frans August GOOVAERTS
1864 - 1940
x 1890
M. Catherina CEUPPENS
Landbouwers te Leest

Jan Frans GOOVAERTS
H.7.3.1866 - H. 23.12.1930
x H. 1895
Marie Louise KOECK
He. 23.12.1872 - 21.12.1928
Landbouwer te Hombeek in de Boomkesstraat
Het gezin telde 13 kinderen

Eugeen GOOVAERTS
1901 - 1982
x
Augusta DE WITTE
Hoofdonderwijzer te Hombeek

Peter Jan GOOVAERTS
H.25.7.1895 - H. 31.8.1965
x 1920
Marie Louise VAN LOO
H. 27.6.1896 - 1972
Woonde in de Zepstraat Handelaar in biggen en varkens In het gezin waren 3 kinderen.
Dochter van Charles VAN LOO en van Joanna Catherina STEVENS

Karel Louis GOOVAERTS
1920 Pater Wulfram

H = Hombeek
Ze = Zemst
Le = Leest
Me = Mechelen
Mu = Muizen
He = Hever

Van Damme
Goovaerts

HET DAGBOEK VAN MEESTER BERTENS

" Er is een boek dat niet in de handel te verkrijgen is. Het is het boek van onze herinneringen, goede en kwade, korte en lange, aangename en droeve, belangrijke en andere. We lezen in dit boek van herinneringen met open en gesloten oog, in het daglicht of in de duisternis. Het geheugen is onze dienaar, die als de voorzegger op het toneel de herinneringen inblaast. Wij hebben maar te luisteren om ze te verklanken.

Wordt het leven stilgelegd dan wordt het boek voor eeuwig gesloten. Welgeleerden en voorname personen schrijven hun herinneringen op in dikke boeken, onder de naam van: "*Mémoires*". Deze moeten hun daden verheerlijken en de onverantwoorde daden verrechtvaardigen met alle beschikbare middelen. In menige gevallen zijn *mémoires* een rijke bron van inkomsten.

Ik schrijf geen *mémoires*, ik noteer mijn herinneringen uit persoonlijk genoegen, ik kijk er in als in een spiegel en zie mezelf in het spel der handelingen als toeschouwer en ook als acteur.

Zal ik belangstelling opwekken bij de enkelen, die vroeg of laat dit boek in handen nemen of openslaan?

Het boek heeft onmiskenbare waarde voor mensen die met mij in hetzelfde tijdstip geleefd hebben, maar hoeveel zijn er al niet met hun gesloten boek naar de eeuwige rustplaats verhuisd ? Wilt ge nog iemand vinden van uw leeftijd en uit dezelfde kring van buurschap, dan moet ge op de tenen gaan staan en de hals rekken om er één in 't schot te krijgen. Toch waag ik het spel uit tijdverdrijf. De verveling is één der vijanden die ons, ouderlingen, gestadig beloeren. De verveling is de memel, de worm in het hout, en, mijn leuze is :

"***Laat ons leven alsof we nooit moesten sterven*** ! "

Op deze wijze werd het zeer merkwaardig dagboek van meester Bertens ingeleid. Merkwaardig om de inhoud en om de wijze waarop het is ontstaan. Niemand wist dat de meester zijn jeugdherinneringen had neergeschreven. Pas na zijn overlijden werd door zijn kinderen ontdekt dat in een schuifje van een nachtkastje iets hard opgeborgen was; een volgeschreven schrift met een kartonnen kaft. Op meer dan 250 bladzijden schoolschriftformaat waren een honderdtal cursiefjes geschreven over diverse Hombeekse eigenheden, gebruiken, gebeurtenissen, toestanden en mensen. Waarschijnlijk had hij veel vroeger notities gemaakt, misschien op losse papieren. In zijn schrift werden ze nu verzameld en overgeschreven. Hij klasseerde zelfs zijn verhaaltjes alfabetisch en voegde er achteraan een index aan toe. De beschrijvingen situeren zich in zijn prille jeugd, nog voor de eeuwwisseling 1900 en lopen uit tot het interbellum, de periode tussen de twee wereldoorlogen. Soms missen we de naam van de personen over wie het gaat of zelfs de juiste plaatsnaam maar meester Bertens, een lieve en ook bescheiden man, vermeed te kwetsen door namen te noemen bij delicate of genante situaties.

"*Zal ik belangstelling opwekken bij de enkelen, die vroeg of laat, dit boek in handen nemen of openslaan* ?" vroeg hij zich af. Hij moest het weten dat zijn verzamelde verhaaltjes voor de heemkundekring een unieke informatiebron zijn waar al vaak naar verwezen werd en waar we nog meermaals zullen op terugkomen. Door deze fragmentarische verwijzingen is het gevaar niet denkbeeldig dat men vanwege de bomen het bos niet meer ziet. Het voor ons zo prestigieuze en bijzonder dagboek dreigt uit het oog verloren te gaan en wat nog erger is de auteur ervan. Daarom willen we in dit nummer dit merkwaardig dagboek eens extra belichten door enkele cursiefjes te brengen. We willen hierdoor eer brengen aan de man die het schreef, een Hombekenaar in hart en ziel. Als pastoor De Ridder beschouwd wordt als de eerste geschiedschrijver van onze gemeente en parochie, dan verdient meester Emiel Bertens zeker alle honneurs als de eerste schrijvende heemkundige van Hombeek.

De auteur Emiel BERTENS

Frans Bertens, de vader van Emiel, was in 1858 te Mechelen geboren. Hij was 24 jaari toen hij naar Hombeek kwam als smidshelper bij de dorpssmid. Hij logeerde bij het echtpaar Pier Stroobants en Net Willems, hij smidsgast en zij herbergierster in het dorp in de latere bekende herberg van Nicola (nu Leona, Hombekerkouter 7). Frans Bertens huwde met Jetteke Van Horenbeeck (1860) van Mechelen. Ze gingen wonen in de tweewoonst op de Mechelse steenweg naast het huis "de Koos" (nu recht tegenover het voormalig postkantoor). Frans werkte toen in het arsenaal te Mechelen.
In dit gezin werden 5 kinderen geboren: Emiel (°1883-1962)
Jan Jozef (°1886-1915)
Henri Louis (°1888-1908)
Carolien (°1895-1952)
Jan (°1901-1973)

Meester Emiel Bertens was de oudste. Vaak werd hij ook "Miel van Jetteke" genoemd naar de voornaam van zijn moeder. Zijn broer Jan Jozef sneuvelde in de eerste wereldoorlog te Leysele in 1815. Zijn tweede broer Henri Louis was leerling aan de normaalschool toen hij in 1907 als 19-jarige overleed. Zijn jongste broer Jan huwde te Hombeek met Fien Sijmons. Hij was houtbewerker en sculpteur en woonde in de vroegere statiestraat, nu Frans Reyniersstraat. Hij was een kunstzinnig man en van hem zijn heel wat gedichten bewaard ook over Hombeek. Hij stierf in 1973. Zijn zus Carolien huwde met Egied Muyldermans en woonde in Kapelle-op-den-Bos waar ze in 1952 schielijk overleed.
Na zijn studies aan de normaalschool gaf meester Emiel Bertens eerst les in Terhagen en vanaf 1910 tot zijn op ruststelling in de jongensschool in de Bankstraat te Hombeek. Hij huwde Theresia Van Causbroeck uit de Moststraat en van 1917 woonden ze in het linker schoolhuis. In 1931 stierf zijn vrouw, slechts 47 jaar oud.
Het gezin telde niet minder dan 10 kinderen van wie er 7 in opgroeiden:
Frans Bertens x Odille Van Der Kuylen
Maria Bertens x Jef Saerens
Alida Bertens x Jozef Van Herck
Alfons Bertens x Elisabeth Heyderich
Marcella Bertens x Leander Boogaerts
Remy Bertens
Julienne Bertens x Jean Smets

In een eerste korte tekst vertelt de meester iets over Hombeek in de tijd voor het verleggen van de Zenne. Hij heeft de Zennewerken van nabij meebeleefd als 10 jarige en schrijft er ook over in een ander verhaal. De verziekte mentaliteit en wrevel tussen de dorpsbewoners en die van den achteruit wordt ook aangetipt..

H O M B E E K

"Wij verplaatsen ons naar het einde van de negentiende eeuw, zonder de grens van de twintigste eeuw te overschrijden. Hombeek is een lief dorpje aan de Zenne. Ik ben er geboren.
Het is een landbouwgemeente die langs de oostzijde grenst aan de aartsbisschoppelijke stad Mechelen. Bij klaar en helder weder en bij ontbladerde bomen, zien we een aantal kerktorens van de stad die hun spits in de hoogte steken met aan het hoofd de kolos van Sint Rombouts. Komt de wind uit die kant, dan brengt hij schraal weder, dan horen wij het klokkengelui, de bronzen zware basstem van Salvator er bovenuit, plechtig en indrukwekkend. Men blijft staan om ze te beluisteren, uit eerbied en genoegen.

De Zenne is een kleine waterloop, een kleine rivier, en bij lage tij onbevaarbaar. Zij is aan onze grond verbonden en daarom is zij ons lief. Zij komt uit zuidelijke richting, maakt op sommige plaatsen de grenslijn, slingert met een grote kromming door de kom van het dorp en verwijdert zich noordwaarts om verderop haar waters met die van de Dijle te versmelten om samen uit te monden in de Rupel.

De kom van het dorp is het centrum van het geestelijk en bestuurlijk leven en bedrijvigheid. Daar staan: de kerk, het gemeentehuis, de jongensschool van de gemeente, het stationsgebouw. Daar staat op de kermisdagen nog immer de kermis of foor. Daar wordt de jaarlijkse varkensmarkt gehouden. Daar komen de bewoners van heel het grondgebied, van de verschillende gehuchten, kermis vieren. Daar werd de eerste fanfaremaatschappij opgericht: Sint Martinusfanfare, naar de patroon van de parochie. Daar stond de vrijheidsboom.

Voelden de bewoners van de dorpskom zich de meerderen ? Ik durf het niet te ontkennen en ook niet te bevestigen."

De ouders van Emiel leefden intens mee met het dorpsleven en waren ook actief betrokken bij alle feesten. Zijn vader was lid van het koor, van de toneelgroep en in het bijzonder van de fanfare St.-Martinus. Jetteke was een graag geziene vrouw. In een kort verhaaltje vernemen we iets over zijn vader die samen met veel andere dorpsgenoten met de "bloktrein" naar het arsenaal ging werken.

MIJN VADER

"Als kleine knaap heb ik vader en de vaders van mijn speelkameraadjes naar hun werk weten gaan, naar het werkhuis van de staat waar machines en wagens voor de ijzeren weg gemaakt en gerepareerd werden. Men noemde die werkplaatsen "het arsenaal". Te 6 uur 's morgens trokken de arsenaalmannen uit de straat in de richting van Mechelen waar de werkhuizen stonden. Ze gingen allen te voet, met wilgen blokken aan de voeten die in de stille morgenuren op de steenweg klonken als paardengetrappel. Aan het oor van een zinken koffiestoop, over de pols van de linkse hand geslagen droegen ze de schoofzak met een voorraad boterhammen voor een hele dag, een dag van twaalf uur. Toen ze weer thuis kwamen was het wijzerke rond.

Er verliepen vele dagen dat de kinderen hun vader niet zagen, alleen des zondags kon vader ons op de knieën laten paardje rijden. Mijn vader was geen roker, maar zijn maat over de deur de lange Van Erp had onafgebroken zijn *neusbranderke* met koperen muts, in de mond. Een *neusbranderke* was een stenen pijp, waarvan een groot gedeelte steel afgebroken werd.

In het jaar zoveel werd een speciale trein ingezet voor de arsenaalmannen van hier en over de hele lijn van Dendermonde. Deze trein kreeg bij het volk de naam van "*bloktrein*" omdat de reizigers blokken droegen. De wagens hadden geenszins de vorm van de nieuwe ingevoerde treinen die als "bloktreinen" bekend stonden omdat ze grote afstanden zoals Antwerpen - Brussel en omgekeerd in één adem deden. Het arsenaal van Mechelen was het eerste werkhuis van de staatsinstelling der spoorwegen. In Hombeek waren een aantal inwonende arsenaalmannen, die er ook hun stiel uitoefenden, mijn vader was smid een ander was paswerker, maar men zei *ajusteurder*. Er waren schilders, schrijnwerkers, ketelmakers, kopergieters, garnierders enzovoort."

Over het dorpsleven van toen vernemen we ook iets in het cursiefje dat hij in de index onder "Bier" klasseerde. Er worden in zijn dagboek meerdere bladzijden vol geschreven met de namen van de herbergen en cafébezoekers. In het dorp kon men toen geen vier huizen passeren of er was minstens één herberg bij. Soms lagen drie en meer herbergen naast mekaar. Het bier was in vergelijking met nu zeer goedkoop.

HERBERGBEZOEK

"Bier is onze nationale drank. Het wordt gebrouwen van gerstkiemen, hop, suiker, water en wat weet ik al. Ons dorpke was gezegend met een groot aantal herbergen. Meestal betrokken zij hun bier uit Mechelen omdat de brouwer ook vaak de huisbaas was of omdat het bier omwille van zijn uitstekende hoedanigheden gekend en geroemd was. Mechelen bezat voorzeker even zoveel brouwerijen als parochiekerken en dat betekent wat.

Op ons grondgebied was ook een kleine brouwerij met name "het Hoefijzer". De geneesheer van de gemeente, Victor CEULEMANS, die ook lange jaren burgemeester van Hombeek is geweest, had een kleine boerderij en ook een kleine brouwerij. De dokter had kinderen genoeg om hem te vervangen in deze twee uitbatingen.

Bier staat bekend als een gezonde, smakelijke en ook voedzame drank. De dranklustigen roemen het juist daarom als zijnde voedsel en drank of eten en drinken! De glazen pinten in de herbergen, rolvormig met dikke bodem, waarborgden de inhoud van ruim een halve liter en dit zonder onderworpen te zijn aan een wettelijk voorschrift. Bijgevolg was er geen verplichting van pinten te ijken zoals dit voor andere maten en gewichten het geval was.

Zodra de kinderen 's Zondags naar het bed waren, kwam vader, die al enige herbergen bezocht had met vrienden van het hoogzaal of van het toneel, dan naar huis om moeder te halen om hem te vergezellen nog enkele herbergen te doen. Het was een gebruik dat vader de versgetapte pint bier aan moeder overhandigde. Zij raakte *effekes* met de lippen de rand van het drinkglas, blies het schuim weg en liet een golfje in de mond vloeien. Er was nauwelijks een daling van het heerlijke nat te speuren. Bierke, plezierke !

Werkelijk, het bier kon als een tovermiddel vreugde en plezier scheppen. De blozende kaken getuigden dat bier in bloed kon veranderen zoals in Cana water in wijn".

De onderwijzer Emiel Bertens zal wel begaan geweest zijn met het aanleren van maten en gewichten. Interessant is dat de zeer oude termen uit het "Ancien Régime" eigenlijk nog niet uitgestorven waren eind vorige eeuw. Op de drempel van de grootste muntherschikking die we in een mensenleven zullen moeten meemaken, van frank naar euro, is het de moeite waard even stil te staan bij de problemen die onze voorouders moeten gehad hebben om wijs te geraken uit al die termen als centen en centiemen, stuivers en oorden. Interessant is ook de prijsvergelijking met nu. Als een cent ongeveer 1,50 zou zijn, zien we hoe goedkoop toen bier, sterke drank en petrol was,met minder accijns.

DE MUNTEN

De eenheid van het muntstelsel is de frank. Voor de kinderen is dat altijd de koperen cent geweest. De kinderen werden met centen naar de winkel gestuurd. Een cent was onze zondagse pree. 's Zondags in de mis bedroeg het stoelgeld : één cent.
Voor een cent zouden wij gevochten hebben of een commissie gedaaen op aanvraag van een buurvrouw. Voor een cent zouden wij, voor expres, ons zieltje verkopen, een hele donderdag namiddag aardappelen rapen of op de koeien passen in de weide. Voor een cent kocht men twee *affeirekes*, een *suikeraffeireke* en een *siroopaffeireke* of een ronde eierkoek of twee rechthoekige amandelkoeken of een ronde koek met in het midden er op een nic-nac koekje.
Om een cent uit te sparen, voor snoep, verschalkte men moeder en ging men op een lage lange bank zitten, ik zou ze kunnen noemen : de bank van de arme, ofwel bedroog men de stoeltjeszetster met de zeggen : "*ik heb geen cent*". Die kende dat liedje. Haar wijsvinger ging dan bestraffend omhoog. Het was meer dan binnensmonds sermoentje dat zij de kleine bedrieger gaf die uit schaamte naar de vloer keek om de blikken niet te kruisen van de grote mensen in de omgeving.

De cent had nog een kleiner broertje : de halve cent of centiem. Een oude, rijke, gierige vrouw hoorde ik eens zeggen; twee halve centen maken een cent. Met andere woorden : vele kleintjes maken een groot.

Er waren nog koperen muntstukken : 5 centiemes en 10 centiemes. En in nikkel muntstukken van 5, van 10, van 20 centimes, het stelsel 1-2-5. In goud waren er munten van 10, van 20, van 50 en van 100 fr. Een zilveren frank woog 5 gram . Een dubbele frank woog 10 gram en een vijffrankstuk woog 25 gram.

Wie ingevolge zijn beroep een grote voorraad koperen centen had zoals de stoeltjeszetster, herbergier, winkelier enz, die maakten er rollen mee in papier, rollen van 50 stuks of 1 frank zij betaalden daarmee dan de brouwer. De brouwergasten mochten geen geld ontvangen. Wanneer koperen geld een tijd lang in een vochtig en luchtig klimaat of bodem gelegen had op het land of op een dak, van een kerktoren, dan sloeg het groen uit. Dit groen was roest en heette kopergroen, een vergif. Derhalve werden jonge kinderen, vooral deze welke de gewoonte hadden koperen geldstukken in de mond te steken, gewaarschuwd voor vergiftiging.
Ziehier enkele prijzen :

1 kg zout :	3 centiemen
1 kg bitter :	65 centiemen
1 kg cristalisé :	60 centiemen
1 kg bonen :	70 centiemen
1 kg koffie :	1.8 fr. tot 3 fr.
1 kg boter :	3 fr.
1 kg spek :	90 centiemen
1 kg princessen :	40 centiemen
1 l melk :	10 centiemen
1 l petrol :	12 centiemen
1 citroen :	7 centiemen
1 ei :	10 centiemen
1 glas bier :	10 centiemen
1 druppel jenever :	6 centiemen
1 lampglas :	20 centiemen
1 dagblad :	2 centiemen
1 fles pilzen :	15 centiemen
1 pak watten ;	20 centiemen
1 borstel :	75 centiemen
1 duif :	1 fr.
1 fazant	2,6 fr.
1 ossenstaart :	2,05 fr.
1 schapentong :	0,40 fr
1 doktersbezoek :	1 fr.
1 dagwerkvrouw :	2,42 fr.
50 kg kolen :	1.80 fr.
2500 kg kolen :	87.50 fr.
500 kg brandhout :	18 fr.
100 kg aardappelen :	5 fr.
100 kg bakperen :	3 fr.

OUDE MUNTEN

een oordje, een duit, een stuiver, de gulden
Van ouds werd met gulden gerekend.
De gulden was 2.09 à 2.10 fr. waard.
Of nog 16 1/2 stuiver hadden de waarde van 1.50 fr.
Een duit was een klein geldstuk. Men treft het woord aan in het gezegde: "*hij bezit geen duit meer*" m.a.w. hij is doodarm.

Een oordje was insgelijks een klein geldstuk om de spaarzaamheid op te wekken zei men : "*een oordje gespaard is een oordje gewonnen*"
Een boerin die met boter naar de markt geweest was, zou bij haar thuiskomst zeggen : Ik heb zestien en half van mijn boter gehad per kg. Daaruit kan men afleiden dat 1.5 : 16.5 = ongeveer 9 centimes de waarde van een stuiver was.

OUDE MATEN

een el was ongeveer 0.70 meter

Op de markten en langs de deur werden stoffen en linten verkocht. Door de marktkramers of leurders werden de goederen afgemeten per el. De el was de afstand van midden de borst tot het uiteinde van de uitgestrekte linkerarm. Een farceur ging bij zijn buur winkelier om een el melk. De man achter de toog stond verbluft doch herwon vlug en kalm zijn koelheid van geest. Hij haalde een pot melk, stak een vinger in de melk en trok een lijn melk ter lengte van een el. De farceur gaf zich geenszins verloren en zei : "rolt dit eens op" !

De duim en de voet (ca. 28 cm.)

Drie voet en half was circa een meter. De breedte van een "bed" (zaaibed of plantbed) werd door de boer bepaald op drie of meer voeten (met blokken aan). Ook werd de lengte afgemeten in voeten.

Oude gewichten: het pond : 500 gr of 1/2 kg
half pond : 250 gr of 1/4 kg
vierdeel : 125 gr of 1/8 kg
steen (vlasmaat) 3 kg

oude inhoudsmaten: een kapper = 1/3 l

Een "kapper" was een drinkglas.
In de herbergen tapte men 's zondags in de voormiddag "kappers" en in de namiddag pinten bier. Een kapper bier kostte 3 cent of 6 centiemen; een pint bier 5 cent of 10 centiemen.

een meuke

Een meuke was een wissen mandje, met een bodem van stokjes, ietwat van elkaar verwijderd. Het meuke kon dienen als maat en als zift om *asse* van de stoof te ziften.

OUDE LANDMATEN

de roede : 5,6 meter in 't vierkant = 31,36 m²
een dagwand : 100 roeden of 3.136 m²
(= 31 are 36 ca)
een bunder : 4 dagwand of 12.544 m²
(= 1 ha 25 are 44 ca)

Een roede was een korte stok. Elke boer had een roede-stok om desgevallend de grootte van zijn land te meten. Het woord roede wordt in de bijbel gebruikt. "*Wie de roede spaart bemint zijn kinderen niet*." Een plek grond afgemeten met een roede op een bepaalde lengte in het vierkant, kreeg de naam roede.
In de provincie Antwerpen was een roede 5.6 m in het vierkant of 31.36 m.
In Brabant : 25 m2. 4 dagwand was 1 ha.

Meester Bertens beschreef ook oude beroepen zoals de straatleurders met petrol, de scharensliep, de pot-au-ferre, maar hij registreerde ook enkele marginalen, drankverslaafden meestal die maar weinig kansen kregen in de weinig sociale maatschappij van toen. Ze hadden geen bijstand en hun broodwinning hing af van wat klusjeswerk. In feite waren ze vooral aangewezen op goedgeefsheid van anderen. De beschreven personen kennen we niet met de ware naam, enkel met de toenaam. Wie er meer over weet of nog andere markante dorpsfiguren kent zouden we dankbaar zijn indien hjj/zij ons dit moest melden.

JEPPE LEER

Typen zijn als standbeelden, zij overleven hun tijdgenoten. Hun "onsterfelijkheid" komt niet uit grote verdiensten maar zij blijven leven in de geest van die na hen komen. Zo iemand was ook JEPPE LEER. Hij woonde in een zijstraatje in de dorpskom, in een huis van den arme. Des winters sliep hij 's nachts meermaals in de bakoven van een boerderij waar de reuk van versbakken brood nog tegen de wanden plakte. Hij was meer zat dan nuchter en als hij bedronken was waggelde hij over de straat als een koorddanser. Terwijl hij zijn evenwicht trachtte te behouden werd hij wel eens achterna gezeten door een bende straatbengels. De stoutste van hen trok aan de boord van zijn fuik en zijn lichaam balanceerde dan tot hij tenslotte ten gronde viel, tot groot jolijt van de kameraden. Grote mensen, die toevallig in de nabijheid waren, bleven staan. Ze bekeken het treurig toneel en zetten monkelend hun weg voort. Niemand was stoutmoedig genoeg om de dwaze jeugd terecht te wijzen en hun gebrek aan eerbied af te keuren.

BUIK MAAS

Een eeuwige vrijgezel, groot van constitutie. Moest hij in een bemiddeld milieu zijn opgegroeid dan was hij zeker een prachtkerel geworden, sterk en schoon. Helaas, "Jenevertjelief" dat was zijn lijfspreuk en ook zijn bederf en zijn ondergang. Hij knapte links en rechts karweitjes op voor een borrel en een chick of soms voor een eetmaal of een weinig zakgeld. Zijn fortuin bewaarde hij voorlopig in een lijnwaden beursje dat hij met een wrong in de hals dichtknoopte. Het zakje verdween dan in de broekzak. Buik Maas kreeg gratis logies op de *tassing* van een rommelkot in de nabijheid van het statiegebouw. Daar lag hij op wat hooi en strooi zoals het kindeke Jezus van Betlehem.

PATATTE KLOS

Hij was vroeger een welingezetene burger geweest die nu als knecht zich tevreden moest stellen een onderkomen te vinden als levensonderhoud. Hij was eveneens zoals de twee vorigen een verstokte vrij-

gezel. Op jongere leeftijd was hij nog in het bezit van een tinnenmaat vol goudstukken. Wie met de palm van de hand een goudstuk kon wegvangen mocht het in drank verteren met de kameraden.

TITSKE DE PINKER

Hij was een oud gediende van de oost (?) en gepensioneerd door de Nederlandse staat. Hij trok 1fr daags. Hij leurde met stekjes en blink en andere kleine *snossel.* Aldus kon hij wat bijverdienen en een borreltje meer drinken. Hij borg zijn bescheiden koopartikelen in een houten bak, die met een lederen riem over een schouder hing, daarom ging hij gebogen gelijk iemand die zijn kruis droeg.

PEER KLAVADDER

Op zijn oude dag door geraaktheid getroffen, was hij half lam en moest op een wandelstok steunen om te gaan. Tot overmaat van ramp had zijn wettige echtgenote hem verlaten. Hij was liefhebber van het korte nat.

Op nieuwjaarsdag wenste hij aan ieder die hij op zijn weg ontmoette alle heil en zegen. Sommigen kregen er als toemaatje bij: "*et beaucoup d'avancement*". Peer was soldaat geweest. Later had hij dienst gedaan als bareelwachter aan de ijzeren weg tussen Belle-vue en Meulemaekers.

Peer droeg in de binnenzak van zijn vest een testament waarin hij als algemeen erfgenaam voorkwam maar de erfenis bleef uit. Sommige dagen was hij zo opgewonden dat hij aan iedereen die het horen wilde verkondigde *:"... nu is het op komst"*. In die hoop heeft hij geleefd en is hij gestorven.

PIKKÉS

Een zeer goede vakkundige pot-à-faire van waar zijn bijnaam "*Fons de pot-à-faire*". Hij droeg een vosachtig bakkebaardje en was zanger vanaf zijn geboorte. Hij was één der mannen van "nooit geen uurke plezier". Hij zong als hij werkte, hij zong als hij ging, hij zong als hij dronk en . . . dit deed hij meer dan genoeg. Zijn lijfspreuk was: "*doe open Trees of het is krak met grote ... met grote, doe open Trees of het is krak met grote ...* " en na de laatste woorden ging hij *permentelijk* op zijn hukken zitten.

Het verlies van zijn Net, even tenger als hij, bracht nog meer verwarring in zijn leven. Dikwijls sloeg hij de weg in naar Mechelen. Het was meer lopen dan gaan. Hij sprak veel binnensmonds tot ingebeelde personen. Hij stond stil en maakte breedvoerig armbewegingen. Dan zette hij het op een loopje om zijn verloren tijd in te halen.

SUSKE PLEZIER

Barrevoets, blootshoofds, broekpijpen en hemds-mouwen opgerold, een eeuwige lach op zijn rond, rood aangezicht, steeds tevreden: dit was Suske Plezier.

MANNEKEN TRAS

Hij had een treurige vermaardheid die in een lied werd vertolkt, nog enkele woorden zijn mij bijgebleven:

Manneken Tras die op de zolder gekropen was.
'k Weet niet om welke reden ... enz

Een bijzonderheid is dat de dichter van het schamplied een man uit Mechelen was, die zelf geen voorbeeldig gedrag had. Hij was plakker van stiel en oefende dit beroep uit waar en wanneer ?... dit wist niemand.

Het is waar: men wordt beklad door een vuile pot.

VADER VAN JEF GAT ...of JEF GADDER

Een type van vergetelheid!

En toch werd hij van tijd naar de winkel gestuurd een boogscheut verder gelegen. Om het niet te vergeten moest hij gedurig herhalen, "*een kilo zout, een kilo zout, een kilo . . .*".. Had hij het ongeluk iemand te ontmoeten die hem onvoorziens groette en beantwoordde hij de groet dan moest hij huiswaarts keren om beteuterd als een kind te vragen wat hij moest halen.

FREE PATEET

Met deze bijnaam was hij gekend door klein en groot want hij had vriendschap te koop. Free was de tussenpersoon tussen boer en paardenkoopman. Free kende iets van paarden van hun hoedanigheden en gebreken. Free was veel op de baan en kende al de paarden uit de omtrek, de *goeie* en de slechte, de goedwillige en de koppige van aard. Free verdiende *ne* cent zonder werken zoals werd gezegd. Free genoot het vertrouwen der boeren tot hij op zekere dag tegen de lamp liep. Free verkocht namelijk remedies voor zieke paarden, maar het bleek dat het geneesmiddel grotendeels bestond uit rodekoolsap.

MUS GORIS

Deze eenzaat was wel mannelijk door geboorte maar vrouwelijk van manieren. Niet van de domste maar een babbelkous zonder gelijke, een zedenpreker en filosoof. Bij dit dubbelzinnig individu moest op de duur wel een vijs los geraken. In beide handen een open dik kerkboek, brevierend als een priester, trok hij op zekere dag de straten van de gemeente door in alle richtingen. Geen kwaad mens !

TISSENS

Hij was geen parochiaan zoals de vorige personen, geen bewoner van de gemeente maar toch was hij hier gekend als een kwade penning zowel door de liefhebbers van het kortnat als door de maag- en tandpijnlijders en door al de kerkgangers van de vroegmis. Tissens was een aristocraat onder de marskramers. Hij was gekleed als een bankier: hoge hoed, lange slipjas, zware gouden ketting op de ronde witte gilet en aan de vingers gouden met edelsteen bezette ringen. Om zich af te vragen ; *"heeft die man het werken nog wel nodig?"*

Staande op een prachtig rijtuig bespannen met twee goed in de huid zijnde dravers zou hij zelf het antwoord geven. Bij elk bezoek stond hij tegenover de ingangspoort van de kerk. *"Uit liefde voor het lijdende mensdom, uit pure goedheid, was hij daar";* zo klonken zijn woorden. Hij hielp degenen welke slechte tanden in de mond hadden en dag en nacht ondragelijke pijnen moesten verduren, hij hielp de maaglijders die ineenkrompen van krampen en steken.

Voor al die sukkelaars had hij kruiden, die wild groeiden in bos en wei. Ze werden door de mensen vertrapt omdat ze de geheimen der kruiden niet kenden. Zijn ouders en voorouders hadden hem het geheim als een erfgoed overgelaten en hij zette dit edelmoedig en menslievend werk voort. Ter plaatse en ten aanschouwen van een grote menigte trok Tissens tanden enkel en alleen met een potaarden pijpensteel. Ondertussen speelden een drietal ingehuurde muzikanten om de kreten van de patiënt zo goed mogelijk te verdoven en de aandacht af te leiden. De slimme kerel had een woordenvloed, een welsprekendheid, een beweeglijkheid waardoor de omstanders verbazend goed betoverd werden.

Zodra de geheime geneeskrachtige middelen te voorschijn gehaald werden, begon men te dringen en stoten om een flesje voor de tanden of een pakje kruiden te bemachtigen. De kruiden moesten thuis op jenever gezet worden. Tissens of Mijnheer Tissens zoals hij zich zelf noemde, maande de mensen aan, geduldig te zijn hij had voldoende voorraad en iedereen zou gediend worden. Intussen speelde het trio lustige deuntjes met hun koperen muziek-instrumenten. De barmhartige Samaritaan gaf eindelijk het vertreksein en zwaaiend met de hoge hoed in de hand verliet hij het kerkplein waar de laatste toeschouwers en kopers waren blijven staan. De kwakzalver, zo werd hij onderhands toch genoemd, vulde zijn zakken met geld zodat ze er rond van stonden.

TINTELJEUNDERS

Wanneer wij op de straat op vreemde muziektuigen het aria : ra-ra-ra, ra-ra-ra-ra, ra-ra-ra-ra-ra, ra-ra-ra-ra-ra, ra-ra-ra-ra-ra (bis) dan buitelden wij buiten met een veel lawaai en gestommel omdat we de woorden niet verstonden. We holden moeder achterna die we om uitleg vroegen maar die het ook niet verstond. Twee straatmuzikanten in vreemde nationale kledij zongen en spraken in een vreemde taal, door de groten Titteljeunders geheten (wat een woord-verminking was voor "d'Italjaanders", eigenlijk waren het Tirolers). De ene bespeelde een soort blokfluit en de andere een doedelzak, de ene gaf de melodie ten gehore en de andere het accompagnement.

Deze muzikanten bleven een tijd al spelende staan en dan weer slenterden zij langzaam voorwaarts, de ogen in alle richtingen draaiend naar nieuwsgierig bewoners die naar buiten kwamen. Ze wierpen hen een geldstuk toe of legden het in de kroes van een derde gezel. Een knik met het hoofd vanwegen de straatmuzikanten was hun dank. Nog een tijdje hoorden wij hen fluiten en doedelzak spelen tot ze aan de omdraai van de straat uit onze ogen verdwenen.

In dezelfde stijl beschreef meester Bertens over oude gebruiken als katerskoersen, kegelspel, boogschieten enz. maar ook over gebeurtenissen als doopsel, vormsel, ondertrouw en zoveel meer.
In twee teksten vertelde hij over mest en een meststortplaats. Hij hield toen reeds een pleidooi voor natuurlijke bemesting en de verspilling van waardevol mest. Als de beer er van wegvloeide vergeleek hij dat met de lekkere "saus van een gebraad" (sic), maar de chemische groeimiddelen, die volgens hem niet zonder gevaren waren, konden in hun opgang niet meer gestuit worden. We citeren hierna een deel van zijn mestcursiefje en verwijzen de rest naar het volgend artikel van Frans Beukelaers over het gelijkaardig onderwerp.

MEST

"De kringloop van stalmest, van uitwerpselen van mens en dier plaatst ons voor het wonder hoe uit het slechte, het bedorvene het goede kan gewonnen worden. De ontbinding der natuurlijke meststoffen maakt stoffen vrij die onontbeerlijk zijn voor de planten. Op hun beurt zorgen deze planten voor ons voedsel of drank of kleding of verwarming en voor gebruiksvoorwerpen. Alles wordt niet altijd naar waarde geschat.

Hoe dikwijls zien we geen mesthopen op enkele passen van de stal aan weer en wind blootgesteld waarvan een beekje bruine vloeistof wegloopt. Het was het beste bestanddeel wat we kunnen vergelijken met de saus voor het gebraad. Het was een verlies en daarenboven schepte het een onooglijk beeld.

Vele waterputten in de nabijheid van een oude beerput of van een mesthoop worden besmet. De bakstenen putten zijn poreus en ook door de bodem dringt water door wat verdunde *beir met* water verklaart. De zonnestralen doen ook de onbescherm-de mesthopen aan huis en op het veld verdampen.

Uit landbouwstatistieken is gebleken, hoewel deze gegevens niet altijd stroken met de werkelijkheid, dat jaarlijks voor meer dan 2 miljoen frank verlies aan stikstof geleden wordt. Iedereen weet dat stikstof de meest opbouwende grondstof is en ook de duurste meststof. Een boer verkocht geen meststof maar hierdoor verloor hij meer dan hij zou verkocht hebben".

Toen paardevijgen en koeienvlaaien nog waarde hadden

Frans BEUKELAERS

In deze tijd van overbemesting, mestoverschotten en mestactieplannen, kunnen we ons moeilijk voorstellen dat er ooit een tijd geweest is van groot tekort aan mest. Op veel inboedelbeschrijvingen van boerderijen, zij het bij een overlijden van één der ouders met minderjarige kinderen, zij het bij een openbare verkoop om uit onverdeeldheid te geraken, werd de mesthoop apart getaxeerd. Men gaf voor het welriekende stapeltje nog veel geld ook. In Hombeek reden de boeren nog tot na de tweede wereldoorlog met hun beerkarren nog vloeibaar mest ophalen aan den beerput van de Kees bij de Zenne. Het beerschip bracht de Antwerpse overschotten tot daar. Het werd overgepompt in de grote overdekte reservoir. Eén of twee paarden in de tredmolen brachten het mechanisme in werking om de *beer* over te pompen in de beerbakken die in lange rijen stonden aan te schuiven.

Wat voor Hombeek was, gold ook voor de omliggende dorpen. In een akte van de schepenbank van Kapelle-op-den-Bos van 2 januari 1784 lazen we het volgende over de verpachting van het recht om de mest en andere vuiligheid te mogen opruimen in de toen aangelegde *casseyde ofte steenwegh*.

Het hiernavolgend relaas geeft ons een goed idee hoe het er destijds aan toe ging.

Conditien ende Voorwaerden
Ten waer op dat die regeerders deser parochie ende vrijheijt van Capellen op den Bosch representerende het corpus ende geheele gemijnte alhier, publiecquelinck den meestbiedende sullen verpachten ten proffijte der selve gemijnte allen het geirne mest ende vuijligheijt liggende ende te bevinden opde geoctroijeerde ende alhiergemaekte casseyde ofte steenwegh, alles ingevolge het kerckgebodt ende affixie van het billet ten dien eijnde op sondagh lestleden gedaen ende voorts op de naerbeschreven conditien

In den ersten sal men het voors(eide) recht het te geirne mest als de vuijligheijt verpachten in separate cantons hiernaer te specifieren bij oproepinge ende stockslagh aen de meest-biedende; de naeste in guldens ende stuijvers Brabants courant gelt, gelijck het iederen dagh van betalinghe ingevolge Haere Majesteits placcaeten alhier cours ende ganck sal hebben.

Dan volgden er een hele reeks verplichtingen:
- De verpachting gebeurde voor de tijd van drie jaar maar jaarlijks moest op 1 januari betaald worden. -
- Er moest zodanig opgeruimd worden dat er geen klachten konden komen.
- Er mochten geen hopen opgestapeld worden op de straat.
- Het recht van ruimen gold enkel voor wat op de wegbedding lag en niet op wat op de wegbermen gelegen was. Dit behoorde aan de boordeigenaars.
- De pachter moest een borg storten waardoor hij garant stond voor zijn aangegane verplichting.
- Indien de pachter aan de verplichtingen niet zou voldoen, zou er zo spoedig mogelijk een nieuwe aanbesteding gebeuren.
- Indien deze nieuwe verpachting het oorspronkelijke bedrag niet zou halen zou het verschil verhaald worden op *den gebreckelijke pachter*.

Tenslotte volgde de definitieve toewijzing

Naedien dese conditien openbaerlijck waeren voorgelesen, is het voors(eide) te geirne mest ende vuijligheijt publiekelijk opgeroepen door de heer meyer deser banke als wanneer is gecompareerd Peter MOENS den welken daer voor te weten het canton ofte lenghde beginnende van over de brugge naer den oostkant tot eijnde der selve casseijde heeft geboden de somme van 4 guldens 5 stuijvers s'jaers ende daervan pachter is gebleven.

Item het tweede canton ofte deel beginnende van de voors(eide) brugge int westen tot recht over den staeck ofte capelleken staende tegens den huyse van weduwe Arnout VAN ROYE, daer is pachter gebleven Niclaes ERIX voor eene somme van 7 guldens 5 stuyvers.

Item het derde deel ofte canton beginnende aen het voors(eide) capelleken tot aen de bareel staende in het dorp alhier. Daevan is pachter gebleven N. DE MAEYER.

Item het vierde en leste deel beginnende van aen de voors(eide) bareer aen de Beytshoeve met het eynde liggende aen de St Nicolaes Beke daervan is pachter gebleven Jacobus VAN ROYE sone Arnout voor 1 gulden 10 stuyvers s'jaers.

Aldus gedaen publieckelijck ende wettelijck verpacht binnen dese parochie ende vrijheyt van Capellen op den Bos ten huyse VAN ROYE, 2 januari 1784.

Coram de heer David LEMMENS, meyer Peter VERBRUGGEN, Jan VAN ROYE, Philippus BRION ende Frans TALBOOM, schepenen. Present Gene VERBRUGGHEN ende Nicolaes ERICKX, bedesetteren evenals de griffier L. VAN PRAET

In deze tekst is de benaming *Casseyde ofte steenwegh* erg opvallend. Daarmee bedoelde men het eerste met kasseien verharde straatdeel. Dit is zeer lang een begrip gebleven want wanneer onze ouders naar het dorp gingen of over iemand uit het dorp spraken, dan hadden ze het nooit over de Mechelbaan maar zij gingen naar *de Kassei* of ook naar *de Steenweg*.

Over mest lazen we nog hetvolgende uit het dagboek van Meester Bertens:

MEST

Natuurlijke meststoffen zijn door geen andere meststoffen te vervangen en zeker niet door kunstmest, die dezelfde rol vervult doch schadelijke resten in de bodem achterlaat, die de bodem ziek maakt en die door de planten opgenomen worden en zo terecht komen in het menselijk organisme wat verderfelijk is voor onze gezondheid.

De eerste *kunstmesten* werden *chimieken* genoemd. De boer ging bij de handelaar en vroeg *chimiek* voor zijn aardappelen, hij kreeg *guano*, c*himiek* voor de bieten, hij kreeg *kainiet*, *chimiek* voor de kolen, hij kreeg *nitraat*, *chimiek* voor de weiden en hij kreeg *superfosfaat*.
De kunstmesten hebben grotendeels de uitroeiing bewerkt van vele voor de landbouw nuttige dieren. De hoveniers zijn geen veehouders en daarom hebben zij een grote behoefte aan natuurlijke meststoffen en in die tijd was hun elke soort natuurlijke meststof welkom. Of ge het geloven wilt of niet maar in mijn kinderjaren boden vooral binnenwegjes, weggetjes tussen twee hagen, een afstotende en onfatsoenlijke aanblik. In de dag kon men zien waar men trapte maar des 's avonds was het geraadzaam een omweg te maken om het schoeisel niet te bevuilen of om niet uit te schuiven op een hoopje menselijke uitwerpselen. Er was een verregaande ongegeneerdheid zowel van de groten als van de kleinen. Jonge mannen uit een vreemd dorp kwamen met kleine kruiwagen en een klein schuppeke de onhebbelijke hoopjes opscheppen en opladen, op het einde van de dag of na volle lading verkochten zij hun *waar* aan een hovenier. Het waren onbezoldigde straatreinigers. Hoe weinig de hovenier hem in de hand stopte, hij had iets verdiend. Te dien tijde kon men geen beroep doen op werklozensteun vermits de *voorzienigheidskassen* nog niet ingericht waren. Stond bij een paardenhouder zonder land een plakkaat met de woorden "MEST TE KOOP", dan wist een of ander farceur enkele letters weg te vagen zodat er nog overbleef : "MET TE KO".

Den *beir* kwam per spoor in *cylinderwagens* of met schepen in de Zenne. De *stadsbeir* uit Antwerpen werd overgepompt in een gemetste put achter de zennedijk. Ook ging men in de stad ruimen. Een stadsverordening schreef voor dat het ruimen van beerputten , op haar grondgebied enkel mocht plaats hebben in de vroege morgenuren voor zonneopgang. Men hoorde vaak in de stille nacht het getrappel van paarden met beerkarren over de kasseistenen. Voor de anderen leden van het gezin uit hun bed waren, was de kostelijke lading reeds op de boerderij. Bij het ruimen werd de *beir* met een schepper overgegoten in een vat en het gevulde vat werd met behulp van twee hefbomen naar buiten gedragen.
Het overschot op de bodem van de put was het beste van de vloeimeststof, daarom daalde een der ruimers neer in de put soms zonder rekening te houden van het gevaar. Een boer van de Dries heeft aldus een droeve ervaring opgedaan, zijn knecht vond in de put de dood door verstikking. Meester Vleminckx heeft het verteld. Hij wees er op hoe de aanwezigheid van schadelijke gassen in lang gesloten putten kon ervaren worden. Men laat een brandende kaars neerdalen tot op de bodem. Dooft de vlam uit is dit een teken van gevaar. Blijft de vlam branden dan is er voldoende zuurstof en kan de mens er ademen zonder levensgevaar. Lang gesloten beerputten moeten een tijdlang openliggen om de gassen te laten ontsnappen en het gevaar te verwijderen.

DE MESTKAAI :EEN EERSTE STORT

Op een km van onze grens was een stortplaats van stadsmest, *de mestkaai*. Een stadswerkman scheidde het bruikbare van het onbruikbare en plaatste het goed op hopen lijk mest op de boerderij. De boeren kochten het straatmest voor een pruts, haalden het met de kar weg en strooiden het direct open op het land. Bij warm weder verspreidde de gisting een verpestende stank die met de wind meegenomen werd en in de huizen drong, wanneer een boer van de mestkaai kwam.
In de zomer waren de hopen straatmest broeinesten van vliegen en in de aanpalende herberg waren er honderden op de vensterruiten geplakt; nooit was het glas bier van de verbruiker ledig zonder dat meerder vliegen er een bad in genomen hadden. Een boerke haalde straatmest in een langwerpige wagen getrokken door twee koeien, de man heeft een kostelijke erfenis nagelaten voor zijn kinderen: vette landbouwgrond en werklust

ONZEN TERM.

Louis BUELENS

Nvdr:
We vervolgen hiermee het cursiefje van Louis "Op het altaar van het vaderland" verschenen in 't Ridderke 1998, blz.29. Daarin werd verteld hoe de jonge mannen voor de tweede wereldoorlog de selectieproeven ondergingen voor het leger. "Onze term" sluit hier op aan. Men sprak inderdaad over het algemeen van "zijnen term doen" wat betekende de militaire dienstplicht vervullen. Dat deed Louis ook in het jaar 1934 en als enige jongen in een groot gezin had hij een standplaats mogen kiezen, kort bij huis in Mechelen.

Een zonnige koude maandagmorgen, de almanak wees 15 oktober 1934. Het weekend was ijlsnel voorbijgelopen. Met een naar gevoel in de maagstreek opgestaan, niet al te veel geslapen, minder eetlust dan gewoonlijk. Met lange tanden werden een paar boterhammen soldaat gemaakt terwijl één oog de regulateur nauwlettend in de gaten hield. De eerste dag gingen we zeker niet te laat komen. Er werd een definitieve streep getrokken onder het onbezonnen jongensleven en het dierbaar vaderland zou de ouderlijke plicht overnemen om van ons echte mannen te maken.

De blond glanzende haartjes werden van onder de neus en van de kin zorgvuldig weg geschraapt. Op een stoel naast de deur stond de fonkelnieuwe bruine valies, barstensvol met evenveel nuttige als overbodige zaken. Hij zou het misschien toch kunnen nodig hebben! Na nog wat gesakker over de weerbarstige kleine knoopjes aan het stijf gestreken hemd en de stropdas die altijd maar schuin wegtrok, geraakten we amper tijdig klaar om de bus van elf uur te halen.

Het afscheid van de huisgenoten verliep even waardig als kort, bijna militair, daarin gesterkt door de aanwezigheid van een paar lotgenoten. Hoe was het ook weer; gedeelde smart of vreugd, halve smart dubbele vreugd. Van op de brug zagen we het donkerbruine Zennewater kolkend naar beneden storten en zich wild schuimend een weg zoeken naar het onbekende. De Zenne trok als het ware een lijn achter ons, tussen heden en verleden.

Op de Graanmarkt liepen voor en achter ons ook jonge mannen met dezelfde lichte tred, eveneens beladen met dezelfde verpakking, dezelfde richting kiezend. Aan de *Hallekes* werd een eerste maal geselecteerd; die voor het Klein Kwartier (Dossinkazerne) gingen de Stassartstraat in, die voor het Groot Kwartier (Kazerne Baron Michel) volgden de Merodestraat. Niemand hoefde de weg te vragen. We volgden maar de andere bezwete bleekneuzen, gespannen in hun zondagskostuum, die met valiezen en pakken rond zeulden. Aan de brug voor de Lierse steenweg kreeg ik gezelschap van een kloeke jonge man. "Dat groot *batiment* ginder is de kazerne zeker ?" Hij was met de stoomtram van Zoersel gekomen tot Neckerspoel en moest in Baron Michel zijn, in de derde compagnie. Hier trof ik mijn eerste huisgenoot voor het volgende jaar. De lange hoge voorgevel van onze nieuwe thuis zag er indrukwekkend uit met in het midden de zware inrijpoort. Er naast stond een smal deurtje uitnodigend open. De schildwacht genoot van de zon en de komst van de verse landsverdedigers. Hij was van het paardenvolk. Dat herkende men aan zijn kniehoge *getten* en de donkerblauwe kraagspiegel.

In deze kazerne *lagen* het achtste lichte artillerie, een bataljon van het zevende Linie en een afdeling van het verkeercorps. Een hutsepot van verschillende wapens wat de nodige spanning met zich meebracht. Onder de hoge gewelven van de inkomhal zat het *Corps de Garde* minachtend te genieten van de onzekere *bleukens*. Aan de linker kant lag een brede gang met vooraan het "*kot van de officier van wacht*". Tegen de muur was een manshoge spiegel bevestigd. We betraden de grote gekasseide binnenkoer met aan weerskanten een lang hoog gebouw; onderaan paardenstallen en boven de soldatenkamers. Links huisde de schoolbatterij, kweekschool voor onderofficieren, rechts het vervoerkorps. Achteraan de koer stond het monument voor de gesneuvelden van de oorlog 14-18. Daarachter rezen vier even grote hoge blokken op met stallen en slaapplaatsen van de piotten van het zevende Linie.

Groepjes jonge mannen met de onrustige glans in de ogen liepen gestadig binnen. Op de koer was het een jachtig gedoe. Drukdoende heren met allerhande zilveren figuren op beide armen, waarschijnlijk oorlogshelden die hun beurt afwachten om ergens in de stad met een borstbeeld of muurplaat vereeuwigd te worden, gaven laconiek wat uitleg.
- "*Mijnheer, de derde compagnie alstublieft ?"*
- *" Blok links, eerste deur, de trap op tot boven."*
Een groep van een vijftigtal stapte de koer op voorafgegaan door een militair met rode strepen op de mouwen en achteraan liep een zilvergestreepte wat te bevelen om er toch een zekere orde in te houden.

Ze waren aan het station afgehaald na verzameling bij het plakkaat waarop het nummer van het regiment en de eenheid geschilderd was.

Achter een dubbele deur stonden we in de paardenstal, rechts was er de brede houten trap met metalen neuzen. Twee verdiepen hoger lagen de kamers. Vijf kamers op één rij en alfabetisch bevolkt, de eerste van Anthonis tot en met De Brabander en zo verder. In het midden van iedere kamer een gang met aan weerszijden zeven ijzeren bedden met dito boog als bedsponde en met stevige ijzeren latten als ressort. Boven iedere bedstee hing een kastje met schab versierd met een kaartje waarop naam en voornaam van de nieuwe bewoner. Alle mogelijke twijfel werd de kop ingedrukt. Hier werden we wel degelijk verwacht.

Een ronde stoof en een half gevulde kolenbak stond naast de gang. De lange kachelbuis liep recht door het schuin oplopende plafond. Een stevige tafel met twee bonkige banken maakten verder deel uit van het meubilair. In de hoek verbroederden nog een emmer, een borstel en een dweil zonder gebruiksaanwijzing. Boven het wapenrek viel het daglicht de kamer binnen door twee gapende dakvensters. Op ieder bed lag een dubbel geplooide matras en een bruin deken. Een paar jongens gezeten op de ijzeren latten staarden naar nergens. De loop der gebeurtenissen werd gelaten afgewacht, de blik op oneindig. Een vriendelijke man met rode strepen op de mouwen hielp ons bij de plaatsaanduiding. De rode *floche* aan zijn muts droeg zichtbare sporen van vet en zweet. De *zilverlingen* die zwijgzaam maar bezorgd heen en weer liepen droegen een muts met maagdelijk zilveren *floche*.

Intussen was het bijna twaalf uur. Stiekem werd naar de naamkaartjes van de buren geloerd; naast mij Brijs en Bernaerts, aan de overkant Cloots en De Brabander. Tijd om naar de eetzaal te gaan, een grote ruimte met lange rijen tafels en banken. Ieder kreeg zijn vaste plaats. Dikke vette soep, patatten die wat te lang gekookt hadden, groene kool en stoofvlees. De eerste maaltijd verliep in stilte, de armen dicht tegen het lichaam gedrukt om de buurman niet te veel te hinderen. De keukenverantwoordelijke, een klein ventje met een even belangrijke als morsige positie en dito uniform, verzette even zoveel wind als potten en schotels. Dan werd de commandant aangekondigd door een stuurse man met kepie. Hij adviseerde eerbiedig recht te staan en een flinke houding aan te nemen. Op zijn kort en droog "ter orde", veerden we recht en stonden oog in oog met de streng uitziende officier. Zijn sierlijk naar boven gekrulde snor deed me aan de Duitse keizer Willem denken. In gebroken Nederlands insinueerde hij iets van ons aller vader te zijn en het ons zo aangenaam mogelijk te willen maken maar moest dan op onze volle medewerking kunnen rekenen, waarop niemand bezwaar maakte. De onderofficier zou dan de reglementen voorlezen. Deze legde uit eerbied voor het Militair Wetboek zijn klak op het kastje, schraapte grondig de keel en las luid en klaar de straffenlitanie af. De spanning werd ten top gedreven toen hij voor de zwaarste vergrijpen de "dood met de kogel" in het vooruitzicht stelde. Hij voegde er onmiddellijk zalvend aan toe te hopen dat niemand van ons gestraft zou moeten worden. Stilzwijgend deelden we zijn hoop. Onze voornaamste bedoeling was heelhuids door de mazen van het legernet te geraken en na 365 dagen gezond en wel terug in ons dorpje te arriveren.

Terug op de kamer begonnen we met de installatie van ons nestje. De valies werd van onder het bed gehaald en de inhoud in het kastje gepropt; een pot choco, een peperkoek met suiker, een pak chocolade, een pak speculaas, enkele pakjes sigaretten, doosjes lucifers, schrijfpapier en pen, zegels, zakdoeken, mes, lepel en vork, een boek om de verloren uren te vullen, een adressenlijst tegen nieuwjaar of Pasen, om de familie te informeren over de staat van ons leven en welzijn. We hielden een hoekje vrij om er 's avonds de portefeuille op te bergen en het laatste plekje werd toegestopt met een *bobijn tamboerkesgaren* en een envelop met wat naalden en toespelden. De foto van het meisje dat ons met vochtige wangen vaarwel kuste sierde de binnenkant van de deur van het tabernakel. Deze kant van dat kastje genoot de hoogste belangstelling. Na zekere tijd waren we zo vertrouwd met de gezichten van de foto's van de binnenkant, bovendien hadden we zoveel gehoord over deze lieve personen dat ze er bij gingen horen als goede bekenden. Geen kronkel van hun psyche bleef ons onbekend omdat overvolle harten de monden regelmatig hadden doen overlopen.

Na een eerste wat stroeve kennismaking kwamen de tongen los. Als baanbrekers stalen de Antwerpenaars snel de show in hun sappig dialect. In de namiddag kwam de rompslomp van de echte "inlijving"; koersen door burelen en magazijnen, paspoorten inleveren en nieuwe halen, ophalen van de blauwe zak met legerspullen, ondergoed, handdoeken, kousen. Het leger verving niet alleen de vader maar was nu ook ersatzmoeder. Hierbij konden we het niet nalaten een korte reflexie te maken naar die echte moeder thuis die we nu graag een knuffel hadden gegeven. Haar foto had gerust naast die andere in het kastje mogen hangen, maar we hadden er geen.

Dat vriendelijk ventje met de rode strepen en rode vettige *floche* kwam ons optrommelen om te verzamelen beneden voor het monument. We werden naar de dokter geleid door de vuile *floche* en de *zilverling* die zo kwistig met de straffen had gejongleerd. In rijen van vier laveerden we in zekere orde

over de Lierse steenweg naar de kazerne Delobbe. Het onderzoek was vlug en oppervlakkig. Op de terugweg stonden enkele snoezige meisjes in groepjes van drie of vier ons belangstellend op te nemen. De kleine Antwerpenaar zette een paar stappen in hun richting maar werd bij de kraag gevat en op zijn plaats gedropt.
- *" 'k Heb zoeënen deust, menier."*
De bevelhebber met de grote kepie gunde hem geen repliek maar zijn stekende blik alleen ontnuchterde hem van elke verdere bekoring.

Na het maal van 17.30 uur werd er wat verkend. De man van Zoersel woonde op de vierde kamer. Frederik Van Camp was een boerenzoon en nog zonder lief. Dat was duidelijk te zien aan de binnendeur van het kastje. Er werd per kamer een kamerwacht en helper aangeduid. Op een bord voor de eetzaal stonden de karweien vermeld die de volgende dag moesten uitgevoerd worden; trappen 1 + 2 + 3, het magazijntje (een kamertje voor emmers en borstels), de waszaal, de gangen 1 + 2. Na de middag patattenjas voor de overigen. *Corvee soep* betekende eten ophalen in de keuken en de ledige ketels terugdragen. De karweien werden verduidelijkt door *vuile floche* op een zo vriendelijke wijze dat dit hem weer een cadeautje van een paar sigaretten opbracht.

Een goed gesprek leidt tot goede relaties. De kwestie was een aanknopingspunt te vinden in een gemeenschappelijke interesse: het beroep, een hobby, de jeugdbeweging. Twee kajotters van Herentals en van Diegem vonden vlug de Hombeekse Cardijnvolgeling. De Antwerpenaars zaten samen rond de robuuste tafel en pochten met de grootsheid en de roem van hun "stät". Een boer uit Zaffelare, een beenhouwer uit Zonhoven, een havenarbeider uit Langerbrugge, een boomkweker uit Putte, iedereen trachtte zich nu te mengen in het aanknopingsspelletje. De stedelingen wisten alles over de nieuwste films. Ze zongen met luide geforceerde stem "Sonny Boy". De beste "herbeirge" van Antwerpen lagen op Austruweel en aan de Stenen Brug. Sint Anneke was veel bekender dan de kust. De Mechelse toren was een landelijk parochiekerkske tegenover de Lieve Vrouwetoren. Dat wist *Waarke van den Basseing* die dagelijks in contact kwam met zeelui van de hele wereld. Al de anderen waren "*boerkes"* die amper het verschil kenden tussen 't voorste van een varken en 't achterste van een koe. Waren de Antwerpenaars opscheppers dan waren ze evenzeer pretmakers die de stemming er in brachten wat dikwijls een zegen betekende.

Om 22.00 uur : appel aan bed. Een klein manneke met ogen als zwaailichten kwam kijken of er nog geen ontsnappingen waren. Iedereen stond flink in houding aan de voet van het ledikant. Met ingehouden adem en dito buik stonden we daar onze eerste legeroefening uit te voeren tot schijnbaar genoegen van de inspecteur die zonder één woord naar de tweede kamer verder oprukte. Wie nog een avondplasje moest plegen moest zich nu haasten. De toiletten lagen achteraan tegen de buitenmuur, kant Nieuwendijk, een hele wandeling en om 22.30 doofden de lichten. De *bougie* in ons kastje was voor noodgevallen. De laatste sigaret was gerookt, tijd om in bed te kruipen. Er werd getreuzeld, aan het deken gefrommeld om tijd te winnen. De matras werd open geplooid, lakens en deken opengeslagen. De induiktijd werd zodoende zo kort mogelijk gemaakt. Het *deksel* half over de eindsponde gelegd en dwars gezeten op het bed ging de broek naar beneden er wel op lettend dat de lange hemdslippen volgden. Met krampachtig gesloten knieën en een sierlijke zwaai van 90 graden werd het onderstel tussen de lakens gedeponeerd. Een pyjama was voor gewone soldaten een luxeartikel. Na wat getoeter buiten floepte het licht uit. De eerste dag leger zat er op.

Een dunne matras van zeegras kon niet verhinderen dat ribben en knoken geregeld in aanraking kwamen met de ijzeren lamellen. Alles passeerde nog eens de revue, de dood met de kogel incluis, maar onze gedachten gingen ook naar thuis, naar hen die zich nu over ons zorgen maakten. Door het dakvenster tekende de maan een grote rechthoek vlak op de tafel en bracht de lidtekens en inkervingen van voorgangers in schriller contrast. Het werd een lang zoeken naar verdiende rust tot het geroffel met lakens en deken van de onrustige lichamen die een onvindbaar mals plaatsje zochten uiteindelijk afnam. Alle emoties moesten onderdoen voor de natuurwet.

Een schetterende trompet deed ons verdwaasd rechtveren. De nacht was onrustig geweest op het knobbelige terrein van zeegras. Vlug in de kleren want de kleine loerder van gisteren avond was er al voor zijn "*appel aan bed*". Zonder klank verliet hij de kamer wat enkel positief kon zijn. Eerst de matras dubbel geplooid, lakens ertussen en het deken erover heen. Met handdoek en zeep vlug naar de waszaal een verdiep lager. De mannen van de voorste kamer waren eerst beneden en beschikten steeds over een vrij kraantje. De witte dons van de kinderbaard had niet gedijd in de vreemde omgeving en scheren werd een dag uitgesteld. In de eetzaal stonden de schotels met boterhammen van half-en-half brood, kommen perengelei en blinkende koffiepotten. De kleine tengere chef achter een lange tafel overschouwde ons als een veldheer zijn troepen. Hij liet zich "*refectorist*" noemen.
- "Eeder oep zaan vaste pleuts en ni oep de tafel brassen !", galmde het schril en luid over de hoofden. Het verwonderde ons dat er zoveel klank uit die kleine *haut-parleur* kon komen. We lieten het ons smaken. Het brood en de jam waren lekker.

De koffie had de kleur van Zennewater maar was dunner en stonk niet. De keukengeneraal vulde met genoegen de lege broodschotels aan. Goede eters waren voor hem een compliment.
- "*De leste van de tafel briengt de leige schotels mee en zets oep den toeg, begreipe* ?"

Als zorgzame huismoeders begonnen we de opgelegde karwei en sloegen aan 't schrobben en dweilen van trappen en gangen. Een zilveren *floch* inspecteerde en zag dat het goed was. Om negen uur naar het magazijn voor een "nieuw" kostuum: broek, vest, *kapoot*, korte beenstukken. Ze waren eerder gedragen maar nog in goede staat. Als uitgangstenue kreeg ieder een broek, vest, *kapoot,* muts met dikke rode *floch* en een smalle lederen riem, alles nieuw en met een doordringende geur. Verder nog een *toile* broek en vest en twee paar schoenen. Hierbij de inhoud van de blauwe zak van gisteren gerekend betekende dat een rijkere *garderobe* dan we tot nog toe gewend waren. Niemand durfde te klagen.

Het oefenkostuum werd van de grote hoop gepakt. Op de kamer kon onderling gewisseld worden. Het "goed" kostuum daarentegen moest gepast worden omdat het een uitstraling naar buiten betekende. De magazijnverantwoordelijke paste het aan en de vest moest een maat te groot zijn want door "het rijke hotelleven" zouden er wel enkele kilos bijkomen. De broek werd min of meer op lengte genomen maar mocht niet doelloos rond de benen wapperen. Een klein geblokt manneke uit de Vlaanders zei dat zijn broek spande aan zijn spriet. Van dan af heeft hij verder dienst gedaan als *"de spriet*". De schoenen, het transportmiddel van de infanterist, moesten aan de voeten gegoten zitten. Zo maakten de kleren in dit geval de nieuwe soldaat. In de eetzaal beloerden we mekaar als vreemden. Helemaal in 't nieuw, tijdig eten en drinken, een pree van 30 centiemen per dag, nu nog een dikke wollen matras en we waren in de hemel beland.

Patattenjassen was met zeven rond een grote kuip een berg patatten zodanig de jas uitdoen dat er toch nog een klein stukje patat overschoot. In de refter, nu theoriezaal, kregen we onze eerste les over "de graden". Om donderdagavond de kazerne te mogen verlaten werd gesteld dat we minstens de oversten konden onderscheiden. Het kwam er op aan alle sterren en strepen op de juiste man te plakken en hem correct te benoemen. We mochten beginnen met de "Handleiding voor de opleiding van de Infanterist" te kopen. De prijs was evenredig met het belastbaar inkomen van de koper. Een streng kijkende man met twee rode strepen legde een exemplaar neer voor iedere leerling.
- "Na de les zullen we ontvangen", zei de lesgever en een wat dreigender blik liep over onze schouders, "en wie denkt het boek niet nodig te hebben, kan het dan terug inleveren."
De grote magere man met dun blond haar, opgetrokken schouders en het hoofd lichtjes naar voren geneigd, sprak met een West-Vlaams accent en met krakende stem . Zijn te lange armen met te grote handen bengelden tot op kniehoogte. Zijn kostuum en muts waren kortelings aan vervanging toe. Hij stak zijn linker arm heel ver vooruit en met de rechter wijsvinger gleed hij over de sierlijk gekrulde zilveren streep op de mouw, een opvallend klaverblad. Met een droeve blik in de ogen en op zachte toon verduidelijkte hij het aanschouwelijk onderwijs: -" *Al wie zulke galons draagt, is een sergeant. Het is de laagste graad bij het leger*." Hij tekende de krul op het bord en naarmate er strepen bijgetekend werden, steeg de gradatie. Enkel de hoogste onderofficier droeg een zilveren ster en had een zilveren stormband om de kepie. In onze compagnie was er geen. De muts heette politiemuts of bonnet. De potsierlijke "*floche*" heette in het goed Nederlands een kwispel. Een opkomende hilariteit werd door een verpletterende blik gedoofd. Dezelfde lange arm wees nu op de rode strepen.
–" *Wie zulke rode strepen draagt, is een korporaal. Dat is geen graad maar een functie. Dat kunt ge allemaal worden, als ge goed uw oren en ogen open doet*." Hij besloot met ons in te lichten dat hij de verantwoordelijke was voor de eerste kamer, (van Antonis tot De Brabandere), dat we morgen les zouden krijgen van sergeant Van Den Amele, verantwoordelijke van de tweede kamer, en zo verder van Wetsels, Huismans en Tuypens. Dat was die kleine van het appel, die nu sergeant van week was.

- " *Maak u nu klaar voor de vaccinatie en morgen is er ondervraging*!" Met het leerboek onder de arm trokken we de trap op maar verzamelden direct daarop voor het monument. In rangen van vier vertrokken we wat bedrukt naar de infirmerie naast de kantine en het wachtlokaal voor de beruchte spuit. Oudgedienden, die het overleefd hadden, deden de wildste verhalen over die spuit en de nare gevolgen. Met bloot bovenlichaam, de handen stevig rond de broeksband geklemd, schoven we zwijgzaam aan in de kille gang. Het lokaal was gevuld met een mengsel van tabaksrook en geur van ontsmettingsmiddelen. Een oudere militair lurkte driftig aan een grote pijp en worstelde met een stapel paperassen die nog volgeschreven moesten worden. De pijnlijke grimas van het slachtoffer voor ons konden we niet zien. We volgden de bewegingen en als de naald in het bepukkeld kiekenvlees van onze voorganger geprikt werd, voelden we dat in onze eigen maagstreek. De martelaar grabbelde overeind met wijd opengesperde ogen, zocht struikelde achter zijn kleren en repte zich naar de koer als door de duivel nagezeten. Na de spuit bleven we buiten ingetogen wachten tot de laatste man er was. Eindelijk kwam hij naar buiten, de rechterarm kort tegen

het lichaam gedrukt en met één hand de twee haakjes van de rechtopstaande col dicht frutselend. Sergeant Tuypens stelde zich voor de kolonne op en vertelde waarom de laatste rebel zolang was achtergebleven. Een oud-strijder had hem een truc geleerd. Om minder last te hebben van het vaccin had hij bij het aankleden zijn rug ferm gespannen om zo een deel van het serum er uit te persen. De verpleger had het gezien en de dokter had hem een tweede portie gegeven. – *" Ge ziet hé slimmeke, ons moet ge geen smoelen leren trekken want wij waren al soldaat toen gij nog met lintjes in uw blokken liep!*"

Eens op de kamer was het lijdzaam wachten op de gevreesde reactie. We zochten wat verzet in een smaakloos sigaretje. De aandacht bleef toegespitst op dat ene zere plekje onder het rechter schouderblad. Iedereen was bleek uitgeslagen maar niemand bekende het erg te vinden. Het avondeten had geen smaak. We probeerden nog wat in beweging te blijven maar trachtten naar het avondappel. Schuifelend en met opgetrokken schouders nog rap naar het toilet. De trappen werden beklommen met behulp van beide handen. Nu had men er geen boodschap meer aan te weten hoe de anderen zich voelden. Zodra "*de keis uit*" geblazen werd, kroop men haastig in bed. De broek uitgeschud, hemdslippen in de wind, bukken om kousen en broek op te rapen was al een kwelling. De staat waarin we verkeerden, de knobbels zeegras en de ijzeren latten waren de beste garantie voor een tweede slechte nacht.

De karweien verliepen 's anderendaags krachteloos en traag. Er was geen controle. Sergeant Begheyn van kamer één kwam in de voormiddag op bezoek. Hij stelde Leon, een jongen van Herentals, aan als kameroverste. Met zijn hebben en houden moest hij verhuizen naar het bed in de hoek, naast de emmer, de dweil en de borstel. Leon voelde zich erkend met deze verantwoordelijkheid zonder voordelen. Het was geen graad, zelfs geen functie. De anderen voelden zich verlost van supplementaire beslommeringen. De sergeant had dit bericht droog als een mitrailleurvuur gelost en even droog voegde hij er aan toe: " *Morgen moeten de kleren ordelijk opgeplooid zijn in het schab, zonder rimpels*." Met een klap trok hij de deur achter zich toe. We bleven wat verweesd zitten, hapten naar verse asem zonder nog pijn te voelen. Korporaal Casteels redde ons weer eens uit de vertwijfeling. Hij spreidde een kledingstuk op de tafel open, maakte een paar handige bewegingen en toverde het om in een vierkant pakje even lang als breed, klaar voor een etalage. Steeds opnieuw, langzaam met duidelijke bewegingen leerde hij ons de knepen van het vak. Intussen had hij de ene sigaret na de andere gekregen en opgerookt. Nu gingen we zelf inoefenen. Na wat inspanning lukte het met de broek en de vest maar de lange brede overjas met dubbele rij knopen en dubbele brede kraag bleef ons parten spelen. In de vijf kamers werd een gelijkaardige strijd geleverd met de kaki wollen stof door 74 plichtbewuste rekruten die nu beseften dat het vaderland goed dienen betekende dat men het eerst in de gewenste plooi moest krijgen.

De boleten van 's middags smaakten lekker en de *refectorist* glunderde. Na de *patattejas* daalden we met onze bundel wijsheid af naar de theoriezaal. Sergeant Van De Amele, een slanke man, jong en blozend, herhaalde de les van gisteren en stelde enkele vragen. Wie het hoofd diepst boog kwam eerst aan de beurt. Alles verliep tot grote voldoening. Nu begon hij met de officieren. Na de landbouwgewassen kwamen de sterrenbeelden. De stoet was nog belangrijker. Op het bord stonden de opstaande cols getekend, gesierd met sterren en staande baretten. Op bladzijde 62 konden we heel de serie terugvinden. "Zo simpel als pap eten", meende de onderrichter maar niet voor mannen die rechtstreeks van achter de ploeg of de werkbank kwamen Enkel de gedachte dat dit gekend moest zijn om donderdag buiten te mogen spoorde ons tot naarstigheid aan. Met een weemoedige blik overschouwde de sergeant zijn troepen en voegde er aan toe*; "Morgen zal sergeant Wetsels deze les afhoren en repetitie houden over het groeten*". Dan nam hij zijn bonnet van het nageltje aan het bord, zette ze op en zei: "*Ik zal het eens voordoen, dan kunt ge op uw kamer oefenen*." Bij de demonstratie gaf hij traag uitleg: "*De rechter bovenarm horizontaal gestrekt, de bovenarm met gestrekte vingers, een hoek van 45 graden vormen tegenover de bovenarm, de vingertoppen raken het voorhoofd onder de rand van de politiemuts. De linkerarm gestrekt naast het lichaam, de pink van de gestrekte linkerhand op de naad van de broek*"" Met een reflex sprong hij terug in menselijke plooi. We konden ons ogen niet geloven.

Zonder pottenkijkers werd op de kamer de daad gevoegd bij het woord van de schachtenbijbel die voor ons op de tafel open lag. Telkens we op onze weg tussen bed en kast een kamergenoot passeerden, werd de militaire groet gebracht. Onze bonnet met dikke papborstel hielden we op om de meetkundige grens niet te missen voor onze vingertoppen. Twee Antwerpenaars gingen in hun ijver zo ver dat ze met alle eerbetoon mekaar onder aan de trap met veel misbaar de groet brachten, zonder oog voor de sergeant van week die net passeerde. Korporaal Casteels kwam nog vlug een sigaretje meepikken en meldde dat het tijd was voor het avondmaal. De borden met de verwerkte overschot van het middageten werden vlug opzij geschoven. We goochelden met sterren en baretten om de legerhiërarchie uiteindelijk op een rij te krijgen. Den Brijs, een nuchtere Antwerpenaar van " het Keintje" vond vele hiaten in de legerlogica: "*Ne grote pot vol tegenstraaidigheden, Bij de onderofficieren kan het*

nog kloppen, maar met die baretten dat was iëne hutsekluts. Hoe meer die mannen verdienen hoe stoemmer ze zijn. Neem naa ne kolonel, ene met drie sterren, die is minder dan een luitenant-kolonel, wat te samen twee plus drie, dat is vijf sterren betekent. Bij de generaals is 't helemaal een soep want ne generaal-Majoor was dan weer minder dan ne Luitenant-generaal." Den Brijs moest vaststellen dat hij bij al dat filosoferen met honger van tafel gegaan was. Dan maar zijn maag gevuld met beschuiten en peperkoek. De stress dreigde ons in de absurditeit te storten met idiote vragen als; "Iemand met te korte armen, die om te groeten tot bij zijn bonnet niet geraakt, mag die dan zijn muts wat scheef zetten ?" of "Als ge op straat een generaal tegenkomt en uw muts vliegt af door de wind, wat moet ge dan doen ?".

In de eerste kamer was er iemand die de "soldatenschool" gevolgd had, informatielessen die gegeven werden over het kazerneleven. Onderofficieren onderwezen hen in dril en essentiële militaire bijzonderheden. Een dokter waarschuwde voor lichamelijke schade en wees er op de kroegen te vermijden. Een aalmoezenier trachtte dan weer te anticiperen op een mogelijk geestelijk en moreel verval en raadde aan naar de kerk te blijven gaan. In de K.A.J. werd aangedrongen deze lessen te volgen om te gepaster tijd dienstbaar te zijn aan de kamergenoten. Kalm en met bedarende woorden herstelde hij de gemoedsrust en herhaalde met kennis van zaken de gradentheorie van de twee sergeanten in hun lessen. Die gewone schacht kreeg zelfs gehoor van twijfelaars uit de andere kamers. In volle animositeit gooide de *appelman* plots de deur open; "*Aan bed*". Struikelend over onze eigen voeten werd het corpus aan het voeteinde van het bed presentabel opgesteld. De vreemden stoven naar buiten. Vlug nog heen en weer richting "Kleine Nieuwen Dijk" en dan tussen de lakens gedoken. In gedachten zagen we ons al lopen in de Mechelse straten pronkend met ons splinternieuwe uniform.

Donderdagmorgen zes uur galmde het gekende wijsje over de kazerne: " *Allée op schachten, debout, waar zijn mijn schoenen en getten naartoe ?* " Het morgenritueel was al een gewoonte geworden; plooien, uiteen trekken, nog eens plooien. Tegen de middag inspecteerde de sergeant. Hij plofte binnen en verplaatste zich tergend langzaam van bed naar bed. Sperwerogen loerden van onder zijn kepie naar onze vierkante pakjes. Bij de beenhouwer van Zonhoven trok hij een stapel onderuit, schouwde het stuk ellende van kop tot teen, smeet alles op de bank en kraakte het uit: "Kom hier allemaal en trek uw ogen eens open !". Als een goochelaar veranderde hij in één twee drie het kluwen in een ordelijk stapeltje kledij. Zonder verder nog één woord liet hij ons verbouwereerd achter. *"Toch ne goeie mens*" was de opluchting van de kamergenoot uit Zonhoven. Na de karweien werd verzameld voor het monument. Een prachtige hemel nodigde ons uit om van de zalige gezonde lucht te genieten. Sergeant Wetsels kwam met korporaal Casteels de hoek omgedraaid. De sergeant, een breed geschouderde man, had een vierkant gezicht met diep doordringende ogen onder zwart krulhaar. Zijn bonnet stond er licht schuin bovenop. Zijn stem was hard en luid en de "rrr" liet hij langgerekt rollen. Alle figuranten stonden nu ten tonele, het spel kon beginnen. We stonden in een groot vierkant opgesteld, sergeant Wetsels in het midden. Korporaal Casteels kwam met galante tred voor hem gelopen en groette zoals was aangeleerd. Simpel als pap eten. Dan volgden de rekruten. Een vlotte aanloop nemen, geen overhaasting, drie passen voor de overste hem recht in de ogen kijken, ongedwongen groeten tot drie passen verder. De moeilijkheidsgraad verhoogde als nu ook nog de korporaal als een overste werd ingeschakeld en het groeten werd aangeleerd met tegemoet tredenden op zes passen afstand. Het koud zweet brak ons uit bij al deze ingewikkelde berekeningen. We waren al goed op dreef toen de commandant met de eerste sergeant opdaagden. "*Ter order*" ! Een paar jongens werden uitgepikt om de grote baas de eer te bewijzen. Commandant Lasseront vertrok geen spier van zijn gezicht. Na een ontspannen gesprek met de sergeant richtte hij zich tot ons: *" De sergeant seg dat kij koet oe best toet en reeds bequaam sijt de kaserne te verlaat. Kedraag u waardik en keer op tijd teruk !"* We kregen het warm in het nauwsluitend dik wollen kostuum. Het zweet brak uit door de nijpende haakjes van de opstaande kraag, de klemmende gordelriem en de psychische spanning. Ons hemd was klam geworden. Eindelijk weerklonk het "*Geef acht !*" en vierenzeventig paar schouders veerden op en even zoveel paar hielen roffelden ongelijkmatig tegen mekaar. De sergeant groette de commandant en dan viel het bevrijdende; "*Breek het gelid, mars !*"

Dat het nu maar rap zes uur was. In de resterende tijd werden de koperen knopen nog opgepoetst. Bij de bedeling van de kostuums waren de knopen dof. We kregen de keuze ze zo laten of opblinken. Als een boerenpaard zich al beter voelt met blinkend koperen getuig waarom een soldaat dan niet. Wat "Sidol" deed wonderen. Wie in de omgeving woonde stopte zijn burgerpak in de valies en. kon een bezoekje aan huis wagen. Met bus of tram kon men op tijd terug geraken. De anderen moesten een huisbezoek uitstellen tot de weekend vergunning, van zaterdag tot zondag avond 22 uur.

De Artillerie was van wacht. Dan moesten de piotten en die van het vervoerkorps op hun tellen letten. Niet dat er vijandschap was maar ze werden toch aan een grondiger inspectie onderworpen. De wachtmeester en de brigadier, geposteerd aan de

"Corps de Garde", controleerden de passanten met argusogen van kop tot teen. Was er een haakje of knoopje los, stond de muts wat scheef, waren de schoenen niet goed geblonken: "demi tour." Als dan de zevende Linie van wacht was, werd de bal teruggespeeld naar de soldaten van andere eenheden. Dat zal de weerbaarheid van ons leger wellicht verhoogd hebben. De piotten met rode *flochen* of infanteristen werden *zandstuivers* genoemd door de donkerblauwe en bleekblauwe *flochen*. De kanonniers en de piotten noemden die van het vervoercorps *strontboeren.*

Met de grootste zorg brachten we ons uniform in orde. We inspecteerden mekaar. Aan tafel werd er met aandacht gegeten zonden te morsen. Nog een laatste oogopslag in de grote spiegel in de gang en dan zo nonchalant mogelijk naar buiten gestapt. De gevreesde opzichters stonden op post aan de grote poort Het waren lammetjes, niemand vloog terug. Met geknepen billen, de linkerhand strak tegen de dij gedrukt en flink groetend, de wachtmeester vrank in de ogen kijkend, stapten we één na één door het zijpoortje. Een enkele twijfelaar had ook nog de schildwachten met een groet vereerd. Beter een groet te veel dan te weinig.

Eens buiten werd zonder te aarzelen naar links gedraaid, richting binnenstad tot over de brug. Eens in de Merodestraat kwam er een gedaantewisseling. De ruwe mutsen met dikke papborstel verdwenen in de zak en een fantasie-exemplaar werd bovengehaald. Idem dito met de riem. Hij verhuisde onder de vest en in de plaats kwam een brede koppelriem met koperen gaatjes en ringen. Die ringen waren voor ons gewone soldaten, die het ten hoogste tot korporaal konden brengen, een overbodige luxe. De kandidaat reserveofficieren van de kazerne Delobbe droegen dergelijke riemen. De ringen dienden om er de schouderrriem aan vast te maken en er een degen aan te hangen. Na enkele dagen werd de fantasiekledij oogluikend toegestaan. Met zekere fierheid trokken we de stad door en troffen stoeten soortgenoten aan op zoek naar verzet of vrienden uit andere eenheden. De kakivlek spreidde zich over Mechelen uit als olie op een watervlak. Ook die van de Dossinkazerne zwermden uit naar het stadscentrum. De Mechelaars hadden zich naar huis gehaast om er hun verhaal te doen. Hun te lange broekspijpen werden door moeder of zus ingekort. Die van de randgemeenten stonden reikhalzend bij de bus- of tramhaltes om ook thuis hun hart eens te gaan luchten. Ze zouden per fiets terugkeren. Korporaal Casteels had in ruil voor wat sigaretten de tip gegeven dat ze hun tweewieler gratis konden stallen in een klein cafeetje juist voorbij de lange voorgevel van de kazerne.

De robuuste toren was een oriëntatiepunt voor die hun tijd in de stad moesten doorbrengen. Als door een magneet aangezogen, troepten ze samen voor de cinemazalen. De programma's voor de volgende weken werden met veel tamtam aangekondigd. De *Salle de Paris* en de *Rio*, twee zalen naast mekaar, gaven beeldmateriaal om een hele week zoet bij te blijven. Bij de Vijfhoek lag de *Agora* waar natuur- en wetenschappelijke filmen vertoond werden. Daar gingen de ouderen naartoe en de intellectuelen. Het halve leger stond voor de *Luxor* in de Hallestraat. Het bord "Kinderen niet toegelaten" werkte uitnodigend op "volwassen" militairen. Ze vergaapten zich aan de foto's. Bij de *Flora* op de Veemarkt hing permanent zo een bord maar daar durfde men niet te lang blijven plakken uit vrees erkend te worden. Deze zaal stond als een "slechte cinema" aangeschreven. Na het prentjes kijken werd een rustig café opgezocht. Zo verliep de eerste stadsrondgang maar volgende week zouden de zalen eens aan de binnenkant geinspecteerd worden. In de herbergen tegenover de kazerne werd tot de laatste seconde de vrijheid versierd. Door de bedompte ruiten dwarrelden mysterieuze en vage beelden op schrille muziek in een woelige rondedans. Het gaf de schildwacht aan de overkant wat afleiding in zijn saaie opdracht. Kort voor het appel kwamen nog wat rekruten naar buiten, wisselden zo onopvallend mogelijk hun bonnet en koppelriem en stapten met een uitgestreken gelaat de poort binnen.

Om 22 uur was alleman op post; geen deserteurs. Nog een laatste sigaret, de gezondheidswandeling en de vierde inscheping kon beginnen. Het werd al wat nonchalanter; de ene bil trok op de andere en de kleur van hesp was ongeacht de aard van het dier algemeen licht rozig. Niet te ingewikkeld maken dus. De vrijdag voormiddag naar het magazijn om de rest van de uitrusting te halen; helm, ransel, broodzak, gamel, drinkbus, tentzeil, gasmasker, munitiegordel, schop, bajonet en geweer. Een hele kruiwagen gereedschap dat we op ons zouden moeten meezeulen om het land beter te dienen. Het maakte ons jaloers op de kanonniers en op de strontboeren. Maar die hadden dan weer het onderhoud van hun paarden erbij met de stalwachten. Al het getuig kreeg een vaste plek boven, onder en nabij het bed. Een gebruiksaanwijzing was er niet bij maar het was duidelijk gerief voor de soldatenstiel. Zaterdag algemene repetitie op de koer. "*Ter plaatse rust.*" "*Geef acht.*" "*Rechts-rechts.*" "*Links-links*"." Groeten voor een overste zowel stilstaand als tegemoetkomend. Alles kwam aan bod. In de namiddag een eerste "*dépactage*". Alle hebben en houwen moest uitgestald worden op het bed en visuele controle over aard en staat van het legergoed. Om 18 uur deelde eerste sergeant De Backere de vergunningen uit voor het weekend waarop de grote uittocht volgde. Maar zondagavond stond iedereen reeds terug op zijn plaats als de nieuwe sergeant van week zijn ronde deed. Om tijdig terug te zijn was er voor de zes Mechelaars en de twintig solda-

ten uit de omgeving geen probleem noch voor de zesendertig Antwerpenaars. De twaalf jongens van Koewacht, Zaffelare, Langerbrugge of van andere verre plaatsen moesten de avond voordien reeds van huis vertrekken. Nu begon onze tweede week troep. Onze valies puilde weer uit van zoete moederliefde, ons hart was weer vol weemoed van de laatste kus van een droef kijkend meisje, aan de bedsponde hing weer die witte munitiegordel met bajonet in handbereik; niets ontbrak om een versbakken rekruut te doen verglijden in het land der dromen.

Een tragisch ongeval op de Fortuinmolen aan de Hombeeksesteenweg in 1631.

F. VAN DER JEUGHT

De Fortuinmolen, waaraan wij reeds een hele bijdrage wijdden[1], laat ons niet los. Tijdens opzoekingen in het Mechels stadsarchief in het oudste register van de *Judicature des Echevins* (1621-1645) van de stad, viel onze aandacht op twee vermeldingen in verband met deze molen. De *Judicature des Echevins* kan best vertaald worden als *het rechtsgebied van de schepenen*, m.a.w. al wat betrekking heeft op hun gerechtelijke bevoegdheden en ambtsplichten. Zo werden dan ook, o.a. bij geschillen, misdrijven, gewelddadige of verdachte overlijdens, bij lijkschouwingen e.d.m., de tussenkomsten en besluiten van de schepenen geakteerd.

Dit was eveneens het geval naar aanleiding van een tragische gebeurtenis op de Fortuinmolen op 8 februari 1631[2].

Die dag werd in naam van de schout, op verzoek van diens luitenant, door twee schepenen, waaronder Guilliam van den Eynde, de griffier Keynooghe en de stads-chirurgijn, ter plaatse afgestapt *op den Hombeekschen steenwech op den fortuyn meulen aldaer, om te nemen schauwingh van het doot lichaem van Jan Claes, ..., opden meulen tussen de cammen en spillen verplettert sijnde....,* verpletterd dus door het draaiend raderwerk.

Enkele weken later, op 7 maart 1631[3], tijdens het *verbale debat in collegie... tusschen den luytenant van de heer Schouteth in den naeme van sijnder officie ende Geerart Verhulst ende (?) Silvorts, meesters van de fortuyne meulen....* moesten ieder van hen 13 gulden 14 stuiver betalen *voor de schauwinghe van het lichaem van Jan Claes dood gebleven op den voorn(elden) meulen.*

Geeraert Verhulst (of van der Hulst) als eerste (mede)eigenaar van de Fortuinmolen was ons reeds bekend, echter niet Silvorts (wiens voornaam onleesbaar is), in 1631 eveneens meester van de molen genoemd.

Jan Claes, zeer waarschijnlijk de molenknecht, kon helaas niet geïdentificeerd worden. Zijn naam is niet terug te vinden, noch in de parochieregisters van de begrafenissen van Hombeek, Leest, Mechelen of Zemst. Feit is dat hij het slachtoffer werd van een tragisch ongeval, niet van kwaadwillig opzet, zo blijkt toch duidelijk uit de beide, zij het zeer korte, verslagen van de schepenen.

---

1 F. VAN DER JEUGHT, De Fortuinmolen – een genealogische benadering, in: Bijdragen tot de Hombeekse geschiedenis, 6de deel in de reeks Hoembekania, Hombeek, 1995, p. 151-191

2 Stadsarchief Mechelen (SAM), Judicature des Echevins, S IX/nr. 1 (1621-1645), f° 109r°(bovenaan).

3 SAM, Judicature des Echevins, S IX/nr. 1 (1621-1645), f° 109r° (midden).

HET TERNEUZEKE

DE M.T., of de trein Mechelen–Terneuzen

Ward DE KEMPENEER

In zijn bijdrage in Hoembekania, deel 2 [1] schreef Roger Van Kerckhoven reeds over "'terneuzeke". Deze lijn was niet ontstaan uit een staatsmonopolie maar uit privé initiatief. De "*Chemin de Fer International de Malines à Terneuzen*", kortweg M.T. Deze lijn kreeg na heel wat tegenwind in 1871 een concessie voor 90 jaar. In 1948 werd de Maatschappij ontbonden toen de N.M.B.S de lijn overnam. Van dan kwam snel verval. De trein reed enkel nog tot St. Niklaas. Daar werd overgeschakeld op bussen voor reizigersvervoer naar Nederland. Eens over de grens bleven de sporen liggen te roesten en werden uiteindelijk opgebroken.

Tot de tweede wereldoorlog was het *Terneuzeke* voor de Hombekenaren een begrip. De Maatschappij sloot haar privé lijn in Hombeek op het Heike aan op de bestaande staatslijn Mechelen – Dendermonde. In november 1868 werden te Bornem en te Temse de sporen gelegd en begon men aan de bouw van de brug. Twee belangrijke spoorbruggen moesten gebouwd worden; te Willebroek over de vaart en te Temse over de Schelde. Op 1 december 1870 was de brug af en het spoor klaar van Mechelen tot St. Niklaas. Vijf maal per dag reden de treinen heen en weer dit traject. In augustus 1871 reden de treinen dan uiteindelijk door tot Terneuzen.

In de eerste plaats was deze spoorlijn er op gericht goederen te vervoeren. Het reizigerstransport liep maar traag op gang. Na een zekere tijd werd deze spoorlijn toch ook ontdekt voor een eerste vorm van volksrecreatie. Reislustige vakantiegangers maakten er gebruik van om snel eens naar de "Noordzee" te reizen. Het werd een succes toen verenigingen zoals muziekmaatschappijen een daguitstap naar zee organiseerden met het *Terneuzeken*. Een bijkomende attractie was het krabben vangen. Dit kende zo een groot succes dat de krabbenvangst georganiseerd werd door visverkopers in de stad omdat ze steeds meer klienteel kregen voor deze lekkernij. Door de Spoormaatschappij werd deze vorm van ontspannende korte vaccantie sterk aangemoedigd. Met de Paasdagen en op andere feestdagen werden hele treinstellen aangekoppeld om de vele reizigers uit Brussel via Mechelen naar Terneuzen te voeren. Er werd reclame gemaakt in de plaatselijke kranten voor treinreizen naar Terneuzen maar ook naar Middelburg en Vlissingen op Walcheren .

Zo lazen we volgend bericht in het "***Mechelsch Nieuws- en Aankondigingsblad***" van 6 juli 1889:

"Weinig inwoners van Leuven en Mechelen hebben ooit gedacht zich naar Vlissingen en Middelburg te begeven langs St. Nikolaas-Terneuzen. En nochtans is dit uitstapje een der aangenaamste, der schilderachtigste en een der minst kostelijkste, dewijl het de reizigers toelaat gedurende acht uren in het bekoorlijke eiland Walcheren te verblijven. Niets is aantrekkelijker dan dit nagenoeg rondvormige eilandje, ongeveer 19 km lang op 16 breed. Tusschen de twee groote mondingen der twee stroomen (Linker- en Oosterschelde) ingesloten, is het onder al de eilanden van Zeeland, het meest westwaarts gelegen.

Zoo zijne uitgestrektheid de overige eilanden niet overtreft, is het onder deze wel het rijkste en het meest bevolkte en vooral het merkwaardigste om te bezichtigen. Om zijne uiterst lage ligging waardoor het aan de overstroomingen der zee blootgesteld is, wordt het eiland Walcheren bevrijd door dijken aan welke men aanhoudend werken moet.

De reis naar Vlissingen en Middelburg is leerzaam, het is een der afwisselendste panorama's van zichten. Mechelen verlatende komt men welhaast te Willebroek, waar men in het voorbijrijden het kasteel en de reusachtige werkhuizen van Mr. Louis De Naeyer bemerkt, Puers en Bornhem vermaard om hun goed bier. Tusschen Bornhem en Temsche, ziet men het oude kasteel (XIVe eeuw) van Mr. De Senateur Graaf Ferdinand de Marnix. Dit aloude burchtslot met zijne toegevoegde torentjes, zijne puntige daken en zijne groote witte muren waar nauwelijks eenige smalle vernsterkens uitkijken; ligt half onder het loof verborgen nevens eenen uitgestrekten moerassigen vijver.

Weldra rijdt men te Tensche de brug der Schelde over, welke een ijzeren wonderwerk mag genoemd worden. De reizigers zullen kunnen oordelen over het stoutmoedig vernuft van dit schoon werk, het belangrijkste van soortgelijke in België bestaande. Deze brug heeft eene lengte van bij de 400 meters.
Na St. Nikolaas, de Clinge (Belgische grens) Hulst (Nederlandsch tolkantoor) en Axel te zijn voorbij gereden stapt men van den trein te Terneuzen, de derde der Hollandsche zeehaven.

De weg van de statie van Terneuzen naar de landingplaats der stoombooten (ongeveer 20 minuten) legt men te voet af. Door dit lief stadje

gaande, zullen de reizigers een voorsmaak hebben van de zeden en de zoo schilderachtige kleeding der bewoners van Zeeland.

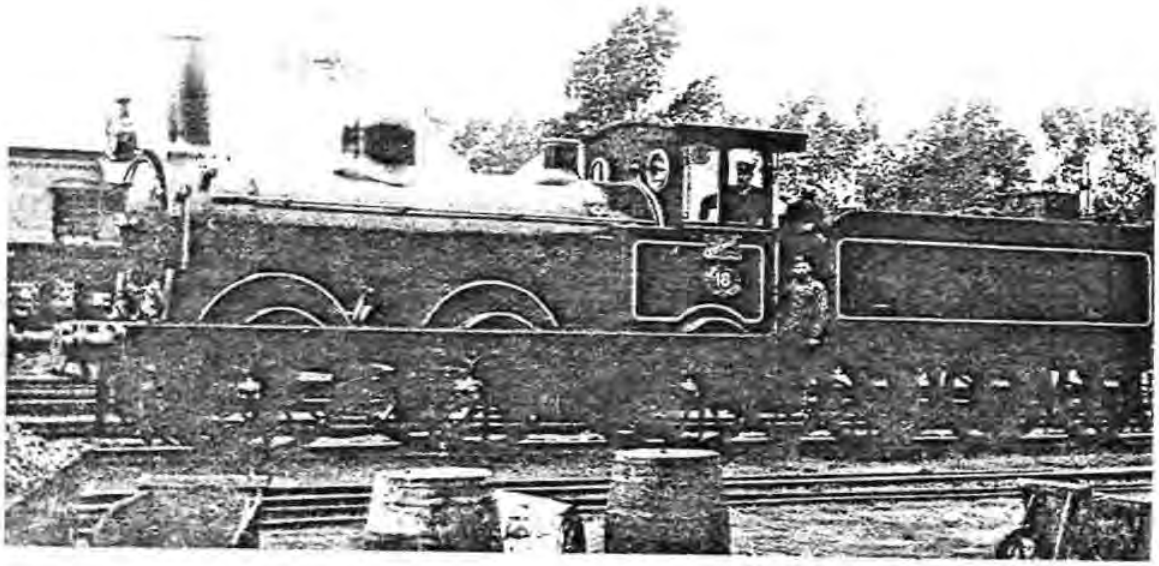
Na eenen overtocht van omtrent een uur aan boord van het prachtige stoomschip Walcheren, in 1887 gebouwd en aan de provincie toebehoorende, komt men in de badstad Vlissingen, welke eene schoone toekomst wacht. Vlissingen bezit hedendaags een schoon Kursaal met feestzaal en eene kiosk op het terras, ter beschikking der muziekmaatschappijen,) alsook verscheidene merkwaardige gebouwen.
De scheepswerken welke 15.000.000 gulden gekost hebben, zijn zeer schoon. Met grooten luister door den Koning Willem III in 1875 ingehuldigd, waren zij bestemd om die van onze metropool op den achtergrond te zetten.

Van Vlissingen begeeft men zich naar Middelburg, hoofdstad van Zeeland. Dit kan per speelbootje, stoomtram, of per spoorbaan; de afstand is maar zes kilometers. Het zou overtollig zijn de prachtgebouwen dezer aangename stad te beschrijven. Wie kent niet, ten minste in gravuur, zijn prachtig Stadhuis en het Gouvernementsgebouw (de oude abdij)? De Zeeuwsche boerinnetjes in hun treffend vaderlandsche gewaad zijn zeker een der aantrekkelijke versiersels dezer schoone stad.

Aan de in gezelschap reizenden, raadt men den terugkeer van Middelburg naar Vlissingen langs Koudekerke, ten eerste aan in rijtuig, Pitjeswagen genaamd (4 tot 12 plaatsen). Het is eene overheerlijke weg, door lommer en licht afgewisseld, met overschoone landouwen, tooverachtige lusthoven en fraaie woningen waar het verblijf alleraangenaamst zijn moet. Men bemerkt er wandelparken met oneindige dreven, villa's gansch omgord met welriekende bloemen en prachtige boomen. De pachthoeven op deze baan gelegen dragen dichterlijke benamingen zoals "Buiten zorg", "Vredelust", "Leliëndaal" enz.

Kortom, de inrichting van pleziertreinen naar Vlissingen en Middelburg, langs St. Nikolaas en Terneuzen, is eene voortreffelijke gelegenheid aan de maatschappijen aangeboden; zij laat hen toe op een enkele dag en met weinig kosten het eiland Walcheren, eene der aantrekkelijkste en der minst gekende deelen van Nederland te bezoeken."

1. Hoembekania, deel 2, 1986, R.Van Kerckhoven, 150 jazal spoor en trein in Hombeek, blz. 250-251, De lijn Mechelen – Terneuzen

De met witte letters getekende **M–T** (Mechelen – Terneuzen), wat bij het volk al vlug de Meu-Teu of Meute genoemd werd. Meester Bertens schreef hierover nog: "*De machines droegen op de borst twee grote letters MT, de initialen van Mechelen Terneuzen. Het zou verwondering baren moest de man van de straat er zijn zienswijze niet had aan toegevoegd. De reizigerstreinen hadden niet allen een stilstand in Hombeek-statie. Enkele treinen namen reizigers op en zetten reizigers af. Het was een gewoonte dat een enkele maal een trein onaangekondigd bleef stil staan in Hombeek, maar dan was de statie-chef verwittigd. Het voorname personnage dat toen afstapte was een hoog heerschap van de maatschappij die bevriend was met een gezant van Oranje-Vrijstaat. Deze woonde te Hombeek in het aan het spoor grenzende kasteel Belle-Vue.* (Het groot herenhuis, eertijds van Horckmans en Ceulemans in de Bankstraat)

84 MALINES—SAINT-NICOLAS—TERNEUZEN

(Compagnie) (3 classes)

K.			16	9	D2 ✚D	4	6	8	10	12	14	D16 D	PRIX SIMPLES I	II	III
0	**Malines** ✕	D.	Circule seulement les jours de marché à St-Nicolas.	6.38	7.53	8.40	10.28	13.25	16.12	18. 3	20.44	22.36			
3	Hombeek			6.44	»	»	»	13.32	»	18. 9	»	»	0.40	0.30	0.20
—	*Leest*			»	»	»	◆	»	»	»	»	»	—	—	0.30
10	Thisselt			6.55	»	8.53	10.43	13.45	16.28	18.20	20.59	»	0.80	0.60	0.30
12	**Willebroeck**	A.		7. 0	8.11	8.59	10.48	13.52	16.33	18.25	21. 3	22.53	1,00	0.80	0.50
		D.		7. 1	8.12	9. 0	10.49	13.55	16.35	18.27	21. 5	22.54			
18	**Puers**	A.		7. 9	8.20	9. 7	10.57	14. 4	16.43	18.35	21.13	23. 1	1.50	1.20	0.75
		D.		7.14	8.21	9. 8	10.58	14. 5	16.44	18.36	21.15	23. 2			
22	Bornhem			7.21	8.30	9.15	11. 5	14.12	16.51	18.43	21.21	23. 8	1.80	1.30	0.90
26	Tamise			7.28	8.37	9.21	11.13	14.20	16.58	18.50	21.29	23.14	2.00	1.50	1.05
30	*Eigenloo*			◉	»	»	»	»	»	»	»	»	2.40	1.80	1.20
34	**St-Nicolas**	A.		7.40	8.47	9.33	11.25	14.32	17.10	19. 2	21.40	23.26	2.70	2.00	1.35
		D.	6.20	7.50	8.48		11.40	15.10		19.25					
—	*St-Paul*		◆	»	»	—	♥	»	—	♁		Supprimé à dater du 21 septembre.	—	—	—
40	**St-Gilles-Waes**	A.	6.29	7.59	»	—	11.49	15.19	—	19.34			3.00	2.20	1.45
		D.	6.30	8. 0	»	—	11.50	15.20	—	19.36					
—	*Het Kalf*		◆	»	»	—	♥	»	—	♁			—	—	—
44	La Clinge		6.40	8.11	9. 4	—	12. 1	15.31	—	19.48	—		3.20	2.25	1.55
			m	m	m		s	s		s					
48	Hulst (d.)	A.	6.47	8.17	9.10	—	12. 7	3.37	—	7.55	—		3.55	2.50	1.75
		D.		8.32	9.15	—	12.22	3.50	—	8. 5	—				
53	*Kykuit*		—	8.40	»	—	12.30	3.58	—	8.18	—		4.25	3.20	2.15
58	Axel		—	8.48	»	—	12.38	4. 6	—	▲ 8.22	—		4.35	3.10	2.15
63	Sluyskil		—	8.57	»	—	12.47	4.14	—	▲ 8.30	—		4.75	3.40	2.35
68	**Terneuzen**	A.	—	9. 5	9.38	—	12.55	4.22	—	8.38	—		5.15	3.70	2.55

◆ Arrêt à St-Paul à 6.25 et au Kalf à 6.33 lorsqu'il y a des voyageurs à descendre ou à monter.
◉ Arrêt à 7.34 les jeudis, dimanches et le 15 août.
✚ Supprimé à dater du 21 septembre.
◆ Arrêt à 10.38 les samedis, dimanches et le 15 août.
♥ Arrêt les jeudis à 11.45 à St-Paul et à 11.53 au Kalf.
♁ Arrêt à St-Paul à 19.30 et au Kalf à 19.39.
▲ Retardé de 11 minutes les dimanches et le 15 août.

TERNEUZEN—ST-NICOLAS—MALINES 84

(Compagnie) (3 classes.)

K.			1	17	3	5	7	9	11	13	D15 ✚D	PRIX SIMPLES I	II	III
				m	m	m		s		s	s			
0	**Terneuzen**	D.	—	—	7. 0	9.47	—	1.28	—	5.52	8.20	—	—	—
5	Sluyskil		—	—	7. 6	9.55	—	1.36	—	6. 0	»	0.40	0.30	0.20
10	Axel		—	—	7.13	10. 5	—	1.45	—	6. 9	8.34	0.80	0.60	0.40
15	*Kykuit*		—		7.21	10.12	—	1.52	—	6.17	»	1.20	0.90	0.60
20	Hulst		—	6.52	7.32	10.22	—	2. 2	—	6.26	8.48	1.60	1.20	0.80
21	La Clinge (d)	A.	—	6.59	7.39	10.28	—	14. 8	—	18.32	20.54	1.95	1.45	1.00
		D.	—	7. 9	7.49	10.38	—	14.18	—	18.42	21. 4			
—	*Het Kalf*		—	7.14	♥	»	—	»	—	»	»	—	—	—
28	**St-Gilles (Waes)**	A.	—	7.19	7.57	10.44	—	14.25	—	18.49	»			
		D.	—	7.20	7.59	10.46	—	14.26	—	18.51	»	2.35	1.75	1.20
—	*St-Paul*		—	7.25	♥	»	—	»	—	»	»	—	—	—
34	**St-Nicolas**	A.		7.30	8. 8	10.55		14.35		19. 0	21.17	2.95	2.15	1.45
		D.	6.40		8.22	10.57	12.25	15. 8	17.30	19.17	21.18			
38	*Eigenloo*		»	Circ. seulement les jours de marché à St-Nicolas.	»	◉	»	»	»	»	»	3.05	2.30	1.55
42	Tamise		6.53		8.35	11.11	12.36	15.16	17.48	19.30	21.30	3.45	2.65	1.75
46	Bornhem		7. 0		8.42	11.18	12.42	15.23	17.51	19.37	21.36	3.75	2.75	1.90
50	**Puers**	A.	7. 7		8.48	11.23	12.47	15.29	17.58	19.43	21.45	3.95	2.90	2.05
		D.	7.11		8.51	11.24	12.48	15.30	18.10	19.44	21.44			
55	**Willebroeck**	A	7.18		8.58	11 32	12.56	15.38	18.18	19.52	21.50	4.45	3.45	2.30
		D.	7.19		8.59	11.38	12.57	15.39	18 25	19.54	21.51			
58	Thisselt		7.25		9. 5	11.39	»	15.45	18 33	19.59	»	4.75	3.65	2.40
—	*Leest*		◆		»	»	»	»	»	»	»	—	—	—
65	Hombeek		7.35		»	»	»	15.56	»	20. 9	»	4.95	3.65	2.45
68	**Malines** ✕	A.	7.40		9.17	11.53	13.15	16. 2	18.50	20.15	22.15	5.15	3.70	2.55

◆ Arrêt à 7.29 les samedis, dimanches et le 15 août.
♥ Arrêt à 7.53 au Kalf et à 8. 3 à St-Paul lorsqu'il y a des voyageurs à descendre ou à monter.
◉ Arrêt à 11. 2 les dimanches, jeudis et le 15 août.
✚ Supprimé à dater du 21 septembre.

SINTE-METTEVIERING 1998

Firmain VERLINDEN

De Sinte-Metteviering, ingericht door Hoembeka met medewerking van de CHIRO en de beide schoolnetten, kende dit jaar weer een massale opkomst. Bij deze dertiende organisatie van het folklorefeest door de heemkundekring moest, het bijgeloof respecterend, toch iets mislopen. Dat gebeurde ook. Omwille van de onophoudende regenbuien die wel net ophielden voor de stoet vertrok had de concertband St. Martinus geen muziekwagen aangebracht en beperkten ze hun bijdrage tot het spelen van enkele deuntjes in het chalet op de ontbindingsplaats. Door desinformatie waren slechts twee landsknechten en twee trommels van het Chiro-trommelkorps van de partij. Eén van de moto's van de twee politiebegeleiders liet het geregeld afweten. Gelukkig kon de charmante vrouwelijke politieagente steeds beroep doen op jonge helpende chirokrachten. Omwille van de wegeniswerken in het centrum moest de vertrekplaats, de omloop, de ontbindingsplaats en de locatie voor de zang- en verkleedwedstrijd op 11 november ook nog aangepast worden. Toen de doorweekte St.-Mettepop ook nog geen vuur wou vatten was het compleet. Ondanks alle narigheden was de opkomst zeer groot, ook bij de dierenzegening en de paardenommegang.

We kijken al uit naar een 14de uitgave in november dit jaar en hopen dat we terug beroep mogen doen op onze voornaamste sponsors, die we bij deze nogmaals bedanken

Prijswinnaars van de verkleed- en zangwedstrijd voor Sinte-Mettezangertjes 1998:

Baetens Tina
Cottyn Bram
Cottyn Sander
Craeymeersch Ken
Daems Sofie
De Laet Jonathan
De Laet Josephien
De Laet Rosanne
De Laet Sander
De Maeyer Caroline
De Neys Joke
De Schoenmaeker Dorien
De Schoenmaeker Kaat
De Wachter Anelore (Hoofdprijs)
De Wachter Thijs (Hoofdprijs)
Goovaerts KristofJanssens Nicolas
Kleisz Karlien
Kleisz Lisa
Nuytiens Cara
Nuytiens Hanne
Sabbe Paul
Slachmuylders Ketelijne
Van Cleemput Liesbeth
Van Cleemput Michiel
Van Cleemput Roeland
Van de Merckt Leen
Van de Velde An
Van der Hasselt Ben
Van Gompel Ellen
Van Grootven Helene
Van Orshaegen Katrien
Van Orshaegen Kristof
Van Orshaegen Laure
Van Steenwinkel Kristof
Van Steenwinkel Joris
Vander Bracht Lies
Zederlo Maxim

Al de prijswinnaars kregen ondertussen reeds hun welverdiende beloning.

Hartelijk dank aan de voornaamst sponsors:

" De Maan ", Mechelen
ASLK
Kadulleke Hombeek
Bacob-Bank, Hombeek
Bakkerij DAVY
Bakkerij Hendrickx (Sylvia)
Cera-Bank, Hombeek
Delhaize Bij Julia
DuPont de Nemours Mechelen
Groenten- en fruithandel Chris Andries
NV Danone Brussel
Kapsalon Agnes Teughels
Krantenman Luc Van Campenhout
Agnes Loosen-Lambrechts
Annie Verlinden-Kerremans
Clara Lauwers-De Rooster
Chantal Van Landeghem-Verlinden
Sportpark "De Nekker", Mechelen
Supermarkt GB, Zemst
Verschueren Sport, Hombeek
Verzekeringen Meuldermans, Hombeek
XL-Reklame
Zelfbediening De Spar, Hombeek

HEEMKUNDE-KRING V. HOMBEEK
HOEMBEKA

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
14de jaargang 1999 * Nr. 2 * April-juni

SPECIAAL NUMMER

De Hombeekse rekruten in mei 1940

Alle mannen van 16 tot 35 die niet onder de wapens waren werden in mei '40 opgeroepen. De meesten hebben deze opvordering door de regering beantwoord en zijn vertrokken naar Ieper waar het verzamelpunt was van het C.R.A.B. (Centre de recrutement de l'Armée Belge). Hun belevenissen lopen parallel en zijn toch zeer verscheiden, vaak ook dramatisch. Een jonge Hombekenaar, Victor Peremans, verloor het leven bij de Duitse aanval op Abbeville. Hij werd daar begraven,

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel. 015 / 42.33.26

afgiftekantoor
MECHELEN 1

DE KRINGWERKING

EEN DORP AAN DE ZENNE

De Zenne heeft zeker de voornaamste rol gespeeld in de cityvorming van Hombeek. Op het einde van vorige eeuw werd ze verlegd en ingedijkt om de veelvuldige overstromingen te weren. Waarom de kern van het dorp juist hier is ontstaan, het hoe en het waarom van de gebouwen in het dorp, wie er woonde, enz. zijn vragen waarop we u een antwoord trachten te geven tijdens de

DORPSWANDELING
OP ZONDAG 27 JUNI

geleid door Ward DE KEMPENEER. We vertrekken aan de Esdoornschool. Verzamelen aan het huis van de erevoorzitter, meester Lauwers, **om 14.30 uur**. Schoeisel best voorzien voor een wandeling die door weiden gaat. Rond 17.30 uur einde. Er is gelegenheid om samen nog na te praten bij een koele pint.
Indien het die zondag een echte regendag is, wordt deze dorpswandeling verplaatst naar een latere datum.

KRONIEK VAN DE 20STE EEUW

De werkgroep heeft al veel gegevens uit de laatste honderd jaar bijeengebracht. Agnes Lambrechts geeft alles chronologisch in op tekstverwerking. Reeds een honderdtal bladzijden zijn uitgeschreven. Er is nog zeer veel werk om Hombeekse tijdschriften en mededelingen van instellingen en verenigingen uit te pluizen. Ook de verslagen van schepenen en gemeenteraadsleden moeten nog worden doorgenomen.
Na het verlof willen we in groep de kranten (Gazet van Mechelen) van 1900 tot 1999 inzien om het Hombeekse nieuws er uit te pikken. Dit zal op twee vaste namiddagen gebeuren per week.

We doen beroep op liefhebbers die mee willen werken om deze kranten te gaan lezen.
Uw naam kunt ge opgeven aan Firmain VERLINDEN of aan Agnes LAMBRECHTS

De bestuursleden van verenigingen vragen we nogmaals met deze personen contact op te nemen om mee te delen wat voor hun vereniging de belangrijkste feiten geweest zijn in de 20ste eeuw.

VOORDRACHT OP VRIJDAG 8 OKTOBER

De Habsburgers hebben zich om diverse redenen aangetrokken gevoeld tot de stad Mechelen. Niet echt van Vlaanderen noch van Brabant kon de Heerlijkheid een neutrale bufferrol spelen in de Bourgondische tijd. Vooral onder Karel de Stoute was het aanzien van de stad zonder weerga niet het minst omdat in Mechelen de Grote Raad gevestigd werd. Ten tijde van Keizer Karel V, en ook reeds onder het regentschap door zijn tante Margaretha van Oostenrijk, is het hofleven notabelen naar hier gaan aantrekken. Het is een stimulans geweest tot grote ontwikkeling op alle gebied. In Mechelen werd gebouwd als nooit voordien en nu nog mag de stad zich beroemen op een patrimonium dat het hoge culturele leven van eertijds weerspiegelt.

Dit jaar wordt de viering ingezet van het 500ste geboortejaar van Karel V.
Dit is een bijzondere gelegenheid om over het hof te Mechelen te spreken,
de ontwikkeling die de stad toen kende, de uitstraling ervan ook op de omgeving.

MECHELEN en OMGEVING
ten tijde van
KEIZER KAREL

door Patrick DE GREEF, Lic. Geschiedenis

Deze voordracht loopt in samenwerking met Het Cultureel Centrum A. Spinoy
Cultuurhuis Leliëndaal, vrijdag 8 pktober, 20 uur , toegang vrij.

LELIENDAAL : EEN BOEK EN EEN TENTOONSTELLING

De Archeologische Vereniging Oud-Mechelen, het Cultureel Centrum A. Spinoy, in samenwerking met onze heemkunde vereniging richten een tentoonstelling in over

LELIËNDAAL

ZATERDAG 30 OKTOBER TOT EN MET ZONDAG 14 NOVEMBER,
VAN 14 UUR TOT 18 UUR
CULTUURHUIS LELIËNDAAL, HOMBEEK

Gedurende zes jaar had er een wetenschappelijk archeologisch onderzoek plaats langs de Zenne op de grens van Hombeek en Leest. De tentoonstelling is opgevat in een archeologisch en een historisch gedeelte dat kompleet kadert in de geschiedenis van het einde van de 16de eeuw.
Bij deze gelegenheid wordt er een wetenschappelijk boek uitgegeven over de geschiedenis van de archeologische vondsten van Leliëndaal. Een tiental personen verlenen hieraan hun medewerking. Vele ongekende feiten, rechtzettingen van verkeerde interpretaties worden uitvoerig besproken door ons medelid Stephan DE COCK, die hiervoor archeologisch onderzoek verrichtte in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland. Het boek telt ongeveer 175 pagina's en kost 600 frank. Het is rijk geïllustreerd met uniek beeldmateriaal.

WAT VOORAF GING EN WAT NOG KOMT IN 1999

Op 1 mei konden 42 **dauwtrappers** genieten van het onverwachte lenteweer. De tocht ging dit maal langs de Zenne, de oude Broekweg, Stuivenberg, het Vrijbroekpark en terug. De geneverkes in het park deden het bloed wat vlugger stromen.Zo kwamen de trappers weer op adem om rond 9.30 in de nieuwe eetgelegenheid **'t Archief** (liefst niet te veel te verwarren met het wetenschappelijker domein van Libert) waar een hartelijke schotel spek met eieren werd voorgezet.

Op 14, 15 en 16 mei gingen 48 heemvrienden op cultuurreis naar Ile de France.
De **KASTELENTOCHT** mogen we tellen bij de meest geslaagde reizen en is vergelijkbaar aan de reis naar Picardië en Normandië vorig jaar. De bezochte plaatsen zijn hoogtepunten in de Franse geschiedenis zoals de kastelen van Fontainebleau, Chantilly en Pierrefond. Het kasteel van Ecouen heeft ons verrast om de zuivere Renaissancestijl en het Mechels albast dat er getoond werd. Vaux-Le-Vicomte was een bekoring om er bij kaarslicht door de vertrekken te lopen en de sfeer van weleer op te snuiven onder de tonen van *musique d'époque*. De begraafplaats der Franse koningen in St. Denis is uniek in de wereld. Maar we vertoefden niet enkel in hun graftombes want buiten konden we verademen bij de vele wandelingen in de zonovergoten open tuinen van de vorsten en hovelingen. Met *ons* kasteel op de achtergrond, het glaasje champagne in de hand, zijn we te gast bij Le Roi Soleil, beter nog we voelden ons God in Frankrijk.

Op vrijdag 11 juni was er de voordracht in samenwerking met het Cultureel Centrum van Mechelen door **Jeroen VAN DER AUWERA**, lic. geschiedenis, over " **MECHELSE AMBACHTEN**".
Dit onderwerp kan door recente studies heel anders belicht worden. De betekenis, organisatie, invloed van ambachten en gilden werd verduidelijkt. Het vrije vragenuurtje bracht verheldering niet het minst omdat het zeer klaarblijkelijk was dat de spreker deze voor ons duistere materie door en door beheerste. Daarom kon hij er met kennis van zaken zo boeiend en vlot over te vertellen en uitweiden.

Op 12 juni kwam er niet de Fietstocht maar wel een verrassingstocht door Georges Nachtergaele op poten gezet.
Met de bus werden 50 trekkers naar Oostende gebracht waar al het "schoon volk" van VTM al klaar stond om aan de "slag" te gaan. Achter het Casino konden we getuige zijn van hoe een populair programma met sterren leurt tot ze er bijna een hersenschudding van over houden. Misschien zien we de gele Hoembeka-shirts nog eens terug op de TV-uitzending van "**Sterrenslag**", een belevenis die ons niet ver afhield van een "zonneslag"!

Sinte-Mette	7 nov.	Kinderlichtstoet, dierenzegening en ommegang.
	11 nov.	Sinte-Mettezingen

ARCHIEF

Raadpleging van het heemkundig archief kan op volgende data :

woensdag 8 september	zaterdag 25 september	woensdag 13 oktober
zaterdag 23 oktober	woensdag 10 november	zaterdag 27 november
woensdag 8 december.	(woensdagen van 19.30 uur en zaterdagen van 9.00 uur):	

REKRUTERING in 1940

Ward DE KEMPENEER

Het is nu 60 jaar geleden dat wij onder oorlogsdreiging kwamen. In 1939 was er de algemene mobilisatie en in 1940 brak de hel los. Een dergelijke verschrikking van geweld en oorlog hebben we sindsdien niet meer moeten meemaken. Dank zij verruimd denken krijgt nationalisme en onverdraagzaam etnisch denken in het Europa van vandaag minder kans. Daarom is oorlog beperkt gebleven tot plaatselijke - zij het ook gruwelijke – conflicten.

De meeste weerbare mannen waren in 1939 opgeroepen om onze grenzen, steden en militaire bruggenhoofden te verdedigen en hadden de ondankbare taak een overmachtig en beter uitgerust leger weerstand te bieden. Direct na de inval op 10 mei deed de regering ook nog beroep op de jongelingen die nog niet eerder waren opgeroepen en op de reservisten die reeds waren afgezwaaid. In een radioboodschap op 12 mei werden alle nog niet gemobiliseerde jongeren tussen 16 en 35 jaar gevorderd zich naar een rekruteringcentrum te begeven in de Westhoek. De verzamelplaats was Ieper. Dat verwekte grote beroering en die Pinksterzondag was er in vele gezinnen droefheid, angst en onzekerheid over deze regeringsmaatregel die hier en daar ook bloot stond aan felle kritiek.

Het is moeilijk te achterhalen over hoeveel personen het in Hombeek eigenlijk ging. Als we de jonge mannen van 16, 17 of 18 jaar (geboortejaren 1922, 1923 en 1924) nagaan dan tellen we 92 jongens. (Zie de lijst hierna) Het zijn er wellicht nog meer geweest omdat we niet weten hoeveel jongens uitstel kregen van legerdienst en hoeveel vrijgestelden er in Hombeek waren. Duidelijke en concrete aanwijzingen gaf de radioboodschap niet; geen oproepingsorder, marsbevel of transportaanduiding, enkel een R.V. (rendez-vous)punt te Ieper. De jongeren gingen die zondag mekaar opzoeken om een gemeenschappelijk standpunt in te nemen. Sommigen maakten een afspraak om in groep op te trekken. Anderen zouden individueel met de fiets of op een andere manier proberen om op de bestemming te geraken. De dinsdagmorgen na Pinksteren, 14 mei 1940, woonde een groot aantal nog de morgenmis bij. Daarna verzamelden ze met pak en zak aan het station. Daar werd nog vlug een groepsfoto genomen. Dan stapten ze op, te voet naar Mechelen, om daar de trein te nemen richting Ieper. Op de foto bij het vertrek staan zowel jongens die per trein reisden als per fiets. Anderzijds zijn er na het nemen van deze foto nog vele jongens de groep van de treinreizigers komen vervoegen.

Toen de jonge mannen van Hombeek op de trein stapten met onbekende bestemming, rolden Duitse pantserdivisies over België en Frankrijk richting Noordzee. Die ochtend hadden ze reeds verschillende bruggenhoofden gevestigd op de Maas, zowel bij Dinant, Monthermé als bij Sedan. De volgende dag braken ze door op deze drie punten en de geallieerden zagen nergens een kans de Duitse tanks tegen te houden. De Duitsers zelf waren verrast over het succes van hun *Blitzkrieg* door ons land en Noord-Frankrijk. Daar sloegen ze moeiteloos de weerstand af van de troepen van De Gaule en op 16 mei bereikten ze Laon en St.-Quentin, op 17 mei de Oise, op 18 mei Péronne. In de vroege morgen van 20 mei trokken ze door de straten van Amiens richting het Noordzeekanaal. Die zelfde 20ste mei bombardeerden de Stuka's in meerdere raids het stadscentrum van Abbeville dat volledig in brand stond. Er werden 200 huizen vernield en er vielen honderden slachtoffers. Om 19 uur veroverde de 2de Pantserdivisie van generaal Guderian de stad en nog diezelfde avond werd doorgestoken tot de Noordzee. Het leger van de geallieerden zat in een zak.

Het toeval heeft gewild dat de vluchtlijn naar Zuid Frankrijk van de Belgische rekruten, onder wie 35 Hombeekse jongens, de opmarslijn van het Duitse heer heeft gekruist in Abbeville, waar ze in het hevigste vuur van de aanval terecht kwamen. Twee van hen werden er zwaar gekwetst; Frans SOLI bij wie de amputatie van een arm noodzakelijk was en Victor PEREMANS die aan de buik gekwetst werd en nadien aan de verwondingen is bezweken. De verwarring was er zeer groot en de hulpverlening was bijna onmogelijk omdat steeds nieuwe luchtaanvallen werden uitgevoerd. De gekwetsten werden samen gelegd. Frans SOLI zou verzorging gekregen hebben van een Belgische geneesheer. Deze heeft getracht de open wonde te ontsmetten. Het enige voor handen zijnde ontsmettingsmiddel moest hij halen bij een kruidenier en hij strooide peper op de wonde. Dat bleek nadien het juiste redmiddel te zijn geweest. Victor PEREMANS was ogenschijnlijk niet zo erg gekwetst. Werd er niet tijdig of niet voldoende hulp geboden, of was de wonde ernstiger dan op het eerste zicht scheen, of trad er besmetting op ? We weten het niet maar dit bombardement is deze jonge 17-jarige rekruut fataal geworden. Hij overleed twee weken later en werd op het kerkhof van Abeville begraven.

Hoe het allemaal precies verlopen is vernemen we van enkele getuigen.
Het verhaal van **Jef MEERT** volgt hierna in dagboekstijl. Onderweg schreef hij losse nota's op in een klein oud agendaboekje van het jaar 1934 dat hij nog steeds bewaard. **Willem MARIËN** geeft zijn volledig verslag in het artikel "Exodus naar Frankrijk" dat hij kon samenstellen dank zij de herinnering aan een relaas dat hij destijds maakte. Ook **Urbain VAN CRAEN** schreef zijn wedervaren op in een kleine cahier kort na zijn terugkeer. Deze drie waren bij de grote groep van 35 in Abeville. Nadien scheidden hun wegen. Van de fietsers hebben we een kort interview genoteerd van **Pieter VAN CROMBRUGGEN** en van **Edward SELLESLAGH**. Het ene verhaal is tegenover het andere avontuurlijker of zelf dramatischer. Sommigen keerden bijna onmiddellijk op hun stappen terug, anderen kwamen terug na de Belgische kapitulatie op 28 mei. Een groot aantal is meerdere maanden van huis weggeweest. Allen beleefden ze bange momenten en hebben vooral te lijden gehad door veel honger.

Een algemeen beeld van hoe alle Hombeekse jongelingen dit ervaren hebben, kunnen we ons nog niet vormen. Deze vijf verhalen hebben betrekking op ongeveer 45 rekruten die er bij waren. We telden echter misschien wel een dubbel aantal personen die opgeroepen waren. Misschien zijn er jongens geweest die helemaal geen gevolg gegeven hebben aan de oproep. Die de oproep wel opvolgden zullen waarschijnlijk wel een gelijklopend verhaal kunnen ophangen van wat door deze vijf hier verteld wordt. Toch zou het boeiend zijn van ook hun wedervaren in Frankrijk of elders te vernemen. Wie ons meer kan vertellen hierover, zouden we dankbaar zijn indien hij dat liet weten.

Hierna volgen enkele namen die we registreerden uit het inschrijvingsboek van de jongensschool en de doopakten. Er zijn zeker onnauwkerigheden in. We hebben de personen die op de foto of in de teksten reeds voorkomen in één van deze vijf verslagen in **vet gedrukt**.

naam	geboortedatum	ouders	woonwijk
De 18-jarigen / Geboortejaar 1921 (van hen waren er reeds onder de wapens)			
Jan BUELENS	(°2.7.1921)	Louis, landbouwer	B132
Lous BUELENS	(°25.6.1921)	Jan, hovenier	B55
Desiré DOMS	(°M..31.12.1921)	Frans, landbouwer	A71
Tony DONS	(°3.3.1921)	Hendrik, schilder	B49
Edward GEETS	(°16.2.1921)	Karel, paswerker	D143
Louis GEIVAERTS	(°26.7.1921)	Jozef, handwerker	D72
Herman GOBIEN	(°11.3.1921)	Alfons, landbouwer	C31
Frans GOOVAERTS	**(°9.8.1921)**	Jan en Goovaerts (van 't Schoem), landbouwer	A153
Louis LAUWERS	**(°2.11.1921)**	Hendrik, werkman	A112
Jan PEETERS	(°5.2.1921)	Louis, seinwachter	D46
Frans ROSSEEL	(°25.3.1921)	Hendrik SPRUYT, werkman	D4
Frans ROSSIERS	(°23.3.1921)	Gustaaf, paswerker	B35
Edward SELLESLAGH	**(°19.9.1921)**	Theodoor en Rosalie De Neys	
Joris SELLESLAGH	(°23.9.1921)	Karel, seinwachter	A128
Victor STEVENS	(°26.8.1921)	Jan, werkman	A160
Marcel VAN DER WILT	**(°27.9.1921)**	(Celle van Poettes) Edmond, werkman	D133
Jan VAN DER ZEYP	(°14.7.1921)	August, werkman	B131
Fred VAN RUYSEVELT	**(°13.1.1921)**	Laurent, landbouwer	A101
Cyriel VAN VLIERBERGHE	(°11.8.1921)	Pieter, wegwerker	D146
De 18-jarigen / Geboortejaar 1922:			
Stan BEHETS	**(°10.6.1922)**	Benoit en Maria Huysmans, schrijnwerker	A90
Alfons BERTENS	**(°10.2.1922)**	Emiel en Maria Van Causbroeck, onderwijzer	B60
Frans BUELENS	**(°18.8.1922)**	Jan en Catherina Goovaerts, hovenier	B55
Frans CEULEMANS	(°6.12.1922)	Frans en Melanie Van Den Bbrande, werkman,	D56
Jef CEUPPENS	(°M..12.4.1922)	Edward, paswerker,	B29
Michel DE BORGER	(°19.7.1922)	Frans en Henriette Coremans, landbouwer,	D25
Fiel DE GREEF	**(°21.5.1922)**	Isidoor en Josefa Goovaerts	B102
Désiré DEMESMAEKER	**(°23.1.1922)**	Benoit en Antonia van der Meulen landbouwer,	B89
Pieter DE SMET	(°22.1.1922)	Emiel E? Lousa Ceupens, meubelmaker,	B28
Frans DE WIN	**(°18.2..1922)**	Filip en Elisabeth Smets , smishelper,	B96
Edward GEETS	(°7.8.1922)	Jaak en Coleta De Prins, paswerker,	A130
Gust GOOVAERTS	(°20.1.1922)	Jan en Josefa Smets , landbouwer,	B134
Frans HENDRICKX	(°29.3.1922)	Hendrik en Elisabeth De Groef	B92

Karel HUYBRECHTS	(°9.3..1922)	Jan en Josefa Reydams	A134
Fons JACOBS	(°10.5.1922)	Jan Fransen Angèle Verspecht	B145
Jef LAUREYS	(°Moerz.) 1.4.1922)	(Verdickt)	
Jan LAUWERS	**(°26.2.1922)**	Frans en Victorine Vermeulen	A56
Marcel LAUWENS	(°18.1.1922)	Alfons en Maria Van Camp, staatswerker,	D48
Jef MEERT	**(°21.11.1922)**	Jan en Henrica De Schouwer, steenkapper,	D17
Victor PEREMANS	**(°26.12.1922)**	Frans en Louisa VEKEMANS, schrijnwerker,	B3
Edward SELLESLAGH	**(°24.12.1922)**	Guilliam en Julie De Neys	
Frans SIJMONS	**(°24.2.1922)**	Louis en Maria Holsters, werkman,	B40
Frans STEVENS	(°13.10.1922)	Willem en Florentina Van Loock, schrijnwerker,	B76
Louis SLACHMUYLDERS	**(°21.9.1922)**	Dore en Sophie Michiels	
Emiel STEVENS	**(°3.7.1922)**	Peter Jan en Josfien Buelens	
Edward TERSAGO	**(°11.5.1922)**	Leopold en Clotilde Steemans	A16
Marcel VAN BENEDEN	**(°14.1.1922)**	Leon en Julia Wilems, dorp	
Sylvain VAN ASCH	(°16.8.1922)	Alfred en Bertha Christiaens, autovoerder,	D91
Jef VAN DEN BRANDE	**(°8.7..1922)**	Maria DE WIN, dagloonste	A20
Emiel VAN DER ELST	**(°23.4.1922)**	Jan en Hélène Willaerts	B24
Richard VAN ERP	(°16.11.1922)	Jaak en Maria Gysen, smid arsenaal,	A79
KAREL VAN LOO	(°3.8.1922)	Frans en Theresia Van den Ende, landbouwer,	D131
Pieter VAN PRAET	(°K.B. 16.11.1922)	Pieter, briefdrager, B61	
Fons VAN RIET	(°4.12.1922)	Jan en Josepha Fierens, machinist,	A148
Jef VAN SAN	(°2.9.1922)	Jan, staatswerkman,	B80
Sooi (Frans) VERCAMMEN	(°Zemst 15.7.1922)	Frans, stoker,	B77

De 17-jarigen / geboren in 1923

Louis BOEY	**(°11.7.1923)**	Jan en Louisa Vebist, staatswerkman,	A176
Frans CHRISTIAENS	**(°18.3.1923)**	Isidoor en Hedrica De Wit, werkman,	A157
Victor CHRISTIAENS	(°15.5.1923)	Gerard en Rosalie Van Humbeeck	
Louis DE ROOSTER	(°29.4.1923)	Clement, landbouwer,	A109
Jef DE SMET	(°Beigem 11.1.1923)	Louis, staatswerkman,	B85
Albert DE VOS	(°Mech. 26.9.1923)	Louis, meubelmaker,	A93
Hendrik DE NEYS	**(°29.6.1923)**	Louis en Louisa De Wit	
Herman DE WIT	(°26.1.1923)	Karel EN Elisabeth Ceuleers, landbouwer,	B136
Jef DOMS	(°19.6.1923)	Frans en Leontien Slachmuylders, landbouwer,	A71
Edward FONTEYN	(°30.10.1923)	Filip en M.Fr. Van Der Jeught, staatswerkman,	A194
Louis GOOVAERTS	(°18.8.1923)	Jan en Josfien Smets, landbouwer,	B134
Emiel KEULEERS	(°8.4..1923)	Frans en M Selleslagh, melkverkoper	A128
Gerard MERTENS	**(°27.12.1923)**	Louis en Stefanie Van Der Wilt, paswerker,	A163
Jef PESSENDORFFER	(°Leest 17.2.1923)	Louis, staatswerkman,	A12
Jef REYNIERS	**(°Heffen 8.1.1923)**	Jan, staatswerkman,	B40
Fons PEETERS	(°10.3.1923)	Louis en Barbara De Decker, werkman,	D46
Willem SELLESLAGH	(°3.8.1923)	Karel, treinwachtter,	D
SLACHMUYLDERS Hendrik	(°2.4..1923)	Alexander en Louisa Buellens, landbouwer,	B81
Peter Jan SPOELDERS	(°9.7.1923)	Louis en Octavia De Keersmaecker	
Jan TEUGHELS	(°23.9.1923)	Maria Pauline Veekmans	A194
Emiel VAN DAM	**5°6.10.1923)**	Jan Bt. en M. De Neys	
Jef VAN DEN BERGH	**(°21.12.1923)**	Karel m Maria Van Geel, werkman,	B93
Jules VAN DE RIJCK	(°2.6.1923)	Alfons en M. Dietens, landbouwer,	D27
Leon VAN DER WILT	**(°10.4.1923)**	Edmond en Pelagie Van Den Branden	D132
Rik VAN STEENWINCKEL	(°5.12.1923)	Cesar, landbouwer,	A104
Edmond VAN VLIERBERGHE	(°4.2.1923)	Pieter, werkman,	D146
Albert VOS	(°2.4.1923)	Jozef en J.Maria De Bondt, werkman,	B61
Leon VEKEMANS	**(°13.7.1923)**	Alfons en M.L. Willems, paswerker,	B433
Frans VERLINDEN	**(°4.7.1923)**	August en J. Rosalie Vleminckx, landbouwer,	D71

De 16-jarigen / geboren in 1924

Jan CALLAERTS	(°14.2.1924)	August en Virginie Van Beveren, werkman,	D21
Frans CHRISTIAENS	(°1.9.1924)	Hendrik, fabriekswerker,	B159
Victor CHRISTIAENS	(°30.6.1924)	Gerard, staatswerkman,	A95
Willem CHRISTIAENS	(°6.3.1924)	Pieter en Louisa De Win, werkman,	B30
Theodoor DE SMET	(°28.4.1924)	Gustaaf Rosalie Teughels	A83
Frans DE SMET	(°22.7.1924)	Louis, staatswerkman,	B85

Frans DE SMET	(°Leest 25.3.1924)	August, landbouwer,	Leest
Roger DE WIN	(°5.9.1924)	Karel, werkman,	C37
Frans DIDDENS	(°17.1.1924)	Constant en Maria De Borger, landbouwer,	A133
Frans FIERENS	(°14.8.1924)	Jan, landbouwer,	B150
René GEIVAERTS	**(°4.5.1924)**	Judocus en Octavia Ceuppens, staatswerkman	B109
Marcel HEYNEN	**(°Stolberg 2.4.1924)**	(zoon van "Virs van de garde"), Bankstraat	
Jef JACOBS	(°12.3.1924)	Edward en Gabriel Van den Eynde, staatswerkman,	D26
Joris NUYTIENS	(°6.8.1924)	Louis, staatswerkman,	D6
Frans REYDAMS	(°11.11.1924)	Karel, rademaker,	A88
Jan SARENS	**(°5.1.1924)**	Herman en Bertga Van San	
Jef SAINT	(°29.2.1924)	Herman en Maria Lauwers, werkman,	A29
René SIJMONS	**(°2.2.1924)**	Louisen Maria Holsters, werkman,	B405.
Frans SOLI	**(°1.2.1924)**	Edward en M.T.Goovaerts	
Roger TEUGHELS	(°Parijs 18.5.1924)	Alfons, landbouwer,	
Gust TROCH	(°19.2.1924)	Florent en Melanie De Wit, werkman,	D 40
Remi VAN BEVEREN	(°1.9.1924)	Emiel, landbouwer,	D3
Urbain VAN CRAEN	**(°16.3..1924)**	Pieter en Mathilde Jacobs metser,	B71
Pier VAN CROMBRUGGEN	**(°26.1.1924)**	Alfons en Victoire Fierens	
Jef VERBIST	(°14.2.1924)	Frans en Elb Van Den Bossche, wegwerker,	D137
Emiel VERHASSELT	(°9.9.1924)	Frans, metser,	D49
Frans VERLINDEN	(°8.4.1924)	B65	

Mon BEIRNAEERTS
Dore LEMMENS, Heike
Frans VAN DER WILT

Vrijgestelden of jongens met uitstel van legerdienst die in 1940 werden opgeroepen:

Louis Van Thienen	(°27.6.1909)
Maurice DE WIN	(°5.10.1915)
Albert SPOELDERS	(° 1.4.1916)
Frans BERTENS	(°29.5.1916)
Jan GOOSSENS	(°7.9.1918)
Maurits WILLEMS	(°28.9.1918)
Louis MOENS	(°3.6.1919)
Willem MARIËN	(°29.3.1920)
Maurits CHRISTIAENS	(°9.7.1920)
Jan VERMEULEN	(°12.12.1920)
Frans SLACHMUYLDERS	(°30.7.1920)

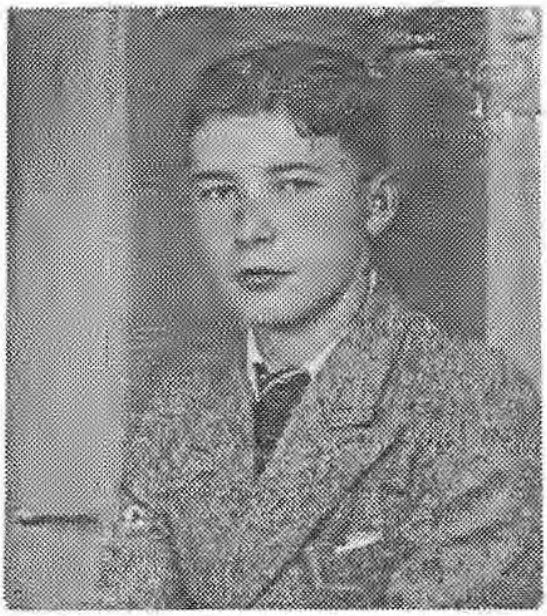

Achteraan op het kerkhof van Abbeville liggen de graven van veel slachtoffers van de Duitse aanval op de stad de 20ste mei 1940. Op een graf staat een zeer eenvoudig kruis MET een metalen plaatJE. Daarop staat verkeerdelijk vermeld:
PEVEMANS VICTOR
MEI 1940

ÉÉN VAN DE 35

Jef MEERT

Al wat gebeurde op deze veertigdaagse tocht schreef Jef in een paar korte woorden op in een kleine agenda die hij in Frankrijk gevonden had. Het zijn nu enkele bijzondere bladzijden geworden in zijn levensverhaal.
Dit hachelijk avontuur dat op 14 mei in Hombeek begon met 35 vrienden kreeg dank zij veel geluk een goede afloop toen hij op 26 juni er terug in Hombeek arriveerde samen met **Louis MOENS** en **Louis BOEY**. Een ongelukkig toeval heeft hem en zijn Hombeekse vrienden tweemaal in de frontlinie gebracht. Een gelukkig toeval heeft hen telkens gespaard van het ergste. Ze waren ook bij de Duitse aanval op Abbeville. Dan kwam er een intermezzo in de Gironde (Zuid Frankrijk). Op een onverantwoorde wijze werden zij als Belgische jongens, zonder militaire opleiding, door het Franse leger toch ingezet als militaire hulp om "*tranchées*" te graven ter verdediging van Parijs.
Op een ogenblik dat het reeds duidelijk was dat geen middel de Duitse overmacht nog kon stuiten en generaal Weygand aan capitulatie dacht, werden ze terug naar de aanvalslijn gebracht onder vijandelijk vuur.
Het mag geluk heten dat ze het er heelhuids van af brachten.
Jef noemde dit avontuur dat met 35 jongens op 14 mei begonnen was "**Eén van de 35**"! (n.v.d.r.)

Zondag 12 mei 1940 Pinksteren
Alle Belgen van 16 worden via de radio opgeroepen naar het R.C.B.L., het Recruteringscentrum van het Belgisch Leger. Als 18-jarige ben ik plots in benarde omstandigheden een dienstplichtige tegen wil en dank.

Dinsdag 14 mei 1940
Vanuit Hombeek vertrekken 35 jongelingen per trein naar Ieper. Daar aangekomen worden vlug wat brieven geschreven naar huis en naar onze Louis om de goede aankomst te melden.
We slapen die eerste nacht in de cinemazaal van het college.

Woensdag 15 mei 1940
In de voormiddag zijn we een toertje gaan maken in de stad. Ik ontmoet er Marcel Verschueren, een schoolmakker uit Mortsel.
De tweede nacht brengen we door in dezelfde cinemazaal.

Donderdag 16 mei 1940
We gaan te voet naar Frankrijk, richting Bailleul. De nacht brengen we door in de school van St Jean Chapelle, op ongeveer 2 km. voor de stad Bailleul.

Vrijdag 17 mei 1940
In Bailleul nemen we om 13 uur de trein richting Rouen. We maken van de gelegenheid gebruik om in de trein nog een dutje te doen.

Zaterdag 18 mei 1940
Aankomst in Abbeville. We worden er ondergebracht in houten barakken die er opgetimmerd waren voor de Franse soldaten.

Zondag 19 mei 1940
's Morgens gaan we naar de mis. Sinds gisteren is hier voortdurend vliegalarm. We brengen de nacht door in dezelfde barakken te Abbeville.

Maandag 20 mei 1940
Om 5.40 uur is er reeds een eerste maal luchtalarm. Om 10.30 ga ik samen met Louis MOENS en met Jef JACOBS naar de binnenstad om geld om te wisselen. We worden plots laag overvlogen door Duitse vliegtuigen die pikeren en de binnenstad bombarderen. IJlings zoeken we dekking en we vluchten in een huis. Door een geweldige luchtverplaatsing word ik letterlijk met één ruk naar binnen geslagen. Er heerst grote ontreddering maar we hebben niet de tijd om van de eerste emoties te bekomen of er volgt een tweede luchtaanval.

Gedurende twee uur houden we ons schuil in de kelder. Dan komt men ons verwittigen dat we een andere schuilplaats moeten zoeken omdat de hevige brand die in de stad heerst naar hier dreigt over te slaan. De bewoners van het huis maken aanstalten om zo snel mogelijk te vluchten en beginnen in te pakken. We helpen ze nog om alles in de auto te laden. De stad is onherkenbaar geworden en we dwalen er een tijd rond vooraleer we de weg naar het kamp terugvinden. Onderweg ontmoeten we nog 6 Hombeekse jongens die in de grootste verwarring het soldatenkamp dat onder vuur lag ontvlucht zijn om dekking te zoeken in een bosje. Van hen vernemen we dat er in onze groep gekwetsten zijn onder wie Willem Mariën.

Om 16.30 volgt er een derde luchtaanval en een uur later wordt een vierde bommenvracht over de stad gestrooid. Gedurende gans die tijd blijven we ons schuil houden in het bosje omdat we oordelen dat dit nog de veiligste plaats is. Om 20 uur horen we het mitrailleurvuur dichter en dichter naderen. Als het dan te dicht in onze nabijheid komt nemen we de vlucht. Op de vluchtweg voegen zich vijf joden bij ons, wat we toch niet zo op prijs stellen. De ganse nacht blijven we doormarcheren en we treffen nog drie seminaristen aan van de paters Salesianen uit Leuven.

Dinsdag 21 mei 1940
Tot ongeveer 1 uur 's nachts marcheren we door en leggen ons dan te ruste onder de blote hemel ergens in een wei. Om 3 uur vinden we dat we genoeg kracht herwonnen hebben om verder te marcheren. In Blanchy zoeken we een hoeve op waar we in de voormiddag een dutje doen. Om 14 uur stappen we weer op tot Imermesnil. Onze voeten liggen open en de verdere tocht wordt een marteling. We blijven op een hoeve om te overnachten.

Woensdag 22 mei 1940
Die morgen valt er veel regen. We vertrekken pas om 11 uur. We zijn de uitputting nabij en de maag smeekt om wat voedsel. Door vermoeidheid en ontbering wordt het mij te machtig en een flauwte overvalt mij tot ik er het bewustzijn bij verlies. We blijven rusten om op kracht te komen. 's Avonds bereiken we Neufchâtel en zoeken een slaapplaats op een drietal kilometer buiten de stad.

Donderdag 23 mei 1940
Die morgen hebben we een goed ontbijt gehad en trekken dan door tot Buchy waar we de nacht doorbrengen in een jongenspensionaat.

Vrijdag 24 mei 1940
We zijn vroeg uit de veren omdat we opgeschrikt worden door Duitse vliegtuigen die om 6 uur het station van Buchy bombarderen. Die avond zijn we tot op 6 km. voor Rouen gekomen waar we slapen op een kasteelhoeve.

Zaterdag 25 mei 1940
In de voormiddag stappen we door naar Rouen en om 10.30 bereiken we de stad. Eerst zijn we er op de Banque de France geld gaan omwisselen. Dan ben ik naar het Belgisch consulaat geweest om nieuwe papieren te vragen omdat alle identiteitsbewijzen in Abbeville zijn achtergebleven.
In Grandqueville een randgemeente van de stad vinden we een slaapplaats in een in opbouw zijnde kostschool.

Zondag 26 mei 1940
In de voormiddag wonen we de mis bij. In de namiddag worden we verwittigd dat we met de trein verder trekken naar veiliger oorden in Zuid Frankrijk. Om 18.15 komen we aan in het station van Rouen en vertrekken er met de trein naar onbekende bestemming. De ganse nacht rijden we en slapen we op de trein.

Maandag 27 mei 1940
Deze maandag brengen we door op de trein. We rijden richting Bordeaux en de Atlantische kust. Ook deze nacht brengen we nog door op de trein.

Dinsdag 28 mei 1940
Om 5 uur 's morgens komen we aan in Labouheyre, een plaatsje in de Gironde en op 30 km. van de kust. We eten er lekker.
We vernemen er dat Leopold III, koning van België, gecapituleerd heeft. Ons land is dus volledig in Duitse macht. Met een autobus rijden we richting de Atlantische kust naar Miminam Plage. Voor de eerste maal in mijn leven zie ik de zee en de kust. We slapen er in de "Hydrotherapie".

Woensdag 29 mei 1940
We brengen de dag aan zee door al wandelend langs de kust. Ons middag- en avondmaal nemen we in het "Hôtel de Paris".

Donderdag 30 mei 1940
We hebben een gesprek met de burgemeester van Miminam. Door zijn bemiddeling krijgen we er een villa voor het verblijf aldaar maar onze maaltijden nemen we nog steeds in het hôtel de Paris.

Zaterdag 1 juni 1940
We hebben terug een gesprek met de burgemeester en met de eigenaar van het huis en blijven onze maaltijden gebruiken in hetzelfde hotel.

Zondag 2 juni 1940
Na de morgenmis brengen we de dag door in vakantiestemming als de vorige.

CONSULAT DE BELGIQUE ROUEN, LE

N° I403/D39/I940

Jë soussigné CONSUL DE BELGIQUE A ROUEN
certifie que ce jour s'est présenté en ma Chancellerie
le nommé MEERT Joseph Antoine né a HOMBEEK le 21 Novembre
1922 , et m'a déclaré avoir perdu sa carte d'identité
aux environs d'Abbeville lors de l'évacuation de cette ville
en foi de quoi , j'ai délivré le présent certificat
à toutes fins utiles.

FAIT A ROUEN LE 25 MAI 1940

P. le Consul de Belgique
V. Coutel

Op 25 mei 1940 ging Jef naar het Belgisch consulaat in Rouen omdat hij zijn identiteitspapieren tijdens de grote verwarring in Abbeville verloren had.
Hij kreeg er een certificaat door de consul zelf ondertekend. (hierboven)

31 MEI 1940

REPUBLIQUE FRANCAISE — PREFECTURE DES LANDES

CERTIFICAT DE CONTROLE
valable du 31 Mai
au 5 Juin 1940

La situation de l'individu déclarant se nommer
Meert, Joseph, Antoine et
être né le 21 Novembre 1922
à Hombeek
de nationalité belge
profession tailleur
provenant de Hombeek (préciser localité et
Pays) a été examinée par gendarmerie de Ponteux

Signature du titulaire:

A Mimizan
le 31 Mai 1940

(signature et timbre de l'autorité de contrôle)

Noms, prénoms et signatures de deux compatriotes de l'intéressé eux-mêmes identifiés.

Maens, Ludovic
Boey, Louis
L Moens
L Boey

(Pour renouvellements éventuels voir au dos).

Op 30 mei kreeg Jef in Mimizan een certificaat dat de dag nadien in Ponteux op de gendarmerie werd bekrachtigd. Het was een verblijfsvergunning voor 4 dagen voor hemzelf maar tevens voor Louis BOEY en Louis MOENS, die beiden ook ondertekenden.

Maandag 3 juni 1940
We zullen op één of andere wijze nuttig tewerkgesteld worden en moeten hiervoor officiële documenten krijgen. We gaan naar de Districthoofdplaats Mont-de-Marsan om de papieren in orde te laten maken. Ik heb er maar liefst 12 maal vingerafdrukken moeten laten maken. In het stadje heb ik een zwembroek en een hemd gekocht.

Dinsdag 4 juni 1940
Voor de eerste maal hebben we het middagmaal zelf bereid. In de namiddag zijn we gaan zwemmen.

Woensdag 5 juni 1940
We brengen de dag door als de vorige in deze badplaats.

Donderdag 6 juni 1940
We ontvangen 140 Franse frank. Onze officiële documenten zijn aangekomen. We worden gevorderd om naar Parijs te gaan om er te helpen bij het graven van loopgraven (tranchées).

Vrijdag 7 juni 1940
Om 15.30 vertrekken we met de bus naar Labouheyre. Daar krijgen we het middagmaal en een rantsoen voor 2 dagen en ook een deken. Met de bus worden we naar Morcenx gebracht, waar er een spoorverbinding is van Pau naar Bordeaux en verder naar Parijs. De tijd dat we op de trein moeten wachten wordt gevuld met een partij biljart te spelen in een nabijgelegen café. We drinker er ook een glaasje wijn.

Zaterdag 8 juni 1940
Een half uur na middernacht arriveert de trein. Het wordt een slapeloze nacht op deze "internationale" die ons reeds om 10.30 in Parijs brengt in de "gare d'Austerlitz". Om 12.45 worden we vervoerd naar het grote zwemdok van Parijs. Het lijkt meer op een gevangenis door de tralieafsluitingen rondom het gebouw. Overal staat er politiebewaking. De grootste ontgoocheling echter wacht ons als we binnen zijn: het zwemdok is een echt vlooienkot.

Zondag 9 juni 1940
Om 7.45 komt men ons ophalen met een autobus. We worden ergens te lande gebracht maar onderweg moeten we meerdere keren dekking zoeken voor overvliegende vliegtuigen. Om 19 uur worden we gedeponeerd in een in het veld gelegen hoeve nabij Chezy-sur-Marne.

Chezy-sur-Marne is gelegen onder Château-Thierry, op de grens met de Champagnestreek ongeveer 60 km. ten Oosten van Parijs. De onvoorbereide Belgische jongens onder Frans bevel werden zonder het zelf goed te beseffen van het veilige Zuiden teruggebracht in een Franse defensiezone die op dat ogenblik onder de zwaarste offensieve druk stond van het Duitse leger in opmars naar Parijs. Na de Britse evacuatie bij Dieppe was de geallieerde verdediging van Frankrijk zeer verzwakt en kwam Parijs onder druk te staan zowel van uit het Noorden als vanuit het Oosten.
Diezelfde zondag 9 juni had Rommel de Seine bereikt te Elbeuf beneden Rouen en in het Oosten trok Von Rundstedt over de Aisne. Op 10 juni werd de Ourcq overgestoken en rukte men op naar de Marne. Parijs kwam meer en meer in een omsingelingsgreep te zitten. Nog diezelfde dag verliet de Franse regering Parijs om naar Tours te gaan.

Maandag 10 juni 1940
Ons morgenontbijt is het rantsoenpakket dat we in Labouheyre gekregen hadden. Tot grote ontgoocheling moeten we vaststellen dat het eten dik onder de vlooien zit. Ze kwamen zeker van het zwemdok in Parijs. Onze honger is zo groot dat we met toegeknepen ogen het rantsoen binnenspelen met vlooien en al. In de namiddag komt Chezy-sur-Marne reeds in het schootsveld van de Duitsers. Toch worden we verplicht om 21 uur 's avonds loopgraven te gaan uitgraven tot 3 uur in de morgen terwijl de obussen ons boven het hoofd vliegen met schril fluitend geluid.

Dinsdag 11 juni 1940
We mogen langer uitrusten van de vermoeiende nacht. Om 13 uur wordt de ganse regio gebombardeerd. Vele wegen zijn stuk geschoten maar toch moeten we diezelfde avond weer gaan graven onder een pletsende regen. Gezien de slechte weersomstandigheden mogen we om 23 uur stoppen en gaan we slapen op de afgelegen hoeve.

De franse generaal Weygand bereidde op 12 juni alles voor om een wapenstilstand aan te vragen. De troepen werden uit Parijs geëvacueerd.. De 13de juni was de stad geheel vrij van troepen en op 14 juni trokken de Duitsers triomferend door de straten van de Franse hoofdstad

104 · Belge

ORDRE DE RÉQUISITION INDIVIDUELLE.

En exécution des prescriptions de l'article 14 de la loi du 11 juillet 1938 sur l'organisation générale de la nation pour le temps de guerre, par ordre du Ministre du Travail

M. Maeerd Joseph.

demeurant à Hombeek plaats

se ~~présentera~~ rendra le 6 juin 1940 à 15 heures,

au camp retranché di Paris

où il sera employé en qualité de

jusqu'à nouvel ordre (nouvel ordre)

ou (date).

En vertu de cet ordre, l'intéressé a droit :

1° à un traitement ou à un salaire calculé dans les conditions fixées à l'article 15 de la loi du 11 juillet 1938 ;

2° (1) au transport gratuit pour lui, ~~sa famille~~ (2) et ~~leurs~~ bagages personnels par tous services publics de transport pour se rendre du lieu où le touche cette convocation jusqu'au lieu où le travail doit être exécuté et où il est tenu de fixer sa résidence.

L'inexécution des présentes dispositions entraînerait les sanctions prévues à l'article 31 de la loi du 11 juillet 1938 sur l'organisation de la nation pour le temps de guerre.

Mont Saint Aignan, le 6 Juin 1940

L'autorité requérante ou son délégué :

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE (LANDES)

(1) Paragraphe à rayer en ~~tout ou en partie~~ s'il y a lieu.

(2) Femme, enfants mineurs, ascendants à sa charge et vivant sous son toit.

A. S. — J. 2/616-39.

Op 6 juni werden de drie Hombekenaren opgevorderd om te gaan werken in het "Camp retranché de Paris". Ze vielen hier onder een Franse oorlogswet van 1938 die wel staatsburgers kon opeisen maar naar onze mening hier ten onrechte deze wet ook op Belgen toepaste. Bovendien was de opdracht die ze kregen onverantwoord omdat Belgische jongens werden teruggevoerd naar de zeer kritische frontlijn.

Woensdag 12 juni 1940
Om 1 uur worden we gewekt door inslaande obussen links en rechts van onze hoeve. Gouw wordt het hebben en houden bijeengeraapt en in de gietende regen slaan we op de vlucht door velden en weiden.
We vinden een voorlopige schuilplaats waar we zouden blijven tot de dag in de lucht zou zijn gekomen. Een obus die met een hels lawaai boven ons hoofd ontploft, brengt ons tot andere gevoelens en we zetten onze weg verder. We volgen de grote weg tot Viels-maison waar we de rest van de loopgravengravers terug aantreffen. We marcheren verder tot Villeneuve-sur-Bellot waar we te eten krijgen. Bij onze doortocht in het dorpje valt de regen met bakken uit de hemel en tot overmaat van ramp wordt het tegelijkertijd nog gebombardeerd ook. We zetten onze weg verder tot La Ferté-Gaucher en op ongeveer 5 km. buiten deze gemeente brengen op een hoeve de nacht door in onze doorweekte kleren. De meeste van ons hebben gezwollen voeten van het marcheren maar de vermoeienis is even groot als de pijn.

Donderdag 13 juni 1940
Om 6 uur willen we verder trekken maar het wordt meer een strompelen; de gewrichten doen zo pijn dat we met moeite vooruit komen. Wie wat achterblijft wordt opgejaagd door de ordonnans van de luitenant. We zijn immers nog steeds ondergeschikten van het Franse leger. We marcheren nu in Zuidelijke richting en na 22 km. mars bereiken we Provins. We installeren ons in een oude kazerne. Er zijn geen bedden meer en we leggen ons neer op de blote stenen. Om 17 uur trekken we nog een zevental kilometer verder tot we een hoeve bereiken waar we op de hooischelf de nacht kunnen doorbrengen.

Vrijdag 14 juni 1940
Om 6.30 uit de veren en 12 km. verder Zuidwaarts naar Bray-sur-Seine. Vandaar weer 19 km. dieper Frankrijk in naar Pont-sur-Yonne. Op het ogenblik dat we er aankomen, wordt het stadje gebombardeerd door een 40-tal vliegtuigen. Er vallen verschillende doden onder wie onze luitenant. Tot 11 uur stappen we verder en vinden de rust in een of andere hooiopper op het veld.

Zaterdag 15 juni 1940
Om 1 uur 's nachts gaat de tocht weer verder en volgen we de Yonne tot St.-Denis-les-Sens en verder tot St.-Martin. We marcheren nog een 30 km. verder. Onderweg worden we opgehouden door Franse militairen. Ze verdenken ons spionnen te zijn en we worden grondig afgetast. Wie zou er daar Belgische reservisten in burger maar toch in dienst van het Franse leger verwachten ?

Zondag 16 juni 1940
Vandaag marcheren we verder tot 3 km. voor Villefranche. Daar staan we rond 10.30 oog in oog met de eerste Duitse soldaten. Zij zijn even argwanend als wij. Gedurende meerdere dagen waren we op de vlucht voor hen die ons in een omsingelende beweging moeiteloos hadden ingehaald. Onze oorlog is nu voorbij. We trekken naar een nabijgelegen boerderij waar we een koppel kippen vangen. Ze worden meteen geslacht, gepluimd en aan het spit gebakken. het peuzelwerk bevalt ons wel en diep verdoken in het stro vinden we een zalige rust.

Maandag 17 juni 1940
We genieten van een platte rust op de hoeve. In de loop van de dag trekken Duitse soldaten voorbij en ze delen ons sigaretten uit. We brengen er onze tweede nacht door.

Dinsdag 18 juni 1940
Onze gedachten staan nu terug op thuis. We vatten de terugweg aan langs de plaatsen waar we passeerden bij onze vlucht. De eerste dag marcheren we tot Courteney.

Woensdag 19 juni 1940 : St.-Denis-les-Sens
Donderdag 20 juni 1940 : Bray-sur-Seine
Vrijdag 21 juni 1940 : Villeneuve-sur-Bellot
Zaterdag 22 juni 1940 : Château-Thiery, waar we de nacht doorbrengen in de kerk.
Zondag 23 juni 1940 : Coucy-le-Château
Maandag 24 juni 1940 : Chavignon op 12 km. voor Laon.

Dinsdag 25 juni 1940
We trekken verder naar Laon. Onze hoop is erop gericht daar de trein te kunnen nemen maar tot onze grote ontgoocheling rijden er geen treinen meer. We krijgen wel de kans om met een militair transport mee te rijden tot in Lille. Om 16 uur kunnen we daar wel de trein nemen naar België. Om middernacht komen we in Schaarbeek toe en blijven er verder rusten tot de morgen in de lucht komt.

Woensdag 26 juni 1940
Om 8 uur 's morgens vatten we onze laatste mars aan en tegen de middag bereiken we Hombeek terug. Onderweg worden we door Jan en alleman opgehouden en moeten we ons ganse avontuur meerdere keren uit de doeken doen, wat we allemaal hadden meegemaakt en waar de anderen gebleven waren.
Na 43 dagen waren we dan terug in onze vertrouwde omgeving na een tocht met veel gevaar, een avontuurlijke belevenis van een 17-jarige in het verre Frankrijk.

Een groepjongens waren die dinsdagmorgen nog eerst naar de mis geweest in de parochiekerk. Daarna verzamelden ze gepakt en gezakt de bareel. De foto die hier met een kleine box-camera genomen werd, mag historisch heten. Van deze groep ging het grootste deel naar Mechelen om met de trein verder te rijden. Anderen verkozen de tocht met de fiets te maken. We op deze foto de volgende personen:

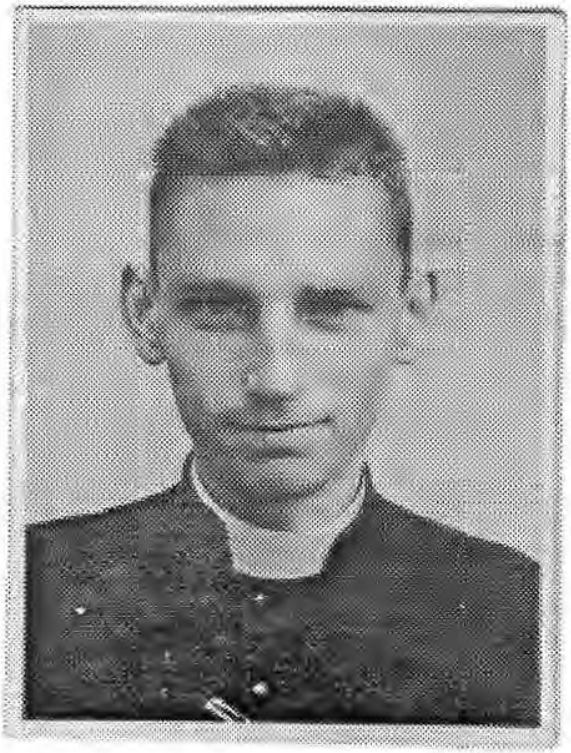

1. Frans BUELENS (°18.8.1922), Bankstraat
2. Leon VEKEMANS (°13.7.1923), Dorp
3. René SIJMONS (°2.2.1924), Dorp
4. Jef VAN DEN BERGH (°21.12.1923), Kattestraat
5. Marcel HEYNEN (°Stolberg 2.1.1924) (zoon van "Virs van de garde"), Bankstraat
6. Frans SIJMONS (°20.2.1922), Dorp
7. Emiel VAN DER ELST (°23.4.1922), Dorp
8. Dore LEMMENS, Heike
9. Stan BEHETS (°10.6.1922), Bankstraat
10. Urbain VAN CRAEN (°16.3.1924), Bankstraat
11. Frans VERLINDEN (°4.7.1923), Boskant
12. Fiel DE GREEF (°21.5.1922), Kattestraat
13. Alfons BERTENS (°10.2.1922), Bankstraat
14. ?
15. Jan VERMEULEN (°13.12.1920), Diepestraat
16. Frans CHRISTIAENS (°18.3.1923),
17. Sooi (Frans) VERCAMMEN (°Zemst 15.7.1922)
18. Rene GEIVAERTS (°4.5.1924)
19. ?
20. Louis BOEY (°11.7.1923), Regulaar
21. Frans BERTENS (°29.5.1916), Bankstraat
22. Louis MOENS (3.6.1919)
23. Fred VAN RUYSEVELT (°13.1.1921), Leestse stw.
24. Marcel (Celle) VAN DER WILT (°27.9.1921)
25. Maurice DE WIN (°5.10.1915)
26. Frans DE WIN (°18.2..1922)
27. Frans GOOVAERTS (°9.8.1921) ("Schoem") , Zepstrat
28. Fans VAN DER WILT
28. Frans SLACHMUYMDERS (°30.7.1920), Dries
30. Jan GOOSSENS (°7.9.1918), Dorp
31. Leon VAN DER WILT (°10.4.1923),
32. Jan JACOBS van Lier, (kozijn van Urbain Van Craen)
33. Louis LAUWERS Louis (°2.11.1921)
34. Frans SOLI (°1.2.1924)
35. ?
36. Désiré DE MESMAEKER (°23.1.1922),
37. Jef REYNIERS (°Heffen 8.1.1923)
38. Willem MARIËN (°29.3.1920)
39. Jan LAUWERS (°26.2.1922)
40. Gerard MERTENS (°27.12.1923), Bankstraat
41. Meen JACOBS-MOYENS ("Meen van den Bu"), Bankstraat, grootmoeder van Urbain Van Craen

EXODUS NAAR FRANKRIJK

14 mei – 7 augustus 1940

Willem MARIËN

Willem Mariën was ook één van de 35 en noemde deze tocht de "**Exodus naar Frankrijk**".
Als hogeschoolstudent had hij uitstel gekregen van militaire dienst en was dus wat ouder dan de meeste opgeroepen jongens. Hierdoor maar ook door zijn opleiding, zijn afkomst en de leidersrol die hij in de jeugdbeweging gespeeld had, werd hij vlug beschouwd als de onbenoemde voorman van de Hombeekse rekruten. Bovendien, als studerende geestelijke, droeg hij sinds een jaar de priestertoga wat de anderen tot een zekere gereserveerdheid zou gedwongen hebben ware er niet zijn bekende jovialiteit en dienstvaardigheid. Toch had de jonge Hombekenaar, die wat ongewoon in deze nog ongewoner omstandigheden met zijn dorpsgenoten optrok, een goed besef van de ernst van de zaak wat bij hem een verantwoordelijkheidsgevoel opwekte. Bij het bombardement in Abbeville liep hij een hoofdwonde op. Er liep bloed over het gelaat waardoor het er ernstiger uitzag dan het was, gelukkig maar. Toen werd de groep een eerste maal uiteengeslagen. Na Rouen kwamen ze in Toulouse terecht waar weer dorpsgenoten een andere opdracht kregen tot uiteindelijk de laatste Hombekenaars hem uit het oog liepen toen de geestelijken op een andere plaats werden samengebracht.
De zwerftocht van Willem Mariën had bijna 3 volle maanden geduurd en hij kwam pas terug thuis op 7 augustus.

De auteur van deze "exodus naar Frankrijk" moet in Hombeek niet voorgesteld worden, en zelfs niet ver buiten onze regio. Toch maken we van deze gelegenheid gebruik om hier enkele regels in te lassen om zo de bijzonderste mijlpalen in zijn zeer gevulde carrière aan te tippen. We noteerden ze bij een kort en vluchtig gesprek en daarom is dit een beeld dat zeker niet volledig kan zijn.

Willem is een telg uit een uitgesproken onderwijzersgezin. Vader was hier de hoofdonderwijzer van de jongensschool, moeder was de eerste Hombeekse gediplomeerde onderwijzeres, zijn oudere broer Louis trad in bij de Oblaten en was er ook met onderwijs belast en tenslotte zijn vier zusters, Maria, Rosa, Gerarda en Martha behaalden allen een diploma in het onderwijs. Een betere voorbestemming kan men zich niet dromen. Als jongste spruit in een dergelijk gezin was er meer educatieve aandacht dan nodig op hem gericht en achtte men het een volstrekt overbodige luxe de dreumes nog naar een kleutertuin of zelfs naar een eerste studiejaar te sturen. Had hij niet genoeg instructie in eigen huis ? Zo ving zijn gemeenschappelijke opleiding maar aan bij meester Hellemans, in het tweede leerjaar van de jongensschool. Hij doorliep er alle klassen, bij meester Goovaerts, Hendricx, Geeraerts en ook het zevende leerjaar bij meester Bertens omdat enerzijds het eigen onderwijs goed aangeschreven stond en anderzijds op 't college het Frans nog primeerde wat voor buitenjongens maar enkel moeilijkheden kon opleveren. Dat had zijn oudere broer Louis aan den lijve ondervonden.

Het middelbaar onderwijs ving aan in het St-Romboutscollege bij meester Geukens die de zevende moderne leidde. Bij hem kwamen alle jongens van den buiten terecht en diegenen die men niet voorbestemd achtte om nadien Latijn te gaan studeren. Er waren ook nog twee zevende Latijnse studiejaren die beter aangeschreven stonden dan de klas van meester Geukens. Deze wist naderhand te vertellen dat hij de beste herinneringen bewaard had aan deze klas met Wim Mariën van Hombeek en Wim De Ridder van Londerzeel. De twee buitenjongens volgden het jaar nadien toch de Latijnse humaniora en behaalden de eerste twee plaatsen waardoor de "acties" van mijnheer Geukens als goede onderwijskracht onverhoopt sterk waren gestegen.

In de retorica werd de verdere studierichting of de beroepskeuze bepaald. Wim verkoos priester te worden in de hoop later dienstbaar te zijn in de parochiewerking. De grootste invloed bij deze keuze had onderpastoor Nobels

gehad die op magistrale wijze de jeugd van Hombeek animeerde en leidde in het M.A.P., een soort scoutswerking met de groen-gele kleuren, waaruit later de Chiro zou groeien. Een gewone priesteropleiding begon met twee jaar filosofie in het seminarie te Mechelen waarna de seminaristen met de toga gekleed werden. Zij werden onderworpen aan een selectieproef deel te nemen, in het Frans voor de Vlamingen en in het Nederlands voor de Franstaligen. Hem werd gevraagd een uiteenzetting te geven over "l'Humanisme Chrétien" wat, naar zijn eigen zeggen, een nogal bondige uiteenzetting is geworden. Hoe dan ook Willem werd gevraagd eerst universitaire studies te doen. In 1938 volgde hij aan te Leuven de afdeling klassieke talen in de faculteit Wijsbegeerte en Letteren. Universiteitsstudenten kregen na één jaar reeds de priestertoga te dragen dus één jaar vroeger dan de gewone seminaristen. Aan deze jaren bewaart Willem de beste herinneringen. Hij verbleef in het Leo XIII seminarie waar een zeer divers gezelschap van ongeveer 90 jonge geestelijken huisden uit alle windstreken van de wereld, Indië, Portugal, Denemarken Libanon en noem maar op. Tijdens de tweede kandidatuur 1939-1940, brak dan in mei de oorlog uit en werden de cursussen aan de universiteit onderbroken.

Na zijn avontuurlijke tocht, hier beschreven als de "exodus in Frankrijk", werd het examen van kandidaat klassieke talen afgelegd en in 1941 werd de studie theologie aangevat in het seminarie te Mechelen. Deze opleiding Wijsbegeerte was van twee tot één jaar herleid voor universitairen die vakken als psychologie, logica enz. reeds hadden afgelegd. Daarna volgden de 4 jaren (1941-1945) in het groot Seminarie (Borgersteyn) in volle oorlogstijd dus. Aan deze oorlogsjaren zijn de meest bizarre herinneringen verbonden, vooral met betrekking tot het grote probleem van de voedselschaarste. Te Leuven werd er nauwkeurig op gelet dat de priesterstudenten op kracht bleven en niet te veel gewicht verloren. Ze werden regelmatig gewogen en van hun gewicht hield men een statistiek. Men experimenteerde met vele groenten. Toen de raapkool aan de beurt was, kwamen er problemen met de gewichtsstatistiek. De curve ging onrustwekkend naar omlaag om begrijpelijke redenen. Daarom moest men er abrupt mee stoppen. Te Mechelen heeft de wortelperiode het gehaald. Het is na verloop van tijd de meest geschikte crisisgroente gebleken. Op de binnenkoer van het seminarie werden grote dammen met wortelen aangelegd. Alles was met die wonderendoende rode pee bereid; de soep, het voorgerecht, de hoofdschotel, het dessert. Het was alles rood wat de klok sloeg. De seminaristen moesten ook een hand uit de mouw steken om de langer ingedamde wortelen te selecteren. Er waren drie categorieën: (1) "les tout-à-fait bonnes", die voor hoofdgerecht nog dienden, (2) "les tout-à-fait mauvaises", die niet meer dienden en (3) de tussensoort, een beetje rot, maar niet rot genoeg zodat ze nog geopereerd konden worden. De reddende periode is die van de pekelharing geweest. Met hele vrachten kwamen de tonnetjes aan. Kort nadat op 8 mei het definitieve einde van de tweede wereldoorlog bezegeld was, volgde zijn priesterwijding door de bisschop. Twee dagen later, op zondag 29 mei, deed hij zijn plechtige eremis in zijn geboortedorp Hombeek.

De meeste jonge priesters vingen aan met parochiewerk als onderpastoor. Wat de verdere taak was vernam ieder van de monseigneur die het seminarie presideerde. Willem werd ook geroepen en vernam dat van hem verwacht werd dat hij terug naar Leuven zou gaan om de studies af te maken. Naar hij zelf zegt was hij niet zo gebrand op het stresserend blokken. Een vriend van hem die graag verder gestudeerd had, vernam dat hij parochiewerk kon gaan doen. Willem trok zijn stoute schoenen aan en stelde voorzichtig voor om te ruilen met die andere. Het antwoord luidde ondubbelzinnig: "Mijn beste, dat kan niet. Zijne Eminentie heeft dat zo beslist". Het was hiermee duidelijk dat ook geen verder aandringen zou baten omdat het uiteindelijk zou uitdraaien op een voorbestemming door de Heilige Voorzienigheid. De twee licentiejaren vlotten naar wens. Er was slechts één reeks examens af te leggen op het einde van het tweede jaar. In het tweede jaar begon hij zeer vroeg met de voorbereiding van zijn thesis. De bedoeling was deze reeds in Juli samen met de examens te verdedigen en zo in september de handen vrij te hebben om zonder verdere beslommeringen voor de klas te kunnen staan. Het onderwerp werd gekozen in overleg met professor Rome. Een eerste voorkeur om uit "De Bello Gallico" van Caesar het hoofdstuk over de verovering van Brittanië te analyseren, werd verlaten. Het bleek vlug een onbegonnen opdracht om de beschreven plaatsen in de Britse topografie in te passen. Voor elke vernoemde heuvel waar de vechtjassen om gestreden hadden waren vier tot vijf plaatsen die er voor in aanmerking kwamen en deze eer claimden. Dan werd maar de analyse aangepakt van de "Meteorologica" van de Griek Aristoteles. Het is een verklarende omschrijving van alles wat met de gekende atmosfeer van toen, het weer en het klimaat, te maken had. Willem raadpleegde alle desbetreffende litteratuur en vroegere studies over dit werk. Vlug kwam hij tot de vaststelling dat alles wat hierover de laatste honderd jaar was gepubliceerd een transcriptie was van eenzelfde werk dat door een Duitser in 1830 was gepubliceerd. Hij had zich de moeite getroost het werk grondig te lezen en er zijn ideeën over neer te schrijven. Het werk van Aristoteles was alles behalve wetenschappelijk. Enkel de werking van de dampkring hadden de Grieken door, de rest was filosofisch geleuter met de meest fantasierijke verantwoordingen wat Willem zelf een plezant curiosum noemt. Dit neemt niet weg dat hij hiervoor een hoge waardering kreeg. Het jaar nadien werd het aggregaatexamen afgelegd.

In september 1947 begon dan het beroepsleven in het vertrouwde St.-Romboutscollege: een jaar 3de en een jaar 4de Latijnse en van 1949 tot 1961 de retorica. Daarna werd hij benoemd tot directeur van het St.-Jozefscollege te Aarschot. In de 4 jaar dat hij dit college leidde groeide het aantal leerlingen gestadig. In die periode werd de in-

schrijving van de 1.000ste leerling gevierd. Het is nu uitgegroeid tot het grootste college van het Bisdom waar elk jaar bij de 200 leerlingen uitkomen. In 1965 werd hij aangesteld als directeur van het toen zogenoemde St-Romboutsinstituut, een overkoepeling van 4 scholen: het St.-Romboutscollege, het klein Seminarie, de Normaalschool (Onder de Toren) en het latere Berthoutinstituut (BIM). Bij deze gelegenheid werd hem de eretittel toegekend van kanunnik. Het was gebruikelijk dat deze erkenning aan het directeursschap verbonden was. Enkele jaren later, bij het concilie, werden alle kerkelijke eretittels in Rome afgeschaft.

In 1971 volgde de benoeming als deken van de St.-Romboutskathedraal. In deze functie is hij gebleven tot 1992. In de loop der tijden is er veel gaan veranderen. Bij zijn aanstelling waren in deze parochie nog 2 onderpastoors, later nog 1 en nadien stond hij er alleen voor. Op dit ogenblik is het zo dat deken Pol Van Hertbruggen er alleen voor staat om vier parochies te bedienen: St.-Rombouts, St.-Jan, St.-Kathelijne en St.-Pieter.

Willem kwam terug naar Hombeek wonen. Hij is een bezige man maar bouwt nu stilaan toch verantwoordelijkheden af die hij tot heden droeg zoals lid van de Commissie van bestuur van de gevangenis, voorzitter van de beheerraad van het buitengewoon secundair onderwijs en voorzitter van het kinderdagverblijf "De Zonnebloem". Hij is nog steeds lid van de priesterraad en werd ook aangesteld als begeleider van priesters op het einde van hun actieve loopbaan. In onze parochie leest hij de missen en staat hij pastoor Nieuwborg bij voor de diensten op Zondagen, feestdagen of bij speciale gelegenheden. Hij is een doorvoelde Hombekenaar gebleven, die geen moeite had om na vele jaren zich terug aangepast en geborgen te voelen in deze kleine parochiegemeenschap. Het hoeft niet gezegd dat hij onze heemkundekring een warm hart toedraagt en reeds enorm veel heeft bijgedragen bij het uitschrijven van teksten over Hombeeks leven en ons nog geregeld steunt met geschreven informatie of documenten die met zorg bewaard worden voor later. (n.v.d.r)

De exodus van Willem Mariën in mei 1940

Dinsdag 14 mei
In de vroege voormiddag komen wij samen aan de bareel, een 35-tal jonge mannen van 16 tot 35 jaar oud die antwoorden op de oproep van de regering : *alle mannen van 16 tot 35 jaar oud die nog geen legerdienst verricht hebben, dienen zich naar Ieper te begeven om er een militaire opleiding te ontvangen met het oog op de zopas ontbrande oorlog.*

Ieper zou de plaats zijn waar de **C.R.A.B.** (Centre de Recrutement de l'Armee Belge) gevestigd was. Dat dit *centre* zich de volgende maanden zo wispelturig zou verplaatsen over België en vooral over Frankrijk, kon niemand op dat ogenblik vermoeden

Als tweedejaarsseminarist in het Leo XIII-seminarie te Leuven maak ik deel uit van die groep, gekleed zoals het toen gebruikelijk was : in toga, met singel, en het geheel afgedekt met een pastoorshoed. Onder een stralende zon, die ons maandenlang haast nooit zal verlaten, gaat het te voet naar Mechelen . Na wat over en weer zoeken te midden van aan- en afrijdende treinen geraken wij toch op de gepaste trein en kunnen wij beginnen aan een lange reis die ons met horten en stoten rond 23 u 30 in Ieper doet belanden. In het college van Ieper is de principaal - zo heet daar de directeur - nog druk in de weer om de mannen - het zijn nog geen manschappen - in zijn lokalen onderdak te bieden.

Voor mij heeft hij nog een bed vrij in de logeerkamer van het instituut. Het is meteen het eerste en het laatste bed dat ik tijdens onze exodus van drie maanden zal beslapen.

Woensdag 15 mei.
Overdag worden wij met duizenden jonge mannen samengeroepen op het reusachtige Minneplein om daar nadere richtlijnen te krijgen. Er komt geen overste opdagen... dus geen richtlijnen. Wel komt er in één hoek van het terrein een bestelwagen toe van waaruit broden en kaasbollen worden rondgegooid... een opbeurend landschap dat wij van zeer ver kunnen gadeslaan... tot er plots enkele Duitse vliegtuigen boven het plein komen cirkelen. In een minimum van tijd hebben de toekomstige miliciens het plein ontruimd.
Die tweede nacht is er voor mijn nachtrust nog enkel het ijzeren vlechtwerk voorhanden waarop normaal de matras zou moeten rusten. 's Morgens sta ik dan ook op met een weefwerk van puttekens in mijn rug geprent.

Donderdag 16 mei.
Die morgen ga ik mee de Mis dienen van een mijner collegeprofessoren, de heer Druyts, maar reeds tijdens de woorddienst krijgen we melding van een dringend bericht: allen naar het station om vandaar per trein naar een verder doelwit gevoerd te worden. In feite wordt het een voettocht over Dikkebus tot in het Noord-Franse Sint-Jan-Cappel.

Daar brengen we de nacht door in het Gemeentehuis (of was het de plaatselijke school ?)

Vrijdag 17 mei.
Na een korte voettocht maken wij in het station van Bailleul kennis met onze eerste *beestenwagen*. We zullen nettertijd ervaren dat zo'n plankenvloer nog niet zo kwaad is om op te slapen, als men zich maar kan uitstrekken. Wij rijden dan her en der, over en weer, maar telkens als we een stad naderen - Calais ? Boulogne ? - gaat ons vervoermiddel vertragen om weldra stil te vallen, omkeer te maken, en verder te stevenen, op zoek naar een nieuw gaatje in de gebombardeerde omgeving. Tenslotte vallen we helemaal stil in het station van Abbeville. Daar vlakbij ligt een kampplaats met een aantal houten barakken, bestemd om *permissionnairs* (soldaten met verlof) van het Franse leger op te vangen. Dat kamp ligt er leeg bij, klaar dus om ons op te nemen. We zijn er niet alleen met jonge mannen. Er lopen ook vluchelingen tussen, onder wie ook Joden. Mijn laatste twee boterhammen belanden aldus bij een joodse dame met twee kleine kinderen. In elke barak ligt aan weerszijden een effen afhellende houten plankenvloer waarop zeer veel personen naast elkaar kunnen slapen. Dat doen wij dan ook.

Zaterdag 18 mei.
Wij verkennen de omgeving in en rond ons kamp: de barak met de voedselvoorraden, de watervoorziening en wasplaats (een viertal meter lange koperen buis met gaatjes onderaan, waarlangs het water naar buiten spuit), een reeks met zandzakjes opgebouwde loopgraven, een jong canadabos en hier en daar rondom het kamp opgestelde gewapende miliciens van het Franse leger die ons beletten de stad in te gaan.

Zondag 19 mei.
Wij verschalken de wacht en gaan naar de Mis in de Saint-Vulfrankerk (uit de jaren 1500), een eindje voorbij de brug over de Somme.

Maandag 20 mei.
Deze dag heeft zijn eigen aparte plaats, niet alleen in ons geheugen, maar ook in de geschiedenisboeken over de tweede wereldoorlog. Niet dat wij alles toen beseften. Rond vijf uur in de morgen is er luchtalarm. Af en toe komen er vliegtuigen overvliegen, nu eens Duitsers, dan weer - als de Duitsers ver genoeg weg zijn - een eenzaam Frans vliegtuig. Omwille van de vrij schaarse wasgelegenheid en de daaruit voortvloeiende lange aanschuiftijden neem ik mijn handdoek mee en ga plaatsnemen in de buurt van de wasplaats, in een gang van de bovengrondse open loopgraven. En dan maar wachten, wachten ...

Meer uit ongeduld dan uit angst verhuis ik, na een drietal uren, naar het jonge bos naast het kamp . De loopgraven en dit bosje zijn trouwens de enige plaatsen waar wij mogen vertoeven zolang het alarm duurt, zo willen het de soldaten van de wacht.

Rond 11 uur wordt het dan ineens volle ernst. Een eskader van een twintigtal Duitse bombardementsvliegtuigen komt boven het kamp cirkelen en werpt in drie beurten een lading *schrapnelbommen* over het kamp uit. Wij zien de bommetjes in hun val blinken in het zonlicht. Ik druk me nog wat vaster tegen de grond aan. Bij elke reeks bommen stijgt de paniek. Mensen lopen van het bos naar de loopgraven of omgekeerd. Een eindje van mij staat een deftige heer met zijn rug tegen een boomstam aan, met een houten taboeretje boven het hoofd. Aan de andere kant is een jonge man in een vrij diepe gracht bescherming gaan zoeken, met alleen het hoofd boven water.

"*Blijven liggen !*" wordt er van overal geroepen. En dan plots een bom die niet ver van mij inslaat. De scherven spatten uiteen. Eentje ervan maakt een lichte snee in mijn hoofdhaar. Een straaltje bloed loopt over mijn gezicht. Een gulp water uit de gracht komt samen met wat aarde op mij neer. Ik blijf roerloos liggen, maar voel geen pijn.

Na de eerste aanval verdwijnen de Duitse vliegtuigen en het wordt zonderling stil. Hier en daar richten mensen zich op en begeven zich naar het kamp. Ongeveer alle barakken zijn getroffen de ene helemaal tegen de grond, andere scheefgezakt, nog andere in brand. Alleen de barak met de voedselvoorraden is onbeschadigd overeind gebleven. Uit de omgeving komen enkele Engelse soldaten die daar afweerschut bediend hebben, ter hulp. "*Cigarette ? Please !*", zo bieden ze wat te roken aan. Her en der liggen doden en gewonden. De arm van een slachtoffer wordt opgetild en valt neer, levenloos. "*Too late*" zeggen de Engelsen. Met geïmproviseerde hulpmiddelen, op een stuk deur, op een dubbelgevouwen deken, brengen de jongens de gewonden samen op het middenplein. Weldra ligt het plein vol gewonden, een dertigtal ? Zij roepen om drinken... Het lijkt wel een slagveld. Van ons volkje liggen er ook een paar jongens tussen: Frans Solie, met een zware verwonding aan de bovenarm, en Victor Peremans met een op het eerste gezicht niet zo zware kwetsuur. Later zullen deze gewonden naar het ziekenhuis gevoerd worden. Victor Peremans zal niet meer terugkeren naar Hombeek.

Wij worden voortdurend door de Franse soldaten aangemaand het kamp te verlaten. Zij zijn zenuwachtig en bang. Vrezen ze nog nieuwe aanvallen of hadden ze ons wederrechtelijk toegelaten in een kamp van het Frans leger, aangezien wij nog burgers waren ?

Op een bepaald ogenblik komen er een paar Duitse vliegtuigen overvliegen, wellicht om te kijken of hun maats hun werk wel netjes opgeknapt hebben. Het helpt ons wel een beetje om inderdaad weg te trekken uit het kamp, waar we toch niet veel meer kunnen uitrichten. Bij het heengaan nemen we nog gauw een grote doos *corned beef* mee uit de *keuken*, de barak met de voedselvoorraden. Zo zijn we toch een weinig gewapend tegen een mogelijke kwade dag.

Iets buiten de stad, richting Rouen, laat ik de mannen even wachten om terug een eind de stad in te gaan, op zoek naar Louis Moens die, dienstvaardig zoals altijd, met wat Belgisch geld naar de bank is gegaan om het om te wisselen.

Over een afstand van amper honderd meter word ik wel drie keer door Franse soldaten aangehouden: ze zien in mij ongetwijfeld een *parachutist*. Ik moet er wel wat vreemd uitgezien hebben in mijn toga met opgedroogd vuil besmeurd en met een bloedstreep over mijn gezicht. Ik geef mijn poging dan maar op en zoek mijn gezellen even buiten Abbeville. Daar maak ik vluchtig wat toilet om er niet langer *parachutistachtig* uit te zien. En dan terug op weg met de groep die tot 21 herleid is !

De sfeer is helemaal anders dan die voor Abbeville. Telkens als een Duits vliegtuig laag en al mitrailleerend de baan beschiet - een geknetter dat ons als het ware aan de grond spijkert - ,klimmen vluchtende Franse soldaten in paniek de bomen in die langs de baan staan. Later op de dag en vooral na de oorlog begrijpen wij waarom alles in een zo koortsachtige sfeer verloopt. In die laatste oorlog - zo weten wij nu - was Abbeville een belangrijke zenuwknoop in de verdedigingsstrategie van het Franse leger. Aan de Somme is het Duitse leger wekenlang tegengehouden door de geallieerden, en die weerstand is juist op 20 mei begonnen. Van die dag af werd het centrum van de stad door Duitse stuka's bestookt. Een 2 000 huizen werden bijna totaal vernield en er vielen honderden doden. Op die 20 mei werd ook te Abbeville Joris Van Severen, leider van het Verdinaso, met een aantal andere verdachten geëxecuteerd door Franse soldaten.

Talrijke tekenen tonen aan hoe de paniek zich van de mensen heeft meester gemaakt; ook van ons. De vluchtelingen en wij ook durven amper de grote baan naar Rouen opgaan. Wij lopen door het veld, zo'n 100 m van de baan verwijderd, uit schrik voor het vuur van de mitrailleuses. Een groep Antwerpenaren komt ons tegemoet die luidop aan het bidden zijn. Een vrouw scheldt ons de huid vol omdat wij niet aan 't bidden zijn, en . . . " *daar is dan nog een pastoor bij !*" voegt ze er aan toe.

Ongeveer 5 km buiten Abbeville in een boerderij was ik een paar kousen daar wij zinnens zijn er de nacht door te brengen. Het is rond 17 uur als plots het bericht komt dat de Duitse troepen de stad Abbeville zijn binnengevallen. Nog onder de indruk van het bombardement van de voormiddag, pakken wij dadelijk alles terug in. In de stilte van de avond zetten we onze vlucht voort tot rond middernacht. Hombeekse kameraden komen aan mijn mouw trekken: "*wij moeten bidden!*". Wij beginnen er dadelijk aan. Wij hebben het ook volgehouden, toch wel een kleine maand lang, nu eens onderweg, dan weer in een ontruimde koeienstal, elk in het stro onder een plaatje met een passende koeienaam (passend voor de koe natuurlijk !), of nog, veel later, in de kinderkribbe te Toulouse.

Die beroerde 20 mei rond middernacht vinden we onderdak op een boerderij, samen met vele anderen. In de schuur breng ik de nacht door met opgetrokken knieën, eerder zittend dan liggend, bij gebrek aan plaats. Maar de nachtelijke tocht heeft ons voldoende vermoeid zodat we ook in die houding de slaap vatten.

Van 21 tot 24 mei

Vanaf 21 mei trekken wij dan verder naar Rouen, nu eens zingend, dan weer stil kijkend naar de struiken langs de weg die bruin zien van de meikevers. Soms bevinden we ons tussen hele scharen vluchtelingen. Ze hebben hun auto moeten achterlaten bij gebrek aan benzine. Het kostbaarste hebben ze op hun rug geladen en ze bezwijken haast stilaan onder de vracht. Meteen begint de operatie *weggooien*. Ik zie een heer vlak voor mij die een zeer mooi fotoapparaat in de berm werpt maar niemand denkt eraan het op te rapen. De waarde van die dingen is relatief als het leven op het spel staat.

Op een middag gaan we op een boerderij vragen of we in de boomgaard mogen eten. De boerin is er niet gerust in. Tenslotte mag het, maar iedereen moet eerst zijn identiteitskaart tonen. Mijn boterhammen zijn op en ik heb alleen nog wat leverpastei met cider te eten. Mijn maag weigert dienst. Meteen ontdek ik dat echte honger méér is dan trek hebben in eten, dat het een pijnlijk samentrekken van de maag veroorzaakt.

Het gebeurt dat als wij 's avonds halt houden, er niet genoeg brood is voor de groep. De solidariteit is groot. Dan trek ik met een van de vrienden naar een dorp een eind van de baan om daar bij de bakker aan te schuiven voor een paar broden. Ondertussen lapt Frans Van der Wilt schoenen op de boerderij waar wij zullen slapen. Het materiaal daartoe hebben wij aangetroffen in een achtergela-

ten bestelwagen van het Franse leger. De nodige stielvaardigheid heeft hij van huis meegebracht waar zijn talrijke broers voor een overvloedige *klandizie* zorgen .

In een van de dorpen die we doortrekken, ga ik die avond even tot bij de pastoor om te vernemen hoe laat hij 's anderendaags de Mis zal lezen. De brave man moet aan de kost komen door te boeren. Het gevolg is dat een grote klomp boter tussen hem en mij op tafel staat opgesteld, zodat ik telkens het hoofd naar rechts of links moet buigen om dan, met een boog om de klomp heen, zijn gezicht te vinden.

Het is een lange tocht van Abbeville naar Rouen, meer dan 100 km. De baan is bovendien vermoeiend recht, vooral in het eerste deel tot voorbij Blangy-sur-Bresle. De rest van de weg, langs Neufchâtel-en-Bray, biedt wat meer afwisseling. Onder het marcheren heeft mijn linker grote teen het begeven. Aan de bovenkant is er een serieuze snee. Na mijn terugkeer thuis zal ze stilaan weer dicht gaan. Met of zonder blaren komen wij na enkele dagen toe op een boerderij, een vijftal km voor Rouen. Was het Quincampoix ?

De Hombekenaren, nog diep onder de indruk van wat hun in de stad Abbeville is overkomen, weigeren de stad Rouen in te gaan. Tezamen in dezelfde boerderij verblijven is uitgesloten. Daarom stel ik voor om eens over en weer naar Rouen te gaan kijken of alles er veilig is, samen met Fred Van Ruysevelt. In de stad zijn samenscholingen van 5 of meer personen verboden. Ondanks onze bevindingen die niet zo geruststellend zijn, kunnen we onze reisgezellen toch overtuigen de stap te wagen. We maken echter geen gewag van het samenscholingsverbod wat niet zo fraai is. Het mag een geluk heten dat het waagstuk niet verkeerd is afgelopen.

25 mei.
In Rouen staan we andermaal voor onaangename verrassingen. We worden ondergebracht in een grote fabriek met een vijftal verdiepingen. De zalen op alle verdiepingen zijn ontruimd en van stro voorzien. Door nalatigheid of wanbeheer zijn de aflopen van hoog tot laag verstopt en allerlei vuil druipt van de trappen naar beneden. De lokalen zijn zo goed als onbruikbaar buiten dit op de hoogste verdieping. Deze zaal met een glazen dak is de enige waar de vloer nog wat proper is. Het onverwachte resultaat is dat de dappere Hombekenaren netheid laten primeren op veiligheid.

Spijts grote angst voor bombardementen, besluiten ze tot op de hoogste verdieping te klauteren waar enkel wat glas hen tegen bommen kan beveiligen ! Moedige kerels, die van Hombeek !

Vóór die fabriek ligt een massa fietsonderdelen opgestapeld tot een berg van bij de 10 meter hoog. Het is wat er overblijft van alle fietsen waarmee jonge mannen in Rouen zijn geraakt, maar niet verder. Waarom hier hun fietsen werden afgenomen en stukgemaakt weet ik niet. Was het omdat ermee zeker geen Duitsers zouden verder rijden ? Veel kanonnen zaten er nu eenmaal niet in!

Die eerste avond in Rouen komt een dronken Waal ons afdreigen met een stuk fietskader in de hand. Hij heeft ergens een Vlaming de naam *Grammens* horen uitroepen en hij wil de schuldige ontdekken en bestraffen. Vlak vóór ons, waar wij te slapen liggen, blijft hij staan, zijn gelegenheidswapen in de hand en schreeuwt: *Qui est-ce qui crie Grammens ?* Enkele van zijn vrienden trachten hem wat in toom te houden . . . en gelukkig loopt alles goed af.

De volgende dagen kunnen we een paar verdiepingen lager een ordentelijk lokaal betrekken. Een element in ons gezelschap weet onze nachtrust onbewust te verstoren. Hij *ronkt* er duchtig op los en krijgt meteen de toenaam a passend bij de oorlogsomstandigheden: *de Messerschmidt*.

26 mei
Zondag namiddag stappen we netjes in de rij, onder militair bevel, naar een aanlegsteiger op de Seine, waar een vrij groot passagiersschip, de *Prince Frédérique II*, op ons wacht om ons naar veiliger oorden te varen. Op het ogenblik dat we aan boord zullen gaan, komen Duitse vliegtuigen boven onze hoofden cirkelen. We maken rechtsomkeer, drie kwartier terug naar onze *kazerne*, omdat de overheid het plan te gevaarlijk vindt.

28 mei
Op dinsdag 28 mei lukt het wel, maar dan per trein. Wij worden in een doodgewone reizigerstrein gestopt, elf man per coupé. Zo ervaren we dat de *beestenwagens* nog te verkiezen zijn boven volgepropte reizigerswagens, want we krijgen gezwollen voeten van het lange zitten met neerhangende benen. De rit gaat in één ruk tot Narbonne nabij de Middellandse zee en dan even terug tot het stadje Lézignan.

29 mei
In Lézignan brengen we de nacht door in een grote zaal. 's Morgens krijgen we er bezoek van, Mgr. Cruysbergs, door de Belgische bisschoppen afgevaardigd om ons moed te komen inspreken. In een emmer brengt hij ons wat rookgerief, perziken en een briefje van 50 fr. Hij deelt ons mee dat België gecapituleerd heeft, een verantwoorde beslissing van koning Leopold, die door de Franse bevolking op dat ogenblik verkeerd beoordeeld wordt. Hij

raadt ons aan enkele dagen binnen te blijven en niemand uit te dagen.

30 mei

Over Carcassone met zijn mooi bewaarde burcht en stadswallen, voert de trein ons terug tot Toulouse. We worden er ondergebracht in een kinderkribbe van de parochie Saint Jean Baptiste, een buitenwijk op de weg naar Montauban. Met ruim honderd man, een 70-tal Vlamingen en een 30-tal Walen uit de Borinage, staan wij hier onder *militair bevel* van twee Belgische militairen. Ze hebben de graad van *Maréchal de logis*, maar beschikken uiteraard niet over een paard. We krijgen ze zelden te zien. Ze schuiven de opdrachten graag door naar ons, naar Jules De Greef, een Hombekenaar die zich onderweg bij ons heeft gevoegd, en naar mij. Jules moest zijn geboortedorp verlaten op 12 mei, de dag dat hij normaal tot priester gewijd zou worden. Van tegenslag gesproken!

De eerste dagen sliep ik in Toulouse op de plankenvloer onder een waterkraantje, een plaats die door niemand anders was ingenomen, maar daarom niet minder goed. De eerste dag komt men mij wakker maken *onder mijn kraan* omdat men in de tuin een *dode Vlaming* gevonden heeft. Ik ga mee kijken. Er ligt een jongeman die geen teken van leven meer geeft, geen ademhaling, geen reactie van de ogen, geen beweging van armen of benen. Als jonge seminarist acht ik me in geweten verplicht de plaatselijke pastoor te alarmeren. In die wijk van Toulouse is dat niet zo simpel. De parochie heeft geen echte kerk, een groot burgerhuis zonder binnenmuren dient als bidhuis. Niet iedereen weet de pastoor zomaar wonen. Na enkele personen te hebben aangesproken is er een vriendelijke man bereid me te vergezellen naar de pastoor. Deze is een mens met ervaring en ik een melkmuil van een pastoor in wording. Onderweg spreekt hij reeds geruststellende woorden: *Het zal wel een jonge Vlaming zijn die de kracht van de Franse wijn onderschat heeft !* De *dode* heeft intussen reeds tekenen van leven gegeven en de pastoor had het bij het rechte eind. Het bezoek duurt dan ook niet lang en ik bedank hem van harte. We leggen het slachtoffer van de wijn onder een boom. Daar slaapt hij zijn roes verder uit tot hij 's anderendaags rond 11 uur wakker wordt.

Directrice van de kinderkribbe is Madame Raymond, hoogblonde haren en elke dag een nieuwe laag schoonheidscrème bovenop de vorige laag. Als een van haar zorgenkinderen met bestofte kleren en zwart gezicht komt opdagen, zegt ze spontaan in het dialect van de streek: *Il est noirr comme un caffirrrr, le bandit!*

De eerste dag, bij het dagelijks appèl, wordt een oproep gericht tot de manschappen:
Wie wil de verantwoordelijkheid opnemen voor de keuken ?. Een beroepsmilitair is dadelijk kandidaat, de vuilste onder de aanwezigen. Jules en ik zijn verantwoordelijk voor een stuk administratie en voor gezondheidszorg en daarom hebben wij dagelijks met hem te doen. Wij beiden mogen in de keuken eten. Soms vergeten de aanwezigen dat wij er zijn en gebruiken zij uitdrukkingen die in kringen van geestelijken niet zo gebruikelijk zijn. Dan grijpt de keukenchef in:
Als de Broeders hier in de keuken zijn, wordt er g..verdomme niet gevloekt !

Elke morgen staat vóór ons *sanitair lokaal* een rij aan te schuiven. De slachtoffers werden door insectenbeten geteisterd en verwachten soelaas uit onze handen maar onze apotheek is helaas maar een klein bedrijf. Onze voorraad geneesmiddelen is zeer beperkt: aspirine, methyleen-blauw en wijnazijn. Dit laatste medicijn is aangewezen tegen beten van insecten. Naar deze beestjes worden de verschillende lokalen al eens genoemd: het lokaal van de mieren, van de kakkerlakken, van de luizen . . .

Minstens voor één appèl per dag wordt door de West-Vlaamse korporaal opgeroepen. Als hij met zware stem de naam roept moeten we onveranderlijk *présent* antwoorden. De onverlaat die het waagt *tegenwoordig* of *hier* te roepen, wordt door de oversten met een straf bedacht. Meestal mag hij de volgende dag instaan voor de *corvée w.c.* en de sanitaire installaties proper maken. Elke avond, op een vast uur, doet de brave korporaal de ronde door de lokalen met de kreet *"de luchten doven!"*. Dan valt de nachtrust in.

Na een week verlaat ik de slaapplaats op de plankenvloer onder de waterkraan. Ik krijg een heerlijk hoekje met een dikke laag stro. Wat een luxe ! Er is ook één nadeel. Elke morgen moet mijn toga van het stro ontdaan worden. Hulpvaardige Hombeekse handen helpen daarbij. Zo kan ik toch netjes voor de dag komen met een toonbare toga en zelfs met propere schoenen. Polleke De Smedt is trouwens de dagelijkse laarzenpoetser van dienst voor onze twee chefs. Steeds duidelijker zal blijken dat een menselijk wezen op zowat alle materialen kan slapen, als hij maar vermoeid genoeg is. Enkel blote beton is ongenietbaar.

Onze Waalse broeders uit de Borinage hebben het herhaaldelijk over de gewetenloze manier waarop hun patroons de laatste werkweek zelf de wijk hebben genomen om hun vel te redden, maar zonder aan de werklieden hun loon uit te keren. Zij doen het in keurig Frans en zeer beleefd. De Vlamingen,

onder wie veel Gentenaars, komen soms wat ruwer over en schrikken niet terug voor een stevige krachtterm af en toe. Maar 's zondags in het kerkje zijn ze er allemaal, de Vlamingen. Tot op het balkonnetje dat als hoogzaal dienst doet, zitten ze opeengepakt. Van de Walen is er maar één opgedaagd, de brigadier. Hij heeft op de eerste stoel plaatsgenomen en gaat vóór ons aller ogen te biechten, zonder enige schroom.

Eén van die zondagen te Toulouse is er plechtige communie in de parochie Saint Jean Baptiste. Er heerst vóór de mis een woelig geharrewar in het kerkje: familieleden van de communicanten strijden rumoerig voor een goed plaatsje, al heeft de pastoor met touwen een aantal stoelen vastgelegd als voorbehouden plaatsen. De *kinderen* zijn van erg uiteenlopende leeftijden: er zijn de normale communicanten bij, maar sommigen zien er eerder uit als bruiden. De pastoor verklaart dit verschijnsel. In principe is de leeftijd bepaald, maar door veel ouders wordt een paar jaar gewacht om het *feest* te vieren tot de *portemonnee* het toelaat. Zo lopen er wel enkele feestelingen bij van rond de 18 jaar. Hier is het de *portemonnee*, niet de leeftijd, die het jaar van de plechtige communie bepaalt. In de preek stelt de pastoor de Belgen tot voorbeeld. Hij drukt de wens uit de volgende zondag nog communicanten in de zondagmis te zien. (Voor ons, Vlamingen, klonk dit toen erg vreemd. De situatie is nu bij ons niet meer zo verschillend, terwijl in Frankrijk een lichte geloofsheropleving blijkt door te breken.)

Tijdens de dag gaan we wel eens *de wereld* in. In Toulouse is het visgerief vrij goedkoop. Wij schaffen ons het meest elementaire gerief aan en trekken op visvangst uit. De buit is maar pover: de *goujons* die eetbaar zijn, zijn zo klein dat wij er gemakkelijk 20 in één pan kunnen krijgen. De katvissen daarentegen kunnen wij in groten getale verschalken maar die zijn niet eetbaar. Beide soorten zijn trouwens in de omliggende vijvers weldra volledig uitgeput.

Gelukkig krijgen we broden van het Belgisch leger. Ze zijn soms een paar weken oud. De geboortedatum staat zeer eerlijk in de korst gebrand. Toch zijn ze nog goed eetbaar.

Op een dag krijgen we groot bezoek in ons *kamp*: de kolonel komt op inspectie. De brave man heeft aan ene hand nog slechts één vinger, de wijsvinger maar die ene vinger dwingt als het ware meer gezag af dan een hele hand. Door dat blijvend bewijs van moed en zelfopoffering valt hij meer op. Onze twee *maréchaux* staan te beven van ontzag.

Bij een andere gelegenheid krijgen onze twee chefs een onverwachte opdracht: zij moeten de manschappen toespreken om het moreel van de troepen wat op te vijzelen. De twee voelen zich niet echt bekwaam om die opdracht tot een goed einde te brengen en zij wenden zich tot ons. Jules en ikzelf laten het lot bepalen wie de Vlamingen en wie de Walen zal toespreken. Ik heb geen *chance*. Jules *trekt* de Vlamingen, ik de Walen. De mannen van de Borinage zijn niet zo kwaad als men zou verwachten. Zij luisteren met aandacht naar de korte boodschap en komen me naderhand bedanken. Jules doet het zeer goed - en langer - bij de Vlamingen, maar die zijn zoiets blijkbaar meer gewoon. Of is het omdat ik voor de Walen over hun vrouw en hun kinderen heb gesproken dat ze me achteraf komen bedanken ?

In de loop van de maand juni worden al de Belgische *CRAB-bekes* vanuit heel de omgeving uitgenodigd op een plechtige Eucharistieviering in de prachtige Romaanse kathedraal van Saint Sernin te Toulouse-centrum. De grote ruimte is tot de laatste stoel ingenomen, maar ons wat verwilderd zwerversbestaan belet ons in de plechtigheid echt mee te leven.

Nog die maand juni worden de oudste Hombekenaren uit onze groep opgeroepen voor opruimingswerk achter het front. Ze zijn er niet graag bij, Polleke, Fonske, Rik. We zullen ze allen gezond en behouden terugzien maar pas als we weer thuis zijn. Zo verstrijken drie maanden verblijf in Frankrijk; een maand ongeveer onderweg, een maand in Toulouse, een derde maand in de streek van de Gers.

Plotseling valt een onverwacht bevel in onze kinderkribbe te Toulouse: "*Inpakken en dadelijk naar het station!*". Alle overschotten van de keuken worden in allerijl in een grote gegalvaniseerde ketel bijeengebracht en op het vuur gezet. Omdat dit mengsel hoofdzakelijk uit vetstoffen bestaat, heeft de vloeistof die we aldus bekomen kolossale vetogen. Ze is uitzonderlijk heet maar toch slagen wij erin deze rijke en hete brij in die grote ketel naar de trein te vervoeren; vet is in onze omstandigheden levensnoodzakelijk !

De trein brengt ons over Auch tot in het stadje Mirande, waar wij uitstappen en in een voettocht naar onze uiteindelijke standplaatsen worden geleid. Voor de *geestelijken in spe* is dat eindstation Masseube, een dorp aan de Gers. Alle seminaristen en Broeders worden daar verzameld. De overige Hombekenaren belanden in de omliggende gemeenten.

Na zoveel weken van uitzonderlijk zomerweer valt er onder onze voettocht zelfs wat regen. In Masseube toegekomen wordt ons groepje dus klein: Jules, Fred, Charel (Govaerts) en ikzelf. We krijgen een soort voorkeurbehandeling en worden ontvangen in het *Pensionnat de jeunes filles*. Het jonge volkje heeft voor ons plaats moeten maken en is uiteraard naar huis gestuurd. Wij beschikken zelfs over strozakken, een ongewoon luxeartikel in oorlogstijd.

Het leven in Masseube aan de Gers is voor ons ook een belevenis. In de voormiddag zorgen wij voor eten en halen we brood in de winkel. We betalen in *sous*. Brood betekent een spie uitgesneden uit een groot brood van 5 kgr. Die grote broden zien wij af en toe voorbijgaan, aan een stok geregen en op de schouder gedragen. In het midden van het brood is een gaatje gelaten en ingebakken waar dan een stevige stok wordt doorheen gestoken. In de winkel is er ook plantenvet en soms een rantsoentje suiker en een rantsoentje tabak. Dat rantsoentje tabak spoort me aan een pijpje aan te schaffen. Op de terugweg naar huis ben ik het echter kwijtgespeeld door een gat in mijn broekzak. In het pensionaat kunnen we regelmatig linzen bekomen, zelden aardappelen, ooit ééns grote platte bonen en ook eens wat overtijdse karbonaden. Bij de boeren kunnen we geregeld eieren kopen en mogen we afgevallen fruit gaan rapen, wat ze zelf toch niet doen. Ter aanvulling kunnen we in de Gers al eens een visje vangen. In de namiddag gaan we meestal zwemmen in het vrijwel ondiepe water van deze rivier. Toch kwam ik bij zo'n zwempartij onverwacht in een diepe zone terecht maar slaagde er wel in mezelf te redden.

Masseube heeft een deken, *le doyen*, die naast het stadje nog een vijftal parochies uit de buurt bedient. In de vroege voormiddag hijst hij zijn lange gestalte op de fiets en doet statig zijn ronde van dorp tot dorp om 's avonds weer in Masseube te belanden.

Een paar keren in de week komt de melkboer met een dertigtal bruinzwarte geiten voorbij. De madammekens komen dan met hun kommetjes tot bij de geitenmelkleverancier en de gewenste hoeveelheid van het kostbare vocht wordt in het potje getapt.

Omwille van de hitte beweegt er weinig overdag. Voor 18 uur komen de boeren zelden buiten. Sommigen onder ons gaan werken bij de boeren om een centje te verdienen. Als ze naar onze gewoonte niet terugschrikken voor de middaghitte, komt de boer hen bekommerd goede raad geven dat ze zich niet langer aan de gevaarlijke zonnestralen mogen bloot stellen.

In Masseube zijn we slechts een 60 km van Lourdes verwijderd. Daarom waagt Broeder Gervaas van de broeders van Ronse een bedevaarttocht. Enkele dagen later op een avond keert hij terug en krijgen we wel iets over Lourdes te horen, maar breder weidt hij uit over een avondmaal dat hij op een boerderij onderweg beweert genoten te hebben. In één woordenvloed volgt de ene culinaire hoogstand op de andere als ganzenlever en truffels, en alles overspoeld met lekkerse wijn. Niet te verwonderen dat wij aan zijn lippen hangen, die *plat résistant* indachtig. Besteden wij immers niet vaak een vol uur in de voormiddag aan de inspectie van ons bord met nog ongekookte linzen, op zoek naar de kleine groengrijze steentjes die gladde bedriegers onder de linzen mengen om het gewicht te vergroten ?

De ijver voor een Lourdesbedevaart stijgt voelbaar in onze rangen. Met één van de groepjes kom ik zelf aan de beurt. De verplaatsing gebeurt in drie etappes. Het eerste deel gaat te voet van Masseube naar Castelnau-Magnoac. Het ligt 15 km zuidwaarts en dus evenveel km dichter bij de witte sneeuwtoppen van de Pyreneeën, die we ook kunnen bewonderen vanaf onze woonplaats, vooral 's morgens. De tweede etappe gaat per bus 30 km westwaarts tot Tarbes, aan alle Lourdesbedevaarders bekend. Het vervoermiddel doet ons terugdenken aan de eerste autobussen uit onze kinderjaren; in felle kleuren gedrenkte rammelkassen. De bus van hier heeft wel een eigenaardigheid. Wie of wat binnen het voertuig geen plaats meer vindt, geraakt via een buitenladdertje boven op het dak. Daar stouwt men niet alleen goederen maar ook kippen, konijnen, varkentjes en telaatkomers. De milde temperatuur maakt deze luchtige oplossing hier niet alleen mogelijk, maar zelfs aanbevelenswaardig.

Het laatste deel van 15 km gaat weer te voet tot Lourdes. De stad ligt er verlaten bij. 's Morgens vroeg en 's avonds laat ben ik moederziel alleen aan de grot. Geen probleem om tot de baden toegelaten te worden. Na een paar dagen in het bedevaartsoord keren we langs dezelfde weg terug. Diezelfde nacht zijn we terug in Masseube, maar zonder sterke verhalen.

Een uitschieter tussen de vrij monotone dagen is het *fête nationale* van 14 juli. In de loop van de voormiddag gaat de deken, geassisteerd door de diaken Jules De Greef, voor in de hoogmis, *chantée par les artistes belges*. Met die woorden heeft de deken vorige zondag deze viering aangekondigd. Voor de *Massylvains* tevens een gelegenheid om de klanken van hun orgel nog eens te beluisteren. Broeder Virgiel van Ronse is een zo bedreven organist dat hij genietbare tonen weet te toveren zelfs uit dit

vergeten instrument. Na de mis is er een *grand cortège*, een stoet waarin *monsieur le maire* van het *frente popular* met een brede en feestelijke glimlach opstapt. Ook de plaatselijke brandweer is van de partij met schitterend blinkende helmen. Of de zwaarlijvige blussers een ladder kunnen bestijgen, blijft een open vraag. Wellicht speelt hun blusserswerk zich af op een ander terrein.

Er zijn bitter weinig kinderen in Masseube te bespeuren bij dit feest. Het lijkt op een stervend land; geen spelende kinderen, poorten nog in de grondverf, oude vrouwtjes die, met een grote strohoed op het hoofd en een lange stok in de hand, achter een drietal grote ganzen aanlopen die in de berm langs de weg wat voedsel oppikken.

Ter gelegenheid van de nationale feestdag wordt diaken Jules De Greef op de dekenij uitgenodigd voor het diner. Een denderende festiviteit wordt het niet. Om 14 uur zijn we voor het dagelijks rozenhoedje samen in de kapel van ons pensionaat als Jules al komt opdagen. Wij worden hem dadelijk gewaar aan de doordringende lookgeur die van op een paar meter afstand kan opgesnoven worden. Look is er het smaakgevend ingrediënt in de meeste gerechten. Aansluitend bij de maaltijd werd een grote kom pijptabak op de tafel gezet en de genodigden stopten dan een pijpje.

Een ander belangrijk evenement is de processie ter ere van Saint Christophe, patroon van de parochie. De deken heeft de processieweg verkeerd ingeschat. Hij heeft geen rekening gehouden met de talrijke Belgen die mee opstappen. Zo komt het dat de staart van de processie nog niet buiten de kerk is, als de kop weer naar binnen moet. Bijna heel de processie is trouwens één Belgische aangelegenheid.

Ook in Masseube krijgen we even Mgr. Cruysberghs te zien met zijn welgekomen gaven. Een andere bezoeker is onze militaire overste, commandant (?) Paillard, in de wandeling gewoon tot *Gaillard* omgedoopt.

Door het eenzijdige voedsel en de gebrekkige hygiene beginnen ziekteverschijnselen op te treden. Vooral enkele gevallen van dysenterie baren onrust. De slachtoffers vermageren met de dag tot bleke schimmen die op wankele benen rondwaren. Het wordt tijd dat wij hier wegkomen. En dat lukt inderdaad. Wij worden samengeroepen voor de terugkeer naar België.

De terugweg wordt aangevat. Eerst is er een voettocht tot Mirande en dan verder per trein tot Bordeaux. Daar zien wij bij avondschemering de eerste Duitse soldaten. De treinrit in de vertrouwde *beestenwagens* is afmattend. We zijn te talrijk om ons allen tegelijk neer te leggen voor de nacht. Terwijl de ene helft slaapt, staat de andere helft rechtop om minder plaats in te nemen. In de tweede helft van de nacht worden de rollen omgekeerd.

Er wordt halt gehouden in Noyon, ons bekend door de duivensportberichten. Het duurt nog een volle dag voor wij *gelost* worden. Wij rijden slechts een eindje verder tot Chauny waar de trein met wel vier andere stellen een vijftal dagen blijft staan. De machines worden afgehaakt en verdwijnen naar onbekende bestemming. Wij slapen in het gras naast de spoorbaan. Dat valt wel mee tot een uur of vier, maar als het gras nat wordt van de dauw gaan we rillen. Stilaan ontbreekt er voedsel. Bovendien beschikt het station slechts over één waterkraantje. Meer en meer beginnen wij naar huis te snakken. Onze gedachten waren vaker bij de familie geweest. Regelmatig hadden we postkaarten gestuurd. De kaarten die we verstuurden kwamen pas rond Kerstmis, een vijftal maanden later dus, in Hombeek toe.

Wij wagen het Chauny in te trekken op zoek naar voedsel maar de meeste winkels zijn nog gesloten omdat de bewoners nog niet zijn teruggekeerd van de vlucht. Bij de apotheker geraak ik aan een doosje *Valda-pastilles*, tegen de honger ! Even buiten Chauny kunnen we wat aardappelen bekomen bij een boer. Er is nog altijd onze doos *corned beef* van Abbeville. Die moet er nu aan geloven. In een vierkante blikken koekjesdoos koken we op een open houtvuur onze patatjes met het vlees en de saus er bovenop. Op het ogenblik dat deze, o zo bekoorlijke, stoverij aan de kook komt, zien we de treinmachine komen aanrijden. Met de kokende pot gaan we ijlings aan boord. Een heerlijk moment, na maanden weer eens vetogen op de soep en de start naar de heimat.

's Avonds komen we in Brussel toe en slapen we in een van de colleges. 's Anderendaags 7 augustus 1940, rijdt onze trein het vertrouwde station van Mechelen binnen.

Te voet trek ik naar Hombeek, beladen met een rugzak die goed doortrokken is van het vet dat ik in een blikken doos van Masseube heb meegesleurd. Dit *appeltje voor de dorst* is door de hitte gaan smelten en tot de bodem uitgelopen. Onderaan de rugzak bengelt aan een kettinkje het lege conservenblik dat me wekenlang als gamel heeft gediend. De terugkeer van de verloren zoon.

MIJN DAGBOEK

Urbain VAN CRAEN

Urbain Van Craen en Frans Vercammen in augustus 1940.

Ook Urbain VAN CRAEN was één van de rekruten aan het Hombeeks station. Hij was twee maand eerder net 16 jaar geworden en dus de jongste snaak in het gezelschap. Zijn vader Pier Van Craen was als reservist ook opgeroepen. Op de foto die bij deze gelegenheid gemaakt werd van ongeveer 40 gerekruteerde jongens, staat uiterst links ook nog zijn grootmoeder, Meen "van den Bu" (Jacobs Moyens), die haar kleinzoon uitgeleide deed. Ze vroeg met grote bezorgdheid aan "*pastoor*" Mariën dat hij toch goed zou willen passen op de kleine.

Volgens hem waren ze bij het vertrek met 47 maar haakten in Ieper 12 Hombekenaren af. Zijn tocht liep verder parallel met deze van Willem Mariën en Jef Meert tot Abbeville. Daar vielen de twee gewonden af en nog 12 andere mannen van Hombeek. Dan volgde hij met het gros van de Hombekenaren (nog 21 man) de route tot Rouen maar later in Toulouse scheidden de wegen. De ouderen werden te werk gesteld en de geestelijken kregen een andere bestemming.

De bevoorrading van voedsel was lamentabel en men leed geregeld honger. Men behielp zich zo goed en zo kwaad het kon en men leerde de genoegens en de kwade gevolgen kennen van de Franse wijn. Er werd ook beroep gedaan op de steun en mildheid van de plaatselijke bevolking. Regelmatig zelfs trok men op bedeltocht.

Het verhaal kreeg een dramatische wending die keer toen een bedeltocht een rooftocht geworden was. Het begon onschuldig met het aftappen van een vaatje huiswijn op een verlaten pachthof maar toen de grote massa ging "meehelpen", escaleerde het tot dieverij. Met nog vier vrienden van Hombeek werd hij verhoord en afgezonderd. Er volgde een proces en na vele dagen wachten op de uitspraak, draaide het gelukkig uit op een vrijspraak. Zo is hij met drie andere nog eerder thuis gekomen dan het merendeel van de andere Hombeekse vrienden. Op zondag 4 augustus werd er een punt gezet achter dit avontuur dat vaak een dramatische wending had genomen maar gelukkig goed was afgelopen. (n.v.d.r.)

Vrijdag 10 mei 1940

In de morgen is er vliegtuiggeraas in de lucht. Er is geen school meer. Iedereen is vol moed. Binnen enkele dagen zal de oorlog immers weer uit zijn.
's Avonds is er een bombardement op de bruggen van Kapelle-op-en-Bos. Er worden twee Stuka's neergeschoten maar er zijn meer dan 20 doden onder de burgerbevolking.

Zaterdag 11 mei 1940

De eerste vluchtende soldaten komen wenend thuis. Alles is verloren. De versterkingen aan het Albertkanaal zijn gevallen. De geallieerde hulp baat niet. De vijand overweldigt alles

Zondag 12 mei 1940, Pinksteren

De gebruikelijke feeststemming is er niet. De vluchtelingen trekken de ganse dag voorbij met karren, wagens, fietsen en ook te voet. Zij zoeken betere oorden.

Maandag 13 mei 1940

Ook vandaag trekken de vluchtelingen door de straten. In de namiddag wordt bericht: alle jongelingen en mannen van 16 tot 35 jaar moeten met den grootsten spoed naar Ieper. Er wordt beraadslaagd met de makkers en beslist morgen om 9 uur te Mechelen te vertrekken met de trein. De pakken werden gemaakt onder veel geween en gejammer.

Dinsdag 14 mei 1940
Het uur van afscheid slaat. Om 10.30 uur vertrekken 47 jongelingen uit Hombeek. Laatste raadgevingen van moeder en meter die aan het station staat te snikken.
Aankomst te Ieper om 22.30 uur via Brussel, Denderleeuw, Zottegem, Oudenaarde, Kortrijk, Menen, Wervik en Komen. In Denderleeuw en in Zottegem zien we vernielde huizen. We slapen in een lokaal van het A.C.W. We krijgen brood met soep te eten. De brieven en kaarten worden naar huis geschreven. Dit wordt onze eerste nacht op stro.

Woensdag 15 mei 1940
Urenlang wachten we op het Minneplein met duizende jonge mannen. We ontmoeten schoolmakkers uit Mechelen. De treinen dagen niet op. Van onze groep gingen 12 man terug naar huis. We zijn nu nog met 35 personen. Morgen zullen we de grens over trekken naar Fankrijk. We overnachten in hetzelfde lokaal.

Donderdag 16 mei 1940
Na een voettocht van ongeveer 35 km. naar Bailleul in Frankrijk, over Dikkebus, Westouter, Abeele (grens), Boeschepe, Catsberg, Zwarte berg en Berthen arriveren we 's avonds laat in Sint-Jans-Cappel. Hier wordt overnacht in de school.

Vrijdag 17 mei 1940
We marcheren nog 4 km. verder naar Bailleul. Daar stappen we op de trein met onbekende bestemming. We slapen die nacht op de tein, met 35 man in een beestenwagen.

Zaterdag 18 mei 1940
Na veel omzwerven houdt de trein halt in Abbeville. Hier worden we in een militair kamp geleid, vlak bij het station. Het eten is schaars. Gerard Mertens lanceert een leuze: "Bij de zaak zijn !"

Zondag 19 mei 1940
In de kathedraal van Abbeville wonen we de mis bij. We mochten het kamp niet verlaten maar we weten te ontsnappen en doen een wandeling in de stad. Er is een eerste contact met de Franse winkeliers, vooral met de bakkers.

Maandag 20 mei 1940
Er is van 5.30 uur reeds luchtalarm. Het zal praktisch de hele dag duren. Er volgt een vreselijk bombardement door Duitse vliegtuigen. We liggen in het bos plat op de grond. De bommen fluiten over ons heen. Het afweergeschut blijft maar dapper vuren en er wordt een vliegtuig neergehaald. Het bombardement duurt van 10 uur tot 12 uur. Victor Peremans en Frans Soli zijn gekwetst. De bossen liggen vol gewonden en doden. Het is moeilijk in te schatten hoeveel; honderden, misschien wel duizend of meer. De twee gewonden moeten we achterlaten maar bovendien zijn er nog 12 van onze groep vermist. Met 21 man trekken we dus verder door de bossen richting Rouen op ongeveer 100 kilometer. Er is een slaapgelegenheid gevonden op een hoeve maar omdat het gevaar nog niet geweken is, moeten we verder. We marcheren tot diep in de nacht en gaan eindelijk toch rusten op een boerderij.

Dinsdag 21 mei 1940
Heel vroeg verlaten we het onbekende dorp en marcheren nog 30 km. in de richting van Rouen. Op een drietal kilometer van de grote baan gaan we overnachten op een boerderij. Hier hebben we melk zoveel we willen. Mijn pakken wegen vreselijk zwaar maar ik wordt regelmatig geholpen door mijn kameraden. Het dorp hier heet Bosc-Jeffroy.

Woensdag 22 mei 1940
's Morgens drinken we weer melk. Ons rantsoen is opgebruikt. We doen een mars van 20 km. maar mijn voeten liggen helemaal open. Mijn bagage wordt nu meestal door andere jongens gedragen. 's 's Avonds doen we ons weer te goed aan melk en eieren op een boerderij in Esclavelles. De cider kost hier maar 1 frank de liter.

Donderdag 23 mei 1940
Om 8 uur in de morgen stappen we weer op voor een mars van 23 km. Ons eten wordt gehaald door 2 makkers die hiervoor 2 km. heen en weer moeten gaan. De pijn in mijn voeten wordt steeds maar erger. Die avond houden we halt op 17 km. voor Rouen in het plaatsje Saint-André. We drinken weer melk 's avonds.

Vrijdag 24 mei 1940
Van op afstand zien we hoe de stad Rouen gebombardeerd wordt. We stappen tot de voorstad en blijven daar slapen in Quincampoix.

Zaterdag 25 mei 1940
We rusten uit tot de middag. Dan wagen we het de stad in te trekken. Eerst gaan we geld wisselen in een bank. We trekken in een kazerne die in feite een ontruimde fabriek is, vuil en smerig zoals we nog nooit eerder hebben gezien.

Zondag 26 mei 1940
Brood met confituur en soep. We horen mis in de kerk. We ontmoeten hier nog 14 mannen uit Hombeek die met de fiets tot hier gekomen zijn.

Onze bestemming zou Toulouse zijn. In de namiddag trekken we naar een dok aan de Seine om er in te schepen op het Belgisch stoomschip "Frederic II". Dit gaat niet door omdat er sabotage zou geweest zijn. We gaan terug naar de kazerne Tallen-

dier. We krijgen nogmaals soep, koffie en brood. We slapen nog eens in dit vuil kot.

Maandag 27 mei 1940
Een luie dag. Brood met eieren, koffie en soep. Om 17.30 uur gaan we naar de trein en vertrekken we richting Toulouse. We passeren 's nachts Versailles waar we een elektrische locomotief krijgen. We overnachten op de trein.

Dinsdag 28 mei 1940
We ontwaken in Chateauroux. 's Middags in Brive eten we brood met worst en koffie. Met de stoomtrein gaan we verder tot Montauban waar we wat koekjes met confituur eten. Verder gaat het weer met een elektrische trein tot Toulouse. Daar mogen we niet uitstappen maar we worden verder gevoerd tot Narbonne en blijven er de ganse nacht stil staan. We slapen op de trein. Nu ondervinden we hoe moeilijk het is in een overvol zitcoupé de slaap te kunnen vatten. Ik vind niet beter dan op de knieën te gaan zitten met het hoofd op de bank. Zo lukt het mij toch een redelijke slaap te hebben.

Woensdag 29 mei 1940
We stoppen uit te Lézignan. We trekken binnen in een garage die als kampplaats dienst doet. We eten en overnachten daar.
Daar wordt ons bericht dat het Belgische leger gecapituleerd heeft. De fransen worden vijandig en we voelen ons niet meer zo veilig. Daarom gaan we terug naar het station om daar te slapen op de stilstaande trein.

Donderdag 30 mei 1940
Op de middag vertrekken we en tegen de avond komen we aan in Toulouse. We worden in een school ondergebracht maar krijgen geen eten. Uitgeput en met een lege maag brengen we die nacht door op de naakten houten vloer. We kopen wijn tegen 5 frank de liter. Hij is van zeer goede kwaliteit.

Het Belgisch leger heeft opgehouden te bestaan en we zijn nu dus Belgische miliciens die ergens onder Frans bevel komen.

We worden ingedeeld in de

Secteur 2, Quarrtier 84
Rue des Sports 9
Toulouse (Gers)

We vernemen dat we tegen de middag stro zullen krijgen om op te liggen en ook eten.

Het uurrooster is als volgt:

om 6 uur	**opstaan**
tot 7.30 uur	**eten en wassen**
van 8 – 12 uur	**corvée**
om 9 uur	**appel**
om 12 uur	**appel**
om 12.30 uur	**middagmaal**
tot 14 uur	**vrije dag**
om 17.30 uur	**eten**
tot 21 uur	**vrij**
om 21 uur	**slapen**
om 21.30 uur	**licht uit**

Zaterdag 1 juni 1940
Er is 's morgens geen eten. We moeten de volledige identiteit opgeven; naam, geboorteplaats en datum, beroep enz. Op de middag krijgen we een beetje watersoep en 's avonds ¼ brood met vet, kaas en koffie.

Zondag 2 juni 1940
Het morgenmaal bestaat uit 1/8 brood. We gaan om 8 uur naar de mis en doen daarna een wandeling door de stad.

Maandag 3 juni 1940
Men begint nu ook aan onze militaire vorming. Iedere dag zullen we een paar uur opleiding krijgen. Het grootste deel van d dag wordt toch nog doorgebracht in luilekker niets doen en lang aanschuiven voor wat eten. Het rantsoen dat we krijgen is lang niet voldoende en iedere dag koop ik nog een brood van 1 kg. aan 3 frank.

Dinsdag 4 juni 1940
Het militair onderricht gaat verder. We leren de militaire graden aan van het Belgisch leger. Die avond hebben we voor de eerste maal een stukje vlees gekregen.

Woensdag 5 juni 1940
De vorige dag lijkt op de volgende. Het wordt een sleur maar een nieuwigheid is dat we hier voor de eerste maal vandaag aardappelen voorgeschoteld kregen. Over het algemeen is het voedsel ontoereikend om normaal op kracht te blijven.

Zaterdag 8 juni 1940
Vandaag heb ik een aanvraag ingediend voor nieuwe schoenen. In de stad is er een toevluchtsoord voor vluchtelingen. We gaan er naartoe en proberen er wat te eten. Er wordt brood en soep verstrekt. De mannen van Hombeek zijn goed bij de zaak en menige golfbroek wordt vol brood gestopt om 's anderendaags in 't kamp op te eten.

Donderdag 13 juni 1940
De mannen van 16 tot 19 jaar moeten vertrekken. Onze groep wordt dus uiteengescheurd. Om 15.30 uur pakken we inderhaast alles in en vertrekken naar het station. We rijden via Montauban over Agen naar Auch in beestenwagons waarin we ook de nacht doorbrengen.

Vrijdag 14 juni 1940
Uit Toulouse hebben we brood en confituur meegekregen. "Bij de zaak zijn" blijft de leuze en bijna iedereen van Hombeek heeft een bus van 5 kg. confituur bij zich. Natuurlijk geven we die niet af aan anderen. We gaan te voet naar Saramon (26 km.). Met 5 jongens van Hombeek komen we 's middags te Castelnau (17 km.) aan. We hebben 2 uur voorsprong en we wachten op de anderen. Van de gelegenheid maken we gebruik om onze verwonde voeten te wassen. We krijgen er wijn. In Saramon brengen we de nacht door in een huisje naast de gendarmerie.

Zondag 16 juni 1940
Om 7 uur gaan we naar de mis. Dan doen we een inspectietocht in het plaatsje Saramon dat maar 800 inwoners telt maar waar 1.500 vluchtelingen huizen. 's Avonds eten we brood met 2 eieren. Daarna krijgen we van de gendarm nog soep, frieten en een eierkoek. De wijn kost hier 2,50 frank de liter.

Maandag 17 juni 1940
We mogen hier niet klagen. Het eten wordt door scouts redelijk goed klaargemaakt. Elke morgen krijgen we koffie, op de middag soep. 's avonds 450 gram brood met een stuk vlees. Bovendien is de gendarm er ook nog of de vrouw die naast ons woont en van hen krijgen we ook dikwijls nog wat supplementair eten toegestopt. Anderzijds is het leven eentonig en begint het ons te vervelen.

Vrijdag 21 juni 1940
Er zijn twee zieken onder ons; Gerard MERTENS en Isidoor LEMMENS. Die avond krijgen we bericht dat we morgenvroeg zullen moeten vertrekken. We zoeken een dokter op voor de zieken. Hij weigert te komen maar er wordt ons beloofd dat we zouden mogen blijven.

Zaterdag 22 juni 1940
Er komt een tegenbericht dat we hoe dan ook toch moeten verder trekken. In allerijl worden onze pakken klaar gemaakt en we zijn weer op weg. Een zestal kilometer verder in Héréchou moeten we vaststellen dat er geen plaats voor ons is. Alles is bezet. De twee zieken moeten we daar achterlaten. De anderen trekken een drietal kilometer verder naar Traversères, midden in de bossen.

Onze groep uit Hombeek telt nu nog 15 man.

Zondag 23 juni 1940
Er is de grootste verwarring, bijna een echte opschudding als we daar te horen krijgen dat de oorlog voorbij is. Frankrijk heeft een wapenstilstand getekend. Dat betekent dat er een einde gekomen is aan onze verdere opleiding om te vechten. De hoop groeit dat we nu hopelijk binnen een paar dagen naar huis terugkeren.
Er is geen gelegenheid om mis te horen. Toch gaan drie man op zoek naar een kerk waar ze midden in de mis aankomen. Vijf anderen gaan naar Saramon om brood te zoeken. Ieder brengt een groot brood van 4,50 kg. mee. De zieken maken het beter. In 't veld gaan we bonen plukken en de appelbomen staan vol met nog onrijpe, zure vruchten. Ze zijn enkel eetbaar nadat we ze gekookt hebben.

Maandag 24 juni 1940
Leon VAN DER WILT en Fons BERTENS zijn ongesteld. Gerard MERTENS is uit het ziekenhuis en komt bij ons in de plassende regen, doornat. Onze slaapplaats is kil en tochtig. Ik lig onder het raam met Jef VAN DEN BERGH. Er ontstaat een korte ruzie over de verluchting. Welke van de twee ramen moet er nu blijven open staan?

Dinsdag 25 juni 1940
We voelen ons erg ondervoed. We gaan voor de eerste keer op bedeltocht. We trekken langs de hoeven en smeken daar om brood en eieren. Dank zij het opgehaalde eetwaar konden we die nacht toch met een voldaan gevoel naar bed.
De Walen zijn in de loop van de dag reeds vertrokken van hier. Morgen moeten wij ook verder.

Woensdag 26 juni 1940
Om 10 uur trekken we met pak en zak naar Héréchou om ons rantsoen. Dan gaat de voetmars van ongeveer 15 km. verder naar Pouyloubrin, gelegen op ongeveer 3 km. van de grote baan. Daar kunnen we in de school slapen. Bij de boeren gaan we wat stro vragen waarop we ons dan kunnen nestelen.

Donderdag 27 juni 1940
Opnieuw trekken we op bedeltocht met 4 man. We vertrekken vroeg om 8 uur en zijn pas tegen 17 uur terug. We hebben ons onderweg een volle buik kunnen eten en hebben nog 8 eieren over. Voor de dorst is er steeds de Franse wijn.

Vrijdag 28 juni 1940
We gaan terug bedelen met drie man en komen terug met 9 eieren de man.

Zaterdag 29 juni 1940
Corvee voor de eerste maal. In de voormiddag hebben we kamerwacht, in de namiddag hebben we "Corvé Ravitaillement" om eten te gaan ophalen in Moncorneil, 4 km. verder.

Zondag 30 juni 1940
Corvee met drie man om hout en water te gaan halen voor de keuken. Ik haal 3 bussels hout in het bos en op een hoeve die zo een 200 meter hiervandaan ligt ga ik een tiental emmers water scheppen. Dat ze nu maar naar den duivel lopen. We verheugen ons over de geruchten dat we donderdag naar huis zouden mogen met de trein of per camion.

Woensdag 3 juli 1940
We trekken weer eens op bedeltocht met Marcel MERTENS, Leon VAN DER WILT, Miel VAN DER ELST, DE RIVIÈRE van Aalter, DE CEUSTER van Antwerpen en DE CAUWERE van Lokeren. We komen bij een onbewoonde hoeve en breken er in. We doen er ons meer dan behoorlijk te goed aan de wijn van 't zelf gestoken vat. Samen met nog drie zwaar aangeschoten zatlappen moet ik naar huis gedragen worden. De minst zatte breken nog een deur open van een tweede hoeve. De mannen van het *kantonnement* die dat horen, vooral Turnhoutenaars, trekken er op af.
Er wordt eetwaar gestolen maar men gaat zich ook te buiten aan persoonlijke bezittingen. Het komt vlug aan de horen van onze chef die de luitenant laat verwittigen.

Donderdag 4 juli 1940
Er komt een streng verhoor door de luitenant. De eigenaars van de twee hoeven hebben de gendarmen op de hoogte gebracht. De schrik slaat ons om het hart. Al wat gestolen is wordt bijeengebracht en terug naar de hoeven gedragen.

Vrijdag 5 juli 1940
Er is een verhoor door de Franse gendarmen. Iedereen moet zijn paspoort afgeven.
Er worden bekentenissen afgelegd door de acht betrokkenen inzake de eerste hoeve. Men tast nog in het duister over wie eerst zou ingebroken hebben in de tweede hoeve en waaruit een grote groep nadien zaken hadden weggehaald.

Zaterdag 6 juli 1940
DE CEUSTER van Antwerpen wordt zwaar aan de tand gevoeld betreffende de tweede inbraak en verklapt dat er een verband is tussen het indringen in beide hoeves. Met de 7 andere wordt ik nu als verdachte voorgeleid naar Seissan. We moeten onze baggage niet meenemen, zeggen ze, omdat het hoogstens drie dagen kan duren. In Seissan vliegen we allen in het cachot.

Zondag 7 juli 1940
Er is geen gelegenheid om mis te horen. We krijgen goed te eten in de gendarmerie. Morgen moeten we met de camion naar Auch om er door de procureur verhoord te worden. Er wordt een persoonsbeschrijving opgemaakt. 's Avonds bidden we een Rozenhoedje om vlug terug te zijn bij onze makkers. Dit zullen we doen zolang we niet terug bij mekaar zijn.

Maandag 8 juli 1940
We krijgen voldoende te eten. Er komt geen camion opdagen en we moeten te voet naar Auch (20 km.). We vertrekken om 12 uur en komen er om 4 uur aan en gaan recht naar het Justitiepaleis waar we verhoord worden door de *Juge d'Instruction*. We worden naar de gevangenis geleid. Onze vingerafdrukken worden genomen en we moeten onze zakken leegmaken en alles afgeven. Enkel W.C.-papier en een kam mogen we behouden. Twee brompotten van cipiers begeleiden ons naar een kamer. De Cauwer en Van Der Elst worden afzonderlijk geïnterneerd omdat ze ouder dan 18 jaar zijn.

N° 144 MAISON D'ARRÊT
Reçu de Mr Van Craeyveldt Urbain
la somme de Soixante trois francs quarante centimes
à titre de dépôt
Le 8 Juillet 1940
Le Greffier-Comptable ou le Surveillant-Chef,

Het "Reçu" dat Urbain kreeg na inlevering van de persoonlijke spullen. Hij had nog 63 frank en 40 centimen op zak.

Dinsdag 9 juli 1940
Om 7 uur opstaan. We worden op een kamer gebracht met nog een deel anderen. Hier treffen we nog oud-bekenden aan van uit Toulouse. Om 8 uur mogen we ons gaan wassen op de koer. We zitten hier schoon zonder enige bagage.
Om 9,30 uur krijgen we brood, om 10,30 uur soep met rijst, om 16 uur soep met vlees en om 19 uur naar bed.

Woensdag 10 juli 1940
Eenzelfde scenario als vorige dag. Bij het brood is er nu een banaan en om 6 uur is het erwtensoep. Er komen nog 3 Walen bij die in onze kamer moeten slapen.

Donderdag 11 juli 1940
We veranderen van kamer en worden met 18 man in één kamer samengebracht. We krijgen bonensoep.

Vrijdag 12 juli 1940
We horen dat er volop treinen naar België vertrekken met vluchtelingen en rekruten. Het is ook onze hoop van hier niet te lang meer te zitten. In de namiddag volgt er een tweede verhoor door de *Juge de l'Instruction* bijgestaan door een Vlaamse advocaat maar ze doen geen uitspraak over de straf. Om vier uur krijgen we *duiveneten-soep* (vitsen of linsen). Er komen nog twee geïnterneerden op de kamer; een Fransman (Claude Chollet) en een Italiaan (Hilario Provezan).

Zaterdag 13 juli 1940
Bij het brood krijgen we twee tomaten en om 16 uur macaronisoep met een stuk gebakken vlees. Ik probeer een hemd en een handdoek te krijgen.

Zondag 14 juli 1940 :
Vandaag is het de Nationale Feestdag van Frankrijk. We gaan naar de mis in de kapel van de gevangenis. Dan in adamskostuum onder den hete douche, allen tezamen. Ik voel me heel wat frisser maar heb nog steeds geen nieuw hemd. Om 16 uur krijgen we rijstsoep. De cipier vertelt ons dat er treinen met vluchtelingen uit Toulouse vertrekken.

Maandag 15 juli 1940
Vier man van onze kamer moeten woensdag naar het tribunaal. Wij volgen misschien binnen 14 dagen.

Dinsdag 16 juli 1940
We kregen weer die akelige duiveneten-soep.

Woensdag 17 juli 1940
Bij het brood kregen we nog eens twee tomaten en erwtensoep. Twee man van de kamer zijn in vrijheid gesteld, de twee anderen krijgen één maand.

Donderdag 18 juli 1940
Vandaag is er terug rijstsoep. We zetten nogmaals onze vingerafdrukken en een nieuwe persoonsbeschrijving wordt opgemaakt. Iedere dag groeit onze groep. We zijn nu al met 21 op de kamer.

Vrijdag 19 juli 1940
We kregen er gisteren een coiffeur bij. Hij snijdt de haren van alle kamergenoten. We blijven langer dan gewoonlijk op de koer.

Zaterdag 20 juli 1940
We mogen ons vandaag verheugen op een echte biefstuk.

Zondag 21 juli 1940
In België wordt vandaag de Nationale feestdag gevierd. We krijgen vlees in de soep maar ook een eerste kennismaking van vlooien in ons bed.

Maandag 22 juli 1940
Er wordt ons een bezoek gebracht door een Belgische kapitein en een priester. Ze stellen ons gerust en zeggen dat we waarschijnlijk niet veroordeeld worden. We krijgen anderzijds wel een goei sigaar

Dinsdag 23 juli 1940
Er wordt ons een advocaat ter beschikking gesteld aan wie we het ganse verhaal nog eens moeten overdoen. Volgens hem is in de Franse wetgeving een inbraak gelijkgesteld aan moord. De schrik slaat ons om het hart.

Woensdag 24 juli 1940
Tribunaal. De zes jongere dan 18 jaar worden vrijgesproken. Van Der Elst en De Cauwer worden wel veroordeeld omdat ze 18 jaar zijn en ze krijgen 1 maand. Met een Belgische gendarm en een soldaat gaan we naar het kantonnement maar we mogen geen contact hebben met andere kameraden. Ook ons persoonlijk bezit kunnen we niet meenemen. Men belooft ons dat onze bagage zal nagebracht worden. Volgens de soldaat zullen we binnen de week naar België terugreizen.

Donderdag 25 juli 1940
Er is geen eten 's morgens. We kopen brood. We doen een wandeling door Auch, een klein stadje dat de hoofdplaats is van het departement Gers. De middag hebben we een diner dat door de soldaten betaald wordt. Dan gaan we met de gendarm naar Aubiet (18km.). Daar neemt een majoor nog een verklaring van ons af en onder begeleiding van een andere gendarm gaan we naar L'Isle Arné (3 km.). Daar overnachten we in het stro. We slapen slecht omdat het een koude nacht is en we geen dekens hebben. Bovendien is er de ganse nacht een rattenconcert tussen de balken boven ons hoofd.

Vrijdag 26 juli 1940
De gendarm blijft ons volgen als onze schaduw. Hij bewaakt ons alsof we moordenaars zijn. We eten er goed. Er volgt nog maar eens een verhoor door commandant Castiaux die veel geld uitgeeft om eten te geven aan zijn 250 onderhorigen. We hebben nog steeds onze bagage niet terug. We vragen erom bij de commandant en we krijgen onmiddellijk corvee.

Zaterdag 27 juli 1940
Maandag of dinsdag zullen we vertrekken. We zijn nog steeds erg bezorgd over onze bagage. De gendarm vertrekt en er wordt geoordeeld dat er geen bewaking meer nodig is. Anderzijds worden we in onze kamer beloerd door ratten zo groot als een kat.

Zondag 28 juli 1940 :
Misgelegenheid evenals biecht en communie. Er is een middagdiner omdat het zondag is. In de namiddag wordt er gespeeld. De gekantonneerden

van Aubriet en Gimont mogen morgen vertrekken. Volgens officieus bericht zijn wij woensdag aan de beurt.

Maandag 29 juli 1940
De ganse dag zijn we op de loop geweest om onze bagage terug te krijgen. Er wordt niets bereikt.

Dinsdag 30 juli 1940
Het vertrek wordt 24 uur uitgesteld. We zijn nu de wanhoop nabij over onze bagage met alle persoonlijke spullen.

Woensdag 31 juli 1940
Iedereen heeft corvee. We vragen de kommandant de toelating om onze bagage te mogen halen. 's Namiddags kunnen we op weg met twee geleende fietsen. Leon Van Der Wilt en ik zullen ze ophalen. We nemen inlichtingen te Tachoires bij de luitenant. Volgens recente gegevens liggen onze mannen met de andere Hombekenaren te Semesies-Cachan, tegen Saramon. Daar vinden we ze inderdaad terug. Onze makkers zijn blij ons terug te zien. We nemen zoveel mogelijk bagage mee. Mijn valies was onder bewaking gebleven van Fons BERTENS. We worden overladen met brieven voor België want wij mogen morgen al vertrekken. Om 22 uur zijn we terug in het kantonnement. Al het stro ligt buiten en we moeten buiten slapen. De commandant laat 4 dekens bezorgen.

ARMEE BELGE
CENTRES DE RECRUTEMENT

BELGISCH LEGER
WERVINGSCENTRA

DECLARATION - VERKLARING.
-:-:-:-:-:-:-

Je soussigné . . A. Cariaux .Commandant . de 533e Cie. . . . . .
De ondergeteekende . . . . . .Commandant . . . . . .
atteste que le nommé VAN CRAEN, M. ..né à Hombeek . ...le 16 Juil. 191
verklaart hierbij dat de genaamde . . . . . ,geboren te . . . . .
domicilié à Hombeek. . . ., a en mai 1940, conformément aux ordres
den . . . . . .,wonende te . . . . . in Mei 1940, overeenkomstig
diffusés par le Gouvernement, quitté son domicile, en Belgique, pour rejoindre
de door de Regeering bekendgemaakte bevelen, zijn woonplaats in Belgie verlate
les Centres de Recrutement de l'Armée Belge.
heeft om de Wervingscentra van het Belgisch leger te vervoegen.
Recueilli depuis lors dans un centre de la Région de . Aubriet. . . . . .
Sindsdien opgenomen in een Centrum van de streek van . . . . . .
il est rapatrié ce jour être rendu à ses foyers.
wordt hij heden naar zijne haardstede teruggebracht.
A défaut d'arrêté Royal, l'appelant sous les armes, il n'a jamais fait partie
Bij gebrek aan Koninklijk besluit dat hem onder de wapens zou hebben geroepen
de l'Armée Belge.
heeft hij nooit deel uitgemaakt van het Belgisch leger.

A (te) St Sulpice Arnac le(den) 1. VIII. 1940

Le Commandant de la Compagnie,
De Commandant der Compagnie,

(Cachet)
(Zegel)

Verklaring van Commandant Cariaux (533ste Cie.) waardoor Urbain uit de wervingsreserve ontslagen werd, zonder ooit effectief van het Belgisch leger deel gemaakt te hebben.

Donderdag 1 augustus 1940
Om 4 uur opstaan. We krijgen 1/3 brood van 4,5 kg., 1 doos paté voor 2 man, 2 eieren, 10 koekjes, 1 fles koffie en ons paspoort. De afreis is om 10 uur en de trein vertrekt om 12 uur. De meeste wagons zitten al vol. Van Der Wilt en ik laten ons oog vallen op de laatste wagon die nog leeg is. We wippen er in en stellen nadien vast dat deze voor chefs gereserveerd is. In Marmande, even ten Zuiden van Bordeaux, zien we de eerste Duitsers. Om 10,30 uur komen we in Bordeaux aan.
Als er niet voldoende eten is, gaan de chefs reclameren. Alzo treffen we het en krijgen meer voedsel dan we kunnen opeten. We kunnen zelfs een deel meenemen voor thuis.

Vrijdag 2 augustus 1940
We ontwaken in Chateaurault. Om 3.30 zijn we Parijs al voorbij. We hopen nog deze nacht Brussel te bereiken. Buiten Parijs komen we in een zone waar hevig gevochten werd. Langsheen de spoorbaan ligt het bezaaid met kapotgeschoten oorlogsmateriaal en zien we veel soldatengraven. De reis vordert moeizaam omdat we over veel noodbruggen moeten passeren.

Zaterdag 3 augustus 1940
De trein houdt stil in een klein station nabij St.-Quentin.
We worden op een zijspoor gerangeerd. Het eten is ver op. De laatste uitdeling gebeurt in de namiddag. Tegen de avond bereiken we Bergen (Mons) en nog diezelfde nacht arriveren we in Brussel. Onze laatste nacht zullen we nogmaals in een trein doorbrengen.

Zondag 4 augustus 1940
We staan heel vroeg op om naar het lokaal van het Rood Kruis te gaan eten. De vier Hombekenaren trekken er vandoor om zo vlug mogelijk thuis te geraken met de tram en autobus. We hebben geluk en lopen Fred VAN ASCH op het lijf, die naar Brussel naar de markt geweest is. Hij voert ons met zijn wagen mee naar Hombeek. Tegen de middag zijn we terug in het vertrouwde dorp. De nieuwtjes worden gewisseld. De berichten over de anderen worden meegedeeld en de brieven afgegeven.
Van de groep Hombekenaren van Toulouse zijn aldus de vier *prisonniers* nog de eersten die terug aankomen in hun geboortedorp.

De lijdensweg is nu gedaan. Al het leed zullen we nu maar vlug vergeten.

Het verhaal van Pier VAN CROMBRUGGEN

Pier van den Do trok per fiets naar de Westkust. Enkele van zijn kameraden uit de onmiddellijke buurt in het dorp trokken mee op. Waarschijnlijk hebben ze zich als 16- en 17-jarigen aangesloten bij oudere boerenzonen onder wie ***Jan van de Goossens***, en de gebroeders Frans en Louis, zonen van ***Dore van Pakkes.*** De oudste van de groep was de schrijnwerker uit het dorp Louis Van Thienen.

Het groepje fietsers zag er als volgt uit (misschien waren er meer bij ?) :
Pieter VAN CROMBRUGGEN (1924), Edward TERSAGO (1922), Jef VAN DEN BRANDE (1922), Jan SARENS (1924), Louis LAUWERS (1921), Jan LAUWERS (1922), Emiel STEVENS (1922), Louis SLACHMUYLDERS (1922), Frans SLACHMUYLDERS (1920), Jan GOOSSENS (1918), Louis VAN THIENEN (1909), Albert SPOELDERS van de Kattestraat en BOEY van de Pikkerie.

"Pier van den Do" in het verblijf te Vergèze.

Dat men zou afgesproken hebben om in een groep te vertrekken, daar weet ik niets van af. Ook die verzameling aan de bareel (foto) was me niet bekend. Een grote groep had besloten om met de trein te gaan. Er waren zeker evenveel jongens die met de fiets wilden optrekken. Dit gaf meer vrijheid en onafhankelijkheid. Waarom, hoe en met wie groep gevormd werd, is me niet duidelijk. Ik sloot me aan bij enkele jonge mannen uit mijn buurt in het dorp. Dat waren jongens van mijn leeftijd zoals; Jan (Zjang) SARENS, Warre TERSAGO en Roger VAN DEN BRANDE, die alle drie in het straatje woonden aan "den Haas".

Bij ons waren ook nog een paar ouderen. Het waren vrijgestelden van legerdienst als oudste van een groot gezin of om een andere reden. Zo waren er Jan GOOSSENS en Louis VAN THIENEN. Verder ook nog Louis en Jan LAUWERS, van de grafmaker, en Louis en Frans SLACHMUYLDERS, Mieleke VAN DAM en BOEY van de Pikkerie. Waarschijnlijk waren er nog andere maar ik herinner ze mij niet meer. Als zakgeld had ik van thuis 100 frank meegekregen. Daarmee moest ik het stellen op het mijn duister avontuur.

Onze bedoeling was naar Nieuwpoort te rijden om daar aan te sluiten bij de anderen. Zover zijn we echter niet geraakt. De eerste die afhaakte was Louis VAN THIENEN. Dat was al vroeg ergens achter Dendermonde. Hij was ook al wat ouder en had een gezin. Onderweg werden we regelmatig verplicht de grote baan te verlaten om de terugtrekkende legers, vooral de Engelsen, niet te hinderen. Ergens vernamen we van een Belgische officier dat we beter direct zouden doorbollen naar Rouen in Frankrijk. Volgens hem was daar het verzamelpunt van de Belgische rekruten. We veranderden van koers en staken de Franse grens over.

In Rouen werden we naar een grote kazerne verwezen. Daar zaten vele groepen Belgische jongeren. Onze fietsen werden afgenomen en vernietigd. Het was triestig om te zien hoe die mooie fietsen, dikwijls nog splinternieuwe, op een hoop gesmeten werden als schroot. We werden ingedeeld op een zaal en moesten daar maar wachten op verdere orders. Andere jongens van Hombeek hebben we nooit ontmoet. Waren ze daar ook of waren ze er al geweest of moesten ze er nog komen, ik weet het niet ? We hebben daar wel Beire NUYTIENS (van de café Forum) aangetroffen. Hij was naar daar gekomen met zijn lichte motto. Tot zijn grote ergernis onder-

ging zijn motto hetzelfde macabere lot als onze fietsen.
Nu stonden we onder het gezag van militairen. Het voedsel dat we er kregen was schaars. We leden honger. Dikwijls moesten we lang wachten voordat we aan de beurt waren om ons rantsoen brood te krijgen. De verdeling gebeurde per zaal. Op een keer zagen we de man met broden en grote potten confituur de trap opkomen. In een flits schoten Zjang Sarens en ik er op af. We grabbelden ieder vlug een groot brood en een pot confituur en zetten het op een lopen. Die keer hadden we tenminste voldoende om ons maag eens goed mee te vullen.

Na een tijd kwam het bericht dat we met de trein naar het Zuiden moesten. Onze bevoorrading bestond uit wat broden en enkele dozen paté. De trein stond regelmatig stil. Enkele mannen waren op tocht geweest om wat voedsel te gaan zoeken – gaan pikken liever- in de bevoorradingswagon. Ze hadden suiker bij, verpakt in papieren kilozakken. We deden er ons allen te goed aan. Nadien zagen we op die zakken zo iets staan van "sucre purgatif" maar toen was het al te laat. Die rit is meer dan een marteling geworden en alles behalve proper. Na drie dagen en nachten op de trein zijn we afgestapt in de omgeving van Nîmes. We kwamen terecht in het wijndorpje Vergeze. Daar ging de groep uiteen.

We werden uitgezet bij boeren en of tuinders, meestal wijnbouwers. De Belgische jongens moesten meewerken aan de oogst in vervanging van de Fransmannen die onder de wapens waren. Een groot aantal van de jongens werd ondergebracht in de hangar van een wijncoöperatie. Ik bleef samen met Jan Sarens. We logeerden bij Spaanse boeren. De vrouw was meid bij de burgemeester, de man voerde groenten en fruit uit naar de omliggende gemeenten. Daar was werk genoeg in de grote moestuin en wijngaard. We hielden ons de ganse dag bezig met het onderhoud van de hof. Toen België capituleerde werden de Fransen zeer humeurig. We waren in hun ogen op slag collaborateurs geworden. Onze huisbazin vreesde moeilijkheden met de buren als ze nog langer Belgen in huis hield. Ik ging dan slapen in de schuur van de wijncoöperatie bij de anderen. We lagen er met een zeventigtal. Ik was laatst bijgekomen en kreeg het slechtste plaatsje op de uithoek. Mijn rustplaats was knobbelig en afhellend zodat het bijna niet te doen was om op die bodem een normale nachtrust te vatten. Ik ben een paar dagen in een klein protestants kapelleken gaan slapen maar dan mocht dat ook niet meer. Op de coöperatie werkte ik in de keuken en hielp er allerlei karweitjes opknappen. De meeste jongens werkten in de wijngaarden. Daar heb ik toen Louis van de grafmaker (Lauwers) gezien. Dan capituleerde Frankrijk. De Fransen werden wat inschikkelijker en begrepen toen dat het niet de schuld van de Belgen was dat de Duitsers zo machtig waren. Ik mocht terug naar mijn oude "thuis" gaan bij de Spanjaarden. De mensen waren zeer vriendelijk tegen mij. Ik had nogal een donker uitzicht en dat wekte bij die Zuiderlingen de indruk dat ik een van hen was. Ze vertrouwden me. Vroeger hadden hier ook klusjesmannen uit Spanje gelogeerd, vluchtelingen voor het Francoregime. Ze hadden allen hun naam gegrift in een balk van de schuur waar we sliepen. Ik heb er toen ook mijn naam bij ingegrift. Zjang Sarens was niet zo geliefd. Hij was wat wispelturiger en kreeg moeilijkheden. Hij moest weg.

Eindelijk kwam het bericht dat we naar huis mochten. De mannen die nog genoeg geld hadden mochten op eigen kosten proberen naar België te reizen. Louis en Frans Slachmuylders en Miel Stevens zijn een week voor ons vertrokken. Ik kreeg van de boeren nog een nieuwe lichte katoenen broek en wat geld voor onderweg. Dan zijn we ook vertrokken; Roger Van Den Brande, Jan Sarens, Warre Tersago en ikzelf. Ergens rond Bordeaux hebben we dan de eerste maal Duitsers gezien.
De rit heeft twee dagen geduurd. Toen ik 's nachts te slapen lag, hebben mijn maten mij een poets gebakken. Misschien waren ze wat jaloers op mijn nieuwe lange katoenen broek. Stiekem hebben ze er de pijpen van afgeknipt en toen ik wakker werd, had ik een korte broek aan. We zijn tot Brussel-Zuid gereden. Dan zijn we te voet tot Brussel-Noord gegaan. Daar terug de trein genomen naar Mechelen. Aan de vaart bleef hij halt houden en moest iedereen afstappen. De spoorbrug over de vaart was gesprongen. Te voet zijn we naar huis gegaan. Bij mijn thuiskomst had ik meer geld op zak dan de 100 frank waarmee ik vertrokken was.

Pier met andere leden van het opvanggezin te Vergèze.

Later ben ik nog twee keer in Vergeze geweest. Ik heb die mensen nog opgezocht bij wie ik logeerde. De dochter was getrouwd met de zoon van de eigenaar van de wijn coöperatief.
Het duurde wat vooraleer ze me erkenden. Dan ben ik met hen naar de schuur gegaan en hen mijn naam getoond die nog steeds in de houten balk gegrift stond.
Dan werden de herinneringen opgehaald en een goed glas wijn gedronken op dat naar en ellendig avontuur dat uiteindelijk toch een goede afloop kende.

Het verhaal van Edward SELLESLAGH

Ook Edward Selleslag, de zoon van Giele van 't Klein Gent, trok per fiets met zijn kozijn en enkele buurjongens op naar een onbekende bestemming. Het waren ondermeer de volgende acht jongens:

Edward SELLESLAGH (1921) (zoon van Dore), Edward SELLESLAGH (1922) (zoon van Giele), Miel VAN DAM (1923), Marcel VAN BENEDEN (1922), Maurice CHRISTIAENS (1920), Rik DE NEYS (1923) Mon BERNAERTS, Maurits WILLEMS.

We zijn in groep van een man of tien met de fiets naar West-Vlaanderen gereden. Degelijke richtlijnen waren er niet. De verwarring was compleet. We doolden rond tussen karavanen van vluchtelingen en terugtrekkende legers van Belgen, Fransen en Engelsen. We hadden alle moeite om toch maar samen te kunnen blijven

Thuis hadden ze ons goed beladen en bepakt met proviand voor enkele dagen. Zo reden we over Zottegem naar Kortrijk. De nachten brachten we door in een of andere schuur. In Ieper zijn we niet geweest en de andere uit Hombeek hebben we nergens ontmoet. Eens over de Franse grens hebben we daar met de fiets echt rondgedoold zonder goed te weten waar naartoe. Op een bepaald ogenblik gingen we rusten op een boerderij. Daar zaten veel vluchtelingen. Het was donker. Plots brak er paniek uit en iedereen in de omgeving van de boerderij pakte vlug alles bijeen en vertrok ijlings. Door dezelfde paniek gegrepen, namen we de fietsen en vertrokken. In het geharrewar speelden we Rik De Neys kwijt. Met mijn kozijn Edward van tante Roos keerden we op onze weg terug. We vroegen de anderen wat trager te rijden. Na heel wat zoeken in de complete duisternis hadden we uiteindelijk toch geluk. We troffen Rikske aan, door angst bezeten, de tranen in de ogen. Hij was de gelukkigste man van de wereld toen hij ons terug zag.

Na een ganse nacht rondgetoerd te hebben zonder te weten waar precies, kwamen we bij dageraad terug voorbij de boerderij waar we gisteren sliepen. We zagen dat ze volledig was uitgebrand. Wat er juist gebeurd is hebben we nooit geweten. Na een tijd besloten we terug over de Belgische grens te rijden. In Wielsbeke hebben we ons bij een detachement van het Belgisch leger gevoegd. De dag daarna, 28 mei 1940, was er de capitulatie van het Belgisch leger. We waren terug soldaat af zonder ooit soldaat geweest te zijn. Hiermee was het avontuur ten einde.

Legerofficieren gaven ons de raad snel terug naar huis te rijden. De dag nadien waren we al in Hombeek.

Op bedevaart naar Scherpenheuvel

Het jaar daarop, met "Posse Leest" in 1941, zijn vele van de rekruten mee op bedevaart geweest naar Scherpenheuvel. Het hachelijk bombardement in Abbeville had het voor iedereen duidelijk gemaakt dat het avontuur waarin ze gestort werden niet zonder gevaar was. Het leven was nu echt bedreigd en een behouden thuiskomst was lang niet meer zeker. Men kon in de verste verte niet voorzien wat er nog komen zou. Er werd regelmatig een toevlucht genomen tot het gebed en de belofte was dan ook vlug gemaakt dat ze een bedevaart naar Scherpenheuvel zouden doen, als ze het er levend zouden van af brengen.

In 1941 was er een algemeen samenscholingsverbod. In groep op bedevaart gaan was verboden. Het was anderzijds een gewoonte dan onderpastoor Nobels met een grote groep in de meimaand te voet naar het Maria-oord trok. Er moest een speciale toelating gevraagd worden aan het Kommandantur te Mechelen. De vraag kon bij uitzondering positief beantwoord worden, maar de voorwaarde was dat er geen groepen zouden gevormd worden van meer dan 10 personen. Er werd een opdeling gemaakt in drie a vier kleine groepen en op die manier kon men opstappen om in Scherpenheuvel een kaarsje te gaan ontsteken als dank voor een behouden thuiskeer.

Ook Ward Saerens vermelde in zijn boek "Zes Donkere Jaren" deze bedevaart (Hij plaatste ze in mei 1942):

Mei is de maand van O.L.Vrouw en van de bedevaarten. Onder leiding van E.H. onderpastoor Nobels wordt een bedevaart naar Scherpenheuvel ingericht. Zo vertrekken hier heden zondag 24 mei een 50 tal mariavereerders. Om halfzes wordt een communiemis opgedragen om de zegen af te smeken voor het wellukken van deze bedevaart. Om 6.30 uur bijeenkomst in de kerk voor een kleine toespraak door een geestelijke en zegen met het Allerheiligste. Te 7 uur vertrekken de dapperen dan, het hart vol moed en vertrouwen.

De foto van de groep in 1941 werd in Betekom gemaakt.

Men bemerkt op de foto o.m. volgende personen:
Jan Vermeulen, Frans Sijmons, Theo Geets, Edward Saerens, Alfons Mertens, Jan Huybrechts, Emiel Keuleers, onderpastoor Nobels, Louis Moens, Karel Van Loo, Jef Van Den Bergh, Fons Geets, Jef Meert, Jan Goossens, Willem Slachmuylders, Frans Dons, Juul Spruyt.

HEEMKUNDE-KRING V. HOMBEEK
HOEMBEKA

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
14de jaargang 1999 * Nr. 3 * Juli-september

Goud, Diamand of Briljant

Deze foto werd op 19 augustus 1979 genomen ter gelegenheid van de gouden bruiloft van Alfons VERLINDEN (79 JAAR) en Maria VAN HOOF (73 jaar). Door een verhoogde levensstandaard mogen er nu meer en meer vieringen verwacht worden bij verjaardagen van huwelijken, of wordt dit in de toekomst toch een probleem bij een toenemende trend van echtscheidingen ?

verantwoordelijk uitgever; Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel. 015 / 42.33.26

afgiftekantoor MECHELEN 1

DE KRINGWERKING

VOORDRACHT OP VRIJDAG 8 OKTOBER

De Heerlijkheid Mechelen kon een neutrale bufferrol spelen in de Bourgondische tijd omdat ze niet echt tot het hertogdom Brabant behoorde noch tot het graafschap Vlaanderen. Vooral onder Karel de Stoute was het aanzien van de stad zonder weerga niet het minst omdat in Mechelen de Grote Raad gevestigd was. De Habsburgers hebben zich om deze en andere redenen aangetrokken gevoeld tot deze stad. Ten tijde van Keizer Karel V, onder het regentschap over de Nederlanden door zijn tante Margaretha van Oostenrijk, was er een hofleven dat notabelen uit alle gewesten naar hier is gaan aantrekken. Het is een stimulans geweest tot grote ontwikkeling op alle gebied. Er werd gebouwd als nooit voordien en nu nog mag de stad zich beroemen op een patrimonium dat het hoge culturele leven van destijds weerspiegelt.

Deze maand werd het 500ste geboortejaar van Karel V. te Mechelen reeds herdacht.
Het is een de beste gelegenheid om onze stad Mechelen waar het hof gevestigd was eens in dat perspectief te belichten; haar ontwikkeling en haar uitstraling op de omgeving.

MECHELEN en OMGEVING
ten tijde van
KEIZER KAREL

door Patrick DE GREEF, Lic. Geschiedenis

Deze voordracht loopt in samenwerking met Het Cultureel Centrum A. Spinoy

Cultuurhuis Leliëndaal, vrijdag 8 oktober, 20 uur , toegang vrij.

NATUURWANDELING IN HET ZONIËNWOUD OP ZATERDAG 9 OKTOBER

In de nazomer van September vallen er dikwijls nog mooie dagen. De Herfst die zich dan aankondigt kleurt de loofbomen op zijn schoonst. Dan is het de meest geschikte tijd om eens een frisse neus op te halen in de vrije natuur van het Zoniënwoud, een geliefkoosd jachtterrein van keizer Karel.

We vertrekken met eigen vervoer om **9.00 uur** aan het Cultuurhuis. Afspraken kunnen gemaakt worden met reisgenoten om zo veel mogelijk met volle wagens te rijden.
De voormiddagtocht gaat van Tervuren naar Jezus-Eik. Daar nemen we middagmaal in **De Bosuil**

Wat de tafel biedt naar keuze:

Schotel 1	Spaghetti maxi	190 fr.
Schotel 2	Omelet – hesp – kaas	150 fr.
Schotel 3	Boerenplank (boterham-kop-platte kaas-hesp-Ardeense hesp-paté-garnituur)	240 fr.

In de namiddag trekken we langs de "Koninklijke weg" terug naar Tervuren.

Wie mee op stap gaat schrijft in, vóór 1 oktober 1999. Bezorg bijgevoegd blaadje ingevuld aan Raymond Lauwers en betaal de menu naar keuze door een overschrijving of cashbetaling.

LELIENDAAL : EEN TENTOONSTELLING en EEN BOEK

Wie de laatste jaren langs de Zenneboorden wandelde of fietste, heeft kunnen zien dat fundamenten van het oude Norbertinessenklooster werden blootgelegd. Leden van de Archeologische kring "Oud Mechelen" hebben gedurende zes jaar getracht meer te weten te komen over het bijna legendarische klooster op de grens van Hombeek en Leest. Dat deden ze aan de hand van de onderstructuur en de vele bodemvondsten.

In 1984, intussen reeds vijftien jaar geleden, wijdde Hoembeka een zeer geslaagde tentoonstelling aan het verdwenen klooster en aan de orde van Sint Norbertus. Dit was nog voor het bodemonderzoek. De huidige tentoonstelling is een unieke gelegenheid om zich een beeld te vormen van de belangrijkheid en de rijkdom van het nonnenklooster. Iedereen die met de eigen geschiedenis een beetje begaan is zal zeker willen zien wat er aan vondsten opgedolven werd. De inkom is kostenloos.

Een boek over het klooster Leliëndaal
Bij deze gelegenheid wordt er een wetenschappelijk boek uitgegeven over de geschiedenis van Leliëndaal. Een tiental personen verlenen hieraan hun medewerking. Vele ongekende feiten, rechtzettingen van verkeerde interpretaties worden uitvoerig besproken door ons medelid **Stephan DE COCK**, die hiervoor archeologisch onderzoek verrichtte in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland. Het boek telt ongeveer 175 pagina's en kost 600 frank. Het is rijk geïllustreerd met uniek beeldmateriaal.
Bijgevoegd vindt ge hierover een mededeling van de Archeologische kring en een overschrijvingformulier. Bij voorintekening betaalt u slechts 550 fr. Het boek kan afgehaald worden op de tentoonstelling.

LELIËNDAAL
ZATERDAG 30 OKTOBER TOT EN MET ZONDAG 14 NOVEMBER,
VAN 14 UUR TOT 18 UUR
CULTUURHUIS LELIËNDAAL, HOMBEEK

Een realisatie van **de Archeologische Vereniging "Oud-Mechelen"** in samenwerking met
het Cultureel Centrum A. Spinoy, Mechelen en met
Hoembeka, de heemkundekring van Hombeek.

Sinte-Metteviering 1999

Het grootste kinderfeest sinds mensenheugenis is in Hombeek Sinte Mette. Ook dit jaar zal de gulle patroonheilige als voorbeeld gesteld worden om de kleinsten met wat extra te bedenken. De kinderlichtstoet met meer dan 300 deelnemers wordt sinds meerdere jaren gestimuleerd door Hoembeka, in medewerking met Chiro en de scholen van de gemeente. Het stadsbestuur heeft ook bijgedragen om de kosten aan geschenken te helpen dragen. De volgweg zal later meegedeeld worden omdat nog niet zeker is dat de wegeniswerken zullen klaar zijn. De bewoners langs de volgweg vragen we de sfeer te stimuleren door aangepaste versiering en/of lichtjes te plaatsen.

7 nov. Dierenzegening na de mis van 10.30 uur en paardenommegang.
Lichtstoet om 18 uur vertrekkend aan het Cultuurhuis Leliëndaal.
Verbranding van "den oude" en uitdeling van "Sinte-Mette den Nieuwe" om 20 uur.
11 nov. Sinte-Mettezingen met een Hoembeka-stand in het Cultuurhuis.

ARCHIEF

Raadpleging van het heemkundig archief kan op volgende data :
woensdag 13 oktober zaterdag 23 oktober woensdag 10 november zaterdag 27 november woensdag 8 december.
(woensdagen van 19.30 uur en zaterdagen van 9.00 uur):

MET HOEMBEKA OP STAP IN 2000

Onder het moto " **HOE M**en **BE**ter **KA**n reizen " organiseert de heemkundekring de zevende meerdaagse reis. Na een paar maal Frankrijk, Luxemburg, Duitsland en Engeland, willen we nu toch het afgescheiden deel van de vroegere Nederlanden met ons bezoek vereren. Het wordt niet het Nederland van de koetjes en de weiden, de kaasmarkten en de molens, de bloemenvelden en de afsluitdijken, maar wel een historische benadering onder het motto

DE BREUK IN DE NEDERLANDEN

Wat ons bond en wat ons scheidde in de 16de en 17de eeuw.
Vlaamse uitwijking en de cultuurhistorische invloed hiervan.

Dit kadert anderzijds dan weer in het jaar van Keizer Karel, met wie het allemaal begon en die daarom overigens niet de beste maat is van onze Noorderburen. We bezoeken

Breda : De gerestaureerde grote- of Onze Lieve Vrouwekerk waar de Heren van Nassau hun grafmonument hebben. Het kasteel, oude residentie van de telgen Oranje-Nassau, waar de edelen verzamelden en het verzoekschrift opstelden voor Margaretha van Parma. Het Spanjaardsgat.

Willemstad, opgericht door Adriaen Anthoniszoon (1543-1620) voor Willem de Zwijger

Delft : De stad van het beroemde aardewerk maar ook met het Princenhof, (gegidst bezoek in het museum) verblijfplaats van De Prins van Oranje, en waar hij vermoord werd. De oude kerk met zijn praalgraf en de koninklijke grafkelders.

Gouda : Gegidst bezoek aan de wereldberoemde Goudse glazen daterend van 1555 tot 1620 (geschonken door Margaretha van Parma, door Philips II, door Mary Tudor, door Willem van Oranje).

Haarlem : Een "must" voor elke rechtgeaarde Vlaming. De stad die door Vlaamse handen tot ontwikkeling kwam en waar de van Mechelen afkomstige Frans Hals heeft geleefd. We bezoeken uitvoerig deze stad en ook het Frans Halsmuseum.

Boottocht op de Ijsel : We maken de tocht die de zeevaarders van de Oost-Indische Compagnie maakten langs het eiland Pampus (kort bezoek) naar het vermaarde Muiderslot.

Muiden : Gegidst bezoek aan het slot, ooit in Spaanse handen en na 1621 bewoond door P.C.Hooft (1581-1647) die er het gezelschap van intellectuelen en letterkundigen ontving in de zogenaamde "Muiderkring".

Naarden : De oude hoofdstad van het Gooi, beroemd om zijn indrukwekkende vestingwerken. Alva bekoelde er zijn uitzinnige woede na een lang en moeilijk beleg door alle inwoners van de stad uit te moorden. We bezoeken ook het oude centrum met typisch raadhuis en gotische kerk met houten beschilderd zadeldak (1550).

Utrecht : De stad waar, na het verdrag van Atrecht, het beslissende verdrag van Utrecht gesloten werd. We tippen maar een paar aspecten van de stad aan o.m. het huis van de enige Nederlandse paus, Adrianus VI, leraar en vriend van Karel V. Het Catharijnenconvent met de grootste collectie Middeleeuwse kunst en de geschiedenis van Reformatie en contrareformatie.

Doorn : Het zeer merkwaardige kasteel waarin Kaiser Wilhelm II van Duitsland zijn verbanning verbeet. Alle bezittingen die de keizer uit de Duitse kastelen liet overbrengen worden hier bewaard.

Het Loo : Paleis van de latere Nederlandse vorsten dat opgetrokken werd door stadhouder Willem III, tevens koning van Engeland. Achter de calvinistische voorgevel schuilt een overdadige barokke weelde en de enige Franse tuin in Nederland is merkwaardig omdat hij maar recent is aangeplant naar de oorspronkelijke plannen.

Nijmegen :In deze oude Romaanse stad sluiten we de reis af bij een gezellig avondmaal.

We boekten de kamers in het **Bilderberg Hotel "De Klepperman" te Hoevelaken**. Daar verblijven we twee nachten in het luxehotel dat is uitgegroeid tegen drie fraai gerestaureerde Zuidveluwse boerderijen die nu ingericht zijn als conferentiezalen en restaurants. Het is gerenommeerd vooral ook om de gastronomische keuken.

De reis gaat traditioneel door met O.H.Hemelvaart op **vrijdag 2 juni, zaterdag 3 juni en zondag 4 juni 2000**.
De prijs is 14.000 BEF per persoon. Dit is hoger dan gewoonlijk maar we wilden geen afbreuk doen aan de hoge service en kwaliteit en dat laat zich in Nederland betalen. In de prijs is echter **alles** begrepen. Dat betekend de busreis, de twee overnachtingen, de twee buffetontbijten, drie avondmalen, drie middagmalen, een snack de eerste morgen, alle dranken aan tafel, de inkomgelden voor kerken en musea, de gidsen, de boottocht.

Reserveren kan bij Raymond Lauwers, tel. 015/41 21 62.
Er zijn er nog een zestal plaatsen beschikbaar voor wie mee wil cultuur opdoen in Holland !

NABESCHOUWING REIS OP 15 OKTOBER 1999

Alle leden die in een Hoembeka reis belang stellen en alle medereisgezellen van de **Kastelentocht in Ile-de-France** worden uitgenodigd op een gezellige nabeschouwing van de vorige reis met foto's en video's. Bij deze gelegenheid kan u meer vernemen over de reis **De Breuk in de Nederlanden** voor juni 2000. Ook suggesties voor andere uitstappen of reizen zijn die avond bespreekbaar. Hoembeka zorgt voor een kleine versnapering voor de gasten van die avond.
Van harte welkom.

HOEMBEKANIA, DEEL 7

Volgende maand verschijnt het lang aangekondigde zevende boek van Hoembeka over de stam
MUYLDERMANS / MEULDERMANS
en andere schrijfwijzen.

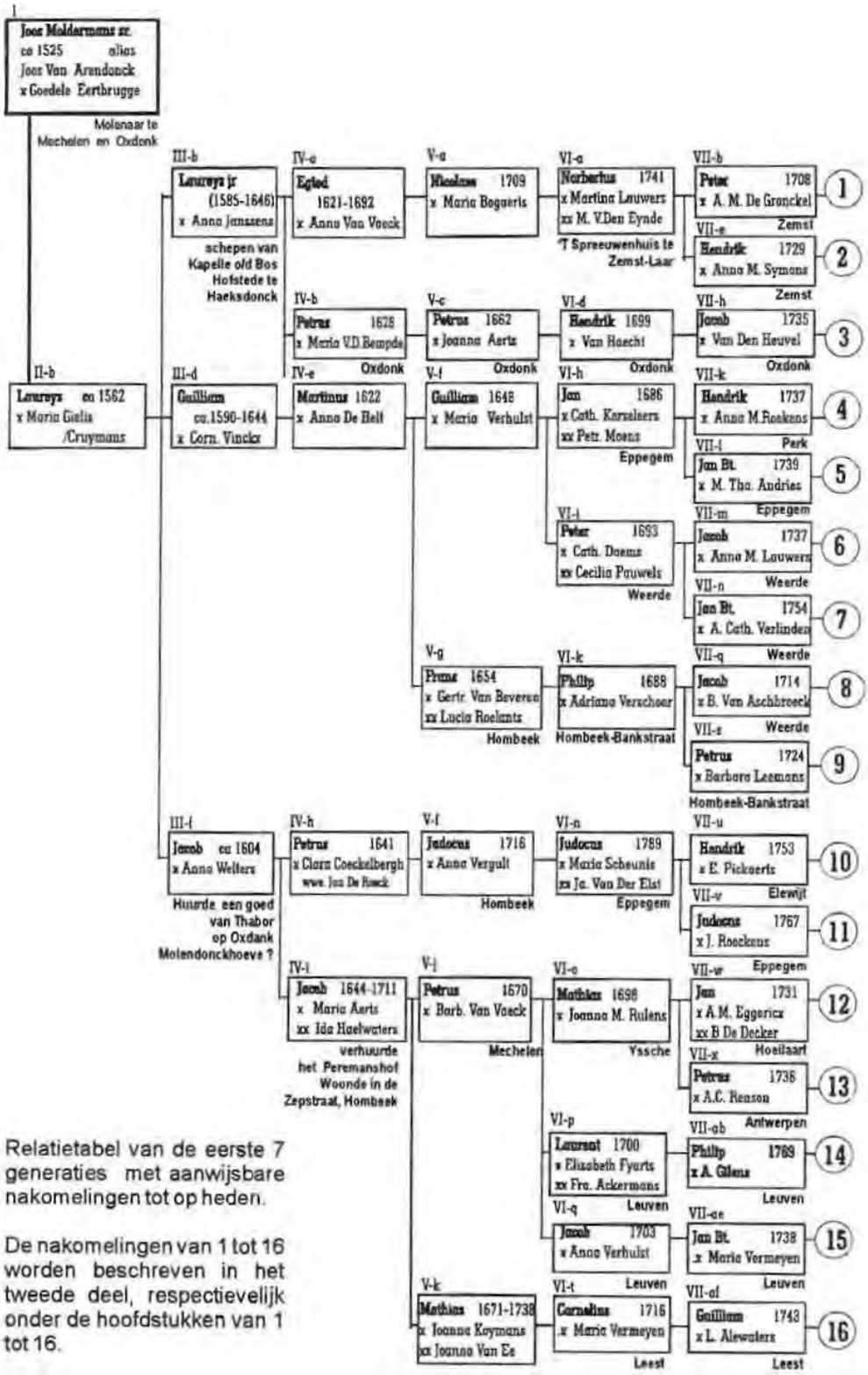
Het zal ter beschikking liggen
op zondag 17 oktober 1999 tussen 10 uur en 17 uur in het Cultuurhuis Leliëndaal. Wie er op intekende, kan het dan afhalen. Die dag kan u tevens ter plekke genieten van de jaarlijkse Boerenmarkt ingericht door de plaatselijke Gilde.

Het boek is uitgegroeid tot een zeer volumineus werk van 450 blz. met meer dan 4.500 namen van verwanten uit alle windstreken en alle werelddelen zelfs. Het is rijk geïllustreerd met ongeveer 350 foto's en prenten. **Enkel voor de leden van de kring aanvaarden we nog voorintekeningen op dit boek aan 800 fr.**
(Nadien 1.000 fr.).

DE AFSTAMMELINGEN VAN JOOS MOLDERMAN

Dit boek beschrijft de afstammelingen in twee delen. **Deel I** verklaart alle descendenten tot de zevende generatie (midden 18de eeuw). De naamdragers die nakomelingen hebben tot op heden worden dan verder beschreven in deel II. De andere worden verder uitgewerkt in deel I.
In **deel II** zijn 16 takken verder uitgewerkt in 16 hoofdstukken. (zie schema volgend blad).

Hoofdstuk 1
Petrus Muyldermans van Zemst-Laar heeft nakomelingen te Hever, Berg, Boortmeerbeek, Melsbroek, Peutie. Maar na 4 generaties vinden we een zeer merkwaardige twijg terug in het Antwerpse waar suikerbakkers en kermisrreizigers toe behoren. Ze deinden verder uit naar Halle en Lembeek.
In deze tak vinden we een schepen-burgemeester van Lembeek terug, een orkestleider van Boortmeerbeek en een bekend beeldhouwer uit Mortsel.
Hoofdstuk 2
Hendrik Muyldermans, halfbroer van de vorige, eveneens geboren in het "Spreeuwenhuis" te Zemst-Laar, heeft nakomelingen in het Mechelse, het antwerpse en zelfs in de U.S.A..
In deze tak vinden we een senator en toneelmecenas te Mechelen maar vooral veel musici, een muzikant bij de 2de Artillerie en tevens muziekchef bij de Hombeekse fanfare St. Cecilia, een componist en muziekuitgever, een componist-violist te Antwerpen, een beeldhouwer en ontwerper van praalwagens in de Mechelse calvacades.
Hoofdstuk 3
De afstammelingen van deze tak bleven grotendeels in Oxdonk. Het zijn vooral landbouwers maar ook schrijnwerkers en wagenbouwers, charcutiers en vleesverwerkers in het Brusselse. Een nazaat werd hoofdonderwijzer te Baal (Kempen). Zijn zoon jezuïet werd in Calcutta (Indië) om het leven gebracht. Een zeer in het oog springende figuur is Jacques geweest, de kanunnik en letterkundige.
De jongste twijg is in **Hombeek** terecht gekomen op de Leeststе steenweg in het huis van de grootmoeder van de vrouw die Van De Vondel heette. Daarom is deze twijg bekend onder de naam **"van Vondeles"**.
Hoofdstuk 4
Hendrik heeft nakomelingen in Perk, Vilvoorde en in het Brusselse. In deze tak is een onderwijzer, tekstschrijver van liederen o.m. voor Em. Hullebroeck, een ornitholoog en plantkundige, meerdere grafische kunstenaars.
Hoofdstuk 5
Jan Bt., broer van de vorige, had eveneens nakomelingen in de streek van Vilvoorde, Eppegem en Mechelen. Enkelen weken uit naar St.-Niklaas en Herentals en zelfs naar Zwitserland waar in Lausanne een bekend architect woont.

Relatietabel van de eerste 7 generaties met aanwijsbare nakomelingen tot op heden.

De nakomelingen van 1 tot 16 worden beschreven in het tweede deel, respectievelijk onder de hoofdstukken van 1 tot 16.

Hoofdstuk 6
De tak van Jacob evolueerde van Hombeek, Zemst naar Weerde, waar drie takken Muyldermans zijn die beweren met mekaar geen uitstaans te hebben. We vinden ze echter wel terug in hoofdstuk 6, 7 en 8. Die van de 6de tak zijn in Weerde bekend onder de naam "die van Nardus", afgeleid van de voorvader Bernardus.
Hoofdstuk 7
Jan Bt., broer van de vorige, heeft ook nakomelingen te Weerde. Ze zijn nauw betrokken geweest bij de spoorwerken en het Arsenaal te Mechelen. In de Damstraat was hun herberg met daarnaast een barak voor de barcelwachter. Ze kregen de bijnaam "van de Barak". Nieke van de Barak was in 1950 meter van de nieuwe klok in Weerde. Er zijn uitwijkingen naar Vilvoorde, St.-Niklaas, Rixensart en naar het Brusselse en het Antwerpse.
Hoofdstuk 8
Jacob kwam van Hombeek en huwde een weduwe met 8 kinderen te Weerde. Daar zijn de nakomelingen bekend naar de naam Florentius als van "Flikker". Een tak week uit naar Mechelen door Arsenaalwerk en verder naar Kortrijk en Oostende. In deze stam erkennen we een priester die aan de K.U.Leuven Georgisch en Ameens doceerde, een beeldhouwer, een kolonel-apotheker, de directeur van de lijn Oostende-Dover.
Hoofdstuk 9
Deze tak van Petrus bleef te Hombeek in het ouderlijk huis van de grootmoeder Adriana Verschoor, gelegen in de Bankstraat. Deze boerderij ging uiteindelijk over op een achterkleinzoon die huwde met Laurette Goovaerts. De boerderij werd naar haar genoemd als "de hoeve van Rettes". Een andere twijg ging verder in de Bankstraat wonen in de hoeve afkomstig van Verlinden. Deze hoeve werd door de achterkleinkinderen verkocht (bekend als de hoeve van Pakkes) en ze bouwden een herenhuis in de Diepestraat. Deze woning werd betrokken door een neef dokter Jules Meuldermans. In deze tak zijn er de brigand die door de Fransen terecht gesteld werd op het St.-Romboutskerkhof, twee burgemeesters van Kapellen van wie één ook dokter te Hombeek, Staaf Meuldermans, één van de eerste ijveraars van de plaatselijke Boerenbond en schepen van Hombeek.
Hoofdstuk 10
Hendrik werd in Eppegem geboren naar waar zijn vader van Hombeek uitweek. Hij zelf boerde in Elewijt en de nazaten zwermden uit naar Leefdaal, Vilvoorde, Schaarbeek, het Brusselse en naar Frankrijk.
Hoofdstuk 11
Judocus, broer van de vorige heeft nakomelingen in Mechelen, Bonheiden en Grimbergen.
Hoofstuk 12
Een tak die zich zeer verspreidde is deze van Jan. Van Leuven gaan ze naar de druivenstreek van Overijse en Hoeilaart. Anderen zijn uitgezwermd naar het Brusselse, Waterloo,Lodelinsart, Charleroi maar ook Oostende. Een twijg schoot door naar Peru en Australië. Zeer velen uit deze tak zijn werkzaam geweest in de druiventeelt.
Hoofdstuk 13
Petrus, broer van de vorige, kwam door zijn huwelijk met een Antwerpse in de Metropool terecht. De tak ontwikkelde in deze omgeving en tot net over de Nederlandse grens. Een voetballer bij Beerschot en Rode Duivel is uitgeweken naar Spanje.
Hoofdstuk 14
Vader Laurent (VI-p) week uit van Hombeek naar Leuven. De naam werd hier als MULDERMANS ingeschreven. De stam bleef vooral in het Leuvense maar kende uitwijkelingen naar Diepenbeek, Diest, St.-Truiden, Vilvoorde, Lodelinsart, Pont-a-Celles, en zelfs naar Spanje en Italië. In deze tak zij ook musicie, muzikanten en componisten en zelfs een "professeur de musique" te Leuven.
Hoofdstuk 15
Vader Jacob (VI-q) ging eveneens van Hombeek naar Leuven, en de naam veranderde ook in MULDERMANS. Uitwijkingen van deze tak zijn er naar Gent, Rijsel, en naar de U.S.A.
Hoofdstuk 16
Guiliclmus ging van Leest naar het Brusselse. De stam vertakte naar Essene, de Oostkantons en Duitsland. Een voorouder vocht gedurende 15 jaar mee met de troepen van keizer Napoleon. Hij was in Italië (slag van Marengo en van Napels) in Austerlitz en in Rusland.

EEN HOEMBEKAFEEST OP VRIJDAG 3 DECEMBER1999

Van alle kanten wordt er op aangedrongen ons Bourgondisch verleden niet langer te verdringen en nogmaals iets leuks te organiseren bij één of ander appetijtelijk tafelgebeuren. Eerlijk gezegd we hebben er nog niet bij stil gestaan en een tweede "Night of the Broms" wordt het zeker niet (tijd ontbreekt) maar wat dan wel ? Dat zullen we dan wel zien. We houden u op de hoogte maar hou die dag toch al maar vrij. We reserveerden de bovenzaal van het Cultuurhuis. Mensen met inspiratie mogen zich melden !

OXDONK
NACHTMERRIE VOOR EEN GENEALOOG

Frans Beukelaers

Hebt U voorouders in Oxdonk , dan is het samenstellen van Uw genealogie nog wat tijdrovender en ingewikkelder dan algemeen verwacht. Hoe dat komt zal u duidelijk worden uit wat volgt.

HAECXDONCK, zo heette het vroeger, was oorspronkelijk een veel groter gebied dan het gedeelte van Kapelle-op-den-Bos dat we nu nog kennen onder de naam **Oxdonk**. Het reikte van Hombeek over Zemst tot Meise en Ramsdonk.
Het huidige gehucht Oxdonk behoort reeds zeer lang bij de gemeente Kapelle-op-den-Bos. De nog oudere parochiegrenzen liepen destijds over diverse parochies. Een groot gedeelte van het huidige Oxdonk lag onder de hoede van Parochieherder van Leest. Een ander gedeelte behoorde dan weer tot de parochie Meise/Nieuwenrode.

Er waren zeer veel twistpunten en veel gekijf vooral tussen de pastoors van Kapelle en Meise. De afstand tussen Haaksdonk en Meise was groot en het volk ging natuurlijk liever in Kapelle naar de kerk. Een paar maal liep het uit de hand. De aartsbisschop van Mechelen moest bemiddelen. In afwachting van zijn oordeel moesten de parochianen zich wenden tot de pastoor van Ramsdonk. Dit was het geval in 1447 en ook nog in 1782.

In 1762 schrijft pastoor Van Cutsem van Kapelle in zijn manuale.

Den 25/11/1761 heb ik de bediening van de wijk Oxdonk, deel uitmakend van de parochie Meysse, op mij genomen op voorwaaarde dat de pastoor van Meysse mij jaarlijks buiten de stoolrechten (Jura-stola) nog betalen zou de somme van 20 guldens. Zijne Eminentie den aertsbisschop ontsloeg mij van de bediening in November 1782. Edoch heb ik ze heraangenomen in de maand Meert 1783 , op deze voorwaarde dat de abdij van Grimbergen , die aldaer de tienden optrekt , aan de pastoor jaarlijks zou betalen 50 guldens

Het ging duidelijk om centen; loon naar werk. Feitelijk was pastoor Van Cutsem niet erg gesteld op het bedienen van Haaksdonk. In 1782 had hij van de zielzorg afgezien. In gevolge daarvan schreef J.J. Ranquin van Meise naar de E.H. Broux, secretaris van het aartsbisdom, dat wanneer de pastoor van Kapelle afgezien had van de zielzorg van het gehucht Haaksdonk , om reden die de aartsbisschop had aanvaard, hij genoodzaakt werd de pastoor van Ramsdonk, als zijnde de dichtst erbij verblijvende priester te vragen die last en zorg op zich te willen nemen , wat hij gedaan had op raad van zijne eminentie zelf . Maar de inwoners van die wijk waren *zeer lastige mensen*, zegde hij, zoals ten andere al eerder gebleken was ten tijde van zijn voorganger, pastoor Lemire.
Zij wilden geen andere pastoor dan die van Kapelle. Hij vroeg dus aan zijne Eminentie met zijn hoog gezag tussenbeide te komen en, gelijk dit vroeger het geval was geweest, de bewoners bij bevelbrief te dwingen zich te wenden tot de pastoor van Ramsdonk. Deze zou instaan voor alle geestelijke hulp en onderstand met dien verstande echter dat de pastoor van Ramsdonk dan zou optreden als gemachtigde van de pastoor van Meisse. Dit bevelschrift moest aangeplakt worden op de kerk van Kapelle, Ramsdonk en Nieuwenrode.

Dat de pastoor van Kapelle-op-den Bos voet bij stuk hield bewijst volgende klachtenbrief van de inwoners van Oxdonk aan den Pastoor van Meisse

Aen den Eerw Heere Pastor en Maire van Meijsse

De inwonders van het gehugt Oxdonck

Alsoo den Heere Pastor van Capelle, aengestelt van uwen voorsaet tot het bedienen van Oxdonk, sedert dat wij op den vastgestelden lijst gedwongen zijn geweest in uwe handen te comen betaelen voor het geestelijk, tot hier toe zijne retributie niet ontfangen heeft voor zijne gedaene diensten,
<u>zoo ist</u> dat wij onderteteekenden, hiertegens reclameren, versoekende van hier in te willen voorsien zoo haest mogelijk; bij foute dier heeft den voornoemden pastor als onsen aengestelden bedienaer verclaert van op ons gehugt geene diensten meer te verrigten, en ons te zullen senden tot dewelcke van ons betaelt worden.
Het geval van eenen crancken, die seffens moest bediend worden en in de perijkel was van te sterven, heeft ons doen inzien d'onmogelijkheid van tot Meysse te comen om den herder van aldaer zijn pligten te doen quyten.

Den Pastor van Capellen tot wie wij ons recours genomen hadden gisteren avond ten negen uren wilde de bedieninge niet verrigten om reden hier vooren vermeld, maer door de groote instantie die wij deden, en vresende dat den cranken tusschen middel tijd konde verslegten ofte sterven, heeft den heere Pastor van Capellen voor dese rijse (keer) de bedieninge commen verrigten , soo nogtans dat in diergelijk geval genood saekt zal zijn, sal de selve wijgeren indien hij zijne agterstellige betalinge niet en zal ontfangen hebben.
In de hope dat aen ons versoek zal voldaen worden hebben wij d'eer van ons te noemen met alle respect

Uw nederige Dienaeren,
B. Van Moer
Anthoon Buelens
C. De Prins
B.W. Mons
De Wed Machiel Van Assche
Jan B. Selleslag

Deze zaak werd uiteindelijk geregeld en de pastoor van Kapelle kreeg zijn centen. Dat vernemen we uit de ontvangstbewijzen opgetekend in de kerkrekeningen van Meisse.
Zo ontving hij op
3 September 1807 25 gulden
4 Augustus 1808 26 gulden 2 stuyvers 2 oorden
19 Juni 1809 26 gulden 2 stuyvers 2 oorden

Ook de Abdij van Grimbergen kwam tussen in de betaling. Dat blijkt uit een kwijtschrift met volgende tekst:

Ik ondergeschreven hebbe ontfangen van Mijnheer den provisor Pittantiarius der Abdije van Grimbergen de somme van vijftigh guldens tot belooninge van een jaar bedient te hebben de Deserviture van Oxdonk-Meijs.
Verschenen half meert 1700 ses en negentig
A Van Craen,
pastor van Cappelle op den Bosch

Het gevolg van al dat getouwtrek was dat het een krankzinnige toestand geworden was voor de registratie van een geboorte, huwelijk of begrafenis.
Zo is het verklaarbaar dat voor kinderen uit één gezin dat te Oxdonk in eenzelfde huis woonden, toch verschillende inschrijvingen zijn én in de registers van Kapelle-op-den-Bos, én van Nieuwenrode, én van Ramsdonk, naargelang de parochie waar ze gedoopt werden. Ook voor de begrafenissen en de huwelijken werden de diensten dan eens in deze, dan weer in de andere parochie gedaan, naargelang het Bisdom dit oplegde. In de praktijk zullen de bewoners van Oxdonk voor de zondagse dienst wel de dichtst bijgelegen kerk van Kapelle bezocht hebben.

In de parochieregisters van Nieuwenrode/Meisse werd in het overlijdensregister (Registrum Defunctorum) een zeer opmerkelijke akte van overlijden opgemerkt van een gezin uit Oxdonk. In september 1760 sterven **Francisca De Prins** en haar 4 kinderen in een tijdspanne van 3 dagen ten gevolge van het eten van vergiftigde paddestoelen. De vader **Hubertus De Wit** en zijn **knecht Cornelius Van Mulder** overleefden deze vergiftiging.

Bij het schrijven van de tekst van deze overlijdens kreeg de pastoor een dichterlijke ingeving en schreef in het Nederlands volgende tekst in de parochieregisters;

"Hetzij die vasten,
't zij die eten,
zij zijn al door de doot verbeten"

Hubertus De Wit hertrouwde op 7 augusstus 1761 te Meisse/Nieuwenrode met Schaerlaecken Anna. Zij kregen nog 2 kinderen: Mattheus 27/03/1764
Philippus 18/05/1769
Deze kinderen werden wel gedoopt in Kapelle op den Bos

In 1803 werd het gedeelte van Oxdonk dat tot de parochie Leest behoorde overgedragen naar Parochie Kapelle tot groot ongenoegen van de pastoor van Leest die zijn aantal parochianen sterk zag verminderen.

De pastoor van Leest verliest rechten op Oxdonk en op een deel van Hombeek

(n.v.d.r.)

Wat de overdracht van de parochiezorg over een deel der de inwoners van Oxdonk betreft van de pastoor van Leest naar de pastoor van Kapelle-op-den-Bos, is de toestand enigszins anders. Deze wijziging vind zijn oorsprong in de oprichting van de nieuwe gemeentes tijdens de Franse Tijd. De parochiegrenzen liepen niet (meer) parallel met de nieuwe gemeentegrenzen. De nieuwe Franse wet imponeerde aan de bisschoppen dat deze grenzen zouden samenvallen. Dat gebeurde in 1803 ten gevolge van de verzoening met de Kerk na het concordaat van Napoleon met de paus.

Oxdonk was een gehucht van Kapelle-op-den-Bos en lag in het Département de la Dyle (prov. Brabant). Leest lag in het Département des Deux Nèthes (prov. Antwerpen).

Hoe het gebeurde vernemen we van pastoor J. De Heuck van Leest die zijn briefwisseling vermelde in de "Status Annimarum" die hij in een boek inschreef; een soort telling van de zieltjes die onder zijn zorg vielen. In het jaar 1803 vermelde hij bij

de opsomming der namen volgende brieven in het latijn[1] onder de hoofding:

"Overdracht van de zielzorg in de wijk Oxdonk van Leest naar Kapelle o/d Bos".

Kapelle, 16 september 1803

Zeereerwaarde Heer Pastoor,

Vooraf een hartelijke groet.
Ik verwittig U, hoogwaardige Heer, dat de wijk Oxdonk, die nu reeds behoort tot het territorium of burgerlijk gebied van Kapelle, ook voor het geestelijk gebied door de recente beschikking van de Franse regering overgedragen wordt aan de geestelijke jurisdictie van mijn parochie, zodat de bewoners van die wijk van nu af moeten worden geacht mijn onderdanen te zijn, tegenover wie ik alle herderlijke taken voortaan gerechtigd ben uit te oefenen, zoals de aartsbisschop van Mechelen mij liet weten, waaromtrent ik U kennis geef, zodat vanaf de ontvangst van deze brief alle jurisdictie, die te voren aan uw zorg was toevertrouwd, helemaal ophoudt.
Daarom is mij opgedragen morgen na de Mis op op een andere manier dit bekend te maken zodat het aan allen wie betrekking heeft naar behoren ter kennis wordt gebracht en zij er zich naar schikken.
Wees er ondertussen van verzekerd dat ik in alle vriendschap en hartelijke genegenheid teken, eerwaarde heer.
Uw dienstwillige dienaar en collega
F.E. Buysen, pastoor te Kapelle

We kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat deze brief maar de finale is van een zekere wrevel die hieromtrent al was ontstaan. Het is ongewoon dat de pastoor van Leest dit moet vernemen van zijn collega van Kapelle en niet van de bisschop. Enerzijds zijn er in de brief hartelijke groeten en verzekering van de vriendschap maar anderzijds is het ondubbelzinnige harde taal waarbij de pastoor van leest eenzijdig in kennis gesteld wordt dat hij ultimatief de volgende dag zijn bevoegdheid over Oxdonk verliest.

Pastoor De Heuck heeft zich hier niet onmiddellijk bij neer gelegd en er zal wel wrevel geweest zijn tussen de pastoors van de naburige gemeentes. Een maand later wilde hij van de (Fransgezinde) secretaris-generaal van de bisschop van Mechelen vernemen wat zijn bisschop hierover beslist had. Het zat hem vooral dwars dat niet het bisdom maar wel een collega pastoor hem van de bevoegdheid onthief over een deel van zijn parochianen (en ook een deel van zijn inkomen). Hij verwees eerst naar een schrijven van zijn koster en dan kwam de kat uit de mouw. Hier volgt de vertaling van deze brief;

Aan Mijn Heer Huleu
aartspriester te Mechelen
Leest, 25 oktober 1803

Zeereerwaarde en Hoogwaardige Heer,

In verband met het verzoekschrift van Joannes Franciscus Van Vaerenbergh, koster te Leest, hernieuw ik mijn aanbevelingen van 16 augustus 1803, door hem aan U overgemaakt.
Bij deze gelegenheid wil ik U, hoogwaardige Heer, erover inlichten welke verwittiging de eerwaarde Heer Buysen, pastoor te Kapelle, mij door zijn brief van 16 september 1803 deed geworden waarvan de teneur klink als volgt: " ik verwittig u dat de wijk Oxdonk etc. ... dat alle betroffenen behoorlijk werden ingelicht en zich hiernaar te schikken hebben."
Ondertussen ben ik er ten zeerste over verwonderd dat tot dusverre van een dergelijke overdracht van een deel van mijn parochianen, aan mij geen melding is gemaakt door het aartsbisdom. Ik weet dus ook niet wat ik moet doen als zich het geval voordoet om mij te schikken naar de bisschoppelijke beslissing.
Met deze bied ik U mijn wensen van zoveel mogelijk heil en teken ik eerbiedig,
van U, zeereerwaarde en hoogwaardige Heer,
de zeer dienstwillige dienaar
J. De Heuck,
pastoor te Leest

Alhoewel de secretaris-generaal van het bisdom beweerde de tijd niet te hebben om op de brief van de koster van Leest te antwoorden, liet hij er deze keer geen tijd overheen gaan om de onwillige pastoor van Leest terecht te wijzen. Nog diezelfde dag werd het antwoord geschreven en de pastoor verloor definitief zijn bevoegdheid. Dat zal zeker niet in dankbaarheid zijn afgenomen.

Mijnheer De Heuck,
rector van de succursale kerk van en te Leest
Mechelen, 25 oktober 1803

Eerwaarde Heer,

Het instemmend antwoord voor uw koster ligt reeds sedert ongeveer twee maanden op het archief klaar. Indien ik de gelegenheid had gehad, zou ik dit reeds overgemaakt hebben. Bij gebrek aan een gelegenheid heb ik uitgesteld dit over te maken omwille van de kosten die aan mij archief moeten betaald worden.

[1] De vertaling van de brieven uit de "Status Animarum" van Leest werden bereidwillig gedaan door Willem Mariën. Om een goede weerspiegeling van de stijl en de geest van die tijd weer te geven, werd geopteerd voor een letterlijke vertaling.

Wat betreft de wijk Oxdonk moet u eraan denken dat de Prefecten hebben beslist dat de geestelijke jurisdictie zou overeenstemmen met de huidige wettelijke jurisdictie, zo dat de grenzen van het departement "Dijle" voortaan ook dezelfde zijn van de parochies in dit departement "Dijle" gelegen, en dat de grenzen van het departement "Twee Nethen" de grenzen zijn voor de parochies van dit departement. Moesten sommige delen van het burgerlijke gebied van Leest tot heden onder de jurisdictie van een pastoor in het departement "Dijle" gelegen hebben, dan zouden die nu tot uw bevoegdheid behoren en zou u dit in mijn naam aan die pastoor kunnen melden. Op dezelfde manier heeft de pastoor van Kapelle u gemeld dat de inwoners van Oxdonk hem door de bisschop zijn toevertrouwd.
Met alle eerbied teken ik,
uw zeer dienstwillige dienaar,
J.S. Huleu, vicaris-generaal

Hiermee was deze kous af. Een paar jaar later echter moest men ook nog vaststellen dat er parochianen van Leest nu in de gemeente Hombeek woonden. Dit betrof de wijk gelegen rond de hoeve "Het Hoefijzer". Ook dit moest pastoor De Heuck afstaan maar deze keer werd hij daarvan op de hoogte gebracht door de secretaris van het bisdom en niet door de pastoor van Hombeek. Deze brief citeerde hij ook;

Aan Mijn Heer de Eerwaarde Heer
J. De Heuck, pastoor van en te Leest
Mechelen 13 mei 1807

Eerwaarde Heer Pastoor,

Om ernstige redenen heeft Zijn Doorluchtige Hoogheid de Bisschop besloten dat het wijkgebied gebruikelijk "Het Hoefijzer" genaamd, van nu af moet behoren tot de jurisdictie van de pastoor van de succursale kerk van Sint Martinus te Hombeek. Vanaf de ontvangst van deze brief moet uw jurisdictie over de bewoners van dit deelgebied eindigen en eindigt het.

Eerbiedig teken ik in opdracht
Van Vreckem
secretaris

De pastoor van Leest vermelde verder nog de 23 families in Oxdonck wonend die van Leest naar Kapelle-op-den-Bos overgingen;

1. Peter jan **Troch** en Catherina **Bogaerts** en hun kindern
2. Anna **Wellens** van Leest, weduwe van Egidius **Selleslagh** van Leest met haar kinderen,
3. Jacob **Wijns** van Hever en Maria Anna **Selleslagh** van Kapelle met hun kinderen,
4. Jan Frans **Van Humbeeck** van Leest en Anna **Schaerlaken** van Leest met hun kinderen,
5. Judocus **Schaerlaken** van Meise et Maria **Selleslagh** van Meise. Item Antoon **Schaerlaken** van Leest en Anna Catherina **Moons** van Kapelle met hun kinderen,
6. Egidius **Peeters** van Leest en Joanna Catherina **Selleslagh** van Kapelle met hun kinderen

Families te Oxdonk naar Kapelle gebracht;

7. Hendrik **De Doncker** van Grimbergen en Joanna **Van der Elst** van Eppegem met hun kinderen,
8. De weduwe van Hendrik **Muyldermans**, Joanna **Van Hocht** van Battel (°2 febr. 1702) die hier is overleden de 3de mei 1804 op een leeftijd van 102 jaar 3 maand 28 dagen en begraven te Kapelle. Joanna **Van den Heuvel** van Leest, de weduwe van Jacob **Muyldermans** van Leest en Jan **De Roeck** van Willebroek met hun kinderen,
9. Laurent **Dietens** van Kapelle en Anna Maria bbbbb **Muyldermans** van Blaasveld met hun kinderen,
10. Egidius **Peeters**, nu N ... N ...
11. Maria **tSas** van Humbeek Sint Rumoldus, weduwe van Hendrik **Van Camp** met nog een zekere vrouw,
12. Jacoba **Van der rijck** van Capelle, weduwe van Ferdinand **Selleslagh** van Kapelle met hun kinderen,
13. Jan Bt. **Bols** van Zemst en Jacoba **Van Dijck**-van Leest met hun neef,
14. Peter Jan **Sijmons** van Kapelle en Anna Catherina **Van Dijck** van Leest met hun kinderen,
15. Carola **Vantours**, weduwe van Jan **Jenné** met hun kinderen,
16. Peter **Van den Brande** van Kapelle et Joanna Maria **Dietens** van Leest met hun kinderen
17. Jan **Coeckelbergh** van Leest en Maria **De Boeck** met hun kinderen
18. Frans **Talboom** van Meise en Anna Catherina **Verhoeven** van Puurs met hun kinderen en personeel
19. De heren van Koninxsteens, de heer Paulus, secretaris van de Grote Raad van Mechelen, weduwnaar met zijn kinderen en personeel
20. Peter **Peeters** van Leest, weduwnaar van Maria Theresia**De Prins** van Leest met hun kinderen en personeel
21. Jan **Van de Poel** en Maria Anna **Van Roy** van Kapelle met hun personeel
22. Jan Bt. **De Meyer** van Mechelen Petrus en Paulus en Maria Anna **Bulens** van Leest met hun vader Rumoldus **Bulens** van Leest en personeel,
23. Michaël **Sillis** van Ramsdonk en Lucia **van Dijck** van Battel, weduwe van N. **Geerts** met de kinderen.

Disharmonie "In de Harmonie"

Ward DE KEMPENEER

Een toevallige vondst kan soms een verheldering brengen waardoor aanvaarde waarheden in een ander daglicht komen te staan. Zo ontdekten we recent het bestaan in 1880 van de herberg "**In de Harmonie**" op de Plein. Op dat ogenblik bestond er in Hombeek enkel de harmonie St. Martinus die in 1865 als een fanfare opgericht was. De fanfare St. Cecilia van de Plein werd pas in 1895 gesticht en kon dus niets te maken hebben met deze herberg van 1880. Het was *Louis Van Meekes* (Louis BUELENS) die ons een paar weken geleden inzage gaf in enkele notarisakten. Hij was op zoek naar één of andere Hombeekse figuur en probeerde wat meer aan de weet te komen bij Désiré APSILLIS, algemeen, bekend als "***Reeke Van den Bijl***". Zo vernamen we dat zijn grootvader vroeger de herberg "**In de Harmonie**" gekocht had. In 1895 werd in zijn herberg de fanfare van de Plein gesticht maar toen had de oude benaming geen zin meer en heette ze "**Het Wit Paard**".

Deze kleine maar toch interessante anekdote hebben we meteen ook aangegrepen om hier het verhaal uit de docken te doen van de familie *van Den Bijl* met name APSILLIS die bij deze stichting nauw betrokken was..

De Familie Apsillis

De familienaam wordt op diverse wijzen geschreven; Absilis, Absillis, Apsilis en Apsillis.
De schrijfwijze **Apsillis** met **"P"**is de gangbare in Hombeek wellicht door een verkeerde registratie vorige eeuw. De naam van de stamouders uit Auwergem (Stuivenberg) algemeen **Absillis** geschreven met "**B**" dus.

De Hombeekse **Apsillissen** stammen allen af van een zekere Peter Jan die midden vorige eeuw een Hombeeks meisje trouwde en hier op de Plein een herberg overnam. Lang voor hem waren stamverwanten naar Hombeek uitgeweken.

Op 5 april 1689 werd reeds het huwelijk geregistreerd in Hombeek van Adriaen ABSILLIS, weduwnaar van Ida Verlinden van Hombeek, met Maria VERLOOCK. Hij had een zoon Mathias en nog twee dochters uit het tweede huwelijk; Elisabeth (1702) en Maria (1707). Hun zoon Mathias huwde op zijn beurt in Hombeek op 8 april 1717 met Anna DE DONCKER en van hen werden hier 5 kinderen geboren: Adriaen (1718), Maria (1719) die met Peter SELLESLAGH huwde, Jacob (1722), Elisabeth (1724) en Theresia (1727). Of hier voorouders tussen zitten van de huidige APSILLISSEN hebben we niet nagetrokken maar het is mogelijk omdat er toen reeds verwantschappen met Stuivenberg waren.

Van Stuivenberg naar Hombeek

ABSILLIS was een belangrijk boerengeslacht dat zich op Stuivenberg verder ontwikkelde. We hebben kunnen vaststellen dat een zekere Jacob ABSILLIS (°ca. 1759) daar gehuwd was met Elisabeth LAMBRECHTS. Ze hadden meerdere kinderen. Eén van hen werd in de moeilijke Franse tijd, toen de O.L.V-kerk van Mechelen nog gesloten was, in 1801 door pastoon Van Den Elsken in Hombeek begraven. Hun dochters trouwen op Stuivenberg met telgen uit gevestigde families aldaar zoals:
DE CROES, WILLEMS, SUETENS,
EECKELAERS, VOET en DE GREEF.

Peter Jan ABSILLIS (°ca.1779-1847) gehuwd met Elisabeth SUETENS (°ca.1784) was ook landbouwer op Stuivenberg. Op de boerderij was er minstens één inwonende knecht en een meid. [1] Hun zoon Albert ABSILLIS (°1816-1856) huwde op 14 november 1842 met Antoinette GOOSSENS (°1812), een meisje uit Hombeek. Ze was de dochter van Peter GOOSSENS (°1775) en Theresia TUYAERTS. Bij haar geboorte woonde haar vader in het Mechelse gehucht Hanswijk waar hij een café hield. Hij verhuisde naar Hombeek en ging wonen in een huisje naast de pastorij (nu afgebroken). Zijn jongste broer Jacob GOOSSENS woonde toen op de Mechelse steenweg in de ouderlijke herberg "Het Zonneken". Hij was ook de kuiper van Hombeek, het beroep van zijn vader en grootvader.

Albert ABSILLIS (1816-1856)
en Antoinette GOOSSENS (°1812)
woonden een korte tijd in Hombeek, waar hun oudste zoon Peter Jan geboren werd. Ze bouwden dan een huis naast de ouderlijke woning op Stuivenberg en hielden er ook café. [2] Albert is er zeer jong overleden, nog geen 40 jaar oud. De weduwe bleef achter met 5 jonge kinderen en hertrouwde in 1856 met Frans Jozef DE WIT (°1823).
Hun kinderen waren:
(1) Peter Jan ABSILLIS (°Hombeek 17.3.1843)
(2) Jean François ABSILLIS (° Mechelen 1845)
(3) Eduard ABSILLIS (° Mechelen 31.10.1847)
(4) Marie Josfien ABSILLIS (° Mechelen 29..1850)
(5) Louis ABSILLIS (° Mechelen 5.11.1852)
ex 2:
(6) Henriette DE WIT (°Mechelen 5.7.1857)

Peter Jan APSILLIS, hun oudste zoon, is de Hombeekse stamvader geworden. Hij was amper 10 jaar toen zijn vader stierf. Op zijn 20 jaar had hij een avontuurtje in Hombeek. Hij werd verliefd op de 26-jarige Maria Josefa SOMERS van de Plein. In 1864 werd ze de moeder van een dochtertje maar van trouwen was er direct geen sprake zelfs niet na de geboorte van een tweede dochtertje in 1866. Bij de doop van de meisjes werd telkens duidelijk naar Peter Jan Apsillis verwezen als de vader. Deze was op dat ogenblik nog onder de wapens en verbleef te Mechelen in de kazerne van de Recoletten [3]. De legerdienst was in bepaalde gevallen meerdere jaren verplicht.
In april 1868 werd dan toch een kerkelijk huwelijk ingezegend. Het echtpaar kreeg nadien nog 5 kindjes. De vader was eerst smidsgast en vestigde zich op de Plein dicht bij de woning van zijn schoonouders, Henri SOMERS (1803-1870) en Maria Theresia BAL (1809-1878) [4]. Deze familie Apsillis stond algemeen bekend onder de bijnaam "*Van Den Bijl*". Van waar deze bijnaam is gekomen, is ons niet bekend. Peter Jan Absillis had een beenamputatie gehad en liep met een houten kunstbeen. Het is eveneens onbekend wat de oorzaak van zijn handicap was en of de bijnaam hiermee iets te maken heeft gehad.

DE HERBERG "IN DE HARMONIE"

Er was midden vorige eeuw heel wat veranderd in deze omgeving. Burgemeester Pierre Jean de Meester was in 1836 aan het bewind gekomen en ijverde voor een betere verbinding met Kapelle-op-den-Bos. Tot dan was de normale verbinding naar deze buurgemeente over het Regulaar geweest. In 1847 werd De Plein rechtstreeks met Den Boskant verbonden via een nieuwe doorsteek over het veld wat de verlenging van de Gijsbeekstraat werd. Het was nu niet meer nodig om te gaan via de Breden Dries. De nieuwe weg met kasseien belegd was van dan af de voornaamste verbindingsweg met Kapellen. Dit heeft ook veel bijgedragen tot de ontsluiting van de gehuchten Plein en Boskant.

Michael BAL (°K'Bos 1779) en Anna Maria VAN CRAEN (°1779) bezaten een boerderijtje in de Gijsbeekstraat voorbij de Meistraat richting Kapellen en aan dezelfde zijde. Blijkbaar was deze familie bekend onder de bijnaam "van den Ballekes".
Ze hadden meerdere kinderen onder wie een dochter Anna Catherina (°1809). Deze huwde in 1838 met Peter Jozef POTUMS (°1812). Er was ook Maria Theresia (°1806), in 1832 gehuwd met Hendrik SOMERS (°1803) die in het ouderlijk huis bleven wonen.

In het gezin Henri SOMERS en Maria Theresia BAL ("van Ballekes") waren 4 kinderen:
(1) Jan Bt. SOMERS (°1836),
(2) Maria Josepha SOMERS (°1838), (x Apsillis)
(3) Maria Dorothea SOMERS (°1844) en
(4) Jacobus SOMERS (°1846) in 1874 gehuwd met Joanna Catherine CHRISTIAENS (°1853). Deze laatste hadden twee zonen;
Jacques Louis SOMERS (°1874),
Peter Jan SOMERS (°1876) in 1903, gehuwd met Joanna LEEMANS (°Leest 1884).

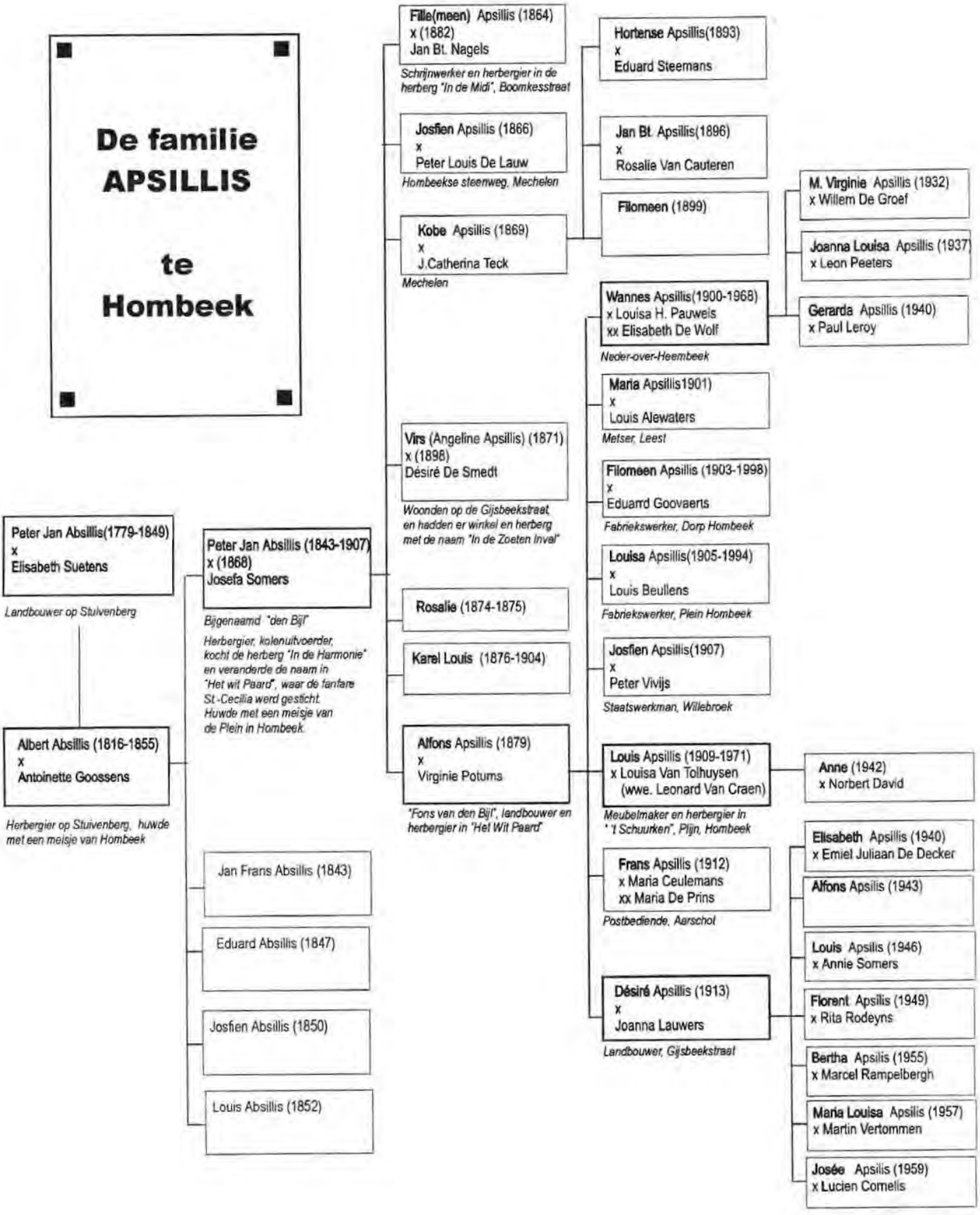
De dochter Maria Josepha SOMERS had bij haar huwelijk in april 1868 met Peter Jan APSILLIS zoals gezegd reeds twee dochtertjes van 4 en 2 jaar. Het koppel woonde in bij haar ouders. In 1870 stierf vader Henri SOMERS aan een hartaderbreuk. Hij was 67 jaar oud. Zijn vrouw Theresia BAL stierf acht jaar later in 1878 aan een beroerte.

In 1881 werden de eigendommen verkocht in twee delen;

De grotere tuin op de hoek met de Meistraat werd gekocht door de kolenhandelaar Tist Emmerechts. Hij bouwde er een huis op. In 1894 werd dit huis verkocht aan Isidoor Jannes-Tersago. Hij woonde te Mechelen maar bezat te Hombeek de herberg "In Rome" die hij van zijn schoonouders geërfd had. Hij was een uitgesproken Liberaal en een fervent tegenstander van de pastoor. Na de oprichting van de fanfare op de Plein verbouwde hij dit huis tot een herberg. Dit schijnt de tweede herberg van de Plein geweest te zijn. Nadien verkocht Jannes deze herberg aan de Mechelse brouwer Verheyden. In 1904 werd ze eigendom van de gareelmaker Leonard Verrezen (Hoek Gijsbeek-straat en Meistraat)

Een ander stuk van de tuin met het huisje werd in 1881 verkocht aan een jong echtpaar uit het Dorp, Tist Jacobs en Clementien Spoelders. Hij was 26 en zij 29 jaar. Ze verbouwden het huis tot een herberg met de sprekende naam "***In de Harmonie***". Dit moet de eerste herberg van de Plein geweest zijn.

De familie APSILLIS te Hombeek

Andere familieleden van Jacobs waren actief in de harmonie St. Martinus van het dorp. Aangezien *den achteruit* toch ook meerdere muzikanten leverde, trachtte Jacobs het muziekleven ook op de Plein te introduceren. Wellicht hebben er in zijn herberg ook vergaderingen of repetities plaats gehad. Alleszins de naam alludeerde ondubbelzinnig op de bestaande muziekvereniging van het Dorp.

Hoe het verder allemaal verlopen is, kan moeilijk zeker gesteld worden. Of Tist JACOBS in zijn opzet gelukt is, mag betwijfeld worden. Een feit is dat de nieuwe herbergier op de Plein zeer vroeg gestorven is. In de winter van 1885-1886 werd hij ziek en overleed, amper 31 jaar oud. Hij liet een weduwe achter met drie jonge zoontjes. Zijn vrouw, Clementien SPOELDERS, hertrouwde met Rik HOLSTERS, alias *Rossemans*, uit Boom. Hij was bakker van stiel en aan het huis werd een oven gebouwd en in de herberg werd nu ook brood verkocht. Dit heeft ook niet lang geduurd en in 1890 verhuisden Rik en Clementien naar het Broekstraatje in het Dorp. Rik *van Rossemans* bleef er bakkersgast en Clementien hield er een winkeltje. Eén van hun kinderen Frans JACOBS (°1881), bijgenaamd *Loeëke van Rossemans*, trouwde met Julie TERSAGO, die op de Mechelse steenweg woonden, in het huis van "De Koos". Een andere zoon, Jan JACOBS (°1879), huwde Petronella POTUMS en woonden aan Het Zwaantje. De dochter Marie HOLSTERS (° 1897), *bijgenaamd Merie van Rossemans*, huwde met Louis SIJMONS en ze woonden in de Stationstraat, (nu Frans Reyniersstraat). Dan werd in 1890 deze herberg op de Plein openbaar verkocht door het Vredegerecht omdat er minderjarige kinderen waren. De beschrijving luidde als volgt:

> ***verkoop van een huis op de Plein, zijnde herberg "<u>In de Harmonie</u>" bevattende estaminetplaats, winkel, keuken, bakkerij met bakhoven, waschhuis, kelderkamer, grooten zolder, kelder, verkenskot, gemak, bornput, hof beplant met fruitboomen, voorts gronde en verdere aanhortigheden, groot 4 aren 63 ca palend aan de steenweg, Jan Bt. Emmerechts, en aan twee zijden Vermeylen.***

Peter Jan SPOELDERS deed de inmijning voor 1.800 fr. en op 12 maart 1890 werd de definitieve verkoop gesloten voor 2.240 frank ten behoeve van Philip VERCAMMEN die verklaarde te handelen in opdracht van Peter Jan APSILLIS. Waarschijnlijk trad hij als een stroman op om de prijs te drukken omdat iedereen wist dat Peter Jan die er toen reeds woonde, de belangrijkste geïnteresseerde zou zijn. [5] Hij verruimde nog de herberg en leende hiervoor bij brouwer Carel Lamot een som van 2.300 frank. [6]

Het gezin Apsillis- Somers

Peter Jan APSILLIS (1843-1907) en Josefa SOMERS (1838-1914) kochten in 1890 dus de herberg die er stond op de ouderlijke grond van de vrouw. Ze woonden blijkbaar ook in of tegen het huis van bakker Holsters [7]. Hij was toen reeds 47 jaar en zijn vrouw 52. De twee oudste dochters waren er uitgehuwd: Filomeen (°1864) in 1882 met de schrijnwerker Jan Bt. NAGELS., de tweede dochter, Josfien (°1866), was in 1888 getrouwd met Peter DE LAUW.

<u>Hun kinderen waren:</u>
(1) **Filomeen** (Fille) **APSILIS** (°1864) was een tijdje meid bij Van Doren. Ze trouwde in 1882 met **Jan Bt. NAGELS** (°1859), schrijnwerker. Ze woonden eerst in Mechelen maar kwamen op in april 1889 terug naar Hombeek en vestigden zich op de Plein. eerst in de Gijsbeekstraat en later in de Boomkesstraat waar ze ook de herberg hielden op de hoek met de Walestraat met name "In de Midi".
<u>Kinderen:</u>
(1) Maria NAGELS (°M. 1883)
x (1901) Hendrik MOORTGAT,
bakker en herbergier aan de brug te Humbeek.
(2) Peter NAGELS (°M. 1884)
x (1909) Gabriella HOENTJENS (Willebroek)
(3) Josfien NAGELS (°M. 1885)
x (1907) beenhouwer Louis GOOVAERTS,
dorp Hombeek.
(4) Virginie NAGELS (°M. 1887)
x (1907) Pieter Jan LEEMANS.
(5) Hortense NAGELS (°H. 1892)
x (1918) Jan Frans VAN ASCH, Laar.
(6) Marie Louise NAGELS (°H. 1894)
x (1920) Pieter Isid. VERDOODT, Bos van Aa.
(7) Peter Louis NAGELS (°H. 1896)
x Marie SPRUYT,
café "In de Weide", Zepstraat.
(8) Georges Peter NAGELS (°H. 1898)
x (1920) Anna Marie SCHELTIENS, Leest Aa.
(9) Leonie NAGELS (°H. 1900)
x (1920) Jan Frans DOMS.
(10) Maria NAGELS (°H. 1902)
x (1920) Jan Alfons GOBIEN.
(11) Filomeen NAGELS (°H. 1906).

(2) **Josefien APSILLIS** (°H. 1866),
x (1888) **Peter Louis DE LAUW**,
Hombeekse steenweg, Mechelen

(3) **Kobe APSILLIS** (°H. 1869),
gehuwd in oktober 1892 met **Joanna Catherina TECK** (°Meise 1871). Hij was houtzager. Ze woonden eerst op het Molenveld, dan in de Bankstraat en gingen in 1896 naar Mechelen
<u>kinderen:</u>
(1) Hortance APSILIS (°1893)
x (1910) Eduard (Doke) STEEMANS

(2) Jan Bt. APSILIS (°1896)
x (1918) Rosalie VAN CAUTEREN, slootmaker
(3) Philomeen APSILIS (°1899), Brussel.
(twee kinderen stierven bij de geboorte)

(5) **Virs APSILLIS** (°1871-1938), gehuwd in juli 1898 met **Désiré DE SMEDT** van Leest (°1869-1925). Hij was herbergier en ook melkverkoper.
Ze woonden eerst in het huis naast de ouderlijke woning van de vrouw in de Gijsbeekstraat, later aan de overzijde tegenover de Meistraat. Daar hadden ze de herberg "In den Zoeten Inval" met een winkel van kruideniers-waren en allerlei toebehoorden, zelfs stoffen, wol en garens.
Hun kinderen waren:
(1) Louisa DE SMEDT (°1894)
x (1919) Karel LAUWERS
(2) Eduard DE SMEDT (1899-1905)
(3) Jan (DE SMEDT °1900)
x (1924) Bertha WILLEMS, Peutie.
(4) Josfien DE SMEDT (°1902)
x (1921) Filip Leonard DOMS
(5) Joannes DE SMEDT (°1904)
x (1934) Catherine Pelagie BOEY.
(6)
Ifons DE SMEDT (°1907)
x (1936) Germaine VAN DAMME (1916).
(7) Maria DE SMEDT (°1908)
x (1931) Frans CHRISTIAENS (1908)
die er bleven wonen.
(8) Eduard DE SMEDT (1911), bijgenaamd "dike Waar" (ongehuwd).

(6) Rosalie APSILLIS (°H. 1874-1875)
Overleed aan de stuipen.
(7) Karel APSILLIS (°H. 8.7.1876, + 29.9.1904)

(8) **Jan Alfons APSILLIS** (°H.5.8.1879)
gehuwd in september 1899 met
Maria Virginie POTUMS (°H. 25.1.1879)

In het gezin Apsillis-Somers woonden bij tussentijden een der twee kozijns Somers:
Jacques Louis SOMERS (1874)
Peter Jan SOMERS (1876), die in 1903 huwde met Joanna M. LEEMANS van Leest (1884)

DE FANFARE BRENGT NIEUW LEVEN [8]

Deze herberg die eerst "**In de Harmonie**" heette en later "**Het Wit Paard**" is voor het gemeenschapsleven op de Plein van groot belang geweest. Het werd een trefpunt waar de dorpspolitiek en andere problemen besproken werden. Daar is zeker veel over het stichten van een eigen fanfare gesproken. Toen deze er dan uiteindelijk kwam in 1895 betekende dit voor het gemeenschapsleven de definitieve doorbraak van de Plein en de Boskant. *Den achteruit* werd een bewust zelfstandig gehucht met eigenheid en identiteit. Eens dat bij Den Bijl de fanfare gesticht was, bleef dit niet de enige herberg op de Plein. Als paddestoelen rees de ene café na de andere uit de grond. In een tijdspanne van vijf a tien jaar waren er reeds 7 cafés op de Plein.

Wat die drang naar een eigen fanfare het meest heeft gestimuleerd is wellicht een mogelijke frustratie tegenover die van het Dorp, maar een politieke afrekening. We mogen veronderstellen dat na de dood van Tist Jacobs de repetities -als ze er ooit geweest zijn- of de bijeenkomsten van de harmonie St-Martinus in zijn herberg snel verminderden of ophielden. De meeste muzikanten woonden ver af en waren niet happig om met een instrument onder de arm vijf kilometer verder te gaan repeteren. Het omgekeerde was ook waar. De mensen van de Plein die steeds naar het Dorp of den Dries moesten, verlangden dat ook hun wijk en café bij het muziekleven meer zou betrokken worden.

Jef VAN DOREN, de belangrijkste agitator voor een eigen fanfare op de Plein, wist dit handig te manipuleren. Hij was van Zemst afkomstig waar hij in 1850 het levenslicht zag. Als jonge weeskwam hij op de Plein waar hij bij zijn rijke oom Tist WOUTERS in de Gijsbeekstraat (later boerderij van Beveren) werd opgevoed. De pachters en grote boeren waren Liberaal gezind en dezen hadden bij de schoolstrijd van 1880 geen al te beste beurt gemaakt. De oprichting van een vrije Katholieke school werd als een vernedering ervaren en ook de Hombeekse Liberalen waren tegen wil en dank in het antiklerikale kamp gedreven. Jef VAN DOREN was Liberaal gemeenteraadslid en later ook provincieraadslid. De bijzonderste plaatselijke tegenstrever was de Katholiek Louis DE SAEGHER, voorman van de harmonie van het Dorp die voorgezeten werd door zijn broer Emiel.

Nog vele jaren na de schoolstrijd is Jef VAN DOREN zich blijven verzetten tegen deze katholieke school. Hij berichtte in de provincie dat het vrije schoolgebouw (later patronaat in de Bankstraat) overbevolkt was en zich in een lamentabele toestand bevond terwijl er in de gemeenteschool meer dan plaats genoeg was. Er werd een geheime nota naar de minister van onderwijs gericht [9]. Deze liet de gouverneur op 5 januari 1898 een onderzoek doen. Hij schreef aan de burgemeester van Hombeek;
" ***Volgens vertrouwelijke inlichtingen me toegekomen zouden de gebouwen van de aangenomen school in een slechte toestand zijn ...*** ".

Daarop antwoordde burgemeester DE SAEGHER het volgende:

" Antwoordend op uw brief van 16 december 1897 zijn we verwonderd dat u zulke inlichtingen toegekomen zijn. Integendeel zijn de gebouwen in gebruik genomen door de aangenomen school in onze gemeente, in een goede toestand en onderhoud. We hebben het zelf onderzocht en doen onderzoeken door eenen bekwamen timmerman en we mogen Ued dan ook verzekeren dat er niets te wenschen over laat."
In de rand stond vermeld dat dit een reactie was op een geheime nota aan het Kabinet en verder "*zonder gevolg laten*". [8]

Ook het zondagsonderwijs in de gemeenteschool dat tijdens de schooloorlog door de katholieken ten onrechte werd geboycot en werd stopgezet, wenste Jef VAN DOREN terug in te voeren. Een laatste maal in 1906 heeft hij gepleit in de gemeenteraad om de vrije meisjesschool definitief stop te zetten omdat juffrouw LEMESLE op hoge leeftijd gekomen was. Zodoende hoefde ze niet eens vervangen te worden en konden kosten gespaard. [8]

Het zal niemand verwonderen dat deze politiek geengageerde man op verzet stuitte van de pastoor die gans zijn fortuin had gestopt in de vrije school en als een duivel in een wijwatervat de gemeenteschool bestreden had. Als diezelfde Jef VAN DOREN dan sprak van een nieuwe fanfare op te richten, werd dat geïnterpreteerd als een politiek manoever tegen de burgemeester en tegen de pastoor. De mensen van de Plein lagen daar niet wakker van. Liberalisme was iets voor pachters, grote boeren en cafébazen. Als in de herberg van Jan APSILLIS op 15 april 1895, om 3 uur in de namiddag, de plechtig oprichting werd ingeschreven van de fanfare St. Cecilia, was Jef VAN DOREN, de eigenlijke bezieler hiervan, de grote afwezige. Hij werd nergens vermeld, noch bij de stichters, noch bij de leden of ereleden. Was dat zijn wens of heeft men zodoende getracht de politiek gescheiden te houden van ontspanning en vermaak ? Toch hypothekeerde de anti-kerkse gezindheid van haar initiator deze vereniging nog vele jaren. Pas als pastoor DE COSTER vervangen werd door pastoor DE BRUYN in 1905 werd de oude vete bijgelegd.

De oprichting van de fanfare heeft de samenhorigheid op de Plein nieuw leven ingeblazen. De herberg van Den Bijl floreerde. Het oude uithangbord "*In de Harmonie*" was al vervangen door een nieuw "*Het Wit Paard*". Bij het beschilderen van het nieuwe bord met het witte rijdier waarvan Sint Martinus was afgevallen, had "de kunstenaar" zich misschien laten inspireren door het paard van Christus. Volgens ooggetuigen trok het dier meer op een ezel dan op een paard.

Pieter Jan APSILLIS heeft maar een zestal jaren de herberg zelfstandig uitgebaat. Er waren intussen concurrenten opgedaagd en voor grote vergaderingen was ze te klein geworden. Hij werd een dag ouder en moest nog een pak afbetalen voor de aankoop van het huis. In september trouwde zijn jongste zoon Alfons. Deze ging naar Mechelen wonen en *Den Bijl* stond er nu alleen voor. Misschien heeft zijn tanende fysiek of een gebrekkige gezondheid nog een stootje gegeven maar in 1902 liet hij huis en inboedel aan zijn jongste zoon.

FONS VAN DEN BIJL

Fons Apsillis (1879) moet een ondernemend man geweest zijn. Hij was slechts 20 jaar toen hij trouwde met Virginie POTUMS. Ze woonden twee jaar in Mechelen. Dan kocht hij het huisje naast zijn de ouderlijk woning. Het was niet groot maar intussen ook tot een herberg omgebouwd. Daarin had zijn tante Angeline en Désiré DE SMEDT gewoond. Het huis was eigendom van Maria GOOSSENS, de weduwe van Jan Frans VERMEYLEN. Deze had het in 1863 geërfd van zijn ouders Guilliam VERMEYLEN en Petronella SPOELDERS. [10]
Op 21 december 1902 werd de 23 jarige Fons de nieuwe eigenaar van "**Het Wit Paard**".

Een zeer grote herberg kan het niet geweest zijn. Volgens een inboedelbeschrijving waren er maar een zestal tafels en 17 stoelen. We citeren uit de schenkingsakte van de ouders aan Fons Apsillis;

alle meubelen, landbouwalaam, herbergiersgerieven bestaande namentlijk in : ronde tafel (12fr) 4 tafels (12fr) 17 stoelen (22fr) stoof (13fr), kachel (18fr), toog en bierpomp (27fr), buffet en glazen (11fr), regulateur (14fr), schuif en kleerkast (16fr), 3 raamstoven (6fr), cuisinière (21fr), 3 lampen (15fr), partij potten en pannen (22fr), 1.000 kg strooi (35fr), 2 kraaiwagens (30fr), kuipen, schuppen, rieken en vlegels (23fr), vleeschvat (3fr), bascule (10fr), koei (250fr), 1.500 kg aardappelen (97fr)

Fons nam ook de schulden over. Op de lening van zijn vader van 2.500 frank bij Lamot moest nog 2.150 frank afbetaald worden. Bovendien verplichtte hij zich de ouders bij zich te nemen en ze te voorzien in levensonderhoud en kleding. Nog een kleine som (ca 100 frank) werd uitbetaald aan zijn 3 zusters en aan zijn 2 broers.[11]

De kosten waren hoog opgelopen en op de twee huizen werd geld geleend [12] maar Fons deed blijkbaar goede zaken want in 1926 kocht hij nog meer dan 3 ha. grond op "het Heihof" waarvoor hij een nieuwe lening aanging. [13]

Vijf jaar later in 1907 stierf zijn vader en de moeder, Josfien Somers, overleed in 1914.

HET GEZIN ALFONS APSILLIS - POTOMS

Jan Alfons APSILLIS (1879-1934) en Maria Virginia POTUMS (1879-1956) huwden te Hombeek in september 1899 en kregen 8 kinderen:

(1) **Pieter Jan APSILLIS** (°1900, + Etterbeek 1968)
x Louisa Hortensia PAUWELS (°Malderen 1908, + 1942), dochter van Pieter en Catherien De Boeck
xx Elisabeth DE WOLF
fabriekswerker, woonde in de Vekestraat en later te Neder-over-Heembeek
Hun kinderen:
Alfons APSILLIS (1932 - 1932)
M.Virginie (°1932) x Willem DE GROEF
Joanna Louisa (°1937) x Leon PEETERS
M. Gerarda (°1940) x Paul LEROY

(2) **Anna Maria APSILLIS** (°M.1901)
x Louis ALEWATERS, metser, Leest Op De Heide

(3). **Filomeen APSILLIS** (°1903-1998)
x Edward GOOVAERTS, paswerker in het Arsenaal, woonden in het Dorp te Hombeek
Hun zoon Jozef GOOVAERTS (1924) huwde met Maria POTUMS

(4) **Louisa APSILLIS** 1905- 1994)
x (1929) Louis BEULLENS (°K.o/dBos 1906), fabriekswerker Eterniet, woonden op de Plein.
Hun dochter M. Virginie APSILLIS (1933) x Louis DE BUCK

(5) **Josephien M. APSILLIS** (°Hombeek 7.7.1907)
x Peter VIVIJS, staatswerkman, Willebroek, Dendermondse steenweg

(6) **Peter Louis APSILLIS** (°1909-1971)
x (1938) Louisa VAN TOLHUYSEN (°1898), weduwe van Leonard DE CRAEN (1894-1932) verdonken, woonden op den Boskant, 117.
Hij was meubelmaker en woonde op de Plein (D 93), hielden nog de herber "'t Schuurken".
Hun dochter Annie APSILLIS (°1942) x Norbert DAVID (°Lichtervelde 1943)
Kinderen uit het huwelijk DE CRAEN
Louisa DE CRAEN x Frans VAN MEULDER
Filomeen DE CRAEN x Maurits DEWIT
Yvonne DE CRAEN x Albert TEUGELS
Julia DE CRAEN x Gust VERLINDEN

(7) **Jan Frans APSILLIS** (°1912), postbediende
x Maria CEULEMANS,
xx (1939) Maria DE PRINS
Hombeek, Plein (D.93), Aarschot.

(8) **Désiré APSILLIS** (°Hombeek 21.11.1913)
x (1939) Joanna LAUWERS (°Weerde 1918)
landbouwer, Gijsbeekstraat 31 Hombeek

In 1934 overleed de vader op 55-jarige leeftijd. De moeder en haar drie jongste zonen, allen nog ongehuwd, bleven in de herberg wonen maar de activiteit had zich meer en meer naar de landbouw verlegd.

In 1937 deed de moeder afstand van het huis en inboedel aan haar jongste zoon Désiré [14] en de herberg werd gesloten. Dit was het einde van " **het Wit Paard**", voordien "**In de Harmonie**", een toch zeer merkwaardige herberg waar de Plein tot leven kwam, waar een fanfare werd gesticht, van waaruit het gehucht is gaan opbloeien en ontwikkelen tot wat het nu is.

Désiré (Ree) APSILLIS (°Hombeek 21.11.1913)
x Joanna LAUWERS (°Weerde 29.3.1918)
landbouwer, Gijsbeekstraat 31 Hombeek
Kinderen:
Elisabeth APSILLIS (°1940)
x Emiel Juiliaan DE DECKER (Meise 1938)
N (°H. 27.1.1942) overlden bij de geboorte
Alfons (°1943)
Louis APSILLIS (°1946)
x Annie SOMERS (°K.o/d Bos)
Florent APSILLIS (°1949) x Rita RODEYNS
Bertha APSILLIS (°1955)
x Marcel RAMPELBERGH (Schaarbeek 1953)
Maria Louisa APSILLIS (°1957)
x Martin VERTOMMEN (Willebroek 1954)? Dries.
Joséé APSILLIS (°1959)
x Lucien CORNELIS (K.o/dBos)

In 1949 werd de oude herberg grotendeels afgebroken en werd op dezelfde plaats een nieuwe hoeve gebouwd. Slechts een klein gedeelte rechts is overeind gebleven van de oorspronkelijke bouw. Ree van Den Bijl is er blijven wonen tot 1996. Dan werd de hoeve verkocht aan Teughels. Zijn dochter Bertha bouwde ernaast een nieuwe woning op de grond waar eertijds het vernoemde huis van Vermeylen-Goossens op stond.

Désiré APSILLIS woont nu bij zijn zoon Alfons
Een paar huizen verder stond de woning waar vroeger de familie POTUMS een herberg hield, de grootouders van Ree. Vele jaren had hier de familie LEEN gewoond en het huis werd in drie woonsten opgedeeld. In een van deze woont nu Fons ABSILLIS met zijn vader Ree van Den Bijl. Zijn kinderen zetten de stam verder op de Plein.

Situering volgens de Kadasterkaart van Popp (ca. 1847)

Alle percelen liggen in de sector D. De Noordzijde van de Gijsbeekstraat noemde men **Lindeveld**, de Zuid-Oostzijde rechts van de Meistraat noemde men **Blokschoor**, links van de Meistraat heette het **Meersbos**.

Percelen	Eigenaars
De eigendommen in het gebied dat "Meersbos" genoemd werd :	
188, 189, 190	Erfgoed van de familie **Bal**, later bezit van Hendrik **Somers-Bal**, later P.J. **Apsillis-Somers**. Op dit stuk heeft de eerste herberg **In de Harmonie** gestaan.
190	Dit hoekperceel werd door **Somers-Bal** verkocht achtereenvolgens aan J.Bt. **Emmerechts**, kolenhandelaar, Frans **Mertens-Bulens**, metser, Isidoor **Jannes-Tersago**, herbergier, **Verrezen-Verbruggen**, herbergier en gareelmaker.
186, 187	Een huisje met grond van de familie **Vermeylen-Goossens**, verkocht aan Alfons **Apsillis**.
182 tot 185	Grond van de **Godshuizen van Mechelen** met een huis op jaarschaal van **Spoelders-Marievoet**.
191	huis van Frans **Tuyaerts-De Wit**.
196, 197, 198	Grond van **Benoit**, later **Doudé** met een huis op jaarschaal van Fr. **Spoelders-Cools**.
De eigendommen in het gebied dat "Blokschoor" genoemd werd :	
20	Peter Jozef **Potums-Bal**
19	Achtereenvolgens J.Bt. **Potums**, Louis **Potums**, Jan **Potums**, **D'Hertefeld-Potums**. Hier was ooit de herberg gevestigd met de naam " **In Middelenborch** ".
18	woonhuis van de familie **Wauters**, later **Van Doren** en omgeruild met **Van Beveren**.
De eigendommen in het gebied dat "Lindeveld" genoemd werd :	
38, 37	schuur van de familie **Wauters**.
33, 34, 22, 23	huizen en schuur van de familie J. Bt. **Van Beveren**, (22, 23) later omgeruild met **Van Doren**.
35	Jan Bt. **Van Beveren-Buelens**
24, 25, 26	de familie van Guilliam **Verlinden**
27, 28	de familie Hendrik **DeWit-Ceulemans**, later **Moortgat-Tiri**, de wwe. **Smets** en Forent **Teughels**

eindnoten

1 S.A.M., Bevolkingsboeken van Mechelen 1856, huis nr. 41.

2 S.A.M., Bevolkingsboeken van Mechelen 1856, huis nr. 41/2.

3 S.A.M., Bevolkingsboeken van Mechelen 1866.

4 Hoembeka-archief, BV 1857; Plein 58, BV 1867; Plein 63

5 Hoembeka-archief, Notarisaktes (kopie) Nots. Prosper Cluydts, Mechelen, akte 26.2..1890 en 12.3.1890.

6 Hoembeka-archief, Notarisaktes (kopie) Nots. Victor Van De Walle, Mechelen, akte 19.3.1890

7 Dit blijkt uit de Bevolkingsboeken (kopie op het Hoembeka-archief).

8 Hoembekania, deel 3, 1988, Francine Leen, Gerd Hermans, Ward Verbergt; "Sint Cecilia-Hombeekplein, p.94

9 Archief van de Provincie Antwerpen, Hombeek, School bundel 7 (brieven cfr.diverse data).

10 Hoembeka-archief, Notarisaktes (kopie) Nots. J.A. Wambacq, Humbeek, akte 16.9.1863, huwelijksakte Vermeylen-Goossens
Hoembeka-archief, Notarisaktes (kopie) Nots. J.A. Wambacq, Humbeek, akte 17.9.1863, verkoop huis aan Vermeylen-Goossens
Hoembeka-archief, Notarisaktes (kopie) Nots. Alfons De Amandel, Londerzeel, Akte van 1.9.1897 schenking van Frans Vermeylen aan zijn vrouw

11 Hoembeka-archief, Notarisaktes (kopie) Nots. Prosper Cluydts, Mechelen, akte 21.12.1902.

12 Hoembeka-archief, Notarissen (kopie) Nots Alfred Van Melckebeke, Mechelen Akte van 25.6.1919

13 Hoembeka-archief, Notarissen (kopie) Nots Robert Peeters, Willebroek, Akte van 10.12.1926

14 Hoembeka-archief, Notarissen (kopie) Nots Maurice Van Melckebeke, Mechelen, Akte 10.10.1937.

Een volwaardig landsverdediger

Louis Buelens

Hiermee sluiten we aan op het artikel van Louis Buelens over zijn eerste soldatenjaren in 1934-1935 dat hij "Onze Term" noemde. Het verscheen 14de jaargang, nr. 1, blz 19-26. (n.v.d.r.)

De eerste dagen binnen kazernemuren blijven in het achterhoofd hangen als een onvergetelijke levensfase. Alles was anders geworden. Het missen van de morele steun van het thuisfront woog zwaar als een natte zak op zwakke schouders. We hadden veel praat door de dag maar 's avonds werd de gevoelige snaar geraakt als we moederziel alleen op de ijzeren brits lagen. Dan telden we af; nog 300 en zoveel dagen. De eerste vergunning was meegevallen vooral door de meer dan nodige belangstelling. Maandagmorgen ging ieder naar zijn karwei met verse moed. Het bleef zonnig weer maar koud. De opleiding begon met stapoefeningen rond de koer. Sergeant Beghein was van dienst. Hij leerde ons marcheren, halt houden, links en rechts draaien. Bij de eerste poging het "sectie-rechts-om... keer" struikelden we weliswaar over de voeten of we vergaten dat ook het bovenlichaam de andere kant moest uitkijken. Van grote ongelukken gespaard gebleven klauterden we met stramme spieren de trappen op. De onderrichter had het over buik- en rugspieren die moesten losgegooid worden; verborgen lichaamsdelen waar we op den buiten nog nooit over gehoord hadden. In het gewone leven stond men bij die vreemde dingen niet stil.

Dienstdoende korporaal

Frans De Ron stond na de middag zijn handen te wassen in de waszaal. Hij verschoot zich een ongeluk toen Beghein hem met schrapende stem toeriep; "*Ga naar de eerste kamer en wacht daar op mij*". Een stroper-smokkelaar was niet rap bevreesd maar nu vroeg hij zich af wat hij kon mispeuterd hebben. De sergeant zag er zo kwaad uit. Met nog twee andere zat ik daar reeds met dezelfde vraag, de ogen gespannen op de deur gericht. "*Wat heeft hij tegen U gezegd?*" " *Niks meer of niks minder dan tegen U*" Op de patattenjas werden nog eens drie man opgepikt en Fons Daems van de tweede kamer kwam met lome benen bij onze groep. Dan plots, met onbewogen koude blik stond de jager tussen zijn prooi.

-"*Ik heb jullie uitgekozen om opgeleid te worden tot dienstdoende korporaal.* (d.d.korporaal) *Ik zal uw onderrichter zijn. Wie bezwaar heeft moet dat nu zeggen*".

De acht waren nog niet over de verbazing heen als hun *speciale onderrichter* zich reeds had teruggetrokken. Ze hadden de tijd niet gehad bezwaar te formuleren. Wie zou er reclameren over een inkomen dat op slag met 100% steeg. Sergeant Beghein was in onze ogen nu de grootste weldoener van het Belgisch leger. Geen karwei meer, geen kamerwacht en patattenjas, stijging van loon en aanzien en twee rode strepen op elke mouw van vest en kapotjas. Bij de kameraden was er begrijpende teleurstelling, afgunst zelfs. Het was als in het Evangelie met velen (op)geroepenen maar weinig uitverkorenen. Iedere kamer had nu een dienstdoende korporaal. Op de eerste kamer, waarvoor *de selecteur* verantwoordelijk was, waren er zelfs vier. De nieuwe *gradeé* werd kameroverste en kreeg nu het bed in de hoek, naast de emmer, dweil en keerborstel. Elke kamer had vier hoeken en dus was er geen probleem om in de eerste kamer ieder uitverkorene in een hoek te bergen. Leon Boxtaens van Herentals werd door de drie andere stilzwijgend als *chef-korporaal-kameroverste* beschouwd en lag in de aangewezen hoek bij emmer en dweil. De nieuw benoemden waren nu verantwoordelijk voor alles wat er op de kamer zoal mis kon lopen, moesten het werk van de kamerwacht controleren, toezicht houden dat het vuur in de stoof bij het avondappel gedoofd was, dat er rust en orde heerste en dat ieder tijdig gereed was voor de theorielessen en de oefeningen. Buiten de orde op de eigen kamer moesten de kameroversten ook samenwerken om het schip in zijn geheel drijvend te houden. Op de gang naast de kamers stond een grote roodgeschilderde houten kuip met water als brandbeveiliging, een rode emmer hing aan een kram erboven. Het waterpeil moest op punt blijven, tien centimeter onder de rand van het vat. Zonder nameten werd er tussendoor een kluts overschot karweiwater bij gekapt en zo voelden we ons heel het jaar brandveilig. Er was ook nog de morele plicht om alle politieke gesprekken of tijdschriften te weren en de sergeant van week te verwittigen als er zieken waren.

De korporaals in spe werden wat smalend *foetfoet* genoemd. De *foetfoeten* of de d.d.-korporaals waren nog niemendallen omdat zij pas na de opleiding zouden benoemd worden. Dan pas zou het leger ook met geld over de brug komen, zestig centiemen, wat een heel bedrag was. Hun kwaliteiten en bijzonder de vermeende tekorten werden door de andere dik in de verf gezet. Gelukkig werd de roddel verkocht achter de rug en hoefden ze er zich niet kwaad om te maken. Tijdens de eerste les had de leraar gezegd :"*Korporaal kunt gij allemaal worden mits ogen en oren open te houden.*" Mooie woorden maar nu koos hij zelf met oren en ogen toe. Voor het avondappel stond onze nieuwe kameroverste tijdig klaar om luid en krachtig "aan bed" te roepen. Het bevel galmde als een klaroenstoot uit een Herentals keelgat. Leon wilde zijn drie deelgenoten tot voorbeeld strekken. De beroepskorporaals kwamen geregeld sympathiseren met hun volgelingen in ruil voor een pakje sigaretten.

De volgende dag gingen de uitverkorenen d.d.-korporaals een eerste maal naar het oefenterrein aan de Sint Annakapel in Bonheiden. Acht verkouden kuikentjes trippelden rond hun instructeur, een man met inspraak bij de officieren. Hij deed alle benoemingen voor bijzondere postjes; de oppassers van de bazen, de schrijver voor het bureel, de magazijnier en de klaroenblazer. Voor die laatste post was er maar één kandidaat die zich muzikant noemde. De geheimen van het machinegeweer werden uit de doeken gedaan. De specialist gooide een FM uiteen alsof het speelgoed was. Binnen de kortste keren maakte hij er terug een gevaarlijk wapen van. "*Wat is een machinegeweer?*" – "*Het machinegeweer of FM is een snelvurende, automatisch zelfladd wapen*". Hoe dikwijls hebben we die vraag beantwoord? Na 65 jaar kennen we het antwoord nog woordelijk van buiten. Onze sergeant had meer over voor zijn FM-troetelkind dan voor de vrouwen en was dus ongehuwd gebleven. - "*Morgen moet ge een notaboekje en potlood meebrengen*". Na de oefening moesten we aan de gewone soldaten uitvoerig vertellen welk verschil er bestond tussen onze en hun opleiding en we deden er wel een schepje bovenop.

Na de diensturen zochten we in de stad naar de schoonste en goedkoopste strepen. De benoeming zou nog wel een paar maanden op zich laten wachten maar zulke belangrijke aangelegenheden eiste een goede en grondige voorbereiding. Na enkele weken stelde Beghein de groepen samen. Aan het hoofd van de FM-ploeg kwam een korporaal. Hij moest in geval van nood de sergeant vervangen. Die vier posten werden ingevuld door de vier d.d.-korporaals van de eerste kamer. Ze hadden het niet te gemakkelijk onder het rechtstreeks gezag van Beghein. Zijn mannen moesten de beste zijn en kregen dan ook de moeilijkste posten. Met evenveel angst als ontzag sprongen ze aan de voet van hun bed als ze de klep van zijn kepie in het deurgat zagen verschijnen. Het was geen slecht mens maar zijn doordringende blik en die knakkende stem ontnamen hem elk mogelijk charisma.

Dan kwam de tweede verhuis. De kamers werden grondig dooreen gehaald om de geschikte man op de juiste plaats te krijgen. In de eerste kamer bleven maar vijf inwoners in de eerste groep de anderen werden over de drie andere kamers verspreid. Bijna de helft zag men van de vertrouwde slaapplaats vertrekken en moesten zich aan hun nieuwe buren wennen. Op de vier eerste kamers huisde een gevechtsgroep op de vijfde werden de "achtmaanders" gelogeerd. Die mochten half juni afzwaaien omdat één of meerdere broers van hen reeds de volle twaalf maanden geklopt hadden. Na hun opleiding zouden ze ofwel reservist bij de staf worden, ofwel munitieaanvoerders, helpers in de keuken of in het magazijn, werkers achter het front dus.

Het woord "***front***" viel hier voor het eerst. We huiverden ervan maar dat moest ons tot het diep besef brengen dat we ooit voor een vijand zouden staan op een slagveld. Wij vormden vier kleine cellen van weerbaarheid, samen een zelfstandige gevechtsgroep. De FM ploeg telde zes leden: de korporaal, de schutter FM, de eerste bevoorrader die om beurt met de schutter het stuk moest dragen en als persoonlijk wapen een pistool droeg en nog drie andere bevoorraders. De ploeg FG daarentegen werd geleid door de korporaal, had een schutter Lebel-geweer en zes fuseliers, gewapend met een Mausergeweer uit 14-18. Aan het hoofd van de groep stond de sergeant. Het aantal stormlopen die we gedaan hebben van uit de gracht naast de steenweg naar de gasketels aan de Eikestraat en terug, is nooit geregistreerd, evenmin als de liters zweet die gevloeid zijn vooral wanneer de artilleristen daags te voren door het slijk gegaloppeerd hadden. Hun diepe moddersporen werden door infanterieschoenen opnieuw plat getrapt. Bij droog weer als het stof hoog boven de hoofden opdwarrelde was het nauwelijks beter.

Wie heeft in de emmer gep...?

Die zondagavond eind November vroor het dat het kraakte. Net voor het appel kwamen ze binnen in een feestelijke stemming. Terwijl ze het relaas van hun belevenissen deden, kropen ze voldaan in bed. De zondag was nog altijd de beste dag van de week. Alleen wat gesnurk en diep gezucht verbrak de nachtelijke stilte. De rust bracht verse energie bij die veertien strijders voor de komende week op het exercitieplein aan de Antwerpse steenweg, aan de Sint-Anna-kapel of op Schaliënhof in Walem.

Veel te vroeg klonk het gekende wijsje van "*schachten debout*". Sergeant van week Huismans stapte handenwrijvend in de kamer met nog half slapende bewoners, bleef even midden van de gang staan, doorwoelde met de schop de asbak, stevende recht af op de emmer in de hoek. Met uitgezette neusvleugels hief hij behoedzaam de dweil op die erover hing en zette een grote stap achteruit.
-"*Wie heeft dat gedaan ?* "
Dreigende ogen gingen op zoek naar de mogelijke dader. Niemand wist waarover het ging.
-"*Kameroverste bekijk die emmer eens*".
Een geelbruin vocht met de onmiskenbaar prikkelende geur vulde grotendeels de emmer. Veertien beteuterde gezichten straalden van onschuld.
-"*Wilt ge mij doen geloven dat het hier binnen regent misschien? En aan een mirakel geloof ik ook niet. Voor de laatste maal wie heeft er in die emmer gewateriseerd ?*"
Nu wist iedereen duidelijk wat er mis was maar de gezichten bleven even uitgestreken als tevoren.
-"*De emmer wordt in beslag genomen, vooruit kamerwacht draag hem naar de gang naast het bureel. Laat die dweil erop, kieken, anders stinkt heel de kazerne naar dat brouwsel.*"

In de deur van de aanpalende kamers trokken nieuwsgierige koppen zich ijlings terug als sergeant Huismans op een draf het appel verder zette. Daarna kwam hij terug in de kamer met dezelfde vraag. Hij was er zeker van dat de dader van deze kamer was want iemand van een andere kamer dat zou zeker opgemerkt zijn. Geen antwoord.
-"*En gij kameroverste, ge ligt er met uw neus bijna bovenop die emmer en ge weet ook niets?*"
De kluts bleek te groot voor één producent dus zijn meerdere daders. Eerst werd nogmaals gepoogd met een beetje begrip en beloften;
-"*Als ge het nu zegt, voor de commandant hier is, zullen we mild zijn, anders gaat er een vlieg aan de lamp zitten.*"
Intussen waren de andere kamers naar de waszaal geweest en stonden gereed voor de eetzaal.
-" *Gaat U rap wassen, de kameroverste blijft hier bij mij.*"
Steeds opnieuw dezelfde vraag, bijna een bede en een projectie van de mogelijke gevolgen. Geen antwoord maar een drukkende stilte.
-" *Goed, ge kunt gaan eten, ik zal de officieren verwittigen.*"
In de eetzaal was dit voorval het onderwerp van gesprek en het volume was intussen reeds meer dan een halve emmer geworden. Onverklaarbare blikken zochten de schuldigen. "*Allee, wie doet er nu zo iets ?*"

Sergeant Van Den Ameele, de verantwoordelijke van de deze groep, trachtte zijn discipelen ook aan de praat te krijgen.. Hij stootte op dezelfde stilzwijgendheid wat hij "*een muur van moedwil en muiterij*" noemde. Eerste sergeant De Backer kwam op de plaats van het misdrijf samen met de drie officieren. De commandant toonde zich eerst een begripvolle vader.
-" *We kunnen verstaan dat het bar koud was en dan uit een warm bed, zo ver moeten lopen. En het was dringend, het WC is niet altijd tijdig te bereiken.*"
Bij deze eerste poging met zachtheid werden de daders bijna als slachtoffers voorgesteld. Ze mochten rekenen op een milde straf. Dan werd het dreigender en met krijsende stem werd er aan toegevoegd dat als er geen bekentenis kwam het geval zou doorgeven worden aan de majoor, ja zelfs aan de kolonel. Die grote baas hadden we nog niet gezien maar we konden hieruit opmaken dat ons iets ergs te wachten stond. Majoor De Loecker was een klein manneke met een te grote bril en scheve benen, gevolg van te veel paard rijden volgens de specialisten. Hij stond bekend als een goed en redelijk mens. Nu volgde de processie naar het bureel beurtelings alleen of met twee.
-" *Er is geen twijfel, uw buurman heeft U naar de hoek zien gaan.*"
-" *Neen mijn commandant, ik weet van niets.*"
De kapitein en de luitenant zaten mee aan de balie maar lieten het woord aan de eerste sergeant en de commandant. Het was trekken aan de uier van een koe die reeds weken droog stond. Er was spraak van "*Een muur van onwil en muiterij...* " Het kat en muisspel nam een groot deel van de voormiddag in beslag. De tweede kamer werd nu een geïsoleerd eiland in de kazerne. Veertien verdachten, die halsstarrig weigeren hun wandaad te bekennen, zaten geconsigneerd. Van Den Ameele bleef bij ons op zoek naar een of ander onberekende uitspraak. De soldaten van de andere kamers deden hun rondjes op de binnenkoer en hielden het venster van het bureel in 't oog.
-"*Als er geen oplossing komt voor de middag blijft de kamer geconsigneerd, niemand mag de blok verlaten, behalve om naar het WC te gaan.* "
Dat leek een logische beslissing, vermits de bewuste emmer als corpus delicti aangeslagen bleef. Na dit verdikt liet de sergeant ons met onze miserie alleen. Iedereen trachtte iedereen te bewegen het verlossende woord te spreken. Nukkig, bijna vijandig zaten we op het bed met een verwijtend oog de andere als een mogelijke dader te beloeren. Korporaal Casteels kwam ons vertellen dat het middag was, tijd voor de eetzaal. Niemand bood die brave man die eveneens verdacht kon zijn een sigaret aan. De spottende blikken van de *zuiveren van hart* in de eetzaal wogen op ons, maar waarom zouden geen van hen het gedaan hebben? Op de kamer vielen nu harde woorden, de sfeer was gebroken. -" *Wij moeten opdraaien voor de lafheid van een paar stadse labbekakken, die bang zijn door de kou te lopen en hun vuiligheid laten lopen waar ze willen*". Er werden een paar jongens geviseerd. Straks zou het uitgangstijd zijn en wij konden hier ons kas

opvreten als vijanden. De minuten tikten traag voorbij en de spanning steeg. Sigaretten werden opgegeten. De beide dakvensters stonden open maar de rook was te snijden. Intussen was het bijna vijf uur. Met een ruk stond Jef De Mayer op, deed zijn gordelriem aan en zette zijn bonnet op.
-*"Hoe zit het, gaat die andere emmerpisser ook mee? Ik ga naar de commandant , gij moet voor mij niet boeten"*.
Hij keek de kamer eens rond en met een *nondemilledjiue* snokte hij de deur achter zich dicht. Ieder zat er verslagen bij. Jef was van Koewacht, werkte in Sint Jansteen in een vlasfabriek en reed iedere dag over de grens met wat suiker, boter en sigarettenblaadjes om een cent bij te verdienen. 's Nachts hielp hij ook koeien over smokkelen. De Ron, zijn dorpsgenoot, deed dat ook maar was bovendien nog stroper. Jef, de plezantste kerel van de compagnie, wist in zijn sappig dialect en groteske mimiek de meest benarde toestanden speels op te lossen . En nu dat. Niemand had van hem zo iets verwacht, maar het leek niet abnormaal. We hadden hem zien binnenkomen gisteravond, lachend en blozend van de pinten. Opgelucht maar nieuwsgierig zaten we op het uiterste randje van ons bed de uitslag af te wachten. *Den Hollander*, zo noemden we hem, kwam onbewogen de kamer in. Hij liet zich met een verlossende zucht op zijn brits zakken en rolde een sigaret. Dertien paar ogen volgden het ritueel. Zijn tong gleed als een krulslang over het sigarettenblaadje. Niemand durfde de vraag te stellen.
-" *Hewel wilde nu eens iets weten* ? (natuurlijk, daar zaten we allemaal op te wachten) *Ik heb vier dagen salle de police gekregen en de complimenten van de commandant. Aan de tweede vandaal moest ik zeggen dat hij nog een half uur de tijd heeft. Als hij het later moet te weten komen dan hangen er acht dagen cachot aan vast. Ik raad mijn collega aan direct te gaan, nu het nog kan. Ik vind zijn straf heel menselijk. De baas is een toffe vent, die verdient respect. Voilà ik heb mijn part gedaan en als er niets bijzonders gebeurt kan ik zaterdag met permissie gaan.*"
Met spanning hebben we nog zitten wachten of de tweede ook zou opstaan. Dat gebeurde niet. De tweede onbekende werd bestempeld als een kabouter en holenkruiper. Tussendoor gaf *de Hollander* een steek onder water maar noemde geen naam. De tijd heelde alle wonden.

Aflossing van de wacht

Eind december kwamen de kersverse sergeanten hun plaats in de eenheden innemen. Die hadden reeds vier maanden opleiding gekregen in Delobbekazerne. Ze werden onze nieuwe groepsoversten. Wij kenden echter gebruiken en gewoonten van het huis, zij moesten de harde en zwakke plekken van de bazen nog ontdekken. Op de keper beschouwd hadden we niet erg te klagen.

Commandant Lasseront was een Waalse oudstrijder van 14-18, streng maar rechtvaardig. Zijn compagnie moest de beste zijn. Daarom strafte hij zwaar. Corvee soep was uitgesloten, direct acht dagen arrest. Waar ze in de eerste en tweede compagnie van opschrikten was bij ons de gewoonste zaak van de wereld. Als er geen zondag tussen viel was het ook niet zo een ramp. In de vrije tijd de koer opkeren of *de Lierse steenweg* schuren, waren de meest voor de hand liggende opdrachten. De *Lierse steenweg* was de gang over de linker breedte van het hoofdgebouw, ruim 35 m lang en 4 m breed. Daarop zagen de burelen uit van de officieren en administratie. Politiekamer of *salle de Police* was een echte straf. Tijdens de diensturen alle oefeningen meedoen en na het avondeten naar het cachot tot zes uur de volgende morgen. Cachot werd niet te gemakkelijk opgelegd. Dat betekende de ganse dag in het gevang en na de klas de bewuste dagen dubbel bijdoen. Zo ver is het bij ons niet gekomen, daar waren wij te braaf voor. *Den baas* kon zich in het Nederlands verstaanbaar maken als hij niet te kwaad was, dan kwam er wat *waals-vloms* bij te pas. Toch begrepen we mekaar en hebben het overleefd.

Kapitein Jonkheer Van Delft was een zachte, wat ziekelijke man. In 1916 als vrijwilliger naar het front getrokken, werd hij krijgsgevangene in de zoutmijnen van Silezië. Hij kwam gebroken terug naar huis. Als hij de commandant verving was het een lust om op het bureel te moeten komen. Men kreeg er "oprecht berouw" en wiolde die goede man geen onrecht doen en dat gevoel was wederkerig. Een strenge vingerwijzing, ten hoogste een paar dagen arrest. Hij bewoonde een kasteel in Muizen, aan de boorden van de Dijle ?

Luitenant Ramaekers, een kloek ineengetimmerde man, mocht met de kapper wedijveren in kalmte en goedheid. Had de gang van een zaaier in volle doening, vandaar dat er wel eens "*den boer*" gefluisterd werd, maar met een milde vriendschappelijke ondertoon. Niemand zou die willen kwetsen of onrecht aandoen.

Onze sergeant-majoor was zo geliefd dat ik zelfs zijn naam vergeten ben. Een groot kaal man met een vaderlijk gezicht, die twee maal per maand Sint Niklaas speelde en ons de indruk gaf *welstellend* te zijn. Op het bureel worstelde hij tegen getallen en sommen om ons uit te betalen.
Eerste sergeant De Backere hoorde men van ver afkomen. Kon met zijn hoge snijdende stem gemakkelijk een bericht overseinen naar de Dossin of Delobbe. Hij kwam regelmatig op de kamers voor inspectie van de wapens of de uitrusting. Door zijn

brandende blik en snijdende opmerking sloeg hij iedereen met tijdelijke verlamming maar toch was hij karig met "*op den bureau*".
Sergeant-fourier Larne leerde we kennen bij het eerste *vest en broek passen* en was verantwoordelijk voor de paar kilo's die we bij gewonnen hadden tijdens onzen term.
Sergeant Beghein hield er de orde in met zijn strakke blik en kappende bevelen. Hij kon een koe doen op stap gaan. Als ongehuwde betrok hij een kamer naast het bureel. Elk ogenblik kon hij opdoemen uit het niet en zijn plots grijnslachend verschijnen werkte verlammend. Straffen had onze kamerverantwoordelijke niet nodig. Zijn houding en uitstraling waren zijn beste wapen.
Op de tweede kamer stond sergeant Van Den Ameele in voor de orde. Door zijn babyface zag hij er tien jaar jonger uit dan hij werkelijk was. Dat hielp hem kameraadschappelijk om te gaan met zijn mannen. Eén als er twaalf in een dozijn zijn.
Sergeant Wetzels, een boom van een vent, groot, breed geschouderd met een lachend vierkant gezicht, bekroond met een bos zwart krulhaar en een paar grote brandende ogen. Met een rollende "R" galmden zijn bevelen tegen de hoge gevels op. Hij was ook jongman en woonde naast Beghein.
Als chef van de vierde kamer stond sergeant Huismans bekend als een vaderlijk figuur. Hij had de oorlog meegemaakt in de eenheid van de toen nog jonge luitenant Lasseront. Hij had hem steeds trouw gevolgd. Een vriendelijk man en bezadigd die streefde naar orde en vriendschap in de groep.
De drie beroeps-korporaals Casteels, Audenaert en Annys vulden de rangen van het kader aan.
Dat was de ploeg die de 74 discipelen in volwaardige strijders moesten omvormen van oktober 1934 tot oktober 1935.

Kantinefilosofie

Eén van de kleurrijkste figuren van onze eenheid was Neel Clairon. Zijn echte familienaam was niet gekend. Misschien had hij die aan de IJzer kwijtgeraakt. Als oppasser van Lasseront had hij de veldtocht overleefd en was steeds in zijn nabijheid gebleven. Hier was hij door iedereen gekend, ook door de artilleristen.

Met drie kamergenoten zaten we in de kantine, de plaats waar men mannen van de andere eenheden kon ontmoeten, zowel piotten als kanonniers van het vervoerkorps. Om beter de ruimte te kunnen overzien kozen we een tafel in de uiterste hoek. Het bier was er naar de slappe kant, maar goedkoop. De deur zwaaide open en een groot, breed lichaam nam heel de opening in beslag. Met een licht bemorst tenue en een muts die ook haar beste jaren ontgroeid was kwam Neel naar ons toe gelaveerd. -" *Ha, de mannen van de derde, ik heb U op de koer bezig gezien. Ge gaat hier nog een mooie tijd beleven. Allemaal een pintje zeker ?*" Hij stak vier vingers boven het hoofd en zonder omkijken brulde hij met schorre stem; "*Pier*". Vier pinten waren in de kortste tijd voor ons beland. "*Schol mannen*". Neel blies een opening in het schuim en legde behoedzaam zijn bovenlip over de rand. In één geut goot hij ruim de helft van de pint door zijn keelgat zonder zijn adamsappel in werking te stellen. De bodem van het glas had nauwelijks het tafelblad geraakt of de pint was omzeggens al leeg. Neel was hier vaste klant. Dat verraadde zijn buik, die te barsten stond in vest en broek, en ook zijn rond blozend gezicht met hangende kaken. De korporaal klaroenblazer moest veel wachten kloppen en repetities volgen van het muziekkorps; twee droge activiteiten die duchtig nageblust werden. Neel viel al vlug zonder bier en wij lieten ons niet kennen en volgden de aangegeven cadans. Fred Van Dam is de eerste klaar en stak vier vingers richting tapkast. Niemand bleek het gezien te hebben. Als zonder handopsteking even schor "Pier !" door de ruimte galmde werden we onmiddellijk bediend alsof de waard er op wachtte. Fred betaalde en met een "*Schol*" hervatte het ceremonieel. Neel stak zijn bonnet tussen zijn riem, de donkerrode floche wiebelde als een slinger van een klok over zijn buik heen en weer. Hij zette zich behaaglijk en legde de ellebogen naast twee plasjes bier. Zonder bijzondere aanleiding viel het gesprek op de kazerne die in oppervlakte groot genoeg was om een boer er zijn brood op te laten verdienen volgens Fred.

-"Onze kazerne zoon-eke, dat is de beste en modernste van heel den Belgique. Ge moogt van geluk spreken dat ge dit jaar nog binnen gekomen zijt, want volgend jaar moet ons bataljon weer voor acht jaar naar 't Klein Kwartier en dat is een rattenkot in verhouding met Baron Michel. Ik heb er al vele jaren gelegen en kan vergelijken. Ik zal U ne keer iets vertellen. Vele jaren geleden, het was in 1890, besloot het Ministerie van Oorlog in Mechelen, naast de Dossin en Delobbe, een nieuwe kazerne bij te bouwen. De contacten werden met de stad gelegd maar botsten op veel tegenstand. Ze hadden schrik dat zoveel soldaten dicht bij het centrum de veiligheid en de goede zeden zou aantasten; cafékes waar bij avond niemand durfde voorbij komen zoals bij de twee andere kazernes. En nu zou men ook de andere buurt met dezelfde ziekte gaan besmetten. Op de weg naar het kerkhof met het lichaam van een familielid passeren door zulke omgeving zou schokkend zijn voor de familieleden. De minister had het zo niet begrepen Vier hectaren grond waren al gekocht voor 126.000 frank en half juni 1891 begonnen de werken. In juni 1895 werd de eerste steen gelegd. Op 3 december 1898, daags na het feest van Sint Barbara, patrones van de artillerie, was de inwijding. De 2de Artillerie nam

zijn intrek in het neogotisch soldatenverblijf van 1,5 ha groot."
Neel veegde met zijn mouw het zweet van het voorhoofd en goot de rest van de halve pint en één geut door zijn keelgat. Wij trachten vlug hetzelfde te doen en maken van de kleine tussenpoos gebruik om de vier vingers op te steken en luidkeels "Pier" te roepen. Onze buren hebben hun tafel ook bijgeschoven en luisteren geboeid mee. Neel wist er alles van. Dat hier in 1913 de 5de Lanciers zaten die bekend waren om de "slag der zilveren helmen" in Halen in 1914. De kazerne, na 14-18 "Kazerne luitenant-generaal Baron Michel" genoemd naar de bevelhebber van de vesting Namen, huisvestte eerst het 17de Linie. In 1929 kwam het 8ste Artillerie. Het 7de Linie kampte met plaatsgebrek in Dossin en kreeg onderdak in de blokken achteraan de koer voor één bataljon. Nu waren er ook de schoolbatterij en het vervoerkorps gekazerneerd. Neel had zijn best gedaan en de kreet "Pier" had nog menigmaal geklonken.

De portemonnee was gehavend, de *lichte Belga* was in rook opgegaan, het bier was opgelost enerzijds in onsamenhangende opgaande spiritualiteit en anderzijds in bezwarende neergaande overlast. Wij liepen nog vlug even langs het sanitair kwartier aan "de Nieuwendijk" en het duizelde door onze geest van wisselende legerkorpsen en dito pinten. We kropen onder de dekens. Op de achtergrond hoorden we nog vaag roepen ; "Pier, Pier, Pier !". De maat was vol.

Malinwa - Eintwaärp

Het was een prachtig weer toen "den Eintwaarp" op "Malinwa" kwam spelen. Onze compagnie was van wacht met kapitein Van Delft als officier en Huismans als postoverste. De kamerwachten en een paar gestraften lagen door de vensters van de gang het begin van de match te volgen. De afstand was te groot om de idolen succesvol aan te moedigen. De cruciale fases ontsnapten aan het oog. Wat morele steun zou de uitslag kunnen beïnvloeden. Vlug door de hekken van de manege gekropen naar het dak van de loodsen. Men kon zich geen betere eretribune indenken en men liet de vrije loop aan de emoties. Fonske Vermeiren, een wielrenner van de Antwerpse St. Jacobsmarkt was tijdens zijn rustperiode van de wacht ook tot daar geraakt en schreeuwde de ziel uit zijn lijf voor de mannen van zijn *steid*. Weldra waren een paar kanonniers het niet eens met de rood-wit-piotten en de supporters werden vechthanen, die dreigden seffens eens te stampen waar geen voetbalterrein meer te bekennen viel. Op de tribune zat een majoor van de artillerie het gevecht op en naast het veld aandachtig te volgen. Hij zag een infanterist op het dak heen en weer springen en hij erkende aan de korte beenstukken dat die man van dienst was. Een kamerwacht droeg geen *getten*. Hij stuurde iemand naar de officier van wacht met de vraag: *"weet gij dat er mannen van de wacht boven op het dak staan?"* Onze brave kapper van wacht las het briefje, slikte en verdrong de zelfmoordgedachte door onmiddellijk mannen van piket naar de plaats van het misdrijf te sturen. De kanonniers zagen van ver het onheil naderen en kuisten in stilte hun schub af. Waarom zouden ze die onnozele *sinjoor* verwittigen? Dan moet "den Eintwaarp" hem maar uit de nesten halen. Als havenarbeider was Fonske niet te rap uit zijn evenwicht te halen, maar door vier gewapende kameraden als een misdadiger opgeleid worden, dat was van het goede teveel. De officier van wacht kon en mocht er niet mee lachen vooral omdat een hogere officier van een ander regiment er bij betrokken was. De beschuldiging luidde: *"In bevolen dienst zich ver van zijn post verwijderd, zich onbetamelijk gedragen in het zicht van veel buitenstaanders en vrijwillige beschadiging van de militaire gebouwen."* De twee eveneens gesnapte kamerwachten kregen elk acht dagen arrest en de Fons kwam er met vier dagen *salle de police* van af. Een echte meevaller voor zulk zwaar misdrijf. Of men nu op een brits op de kamer slaapt of in den bak vond hij niet zo verschillend en tegen volgende zondag was zijn straf achter de rug en kon hij naar huis. -*"Hewel, onze commandant is wel ne Waal maar toch nen toffe geist"*

De eerste dagen van 1935 zouden de *foetfoeten* tot korporaal benoemd worden. Dat wisten de beroepskorporaals ons te vertellen in ruil voor een sigaret. Die avond worden de winkels met legerbenodigdheden druk bezocht en de doos met strepen was leeg gekocht. De herkenningstekens staken we stiekem in de binnenzak zonder het te laten merken aan de anderen van onze eenheid. Deze noemden ons smalend *snottebellen*. Vrijdagvoormiddag op het hard bevroren oefenveld aan de Antwerpse steenweg werd het kader bijeen geroepen. Gewoonlijk waren dat de officieren en sergeanten die de planning van de oefening bespraken, maar nu moesten de *foetfoeten* ook komen. De commandant vertelde dat er slechts twee korporaals konden benoemd worden. De andere benoemingen volgden in een paar weken, maar dat kon hij niet met zekerheid beloven. Ze zouden wel als volwaardig in functie beschouwd worden en behandeld. De twee uitverkorenen waren die van de eerste groep onder het gezag van Beghein. Hiermee was de kous af en de oefening kon beginnen. Twee maanden geleden waren er 66 ontgoochelden, nu nog 6, maar hoe. Ze voelden zich bij de neus genomen door de overheid. Bij de benoeming van de sergeanten was dat anders verlopen. Als afgestudeerden van het middelbaar of hoger onderwijs, werden ze naar de kazerne Delobbe gestuurd. Na een 2 maand opleiding werden ze korporaal en na ongeveer 5 maand sergeant. De

besten van het examen werden als reserveofficier opgeleid. Wij, die met zekere vrucht het lager onderwijs doorworstelden, hadden als militair hoogtepunt de kans het tot korporaal te brengen. Coureurs in de eindsprint met het doek "*aankomst*" voor ogen die in de laatste meter door een andere gevloerd werden. Beghein kwam met de Olympische gedachte opzetten dat deelnemen belangrijker was dan winnen. Noem het gekrenkte hoogmoed, verderfelijke naijver, hoe dan ook, het was hoogst onaangenaam met die strepen in de binnenzak nutteloos rond te lopen. De gal werd uitgespuwd en er viel zelfs het woord staking. Dat was een inval van de havenarbeiders. De meerderheid vond de tijd nog niet rijp voor zulke doortastende maatregel. De onderrichter deed het voorstel : "*Diegene die niet tevreden zijn kunnen zich nu terug trekken, niemand is verplicht zijn werk tegen de goesting te doen*". Maar niemand bood zich aan en het leger draaide voort. Een meetbaar verschil tussen een *foetfoet* of een benoemde was de dubbele soldij twee maal per maand. Van die 60 centiemen zou men niet rijk worden.

Zaterdag om 17 uur stonden we op de trap naar de eetzaal. We wachtten op *de eerste piet* die met zijn snijdende stem de namen der vergunning aflas. Dan zo haast mogelijk de pist in tot zondagavond 22 uur. Met de valies aan de hand, op weg naar verlof of permissie beviel ons de prachtige architectuur van de binnenkoer het meest.

Koninklijk bezoek en paleiswacht

Einde mei werden we naar Antwerpen gestuurd voor de blijde intrede van het Koningspaar. Met groot vertoon marcheerden we die mooie zondagmorgen door Mechelen naar het station. De trein stond op een zijspoor, kant Stationsstraat en vertrok om 8 uur. Om 9.30 uur stonden we keurig opgesteld op de Meir, de zon vlak in het gezicht. Koning Leopold en Koningin Astrid zouden om 10 uur op het stadhuis ontvangen worden. De commandant drukte ons herhaaldelijk op het hart de haag potdicht te houden. Niemand mocht het voetpad verlaten tijdens de doortocht van de stoet. Zijn strenge blik gleed over zijn manschappen en zag dat het goed was. Hij stelde zich voor de compagnie op, trok zijn sabel en tuurde in volgehouden spanning richting Centraal station. Het was drukkend warm. De toeschouwers stonden opeengedrongen en bewerkten ons in de rug met ellebogen en schouders om tussen onze hoofden door een deel van de weg te zien. In de verte weerklonk muziek en handgeklap. Korte bevelen. Het drummen nam toe. Een klein, tenger, sjofel gekleed oud vrouwtje had zich een weg gebaand door de rij soldaten. Met korte, schuivende pasjes, huppelde ze de straat over. Met een ruk draaide de commandant zich in haar richting. Luid roepend, met opgeheven blikkerend zwaard, stormde hij het gevaar achterna. Het menske pakte een schrik en liet zich luid gillend vallen in de armen van een kennis aan de overkant. Lasseront stopte en werd op een daverend boegeroep onthaald. De derde compagnie van het zevende linie stond daar met uitgestreken gezicht terwijl haar baas als een beschaamde jager die zijn doel gemist had, afdroop. Heel de wereld lachte met wat in legertermen een tactische terugtrekking kon genoemd worden, zij het met de staart tussen de benen.

Intussen passeerde de koninklijke koets. De jonge soevereinen begroetten ons en de Koning scheen onze commandant zelfs met een lichte glimlach te belonen. Het volk juichte nu. Wij zinderen niet zozeer van opwinding om het koningspaar maar van binnenpret om het incident van daarnet. Dit werd op de trein ook nog druk besproken. De beloning voor het defilé was een dag speciaal verlof. Half juni zwaaiden de *achtmaanders* af. Stilaan zagen wij ook een licht in de donkere tunnel. Half april hadden we een nacht met ons voeten naar de muur geslapen, ten teken van "*Halfweg*".

De laatste zondag van juni was het Hombeekkermis. We moesten om 20 uur binnen zijn want we vertrokken 's anderendaags naar Brussel om de grenadiers te vervangen die naar het kamp gingen. Een week lang hadden we onafgebroken geoefend in wacht lopen, wacht aflossen, wacht buiten roepen en alle andere toestanden waar men in de hoofdstad kan mee te maken hebben. Wij droomden ervan en wisten dat er geen geheimen meer bestonden waar het over wacht ging. Onze kledij en uitrusting was nauwkeurig onder de loep genomen. De helm en de eetketel had een laag verf gekregen, onze schoenen en *getten* blonken als een spiegel en de munitiegordel was met stijfsel bewerkt en daarna uitgeklopt en geborsteld. Wij kwamen recht uit de winkel waar ze nieuwe soldaatjes verkochten.

Op de Heizel draaide de Wereldtentoonstelling op volle toeren en wij zouden regelmatig patrouille moeten doen in de omgeving. Ook de wacht in het Koninklijk domein stond op ons programma en daar werd ons het één en ander over verteld. De Koninklijke familie voor alle onheil behoeden was niet voor iedereen weggelegd, maar we wisten dat we op onze commandant konden rekenen. Het stelde ons gerust dat hij zijn sabel mee had. Na een gematigde mars kwamen we rond 11 uur in de Sint Annakazerne in Laken toe. Die werd bevolkt door een hutsepot van verschillende wapens en regimenten. Als vaste verblijf van DTCA (grondverdediging tegen vliegtuigen) lag er een afdeling duivenmelkers, een paar compagnies van het negende linie en afdeling carabiniers, een groep Fransen, Kongolezen en Schotten, met hun kleurrijke korte

rokjes en doedelzakken. Wij werden op de eerste verdieping gelegerd, in frisse luchtige kamers, waarvan de vloer als tafelblad dienst kon doen.

We werden op een echt feestmaal vergast in de eetzaal "Korporaal Trezignies" wiens foto aan de muur prijkte. Alles was op zijn Brussels. Om 13.30 uur moesten we op wacht naar het domein. Luitenant Ramaekers was officier van wacht en sergeant Huismans postoverste. Het wachtlokaal stond binnen de omheining, rechts van het rijpad, vijftig meter van de straat verwijderd. De rijkswacht had zijn wachtpost in een stenen zuil in de inrijpoort en controleerde de bezoekers.

Om half drie kwam Huismans te weten dat de prins op wandel was met de juf en dat ze rond drie uur zouden terugkeren. Ieder moest zich in gereedheid houden. De poort mocht niet uit het oog verloren worden want de wacht moest tijdig naar buiten geroepen worden. De minuten tikten traag. De spanning van het eerste moment begon af te nemen. De luitenant liet zich niet zien. Die scheen er gerust in te zijn. Onze postoverste had het wel zwaar te pakken. Hij liet de korporaal aan de rijkswacht vragen om tijdig te verwittigen want zij hadden beter zicht op de straat. Het was intussen iets over drie uur. De snor Segers, handiger in snurken dan met militair gereedschap omgaan, stootte met de kolf van zijn geweer twee helmen van de tafel. Ze rammelden met veel lawaai naar de deur. Juist op dat ogenblik sprong cheike Van De Walle naar het venster en riep ; "*Te wapen*". Struikelend over eigen en andermans voeten, drumde de wacht naar buiten en nam een plaats in voor de afhangende takken van het struikgewas. Huismans kwam laatst en beval van in de deur; "*Presenteer geweer*". Een nog jonge vrouw passeerde ons minzaam lachend. Ze was vergezeld van een heer die minachtend zijn smal zwart snorretje ophaalde. Hij zei iets tegen de juf en beiden keken ze gecharmeerd om naar de rij onthutste beschermers van de koningdom. Een kleine jongen in wit matrozenpak met marinekraag huppelde al de trappen op van het kasteel. De schildwacht had wel een jongen het pad zien oplopen, die met de hand langs de ijzeren stijlen van de poort gleed. Hij had er een straatjongen in gezien maar geen spoor van een "kroonprins". Hij rekende op het bericht van de rijkswacht. Toen een gendarme de hand opstak was die vermeende rakker al een eind de weg op. Wij waren er het hart van in. De prins gemist; onze eerste belangrijke opdracht was mislukt. Wat zal Lasseront vertellen ? Huismans ging zijn hart luchten bij de Luitenant. Die relativeerde. Eén van de gendarmen heeft onze vertoning gevolgd en kwam een praatje maken. "*Doe moeije naa nie va wakker ligge; hie gebeure andere stuute*". Dat was hoopgevend. Na een sigaret en een stevige slok koffie, die veel beter was dan in Mechelen, kwamen we stilaan terug op adem. Over onze eerste wacht aan het paleis hebben we geen woord meer gehoord.

Onze dagen werden gevuld met onderhoud van de uitrusting en de kamers. Dagelijks kwam de commandant zelf inspectie maken. Hij was hier als dienstdoend majoor en wilde zijn naam eer aan doen. De sleur van het gewone kazerneleven was gebroken. Als we nachtvergunning vroegen voor een bezoek aan *de expositie* werd die zonder probleem verleend, met de bijkomende *voorwaarde "Gedraag u waardig, wij moeten hier de goede faam van ons regiment waar maken"*. "*Jawel mijn majoor*" Hij kon toch niet zien waar we naartoe gingen en als we binnenkwamen sliep hij al. Eind augustus was de opdracht afgelopen en niemand werd er gestraft. Op de Lierse steenweg liep men meer gevaar iets te mispeuteren dan hier. Met een zeker ongenoegen stapten we terug Baron Michel binnen. We waren net op tijd om ons op de kampperiode voor te bereiden.

In de vroege morgen van 27 augustus, vertrokken we met pak en zak richting Leopoldsburg. Onze eerste stopplaats was Heist op den Berg, waar we bij de burgers onderkomen vonden in een schuur of zijgebouw 's Anderendaags ging het naar Veerle. Het was hoogzomer en het zweet vloeide rijkelijk. Onze groep kwam bij een jong gezin terecht. De man werkte in een bedrijf in de buurt en de vrouw sleepte zich moeizaam voort. Ze was *op haar laatste benen*. Zo noemde ons moeder dat toch. Wij trachten het niet te zien om de toekomstige moeder niet te generen. Op ons 20ste jaar hadden we, na intens speurwerk, toch ontdekt dat rode en witte kolen geen geschikte verblijfplaats waren voor borelingen. We logeerden in een geitenstalletje waar een paar exemplaren van die diersoort ons van uit hun hoek belangstellend in de gaten hielden. Naast de *beurreput* stond een zinken bassin voor een grondige wasbeurt van gezicht en hals en een houten koekuip voor de voeten. Dan zo rap mogelijk een herberg opzoeken en na het eten op zoek naar bekenden uit andere eenheden. De rusttijd was altijd te kort. Het was duister als we in ons bivak terug kwamen. Buiten werd nog een praatje gemaakt met de heer des huizes en dan gingen we op zoek naar de strozak. De snor Segers lag opgerold als een egel. Hij snurkte dat de pannen van het dak vlogen. Dat waren we intussen al gewoon en het belette niet dat we zalig wegdoezelden. Maar deze keer werd het aria van onze muzikant onderbroken door een vreemd geknars. Het geluid kwam van de andere kant. Fred Van Camp kende alles van landbouw of aanverwante toestanden. -"*We moeten licht zien te maken, het komt van achter dat muurtje in de hoek van de schuur.* Achter het muurtje stond in de schijn van de pillamp vader bok met gestrekte kop, de baard als een brede pluim heen en weer wapperend, ons met verdachte ogen aan te sta-

ren. Met gesloten ogen likte hij baard en lippen af. Fred schaterde ; -"*Nu mogen we gerust zijn, nu zijn al de microben dood*". De reuk heeft ons niet gehinderd. Weldra sliepen we als een roosje. Om 6 uur werden we gewekt. Bij de wasbeurt kwam een gelukkige en fiere vader ons de geboorte van zijn tweede zoontje aankondigen. Wij voelden ons gelukkig met hem. Een nieuwe toekomstige piot was onbekommerd het leven ingestapt. Een voor de klas van '55. Een nieuwe *achtmaander.*

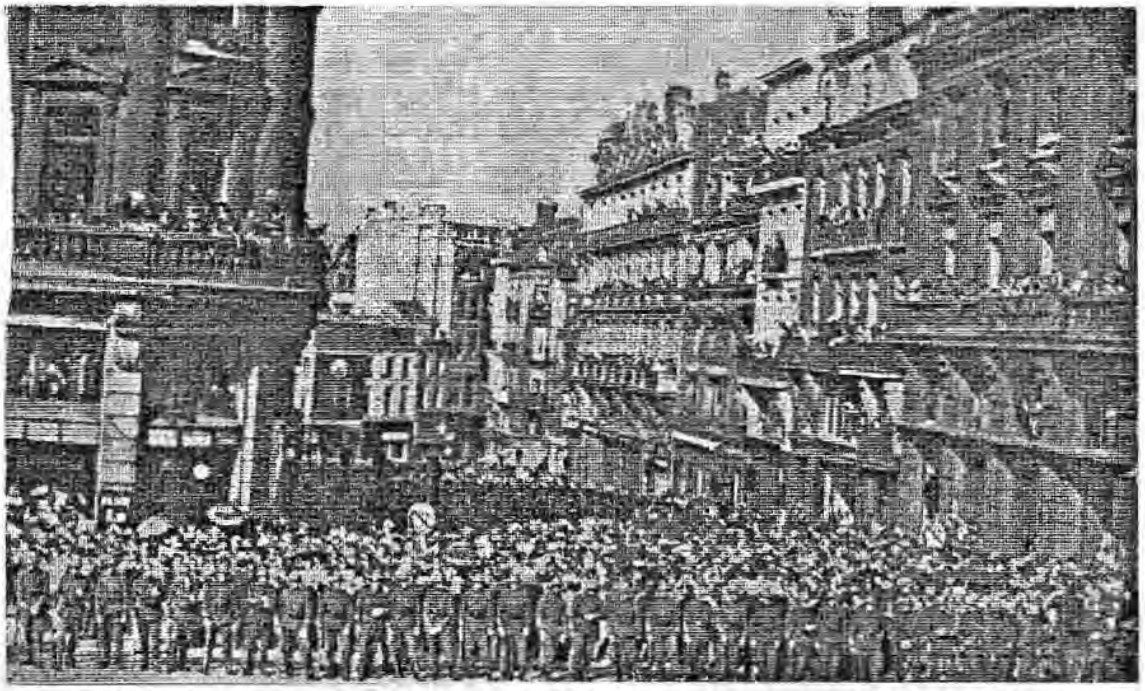
De dood van Astrid

Het was 11 uur als we ons doodmoe in de barakken op bed lieten neervallen. Na de middag mochten we naar het bad, een herademing na drie zware marsen zonder goede waskans. Wij zijn nog volop bezig ons te installeren als de eerste wederopgeroepenen van de klas '32 hier aanlanden. Ze vertellen het droeve bericht dat Koningin Astrid in Zwitserland verongelukt is. De koning was ook gekwetst. Totale verslagenheid, pas drie maanden geleden zagen we ze in Antwerpen hun intrede doen. We zagen haar vriendelijke lach en hoe ze naar haar volk minzaam wuifde. We hoorden de mensen juichen en roepen "*Leve de Koning, leve de Koningin*".

Lasseront kwam ons het bericht bevestigen. Hij maande ons aan zo rap mogelijk naar het bad te gaan en onze kleren en uitrusting in orde te brengen want we zouden naar Brussel gestuurd worden om de erehaag te vormen bij de lijkstoet.

"Gebruik uwen tijd goed want ik weet niet wanneer we vertrekken." Dat nieuws werd op gemengde gevoelens onthaald. Zonder op adem te komen terug op weg voor een erehaag. Het lot van de koning maakte ons droef gesteld. Hij was blijkbaar slechts oppervlakkig gewond, maar we beseften toch dat op zulke brutale manier alleen vallen met drie kleine kinderen ook voor een koning een zware slag was. We konden nauwelijks de krop uit de keel weg drukken.

We haastten ons naar de badzaal. Schoenen en beenstukken werden gepoetst en de gordel, ons bretellen met stijfsel bewerkt en de wapens duchtig onder handen genomen. De uren vlogen. Er hing kruit in de lucht. Na het avondeten bleven we in staat van alarm. Elk ogenblik kon het bevel tot vertrekken gegeven worden. We lagen op ons bed en rookten als Turken. Morgen zou de Koningin van het Noordstation naar het Koninklijk Paleis gebracht worden. Op dat traject moesten we ergens mee de erehaag vormen. Onze veldfles gevuld met koffie, in de broodzak een paar beschuiten, enkele klontjes suiker en een reep chocolade om mogelijke flauwte te keer te gaan, verzamelden we om 21 uur op de steenweg naar Hechtel. De treinreis in de donker is de gelegenheid om een uiltje te vangen. Tegen mekaar leunend dommelden we in. Bij elke schok schoten we verschrikt wakker. We werden in een Brussels rangeerstation afgezet en naar de kazerne van Etterbeek geloodst. In een eetzaal zaten we met de rug tegen de muur, half slapend, de gebeurtenissen af te wachten.

Na een stevig ontbijt, brood met kaas en lekkere koffie, konden we onze droeve opdracht aanvatten. Door de nog stille straten van de hoofdstad stapten we neergedrukt naar de Kruidtuin. Hier was reeds veel volk op de been dat vroeg een goede plaats zocht. Sommigen spraken ons aan en staken ons één en ander toe, wat snoepgoed of wat fruit.
-" *Da's tegen den hoenger en den deust hé fiske, want 't kan lank dure, zuele*".
Een paar dikke sigaren verhuisden van een Brusselse lederen etui naar de broodzak van een Hombeekse piot. De milde schenker verklaarde alles in een onverstaanbare taal. De begunstigde knikte heftig "*ja*" en besloot met "*merci bien*" . Een wederzijdse brede glimlach beduide dat ze mekaar verstaan hadden als bijna echte vrienden. De bedoelingen waren goed en de mensen wilden hun verbondenheid tonen. De officieren keken monkelend toe.

Er kwam beweging in de richting van het station. Auto's reden heen en weer. De toeschouwers fluisterden de namen van erkende inzittenden. Wij werden opgesteld, de hielen tegen de stoeprand en met een vlotte tussenruimte. Hier werd niet gedrongen of met de ellebogen gewerkt. De stoet kwam traag in onze richting. Bevelen werden met gedempte stem gegeven. Hielen werden zacht tegen mekaar gedrukt en alleen de doffe klank van handpalmen, die de gespannen geweerriem deden trillen, gleed als een zware zucht langs de gepresenteerde wapens heen. De lijkwagen schoof zachtjes voorbij, geëscorteerd door officieren en hoogwaardigheidsbeklederS. Op enkele meters volgde de Koning, een gebroken man. De rechterarm in een draagverband, een pleister in kruisvorm op de wang, licht hinkend, de blik star naar de grond, stapte hij eenzaam achter het dode lichaam van de vrouw die hem zo dierbaar was. Voor ons zagen we zakdoeken boven halen. Achter ons hoorden we gedempt snikken. Het werd ons wazig voor de ogen. We volgden de lijkwagen en de Koning en vochten tegen die weerbarstige krop in de keel. Wat een verschil met Antwerpen. Geen gejuich, geen bloemen, geen handgeklap. "*Zet af geweer*" Wij hebben niet gezien wie er allemaal volgden, geen minister of hogere officieren herkend. We voelden noch vermoeidheid noch dorst. We wisten niet dat het zweet ons op het voorhoofd stond. Verdriet en diep medelijden overheersten. De mensen achter ons verlieten stil hun plaats.

Eens terug in de kazerne drukte de vermoeidheid als lood. Een ziekelijke loomheid brak uit. Het was bijna te veel om op te staan. Om 16 uur verlieten we de rouwende hoofdstad. Op de trein vielen we onmiddellijk in slaap. Voor de begrafenis werden andere eenheden aangeduid. Niemand dacht er aan die avond het kamp nog te verlaten. We gingen vroeg in bed. Morgen begon het gewone kampleven.

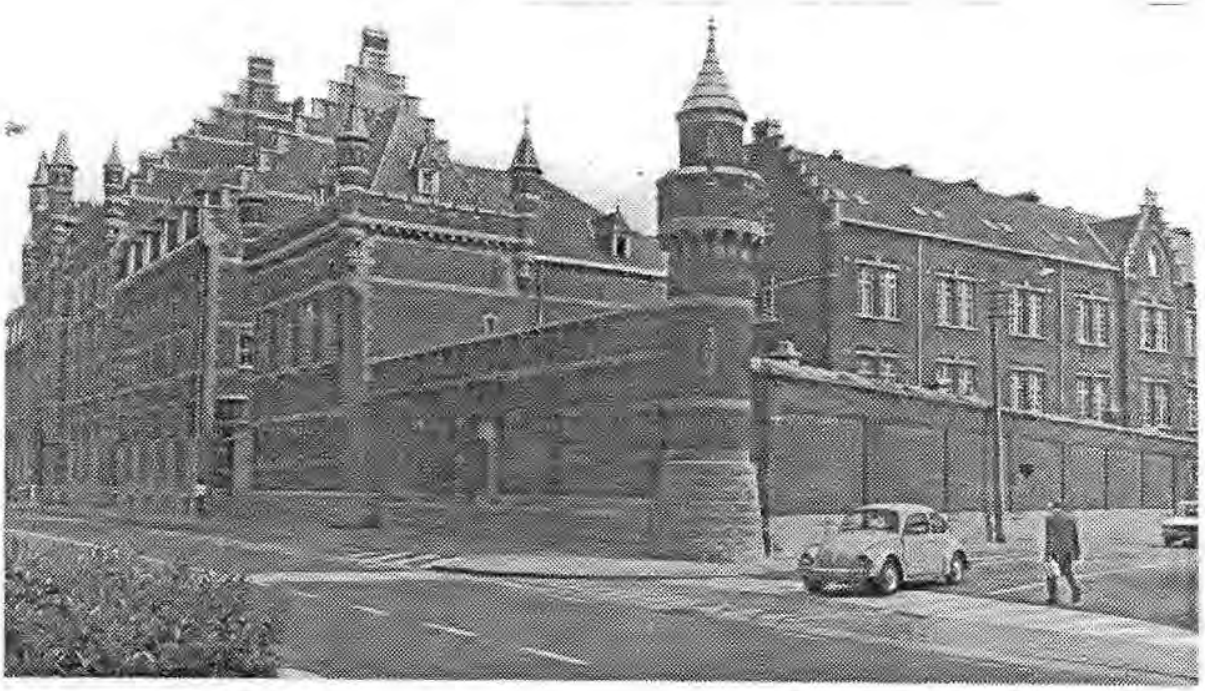
Beverlo was een soort nieuw Sodoma of Gomora met duistere kroegen, bewoond door meisjes, wiens naam door moeders en vrome tantes met afgrijzen uitgesproken werd. Er was meer dan dat ; zand en slijk, brandende zon en forse regenbuien die mekaar afwisselden. De zes weken waren rapper voorbij dan we verwacht hadden. In de late namiddag van 13 oktober 1935 kwamen we per trein in Mechelen toe. We leverden ons legermateriaal in. De sergeant van week vergat zelfs avondappel te houden. Een enige kans om te deserteren maar daar dachten we nu niet aan, evenmin als aan slapen. Daar kregen we thuis wel de gelegenheid wel voor. De belevenissen van het jaar werden opgehaald, de blije dagen dik in de verf gezet, de moeilijke weggelachen. Jef De Mayer stond opeens recht, zette zijn bonnet op en deed zijn riem aan; "*Ik ga een plasje doen naar de WC. Gij gebruikt de emmer zeker wel Joske ?*" Zijn ogen bleven star en doordringend gericht op de tweede misdadiger die nooit de moed gevonden had om zijn verantwoordelijkheid te nemen. Jef draaide zich om met een brede lach en met een donderende "*nondemilledjie*" trok hij de deur bonzend dicht. Wij zitten daar verbaasd naar die man te kijken die het bloed naar het hoofd voelde stijgen. Rood van schaamte onderging hij de afkeurende blikken van heel de groep. Bittere opmerkingen en verwijtende blikken mochten deze laatste nacht niet vergallen.

Het "*allee op schachten, debout*" klonk die morgen als een bevrijding en voor de laatste maal. Om acht uur stonden we op de trap naar de eetzaal, de komst van den eerste af te wachten. Waar we vroeger zo blij waren met een gele kaart wat "vergunning" heette, was het nu ons "militair zakboekje" als laatste document. Nog een boel beste wensen voor het kader die nog gemeend waren ook. We hadden niet te klagen gehad. Binnen twee jaar zouden we bij leven en welzijn mekaar wel terug zien in Beverlo.

We haalden diep adem en trokken door het poortje van de inkomhal, de vrijheid te tegemoet.

Kazerne Baron Michel 50 jaar later

Louis Buelens

De meeste mannen van mijn generatie hebben met of tegen de goesting een stuk leven in één of andere kazerne doorgebracht. Met gemengde gevoelens wordt aan dat veelbesproken jaar teruggedacht en dan komen de herinneringen boven. Oud-soldaten hebben wel eens een vriendenkring gesticht van klasgenoten om tussen pot en pint de belevenissen al eens te herkauwen. Met een gedeelte van onze klas stonden we nu in een begrafenisstemming *onze kazerne* een laatste vaarwel toe te wuiven.

Fonske Vermeiren, een actief lid van onze vriendenkring **3 x 7 = 34** (Derde compagnie van het Zevende Linieregiment van de klas 1934), had met zijn koersfiets het Vlaamse land plat gereden op zoek naar oudgedienden. Hij had er 32 in het vizier gekregen. Van de nog 42 vermiste schapen bleken er 20 overleden. Tijdens één van zijn zwerftochten reed Fons over de Lierse steenweg. De zware poort van de kazerne stond open en hij zag dat de politie er bromfietscursus gaf. Nieuwsgierig als elke volbloed Antwerpenaar vroeg Fons;
-"*Meneer de polies, zou ik nog eens naar mijn kamer mogen gaan kijken, ginder boven onder het dak van die linker blok naast de manège* ?"
-"Ja, m*aar pas op dat ge er niet afvalt hé man.*"
Het mocht dus. Daar stond hij nu met natte ogen naar de vloer te staren, de stoere oud-piot, die destijds als eerste in den bak te geslapen had. Hier had zijn bed gestaan, een jaar lang geslapen, maar ook veel wakker gelegen, geweend en gesakkerd, gevloekt en heel het leger naar de duivel gewenst, maar ook veel gelachen en heel veel vriendschap ervaren en veel aan zijn lief gedacht. De kamers, het bureel, de eetzaal, de overloop, alles was één ruïne; ruiten stuk, deuren gebroken, het bruikbare uitgebroken. De trappen waarop we de ziel uit ons lijf geschrobd en gewreven hadden, lagen onder vuil en duivenstront. De ongenodigde bewoners hadden er alles laten vallen waar het hun beliefde zonder dat iemand het hun kwalijk nam. En dat destijds heel de kazerne op zijn kop stond voor een simpel plasje in de emmer.
-"*Merci meneer de commissair, het heeft mij nog eens deugd gedaan.*"

Fons vertelde tegen die adjunct-commissaris over zijn vriendenkring en over de jongens die hier allen een heel bijzondere ervaring opdeden, over de oorlog en de Duitse kampen.

- "*Als het u interesseert kunt ge altijd een aanvraag doen voor een bezoek met de hele groep, dat moet mogelijk zijn.*"
Dat was juist het antwoord op de vraag die Fons wilde stellen en hij liet het niet koud worden.

Er volgde een gesprek met burgemeester Ramaekers waaruit duidelijk bleek dat de droom niet te vlug voor werkelijkheid moest genomen worden. De ministeries van Landsverdediging en van Financiën, de commissie van aankoop, de brandweer en de technische diensten van de stad Mechelen moesten instemming geven. De veiligheid moest verzekerd zijn in die lokalen in verval een stel dito burgers toe te laten. Zijn die trappen nog stevig genoeg en kunnen ze min of meer gereinigd worden ? Is de bepleistering van het plafond bestand tegen de kracht van het verwonderd geroep van "ho's" en "ha's" ? Is er voldoende verlichting ? Stel u voor dat een groep van 30 bejaarde mannen en hun dames uitschuiven en als een lawine naar beneden donderen. Na enig palaver over onze sportieve conditie en voorzichtigheid stemde de eerste burger van Mechelen er mee in en nam hij de verantwoordelijkheid.

De berichten over de nakende afbraak van "Baron Michel" zette spoed achter onze poging voor een bezoek. De dienst toerisme bemiddelde en 's lands grote media werden zelfs ingeschakeld. Onverwacht werden we TV vedetten. In 1975 had Bob Van Bael in het zogeheten programma "Terloops" het vertrek van de laatste militairen gefilmd. In extremis wilde hij nu een reportage maken over het slopen van dit merkwaardig gebouw. De oudgedienden zouden het geheel dan een levend cachet geven. De brandweer schraapte vlug de plakkerige hopen visitekaartjes af van de trappen. De technische dienst ruimde gevaarlijke hindernissen op en legde een elektrische noodleiding. Zo was iedereen in de weer om die oudjes nog eens de kans te geven volop nostalgisch te genieten.

Op zaterdag 15 maart 1986 om 14 uur waren ze op post; 18 oud-soldaten en 15 dames. De vrouwen hadden al een streep zon gezien en dus moesten de zomerkleedjes uitgewaaid worden, maar er werd duchtig kou geleden. Met een warme mantel over de schouders geslagen was het te overleven. De BRT had de apparatuur reeds opgesteld toen de burgemeester ons begroette. Zijn mooie woorden werden beantwoord met onze dank aan het bestuur en de diensten van de stad en een merci voor de persoonlijke belangstelling van de burgervader. De rondleiding kon beginnen. Eerst even diep ademhalen onder de hoge gewelven van de inkomhal. Door de kapotte ruit zagen we het *corps de garde* waar de koeken bedeeld werden aan de gestraften. Er naast het lokaaltje voor bezoekers. Menig verloofde heeft hier met pijn in het hart haar lieve schat-van-dienst komen opmonteren. Hij miste haar zo erg. De kantine waar Neel Clairon zo smakelijk "*schol*" riep. Fons, onze voorzitter, wist het best het cachot terug te vinden. Met neergeslagen ogen en afhangende schouders vertelde hij het verhaal van de match *Malinwa-Eintwaarp*. Hoe hij, door vier zwaar gewapende krijgers, van het dak geplukt werd en vier nachten moest brommen om tot inkeer te komen.

Het bureel van de commandant leek een voorhistorische grot in een rots; de vloer met kalk besmeurd, overal glas en rommel. In dit vroegere "hol van de leeuw" was nu een gat in de zoldering juist boven de plaats waar wij, met knikkende knieën en het zweet in de handpalm, op het verdict stonden te wachten. Had het plafond begeven onder de overlast van die strafdossiers? Voorzichtig het midden houden op de trappen om de vergeten pakjes duivenproduct te ontwijken. De leuning niet aanraken om de handen niet te bezoedelen. Op de kamers wist ieder meetkundig juist zijn slaapplekje uit te palen. Waar de emmer stond was een twistpunt. Spijtig dat "den Hollander" er niet bij was. Die is later buschauffeur geworden in Hulst en nu in het niet verdwenen.

Intussen schoot de filmploeg beelden en werden verklaringen op band gezet. We speelden onze acteursrol met volle overtuiging want op TV komen was niet vanzelfsprekend. Onze kleinkinderen zullen hiervan bewonderend opkijken. De verhalen vloeiden en we genoten van de herinnering. Beneden stond een natje en een droogje klaar. Dat bestuur van Mechelen begreep tenminste dat wij de stad en haar bewoners beschermd hadden. Om 16 uur loodsten een paar politieagenten de half-eeuwse rekruten en hun dames veilig over de Liersesteenweg naar een gezellig restaurant.

Een paar weken later zagen we onszelf over het scherm schuiven als echte vedetten door wie weet hoeveel mensen over heel de wereld bekeken ? Genoeg om er een dikke nek aan over te houden. Onze kring stond in de kijker maar onze hoop hierdoor nog mannen op het spoor komen bleek ijdel.
Hierdoor was onze interesse voor het verder verloop van de afbraakwerken gewekt. We volgden de vorderingen op de voet. In twee maand was door of de zogenaamde "vooruitgang van de techniek" alles tegen de grond gelegd wat ooit in jaren was opgebouwd. Dat monumentaal gebouw waarin we gehuisd hadden. Na het vertrek in 1944 van de Duitsers, die ook de kazerne Baron Michel gebruikten, namen hier Engelsen en Canadezen hun intrek tot 3 juli 1946. Dan kwam er de transmissieschool, de 44ste, de 100ste en een detachement van de 122ste compagnie T.T.R. en de mobilisatiekern onder bevel van Luitenant Kolonel Van De Sempel. Zij bleven hier tot 1 maart 1975 om dan de nieuwe ka-

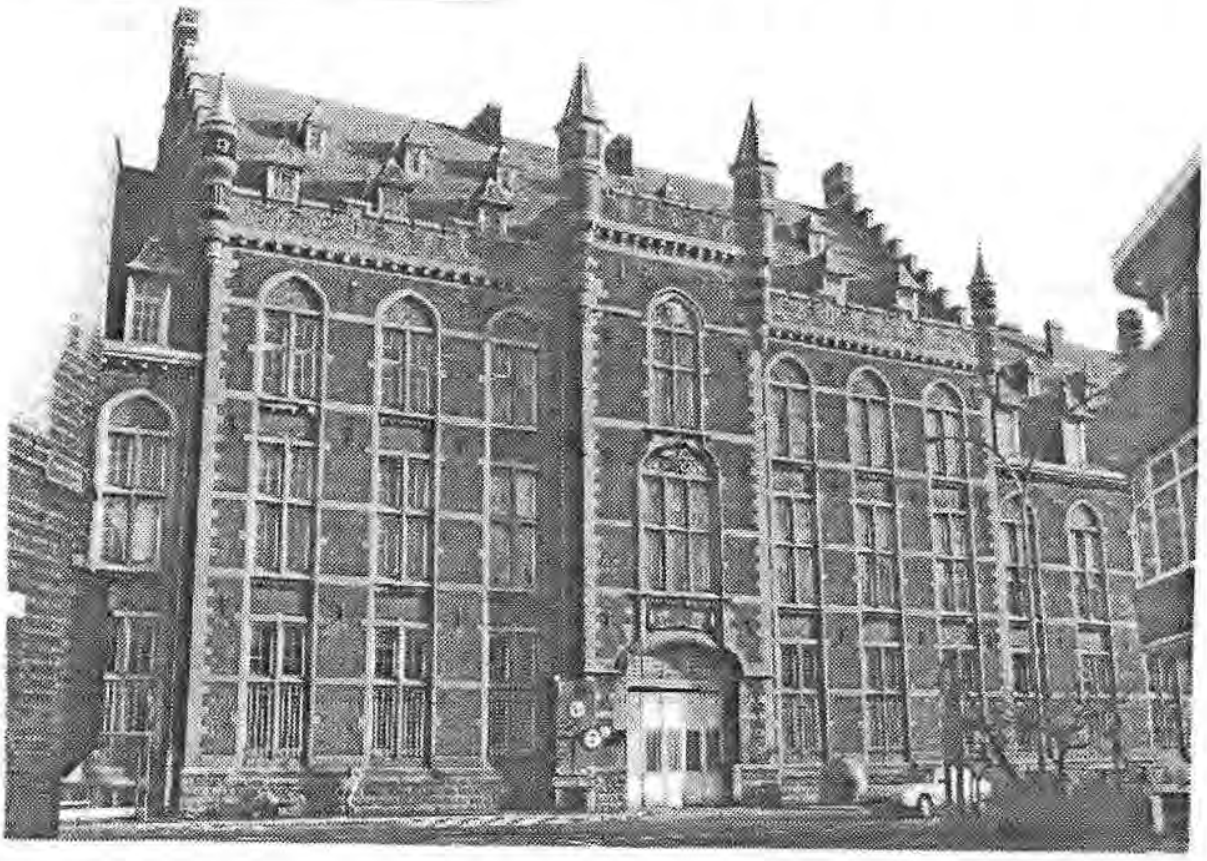
zerne van Peutie te gaan bewonen. De Mechelse soldatentempel was 87 jaar oud, werd 75 jaar in gebruik genomen en hier kregen 73.800 rekruten van verschillende wapens en regimenten hun opleiding. Hij was nog stevig genoeg om het een paar eeuwen vol te houden. Blijkbaar wist men niet wat er mee aan te vangen. De stad Mechelen gebruikte een gedeelte als opslagplaats voor verschillende diensten en verenigingen, stalde er aangeslagen auto's in op en richtte op de koer cursussen in voor bromfietsen. KV Mechelen gebruikte de binnenkoer deels als parking bij thuismatchen.

Een voorstel van de stad om de drie kazernes, Baron Michel, Dossin en Schaliënhoeve aan te kopen voor 100 miljoen frank om er de brandweer, politie en gewestraad in onder te brengen, werd afgewezen. Dan volgde de openbare verkoop, half mei 1985, waar 29 kandidaten een bod deden, maar landsverdediging ging niet akkoord. De vraagprijs van 120 miljoen werd niet eens benaderd met het bod van 62 miljoen. Dan veranderde men van tactiek. Enkel de gebouwen werden te koop gesteld maar de grond bleef eigendom blijft van Financiën. Een Brusselse aannemer bood 14 miljoen. Aannemer Van Outven ging tot 42,5 miljoen.

De stad Mechelen gaf bouwvergunning op de gronden. Aan de kant van de Lierse steenweg en Caputsteenstraat kwamen woningen en een rijksadministratief centrum. Belastingen, BTW en de administratie van de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij konden hier gecentraliseerd worden.

De gebouwen mochten maximum 3 verdiepen tellen en de voorgevel en de muur in de Caputsteenstraat moesten blijven tot de nieuwbouw startklaar was om het straatbeeld niet te ontsieren. Een nieuwe aannemer bood zich aan en legde 43 miljoen op tafel en begon te slopen op 4 april 1987. Het was Edward Stroeckx uit Wommelgem, een man die tot 1977 havenarbeider geweest was. Binnen de 18 maanden moest het terrein van alle hindernissen vrij zijn, de funderingen een halve meter diep uitgegraven en het terrein genivelleerd. De aannemer rekende er op de kostprijs terug te winnen uit de opbrengst van bruikbare steen, steunpalen, vloeren, dakpannen, eiken en andere houten balken, brandhout en steengruis. Vlug rezen er moeilijkheden op en de werken vielen stil. Gronden en gebouwen werden verkocht aan de tijdelijke vereniging Vanhout - Van Poppel voor 60 miljoen en aannemer John en Alain Nakaerts namen de afbraak voor hun rekening. Met modern en zwaar materiaal moest het werk vlot van stapel lopen en van half april tot eind mei opgeklaard worden. Eén na een werden de blokken van boven af ontmanteld en met de grond gelijk gemaakt. Alleen het hoektorentje aan het gevang bleef overeind als stille getuige van een kleine eeuw geschiedenis. Op deze plaats rees later het complex op van Telenet.

De mannen van de klas '34 waren de laatste die een officieel bezoek brachten aan de oude legerstee. We waren er nog blij om ook. Aan alles komt een einde, ook Baron Michel is daar niet aan ontsnapt. Sic transit gloria mundi.

FOLKLORE BIJ ONS

Firmain VERLINDEN

Gouden, diamanten en briljanten bruiloften.

De gouden-, diamanten- en briljanten huwelijken waren steeds uitzonderlijke gebeurtenissen. Vroeger groeiden de vieringen ervan uit tot feesten waaraan gans de gemeente deelnam. In de lokale pers werd er zeer uitvoerig verslag over uitgebracht. Dergelijke jubilea waren uitzonderlijk omdat de gemiddelde levensduur korter was en men huwelijksleeftijd doorgaans hoger.

De verwachte levensduur

Factoren die de gemiddelde levensduur sterk hebben beïnvloed waren besmettelijke ziektes, hongersnood en kindersterfte. De bij tijden voorkomende epidemieën de pest die onze regio's teisterde vooral in de jaren 1348-1351 en 1666-1670, dysenterie op het einde der jaren 1670, hongersnood van 1315 tot 1317, burgeroorlog van de Vlaamse steden tegen Maximiliaan van Oostenrijk 1488-1492, godsdienstoorlogen van het einde van de 16de eeuw, de misoogsten en besmettelijke ziekten in 1690. Zuigelingensterfte kwam veelvuldig voor tot laat in de 19de eeuw.

Tot de 19de eeuw was de gemiddelde levensverwachting niet hoger dan 35 - 40 jaar. Tussen 1900 en 1930 steeg de curve tot 45 - 58 jaar. Op het einde van de tweede wereldoorlog werd het 65 jaar en begin der jaren 1960 was er een stijging tot 70 - 71 jaar. Vandaag de dag is de gemiddelde levensverwachting dus het dubbele van wat ze eeuwenlang geweest is.

De huwelijksleeftijd

In de loop der eeuwen kende de huwelijksleeftijd grote schommelingen om diverse redenen zoals de ontwikkeling van de huisnijverheid, de vrees voor mogelijke verarming de eerste huwelijksjaren bij een gezinsuitbreiding met kinderen, de behoedzame partnerkeuze, de bewuste huwelijkspolitiek, de legerdienst, de definitieve keuze voor het celibaat en de sociale crisissen.

In de loop van de 17de en de eerste helft van de 18de eeuw kwamen, als gevolg van het hoge sterftecijfer regelmatig grote schommelingen in de huwelijksleeftijden voor. In het Ancien Régime was de helft van de meisjes op 30 jarige leeftijd nog niet getrouwd.

Maximale leeftijden werden bereikt omstreeks de periode 1840-1850. De meisjes waren toen gemiddeld 28 à 29 jaar en de jongens 30 à 32 jaar als zij aan trouwen dachten. Einde 19de en begin 20ste eeuw waren tienerhuwelijken geen grote uitzonderingen meer.

Gemiddelde leeftijden :

1700 :	mannen 27 jaar	vrouwen 23 jaar
1750 :	mannen 28 jaar	vrouwen 25 jaar
1800 :	mannen 27 jaar	vrouwen 26 jaar
1850 :	mannen 30 jaar	vrouwen 27 jaar.

Jubileum.

Vanwaar komt het begrip "jubileum" vandaan ?

Daarvoor moeten we duizenden jaren terug in de tijd. Het is een van die vele woorden die we te danken hebben aan de Bijbel. Bij de oude Israëlieten werd om de 7 jaar een sabbatsjaar werd gevierd. Het jaar volgend op 7 sabbatsjaren (7 x 7 jaar + 1 jaar = 50 jaar) was het zogeheten "*jubeljaar*". Jubel komt van het Hebreeuws "*Jobeel*", dat betekent ramshoorn en vandaar ook bazuingeschal. Op de Grote Verzoendag (Jom Kippoer) werden de ramshoorns geblazen, moesten de akkers een heel jaar braak blijven liggen, werden slaven vrijgelaten en werd vervreemd bezit weer aan de oorspronkelijke eigenaren of erfgenamen teruggegeven. Bij de Rooms-katholieke kerk werd in de Middeleeuwen ook een *jubeljaar* of *heilig jaar* ingevoerd. Eerst vond het plaats om de 100 jaar, dan om de 50 jaar en tenslotte om de 25 jaar. Naar de huidige betekenis van jubeljaar of jubileum was het maar een kleine stap. Thans is het de feestelijke herdenking van een huwelijk, een vereniging, een bedrijf of wat ook dat een rond aantal jaren beslaat.

Huwelijksverjaardagen.

Zilveren bruiloften werden vroeger vooral bij de betere burgerij gevierd. Ze hadden de middelen om na 25 jaar hun zilveren jubileum te vieren. Gouden- ,diamanten- en briljanten bruiloften waren en zijn nog vieringen die in familiekring en ook in de buurtgaven en geven nog steeds in alle families aanleiding tot allerlei festiviteiten en plechtigheden. Middenstand en horeca trachten jongere huwelijksverjaardagen te vieren zoal een katoenen- of een eiken bruiloft. Een echte traditie is het niet maar hier is duidelijk hoe de commercie poogt nieuwe folklore te enten op de bestaande traditie. Jonggehuwden worden aangezet om reeds enkele jaren huwelijkstrouw te vieren wat vroeger enkel de doorwinterde

echtparen deden. Misschien is gelijk welke huwelijksverjaardag nu al merkwaardig in een tijd van stijgende echtscheidingen. Enkele namen die gegeven worden zijn:

naam	aantal jaar
katoenen of papieren bruiloft	1,
katoenen en papieren of lederen bruiloft	2,
lederen of tarwe bruiloft	3,
linnen, zijden, was of boekenbruiloft	4,
zijden, nylon of houten bruiloft	5,
ijzeren, blikken of suikeren bruiloft	6,
wollen of koperen bruiloft	7,
bronzen, rozen of zouten bruiloft	8,
aarden, faience of keramieken bruiloft	9,
tinnen of aluminium bruiloft	10
koralen, stalen of zinken bruiloft	11,
zijden, zilveren of vlassen bruiloft	12,
rozen, kanten of lelie bruiloft	13,
14 jaar : ivoren of loden bruiloft	14,
porseleinen of kristallen bruiloft	15,
saffieren bruiloft	15,
lelie bruiloft	17,
turkooisen bruiloft	18,
fluwelen bruiloft	19,
kristallen of porseleinen bruiloft	20,
opalen bruiloft	21,
bronzen bruiloft	22,
satijnen bruiloft	24,
zilveren bruiloft	25,
acajou bruiloft	27,
nikkelen bruiloft	28,
fluwelen bruiloft	29,
paarlemoeren bruiloft	30,
koperen bruiloft	32,
amberen bruiloft	34,
koralen of robijnen bruiloft	35,
mousselinen bruiloft	36,
kwikken bruiloft	38,
crêpe bruiloft	39,
robijnen of smaragden bruiloft	40,
ijzeren bruiloft	41,
paarlemoeren bruiloft	42,
fluwelen bruiloft	43,
topazen bruiloft	44,
platina bruiloft	45,
lavendel bruiloft	46,
kasjmieren bruiloft	47
cederen bruiloft	49,
gouden bruiloft	50,
smaragden of orchideeën bruiloft	55,
diamanten bruiloft	60,
briljanten bruiloft	65,
platina of vermiljoenen bruiloft	70,
albasten of radium bruiloft	75,
eiken. bruiloft	80,

De jubileumdag.

De jubilarissen werden vroeger met open koets of met de auto naar de kerk gevoerd. Na een plechtige dankmis volgde een ontvangst op het gemeentehuis. Het gebruikelijke geschenk was een zetel.

De wijk was feestelijk versierd. De straat van de jubilarissen was versierd met sparretjes vol papieren kettingen en dito vlaggetjes en bloemen die dagen op voorhand door buurvrouwen werden vervaardigd. Voor hun woning werd een triomfboog of ark opgetrokken, versierd met een jaarschrift zoals :

Proficiat met uw gouden jubilé
Leef nog lang, gelukkig en tevree.

Als man en als vrouw
Zijn ze mekaar al 50 jaar trouw
De buren wensen U zeer charmant
Een volgende jubilé in diamant.

Prosper en Maria, ons gouden paar.
Leef minstens nog 100 jaar
De geburen leven mee
Met jullie gouden jubilé."

Dikwijls waren al de huizen in de buurt versierd en 's avonds verlicht Overal werd gevlagd en velen hadden boven de deur een opschrift of rijm hangen, het ene al wat meer ludiek dan het andere :

Trouwen is houwen
maar om 50 jaar uw wijf te houwen
moet ge verstand hebben van trouwen."

Heel de buurt viert mee
bij dit vrolijk jubilé
De kleine mannen geven we chocolat
en wij drinken ons allen zat."

Vandaag willen we zwieren
en Louis en Maria luidruchtig vieren
Daarom niets anders dan pintelieren.

's Middags zaten de feestvierders met de genodigden aan de feesttafel. Emiel Bertens schrijft hierover in zijn dagboek dat er vroeger die dag ook allerlei volksspelen georganiseerd werden voor groot en klein. We citeren:

"Maandag op kermis en bij andere feestelijkheden zoals bij een jubileum van oude echtelingen werden in de namiddag allerhande spelen gedaan : ***mastklimmen*** *: op een viermeterhoge mast hing een kroon waaraan hespen, pensen, voorwerpen van huishoudelijk gebruik, kledingstukken, kinderspeelgoed enz. hingen. De mast werd met bruine oliezeep lichtelijk bestreken, wie volhield met klimmen en boven geraakte mocht één voorwerp naar keuze afha-len en daalde, luid geapplaudisseerd door de omstaanders.*

***zaklopen** : hier waren de deelneemsters meestal getrouwde vrouwen.*
***vlot bijten** : geknield op de rand van een met water gevulde kuip, de handen op de rug met de mond het vlot vangen. Het was een spel voor alle liefhebbers.*
***geblinddoekt naar een ei slaan** : een spel voor de jongelingen.*
***blindelings naar een haan slaan en hem doden:** een spel voor mannen. De overwinnaar mocht de haan als trofee meenemen."*

De plaatselijke muziekverenigingen bracht bij schemeravond een serenade aan de jubilarissen. Dan werden de geschenken overhandigd vanwege de gebuurte. Het feest dat soms nog besloten werd met een vuurwerk ging door tot in de kleine uurtjes. Tussen de twee wereldoorlogen bestond ook de eigenaardige gewoonte om prentkaarten, herinneringsprentjes of reclameprentjes met een foto van het gevierde paar in feestkledij te verkopen om het gouden bruiloftsfeest te helpen bekostigen. Soms werd door de buren een reuzenkoppel gemaakt die de feestelingen uitbeelden. Bij een gouden huwelijk pasten gouden corsages en bloemenkorfjes aangevuld met gouden loof en kunstbloemen waren zeer in tek.

Het Brussels stadsbestuur bood aan haar jubillarissen begin van de eeuw als "Souvenir des noces d'or" een porseleinen kaart aan met daarop het Brussels stadhuis en de foto van de jubilarissen. Ter gelegenheid van een albasten huwelijk (75 jaar) werd in 1982 een fotokader aangeboden in bordeaux lederen omslag (30 x 25 cm) met een foto van het Belgisch vorstenpaar, gedateerd en gesigneerd door koning Boudewijn en koningin Fabiola.

Stoeten.

Gelegenheidsstoeten worden spijtig genoeg nog heel zelden ingericht. De reden is dat een gouden jubileum destijds een unicum was. Nu zijn er zoveel koppels die het geluk mogen smaken 50 jaar samen te zijn, dat er bijna iedere maand een optocht zou zijn. Bovendien is er heden minder sociaal contact.

De stoeten waren destijds een jolig, drollig en feestelijk gedoe in een Breugheliaans sfeertje. De geburen staken zich in gekke kledij en in groep werden op de meest komische wijze tafereeltjes uitgebeeld uit de levensloop van de feestelingen. Ook werd in carnavalsfeer de draak gestoken met plaatselijke politiekers.

Hombeek heeft enkele merkwaardige stoeten gekend. Zo was er in 1870 een gouden huwelijksstoet waarover meester Emiel Bertens bericht, in 1936 de grootste stoet ter gelegenheid van de briljanten bruiloft van Frans Van den Eynde - Van Steenwinkel van den Dries waarbij gans de gemeente betrokken was en in 1949 de diamanten bruiloftstoet van Hendrik Beullens - Van Camp uit de Bankstraat waarvan een verslag verscheen in "De Shacht".

Ik citeer de originele teksten:

De gouden bruiloftstoet van 1870.

Rond 1870 vierde Moenske uit het dorp zijn jubileum van 50 jaar getrouwd. Het was een zeldzame gebeurtenis en heel de gemeente zou deelnemen aan het vormen en ineensteken van een stoet. Elk gehucht zorgde ervoor vertegenwoordigd te zijn door een groep te voet of een versierde wagen. De groepen of wagens vertegenwoordigden op hun beurt een "sosjeteit" of een gebuurte. Moenske was een boerke, het spreekt vanzelf dat de landbouwbedrijven zouden verbeeld worden.

Er was een wagen met 2 à 3 "dorsers" met hun vlegel die op volmaakte wijze de twee- of drieslag uitvoerden. Op een andere wagen met een "trezel" schepten de mannen er behagen in nu en dan een wolk stof over de toeshouwers te strooien die aan weerszijden van de weg hadden post gevat. Er was een "rad van avonturen" dat gedurig de lachlust opwekte evenals "opsinjoorke" door een viertal sterke mannen in de lucht geworpen en met een zeil opgevangen. Succes had ook de wagen van "de verkeerde wereld" waar de mannen bij de wieg stonden of met een wicht op de schoot en de vrouwen aan de herbergtoog met een glas bier in de hand. Een volgende wagen beelde Bacchus uit op de ton gezeten. De man die Bacchus moest voorstellen was opgevuld met kussens voor, op zijde en van achter onder een kostuum van groot formaat. De muziek van een harmonica en van een fanfaremaatschappij bracht leven in de brouwerij. De jubilarissen gezeten in een open vierwielige "voituur" bespannen met een paar opgesmukte en verzorgde paarden die fier vooruit stapten, waren gevolgd door al wie benen had uit de buurt. Het was die dag een grote familie die afzwaaide in de richting van Mechelen om in het nieuwe kerkske van Sint Joannes Berchmans een heilige Mis bij te wonen en hun dankbaarheid aan Onze Lieve Heer te betuigen. De bewoners van de Hombeekse Steenweg in Mechelen kregen gelegenheid zonder zich te verplaatsen de prachtige stoet in ogenschouw te nemen. Na de mis werd de stoet in volkomen orde teruggeleid naar de gemeente Hombeek en trok nog door de bijzondere straten en wijken. Mensen uit naburige gemeentes kwamen de stoet bewonderen. De jubilarissen en de familie werden op het gemeentehuis feestelijk ontvangen door gemeenteraad met burgemeester aan het hoofd. Tot laat in de nacht waren de herbergen met feestvierders gevuld. Het was een kermisdag. (Uit het Dagboek van Emiel Bertens).

Gemeente HOMBEEK - Dries

FEESTLIEDEREN

ter gelegenheid van de

Briljanten Bruiloft

VAN

Mijnheer en Mevrouw

Frans Van den Eynde - Van Steenwinkel

Op Zondag 4 October 1936

GROOTE STOET

Fijnste Kostumen

Lied der briljanten bruiloft (1936)
Ter gelegenheid van de briljanten bruiloft van Frans Van den Eynde-Van Steenwinkel op zondag 4 oktober 1936 werd een feestlied gecomponeerd. Op de achterzijde van het pamflet met werd nog een tweede liedje afgedrukt met als tittel "O, die lekkere pintjes bier" Het was uitgegeven door drukkerij Meeus in Breendonk. Het feestlied luidde als volgt:

Ach vrienden komt heden
naar Hombeek eens zien
't is feest en voor velen
is dat een plezier.
Kom ge zult u niet beklagen
weest gerust ge zult voldaan
naar die schoone briljanten bruiloft
met genoegen zijn gegaan.

Refrein :
Kom buren in 't ronde
en viert met ons mee,
Vijf en zestig jaar verbonden
en U zijt tevree.
Vandaag 't briljanten bruiloft
Dat welkom moet zijn,
Juicht samen en lustig
Ja heel 't refrein.

Met wagens en karren
en alle gespan
eenieder die doet nu
ook al wat hij kan.
En de straten zijn versierd
Briljanten bruiloft wordt gevierd
't is al sieraad en al vlag
Ja het schoonste dat u ooit zag.

't Zijn wimpels en bogen
en schriften en dicht
's avonds zijn de huizen
ja prachtig verlicht.
En het vuurwerk zal wat zijn
ja, voor groot en voor klein
De jubilarissen zijn geprezen
en de hulde mag er zijn.

En nooit zult ge hier zien
zulk een deftige stoet
Dien de echtelingen
met vreugde begroet.
Leve lang en zonder dralen
Deze wensch wordt U gegund
Van al de parochianen
uw gezondheid die uitmunt.

Diamanten bruiloft van Hendrik Beullens-Van Camp.

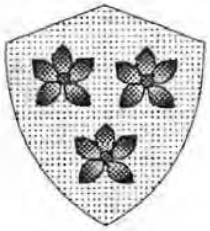
We citeren uit "De schacht 1949"

De grote gebeurtenis van deze periode is zeker wel de diamanten bruiloft van de echtelingen Beullens-Van Camp geweest. Reeds van 's zaterdags was er grote bedrijvigheid in de Bankstraat. Dennenboompjes werden opgetimmerd en in de vroege zondagmorgen met vlagjes en kransen en kettingen versierd. Na de Jubelmis werd het echtpaar ontvangen op het gemeentehuis waar ze een prachtig geschenk ontvingen en daarna naar huis gevoerd waar nieuwe geschenken werden aangeboden.

Na de middag dan kwam het hoogtepunt van de dag : de stoet. We zullen maar aanstonds beginnen met te zeggen dat we meer groepen verwacht hadden. Het aantal viel zeker tegen. Maar dat tekort werd dan weer ruim-schoots vergoed door de pracht van die groepen. Op kop hadden we de "Straatkeerders" van het Regulaar, allen in dezelfde uniform, die veel succes oogsten en zeker ook wel veel drinkgeld konden bemachtigen. Het "Verkeerd huishouden" werd ook fel toegejuicht terwijl de schitterend uitgedoste "Zigeuners" de schrik om het hart joegen van vele kleine kinderen. Het meeste succes hadden wel de renners van de Ronde van Frankrijk. Daar waren fietsen in mekaar gestoken met twee kaders boven mekaar, andere met wielen die niet in het midden waren vast-gemaakt, met vele ovale wielen, zodat het een bonte mengeling werd van hoge gestalten en gestalten die op en neer gingen. De eindspurt werd daarvan gewonnen door het "ovale voorwiel". Verder groepen als "de Janetten", de "Pressersclub", "Sneeuwwitteke", "de bloemenmeisjes", kwamen de stoet vervolledigen. We herhalen het :het was niet zeer veel, maar alles was van de bovenste plank. Het volksbal 's avonds had eveneens veel bijval. 's Maandags was er dan de nieuwelingenkoers, die gewonnen werd door de man van Weerde : Van der Elst. Onze dorpsgenoot Albert Christiaens deed het verre van slecht en klasseerde zich derde. En daarmee is dan weer een feestdag der parochie voorbij.

Geraadpleegde werken :
- Dagboek Emiel Bertens, Hombeek z.d.
- Brochure "Wees gelukkig en kontent in 't zevende sacrament", Heemkring "Het Hoefijzer" Rijmenam, 1992.
- "Onze Tijd" nr.192 januari 1999.
- Catalogus "Verliefd, verloofd, getrouwd" ASLK St Niklaas 1988.
- "Jubileumnummer" Neckermann 1999.
- Jaarkalender "De Druivelaar" Izegem 1987.
- "De Schacht" Hombeek 1949.
- "Culturele geschiedenis van Vlaanderen" deel 10 "Dagelijks Leven" Deurne, 1982.
- "Kapelle-op-den-Bos, vroeger en nu" H. Van de Ven, Kapelle-op-den-Bos, 1973.
- Eigen archief..

De Meester

Van Outrive

D'Udekem

Pieter Jan (1790-1847) x Catherina de Geelhand

Eugène (1797-1854) x Clemence van Severen

Gerard (1785-1866) x Justine de Posson

Leopold (1825-1885) x Anna De Causemaecker

Chales (1840-1876) x Virginie Aronio de Romblay

Eugène (1830-1801) x Laurence de Serret

Jacques (1828-1900) x Alice de Kerckhove

Emmanuël (1866-1943)

x Marie-Thérèse van Outrive (1875-1950)

Clement (1876-1942) x Madeleine de Thibault

Cécile van Outrive (1879-1825)

x Henri d'Udekem (1870-1915)

Maximilien (1861-1921) x Angélique Van Eyll

Paul (1865-1952) x Madeleine de Nieulant

Bernard (1908-1993) x Cécile Drion du Chapois

Suzanne van Outrive (1898-197.)

x Charles d'Udekem (1885-1969)

Pierre (1895-1962) x Anne Marie Kervyn de Marcke

Christian (1940) x Christine De Roest d'Alkemade

Patrick (1936) x Anne Marie Komorowski

Gérard (1925) x Yvonne De Roest d'Alkemade

Mathilde x Philip van België

gegevens uit : "Etat présent de la Noblesse Belge, Annuaire de 1982" en "Etat présent de la Noblesse de la Royaume de Belgique, XIV, 1966" door Georges de Hemptinne & Oscar Coomans.

Noblesse Oblige

Ward De Kempeneer

Al bestaat onze heemkundekring nog lang geen 50 jaar en belieft het nog niet onze vereniging "Koninklijk" genoemd te worden, toch is het ons opgevallen dat onze erevoorzitter en zijn echtgenote één of andere link hebben met de voorouders van Mathilde d'Udeken d'Acoz, toekomende bruid van ons aller Philip van België en wellicht ook onze toekomende koningin.

We hopen dat onze erevoorzitter het ons niet te kwalijk zal nemen dat we hier één en ander bloot leggen. Het is een onverbeterlijke trek van heemkundigen om de rust te verstoren van mensen die reeds lang het tijdelijke met het eeuwige wisselden. Deze ongezonde nieuwsgierigheid, die men pleegt (genealogische) wetenschap te noemen, heeft aan het licht gebracht dat de overgrootmoeder van de koninklijke bruid een nicht was van de grootmoeder van Christian de Meester de Ravestein. Anderzijds is de achterkozijn van Mathilde's vader de oom van Christine de Roest d'Alkemade. Deze ancestrale verwevenheid stelt ons gerust en mits een goede wisselwerking der genen komen er veel mooie prinsjes en prinsesjes als in de meest betoverende sprookjes. We wensen het van harte aan het jonge paar en nemen het hun niet kwalijk als we niet worden uitgenodigd op het bruiloftsfeest maar het mag, want wij geloven nog in sprookjes.

1. **Jacques d'Udekem** (1759-1829) (veradeld 22.6.1784) (baron 1816) x Maximilienne d'Onyn (1763-1839)
2. **Gerard d'Udekem** (1785-1866) x Justine de Posson (1799-1884)
3. **Jacques d'Udekem d'Acoz** (° Leuven 1828, + Tronchiennes 1900) verkreeg in 1886 autorisatie d'Acoz achter zijn naam te voegen, naar de oude heerlijkheid van de familie.
   x Alice de Kerckhove (°Gent 1838, Bellem 1877). Ze hadden o.m. de drie volgende kinderen:

4a **Maximiliaan d'Udekem d'Acoz** (°Gent 1861, Doornik 1921) x Angélique **Van Eyll** (°Gent 1863, + 1935)

4b **Henri d'Udekem d'Acoz** (°Bellem 1870, + Beernem 1915) x Cécile **van Outrive d'Ydewalle** (°Ruddevoorde 1879, + Etterbeek 1925). Hij werd op mysterieuze wijze vermoord en zijn echtgenote kwam in opspraak. Naar deze en nog andere moorden wordt verwezen in "De Bossen van Vlaanderen".

4c **Paul d'Udekem d'Acoz** (°Gent 1865, + Gent 1952) x **Madeleine de Nieulant de Pottelsberge** (°Gent 1868, + Gent 1938). (grootvader van de oom van Christine. Zie stamboom hiernaast)

5 **Charles d'Udekem d'Acoz** (°Gent 1885, + Proven 1969), zoon 4a, burgem. van Proven, vrijwilliger 14-18.
x Suzanne de Smet (°Vinderhaute 1896, + 1923)
x Suzanne van Outrive d'Ydewalle (°Wingene 22.6.1898), achternicht van de moeder van baron Bernard de Meester de Ravestein.

6. **Patrick d'Udekem d'Acoz** (°Ukkel 1936) x Anne Marie **Komorowski** (°Belgrad 1946) Land- en bosbouwingenieur U.C.L., burgemeester van Villers-la-Bonne-Eau.
7. **Mathilde d'Udekem d'Acoz** (°Ukkel 1973)

1. Eugène **van Outrive d'Ydewalle** (°Brugge 1797, + Ruppelmonde 1854)
   x Clemence **van Severen** (°Brugge 1821, + 1873)

2a Eugène **van Outrive d'Ydewalle** (°Brugge 1830, + Brugge1901)
   x Emma **de Serret** (°Brugge 1833, + Brugge 1865)
   xx Laurence **de Serret** (°Brugge 1836, + Ruddevoorde 1910)

2b Charles **van Outrive d'Ydewalle** (°Brugge 1840, + Ruddevoorde 1876)
   x Marie Virginie **Aronio de Romblay** (°Lille 1843, + Brugge 1926)

3a Clement **van Outrive d'Ydewalle** (°Ruddevoorde 1876, + Ixelles 1942), zoon van 2a
   x Madeleine **de Thibault de Boesinghe** (°Brugge 1876, + Brussel 1931)

3b Marie Thérèse **van Outrive d'Ydewalle** (°Ruddevoorde 1875, + Ramsdonk 1950), dochter van 2b.
   x **Emmanuel de Meester** ((°Antwerpen 1866, + Ramsdonk 1943) advokaat en senator

4 Suzanne **van Outrive d'Ydewalle** (°Wingene 1898, + Proven 1933), dochter van 3a.
   x baron Charles **d'Udekem d'Acoz**, grootouders van Mathilde **d'Udekem d'Acoz.**

Kapelle-op-den-Bos - 14 November 1918

F. VAN DER JEUGHT

De publicaties, voordrachten, tentoonstellingen e.d.m. over de Boerenkrijg 1798-1998 kregen vorig jaar -terecht- heel wat aandacht en overschaduwden enigszins de herdenking van het einde van de Eerste Wereldoorlog, tachtig jaar geleden. Zo ook te Kapelle-op-den-Bos.

Deze bijdrage wil deze leemte opvullen te meer omdat Kapelle-op-den-Bos aan de Wapenstilstand een bijzondere en tragische herinnering overhoudt: wat het begin had moeten zijn van herstel en wederopbouw, werd drie dagen later op een dramatische wijze verstoord. Op 14 november 1918 om halfacht explodeerde munitie in een treinwagon. Twintig personen, jong en oud, kwamen om. Velen werden gewond. Deze gebeurtenis is bij vele (oudere) Kapellenaren nog gekend; enkelen herinneren zich nog namen van slachtoffers of van hun familie. Maar details vervagen. Aansluitend op de herdenking van 80 jaar einde van de Grote Oorlog, lijkt het dan ook gepast, deze gebeurtenis te Kapelle-op-den-Bos in herinnering te brengen. Om een vergetelheid goed te maken.

Het dagelijks leven in Kapelle-op-den-Bos tijdens de Eerste Wereldoorlog was ongetwijfeld voor vele inwoners ronduit ellendig. Als represaille op de weerstand die zij op 4 september 1914 in de onmiddellijke omgeving van de gemeente hadden ondervonden, staken de oprukkende Duitse troepen de woningen in brand. Van de 300 huizen, die het centrum van het dorp uitmaakten, brandden er 235 af. De kerk en de kostschool Bemus werden hierdoor eveneens grondig vernield. Om zich uit de nood te redden woonden gezinnen, zelfs tijdens de winter, onder afdaken tegen de afgebrande muren[1].

Hendrik van de Ven wijdde over de Grote Oorlog enkele regels aan de gebeurtenis van donderdag, 14 november 1918. Hij verhaalt dat in het station een munitietrein stond, die door één of andere onvoorzichtigheid ontplofte, waarbij vele zwaargewonden en 19 doden vielen[2]. Maar in werkelijkheid ging het om 20 dodelijke slachtoffers.

Een getuigenis

Tijdens de voorbereiding van deze bijdrage deelde Kris De Goeyse[3] mee dat Martha Verbruggen, weduwe van Pieter Wauters de ramp als kind had overleefd. Door bemiddeling van Paul Peeters[4], die ik hiervoor van harte dank, was zijn schoonmoeder onmiddellijk bereid een avond vrij te maken.

Het verhaal dat zij deed, waarvoor ik haar bijzonder dankbaar ben, liet een diepe indruk na, die moeilijk in de synthese die hier volgt kan weergegeven worden. Uiteraard is dit verhaal over de gebeurtenissen van 14 november 1918 éénentachtig jaar later vastgelegd. Maar het is de eerste (en wellicht de enige) maal dat dit gebeurt terwijl deze getuigenis hoe dan ook een belangrijke informatiebron is naast de genealogische gegevens. Dat de gebeurtenis op Martha Verbruggen als kind een enorme psychische impact heeft gehad lijdt geen twijfel. Het was dan ook niet te verwonderen dat zij op een bepaald ogenblik haar verhaal stopte en zegde dat zij nu nog kon voelen hoe zij over mensen liep toen zij gans verschroeid en verblind van de plaats wegvluchtte.

Haar verhaal gaat als volgt[5]:

Ons gezin woonde op de hoek van de Wipstraat en Mechelseweg waar mijn ouders een hotellerie hielden, een restaurant en een staande wip hadden. Ik was 8 jaar geworden van februari dat jaar 1918. De Duitsers moesten in november vluchten; de mensen hier leefden in een euforie. Ik had reeds enkele dagen een tricolore strikje in mijn haar dat mijn moeder voor mij had gemaakt. Op het spoor hadden de Duisters wagons laten staan; hoeveel kan ik mij niet meer herinneren. Ik hoorde zeggen dat daarin goederen opgeslagen waren die de Duitse troepen hadden gestolen in de Vlaanderen, bericht dat onder de mensen voortging als een lopend vuur.

Die dag (nota: 14 november), *'s morgens vroeg, ging ik uit nieuwsgierigheid ook eens kijken naar de wagons op het spoor, samen met mijn nichtje uit Brussel Martha Verhagen, toen 14 jaar en Jozef van Dijck, toen 10 of 11 jaar. Hij woonde samen met nog een kind en zijn moeder bij ons in; zijn va-*

der was aan het front. Mijn nichtje had thuis een piano en vermits wij hadden horen zeggen dat in de wagons ook piano's aanwezig waren, was onze nieuwsgierigheid dan ook zeer groot. Buiten weten van onze ouders gingen wij een kijkje nemen. Er waren aan en op de spoorwegberm zeer veel mensen aanwezig. Wij geraakten tot aan één van de wagons en zagen er boeken in liggen; Jozef van Dijck stapte binnen.

Op het ogenblik hij in de wagon was en ik op de tranche-pied stond en van hem een boek wou aannemen, gebeurde die ontploffing. Het was niet aan de wagon waar ik stond, maar aan deze die het verst richting Hombeek stond, dus links van mij. Ik herinner mij niet het geluid van de explosie, wel dat ik plots niets meer zag en wegliep, trapte op kreunende mensen, iets wat ik mij nog steeds duidelijk herinner en waaraan ik gans mijn leven een gevoel van angst heb overgehouden. Ik rolde de spoorwegberm af.

Later vernam ik dat veldwachter Alfons Vergaelen mij had opgeraapt en naar huis had gedragen. Mijn vader riep of ik nog leefde. Ik was zwaar gekwetst en zag gans zwart, verschroeid: mijn kleren, zelfs mijn ondergoed, hadden vuur gevat. Dezelfde dag bracht mijn vader mij naar Brussel met de bateau mouche en vervolgens in Brussel met de diligence naar het ziekenhuis aan de Square Marie-Louise. Ik bleef er twintig dagen opgenomen.

Ik vernam later dat er dokters van Londerzeel en Hombeek naar Kapelle waren gekomen om de gewonden te verzorgen want op dat ogenblik was er hier geen dokter. Acht dagen ben ik blind geweest; mijn beide trommelvliezen waren gescheurd. Ik verloor uiteindelijk het zicht aan mijn linkeroog. Later vernam ik ook dat Louis een kist had open gekapt. De man was electrieker, was gehuwd en had twee kinderen. Men had hem teruggevonden in het houtgewas van de spoorwegberm.

Die dag vielen negentien doden; de volgende dag overleed nog Van den Bergh uit de Bormstraat aan de gevolgen van de ontploffing. Ik weet dat buiten mij nog enkele mensen, die gewond raakten, de ontploffing overleefden zoals Mon van den Houtte die op de Oostdijk woonde en de moeder van Jan Peeters ook wonend op de Oostdijk: zij verloor een oog.

De overheid erkende **Martha Verbruggen** als oorlogsslachtoffer. In maart dit jaar ontving zij van de minister van ambtenarenzaken bevoegd voor de oorlogsslachtoffers de regeringsmedaille met de beeldenaar van Koning Albert I, geslagen naar aanleiding van de 80ste verjaardag van de Wapenstilstand van 11 november. De keerzijde van de medaille draagt de tekst *Patria Memor* (het Vaderland herdenkt).

De Feiten

Op vrijdag 15 november 1918 werden negentien dodelijke slachtoffers van de ramp op het gemeentehuis aangegeven aan de gedelegeerde ambtenaar van de burgerlijke stand, schepen Frederik Everaert. Hij acteerde de eerste aangifte (akte nr. 24) om 09.00 uur, de laatste (akte nr. 42) om 15.30 uur. Hij specificeerde in de akten dat de feiten plaatsvonden *...den veertienden dezer maand November, om zeven en half ure 's morgens binnen deze gemeente ijzerenwegstraat door dynamietontploffing* en het slachtoffer werd *doodgevonden... op den* ijzerenweg (akten nrs. 24 en 25),... *doodgevonden is* (akten nrs. 26 en 27) *of... doodgevonden is op de staatsspoorweg* (akten nrs. 28 t/m 42).

Pastoor Van Doren noteerde in het begrafenisregister van de Sint-Niklaasparochie deze negentien personen met bovenaan de lijst de vermelding: *Explosion de dynamite à la station*. De slachtoffers werden, zo blijkt uit het parochieregister, allen op zaterdag 16 november begraven[5]. In de tekst op de bidprentjes is telkens sprake van *eene munitieontploffing* en dat de begrafenis plaatsvond op vrijdag, 15 november 1918.

Gezien de aangiften op de burgerlijke stand uitliepen tot in de namiddag van de 15de november, een begrafenis niet voor of tijdens het akteren van de akte kan plaatsvinden (er moet eerst een toelating tot begraven zijn vanwege de burgemeester) en het zeer onwaarschijnlijk lijkt dat diezelfde dag nog in de loop van de avond de (collectieve) begrafenis van de slachtoffers gebeurde, is het duidelijk dat hier door de drukker(s) een onjuiste datum werd aangebracht.

Het twintigste slachtoffer was Joannes Fransiscus van den Bergh, 12 jaar oud, die enkele weken na de ramp in het ziekenhuis te Mechelen overleed (zie verder).

Aan de hand van verschillende (mondelinge) bronnen kan opgemaakt worden dat in één van de wagons zich een kist dynamietpatronen zou bevonden hebben die explodeerde toen deze werd opengeslagen met een pikhouweel. Men meende dat in de kist(en) suiker zat. José van de Ven deelde mee dat zij haar moeder vaak hoorde vertellen dat de springstof bij de kleinhandelszaak van Frans de Wit in de Mechelseweg in bokalen in de vitrine te koop stond in de volle overtuiging dat het suiker was. Nu is er de handelzaak Kreatief gevestigd. Zij deelde ook mee dat *Mon van Nieke van den Houte* ten gevolge van de explosie een oog verloor en een

zekere *Wannes*, die woonde in de Mechelbaan op Kapelle-Oost, ook verminkt raakte [7].
Alfons Hermans verduidelijkte dat *Mon van Nieke* eigenlijk Jan van Campenhout (1912-1994) heette en *Wannes*, voluit *Wannes Kiek* genoemd, in feite Jan Edmond de Prins (1905-1986) was, die een duim en enkele vingers miste [8].

De pers

Op maandag, 18 november 1918 verscheen in *De Nieuwe Gazet* over deze tragische gebeurtenis een kort bericht onder de titel
Ontploffing te Capellen op den Bosch.

Ontploffing te Cappellen op den Bosch

Daar zij al hun buit niet konden meevoeren, verkochten de Duitsche soldaten, den laatsten dag van hun verblijf te Capellen op den Bosch, in het station, al wat er in de wagons was opgestapeld, tot meubelen toe. Een talrijke menigte verdrong zich in 't gebouw, toen plotseling, door een onbekend gebleven oorzaak, drie munitie-wagons ontploften, waarbij 20 anderen, die in de nabijheid speelden, werden gedood en 40 werden gekwetst.

(ter beschikking gesteld door Jules van de Ven)

De onbekende journalist was blijkbaar niet sterk in het publiceren van objectieve en accurate berichtgeving en was evenmin gespeend van enige sensatiezucht. Totaal foutief vermeldde hij dat twintig kinderen, die in de nabijheid speelden van munitiewagons, om het leven kwamen ingevolge de ontploffing. Uit de akten van de burgerlijke stand blijkt dat zowel volwassenen als kinderen omkwamen.

Enkele gezinnen werden bijzonder zwaar getroffen door de ramp:
Jan Leonard Koeckelberghs, die dan 35 jaar was, kwam om samen met zijn dochter. Zijn weduwe Maria Antonia Apostel bleef achter met een kind na van 7 jaar.
Paulina van Cauwenbergh, die dan 42 jaar was, kwam om samen met haar oudste zoon **Jozef Praille**, dan 21 jaar. Zij liet haar echtgenoot Clemens Eduard Praille zes kinderen na waarvan het jongste op dat ogenblik nog geen jaar oud was. In de familie Praille gaat het verhaal dat Paulina van Cauwenbergh naar het station was gegaan om haar zoon te gaan opzoeken die van haar terug naar huis moest keren.
De echtgenoten **Pieter Antoon Verberght** en **Veronica Houwelijks** kwamen samen om het leven. Drie van hun vier kinderen overleden reeds op jonge leeftijd; hun vierde kind werd wees op haar vijf jaar.
Het jongste kind dat omkwam was **Joannes Franciscus van den Bergh**. Hij was 12 jaar. De oudste, namelijk **Pieter Jan van de Voorde**, was 70.

De lijst van de slachtoffers

De lijst werd samengesteld uit het bevolkingsregister van 1920 van Kapelle-op-den-Bos, akten van de burgerlijke stand en het begrafenisregister van de Sint-Niklaasparochie.

1. Victor VAN DIJCK, (°9.5.1901, + 14.11.1918)
17 jaar, schrijnwerkers gast,
(akte nr. 24) Veldwachter VERGAELEN Alfons, 40 jaar en politiebeambte SCHAERLAEKEN Edmond, 46 jaar, deden de aangifte van het overlijden op de burgerlijke stand (BS).
zoon van Jozef VAN DIJCK, (°K.o/d.Bos 14.11.1875), smid, x DOMS Maria Antonia, (° K.o/d Bos, 1.12.1877), wonende wijk B, Molenweg 8.
broer van
Lodewijk, (° K.o/d.Bos 21.1.1903)
Helena Maria, (° K.o/d.Bos 6.4.1910)

2. Joanna Petronella DE LAET, (° 13.2.1904, + 14.11.1918)
(akte nr. 25). DE BUYSER Pieter Jan, landbouwer, 58 jaar, buurman (zie onder nr. 4) en haar vader deden de aangifte op de BS.
14-jarige dochter van
Jan Baptist DE LAET, (°K.o/d Bos 13.2.1904), werkman, x Petronella Fransisca VAN DE VOORDE, (° Steenhuffel 14.2.1876), landbouwster, wonende Kuiermansstraat 6.
zuster van
Maria Catharina, ° K.o/d Bos 14.11.1899.
Rosalia, ° K.o/d Bos 27.5.1901.
Marie Catherine, ° K.o/d Bos 18.9.1907.
Prosper, ° K.o/d Bos 9.1.1909.
Joanna Catharina, ° K.o/d Bos 27.1.1913.

3. **Joanna Clementina VAN DEN BERGH, (°Tisselt 8.5.1899, + 14.11.1918)**
19 jaar, landbouwster,
(akte nr. 26). MOORTGAT Lodewijk, 42 jaar, haar stiefvader en CLOOTS Frans, 24 jaar, dagloner, buur, deden de aangifte op de BS.
dochter van
Maria Pelagia ROBEYNS, (° Tisselt 30.7.1879), huishoudster, weduwe van Pieter Jan VAN DEN BERGH, (+ K.o/d Bos), wonende Triest, 2.

4. Jan Frans DE BUYSER, (° 3.2.1895, + 14.11.1918)
23 jaar, bakker,
(akte nr. 27). Zijn vader en MOENS Antoon, 61 jaar, hovenier, buur deden de aangifte op de BS.
zoon van
Pieter Jan, (°Londerzeeel 10.3.1860), bakker en landbouwer, weduwnaar van DE BLESER Petronella Adelaïde, (° K.o/d Bos 1.1.1862, + K.o/d Bos 21.7.1916), wonende Mechelbaan, 124.
broer van
Joanna Maria Catharina, (° K.o/d Bos 5.2.1887).
Jan Frans, (° K.o/d Bos 5.6.1888)
Pieter Jozef, (° K.o/d Bos 8.11.1889)
Maria Rosalia Clementina, (° K.o/d Bos 3.10.1891)
August, (° K.o/d Bos 20.5.1897)
Corneel Lodewijk, (° K.o/d Bos 9.5.1899)
Leonard, (° K.o/d Bos 25.4.1901, + Laken 27.10.1916)
Leopold, (° K.o/d Bos 21.10.1905, + Laken, 1.12.1917)

5. Joanna Philomena VAN PRAET (° 17.4.1904, + 14.11.1918)
(akte nr. 28). Haar vader en DONS Pieter Jozef, 49 jaar, werkman, buur (zie nr. 7) deden de aangifte op de BS.
14-jarige dochter van
Pieter Jan Frans, (° K.o/d Bos 22.6.1869), dagloner, x SCHEERS Joanna Catharina, (° K.o/d Bos 16.3.1877), wonende Oostvaartdijk, 44.
zuster van
Maria Elisabeth, (° 13.4.1910)

6. Pieter Jan VAN CAMPENHOUT (° Londerzeel 8.2.1903)[9], + 14.11.1918
(akte nr. 29) Zijn *moei*, zoals werd geakteerd, THYS Anna Maria, ° (Londerzeel 12.7.1890), huishoudster, x VAN LAER Jaak Benedikt, (° K.o/d Bos 12.12.1889), wonende Leopoldkwartier 14, deed de aangifte op de BS samen met VAN PRAET Pieter, 49 jaar, dagloner, buur (zie nr. 5).
15 jaar metsersgast, gehuisvest te Meise
zoon van
Hendrik x THYS Maria Fransisca, beiden werklieden en gehuisvest te Meise.

7. Frans Antoon DONS [10], (° 3.5.1894, + 14.11.1918
(akte nr. 30). Zijn vader en VOS Albert, 34 jaar, bouwkundige, buur, deden de aangifte op de BS.
24 jaar, werkman,
zoon van
Pieter Jozef, (° K.o/d Bos 7.7.1869), werkman, x VAN DIJCK Maria Cornelia, (° K.o/d Bos 23.12.1872), kraamster, wonende Schuttershof, 13. Van wie te Kapelle-op-den-Bos:
broer van
Maria Josefa, (°12.10.1896)
Jaak Frans, (° 13.4.1899)
Antoon Frans, (° 21.12.1900)
Rosalia Julia, (° 14.12.1906)
Theresia Josepha, (° 1.2.1909)

8. **Jan Lodewijk VAN INGELGOM, ° Londerzeel 17.1.1894, + 14.11.1918**
(akte nr. 31), zn. van VAN INGELGOM Jan Baptist en DE WIT Maria Ludovica, beiden werklieden en wonend te Londerzeel. DE BONDT Maria Judith en haar vader DE BONDT Frans, 50 jaar, deden de aangifte van het overlijden op de burgerlijke stand.
24 jaar, werkman,
Hij was gehuwd (K.o/d Bos 29.8.1918) met Maria Judith DE BONDT, huishoudster, 20 jaar oud. Het echtpaar woonde op de Oostvaartdijk, 16.
Van wie te Kapelle-op-den-Bos:
1. Albert Frans Lodewijk, °15.8.1916.
2. Jan Joris, ° 12.3.1919.

9. **Lodewijk VAN MOER, (° K.o/d Bos 3.4.1886, +14.11.1918**
(akte nr. 32), zoon van VAN MOER Jozef, ° K.o/d Bos en DE BOECK Joanna Fransisca, ° Londerzeel, beiden wonende te Kapelle-op-den-Bos. Zijn vrouw deed de aangifte van het overlijden van haar echtgenoot samen met ROCHTUS Jules, 22 jaar, onderwijzer en buur.
32 jaar, "electriciteitswerkman",
Echtgenoot van Philomena Joanna STEENACKERS, (° K.o/d Bos 8.10.1886), herbergierster, wonend Mechelbaan 140.
Hun kinderen te Kapelle-op-den-Bos:
1. Elsa Catharina Josepha, ° 18.9.1909.
2. Joris, ° 4.7.1911.

10. **Willem Alfons VERBRUGGEN, (° K.o/d Bos 25.5.1867 [11], + 14.11.1918)**
(akte nr. 33), zoon van (+) VERBRUGGEN Pieter Jan en VAN CAMPENHOUT Joanna Maria. Zijn vrouw deed de aangifte op de BS samen met VOS Albert, 34 jaar, bouwkundige, buurman.
51 jaar, staatswerkman,
Echtgenoot van Amelia SYMONS, (° K.o/d Bos 26.11.1879), wonende op de Oostvaartdijk, 12.
Hun kinderen te Kapelle-op-den-Bos:
1. Joanna Maria Ludovica, ° 24.12.1902.
2. Frans, ° 12.9.1907.

11. **Pieter Jan VAN DE VOORDE, (° Merchtem 29.9.1848, + 14.11.1918)**
(akte nr. 34), zoon van (+) VAN DE VOORDE Laurentius en (+) MEERT Maria Theresia. VAN MOER Leonard, 44 jaar, winkelier, schoonzoon van de overledene en wonende te Mechelen deed samen met DE DONCKER Frans, 47 jaar, werkman, buur, de aangifte van het overlijden.
70 jaar, gepensioneerde staatswerkman,
Echtgenoot van Elisabeth VAN MOER (° K.o/d Bos 5.12.1848, + K.o/d Bos 5.12.1918) en wonende Kuiermanstraat, 26.

12. **Jan Leonard KOECKELBERGHS, (° K.o/d Bos 4.2.1883, +14.11.1918)**
(akte nr. 35), zoon van (+) KOECKELBERGHS Lodewijk en VERSCHUEREN Joanna Maria Justina. Zijnechtgenote deed de aangifte van het overlijden van haar man en haar dochter op de burgerlijke stand.
35 jaar, schrijnwerker,
Echtgenoot van Maria Antonia APOSTEL, (° Humbeek 7.10.1878), wonende Mechelbaan, 99.
Hun kinderen:
1. **Maria Joanna Justina (° Humbeek, 28.6.1905, + 14.11.1918)** (akte nr. 36).
2. Frans Jozef, (° K.o/d Bos 29.10.1911).

13. **Paulina VAN CAUWENBERGH, (° Bornem 25.3.1876[12], + 14.11.1918)**
(akte nr. 37), dochter van (+) VAN CAUWENBERGH Jozef en (+) PEETERS Coleta. Haar man PRAILLE Clemens Eduard deed met BRUSSELMANS Frans, 29 jaar, staatswerkman, buur, de aangifte van het overlijden van zijn echtgenote en zijn zoon op de BS.
42 jaar, huishoudster,
Echtgenote van Clemens Eduard PRAILLE, (° K.o/d Bos 1.10.1871, steenkapper, wonende Mechelbaan, 173.
Hun kunderen:
1. **Jozef, (° 30.8.1897, steenkapper, + 14.11.1918)** (akte nr. 38).
2. René Emiel, (° 30.10.1898).
3. Pieter Lodewijk, (° 18.7.1900)
4. Jan Baptist, (° 13.10.1902).
5. Carolina Philomena, (° 8.2.1904).
6. Maria Joanna Nathalia, (° 3.2.1911).
7. Elisabeth Petronella, (° 7.12.1917).

14. **Pieter Antoon VERBERGT (° Leest 19.11.1862[13], + 14.11.1918)**
en zijn echtgenote **Veronica HOUWELIJKS (° K.o/d Bos 4.1.1872, + 14.11.1918)**
(akte nr. 39), zoon van (+) VERBERGT Filip en (+) BOSMAN Anna Cornelia (akte nr. 40), dochter van HOUWELIJKS Pieter Jan en ROSIERS Sophia Adelia. DE DONCKER Jan Frans, 47 jaar, schoonbroer van VERBERGT Pieter Antoon deed samen met onderwijzer ROCHTUS Jules de aangifte van het overlijden van het echtpaar op de BS.
Het echtpaar woonde Schuttershof 10. Hij was fabriekswerker, zij huishoudster.
Hun kinderen te Kapelle-op-den-Bos:
1. Anna Fransisca, (° 30.8.1900, + 7.12.1916).
2. Eugenia, (° 9.5.1909, + 12.11.1911).
3. Frans Leonard, (° 30.6.1911, + 31.10.1914)
4. Rosalia, (° 3.7.1913).

15. **Egied MOENS, (° K.o/d Bos 29.10.1886, +14.11.1918)**
en zij echtgenote **Angela Virginia POTUMS, (° Leest 23.2.1871, + 14.11.1918)**
(akte nr. 41), zoon van MOENS Antoon x (+) ROSIERS Barbara en (akte nr. 42), dochter van POTUMS Jan Baptist x (+) VERDICKT Anna Catharina. MOENS Antoon, 61 jaar, hovenier, vader van MOENS Egied en HOUWELIJKS Frans, 36 jaar, landbouwer, buur, deden de aangifte van de overlijdens op de BS.
Het echtpaar woonde Mechelbaan, 95. Hij was staatswerkman en zij huishoudster.
POTUMS Angela Verginia was weduwe van PEETERS Frans Filip.
Van wie te Kapelle-op-den-Bos:
Maria Ludovica PEETERS, (° 16.5.1897).
Philomena PEETERS, (° 28.10.1899).
Van wie te Kapelle-op-den-Bos uit haar xx huwelijk met MOENS Egied:
Maria Antonia MOENS, (°24.5.1912).

16. Joannes Franciscus VAN DEN BERGH, ° Tisselt 25.12.1905, + Mechelen 1918).
Hij was de zoon van Augustinus VAN DEN BERGH, paswerker, 40 jaar, (° Ramsdonk) en HAVERHALS Maria Theresia, landbouwster, 35 jaar, (° Londerzeel). Het echtpaar had 3 zonen en 6 dochters en woonde in de Bormstraat te Tisselt [114]. Het slachtoffer was hun oudste kind.

Albert VAN DEN BERGH deelde mee dat het in zijn familie bekend was dat zijn oudste broer Frans, samen met zijn andere broer Jozef, toen ongeveer 8 jaar, naar de spoorweg waren gegaan. Frans had door de explosie brokstukken in zijn lichaam gekregen en brandwonden opgelopen; hij werd overgebracht naar het gasthuis te Mechelen. Zijn broer bleef ongedeerd.

Negentwintig dagen na de explosie overleed het kind in het ziekenhuis, Keizerstraat 7, op 13 december 1918 om 23.00 uur. De volgende dag deden Frans CNOPS, *beambte bij de godshuizen*, 52 jaar en Frans DE MUYER, *hulpheelmeester*, 48 jaar de aangifte van het overlijden op de burgerlijke stand van Mechelen. Deze akte werd ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand van Tisselt op 26 december 1918.

Nawoord

Tijdens de 11-Novemberherdenkingen aan de monumenten van de beide Wereldoorlogen worden ieder jaar in eerste instantie de gesneuvelden herdacht, militairen dus, en niet automatisch of onmiddellijk daarbij ook de burgerslachtoffers. Internationale en interne gewapende conflicten tussen belligerente groepen of naties, zoals oorlogen vandaag de dag eerder eufemistisch worden omschreven, zijn méér dan acties tussen strijders, hebben méér gevolgen voor de bevolking dan vermoed of de bedoeling was (of wellicht toen, tijdens de oorlog, precies de bedoeling was). De impact die een gewapend conflict heeft op de burgerbevolking, zelfs lange tijd na de afloop ervan, is m.i. een aspect in de geschiedschrijving dat te vaak te weinig aandacht heeft gekregen. De uitspraak van Harry Mulish, die schreef dat een oorlog pas voorbij is als al degenen die hem meemaakten, overleden zijn, sluit hierbij aan.

Hopelijk leidt deze bijdrage er toe dat dit jaar te Kapelle-op-den-Bos óók de slachtoffers van die 14 november 1918 worden gememoreerd. Om een vergetelheid goed te maken.

Kapelle-op-den-Bos 5 september 1999.

Eindnoten

1

H. VAN DE VEN, *Kapelle-op-den-Bos vroeger en nu*, Zemst, 1973, p. 122.
C. THEYS, *Geschiedenis van Kapelle-op-den-Bos*, Brussel, 1953, p. 248, 249.

2

H. VAN DE VEN, *Kapelle-op-den-Bos* o.c., p. 122 en 123. De auteur vermeldde niet 19, maar 17 namen: Veronica Houwelijks en Lodewijk van Moer ontbreken. Enkele familienamen werden foutief genoteerd.

3

Kris DE GOEYSE is gemeente-ambtenaar te Kapelle-op-den-Bos, ondervoorzitter van het Davidsfonds, afdeling Kapelle-op-den-Bos en lid van de Heemkring Hoembeka.

4

Paul PEETERS is ere-volksvertegenwoordiger, gewezen senator/burgemeester en rechter in handelszaken.

5

Mededelingen op 8 maart 1999.

6

Met dank aan E.H. Pastoor Marcel Robert voor het ter beschikking stellen van het parochieregister.
Pastoor L. van Doren noteerde: *Die 16 nov. 1918 sepulti sunt*... en nummerde de eerste 8 begrafenissen wat hij verder deed op de keerzijde van het blad. Op het einde van de lijst, onder de notitie van de begrafenis van Virginia Potums, handtekende hij.

7

Medeling op 9 juli 1999.
José van de Ven is de zuster van (+) Hendrik van de Ven, onderwijzer en auteur van verschillende publicaties o.a. het geciteerde *Kapelle-op-den-Bos vroeger en nu*.

8

Medeling van Alfons Hermans op 29.8.1999.

9

L. van Doren noteerde foutief: ...*Londerzeel 3-2-1903*... i.p.v. **8**, en foutief ...***filia*** *Henrici et Thys Maria Francisca*...

10

L. van Doren noteerde: *7 Dons Frans Antonius natus 3-5-1894 filius Maria Cornelia.*

11

L. van Doren noteerde foutief: ...*natus 25-5-**1907***..., i.p.v. 1867.

12

L. van Doren noteerde foutief: ...*nata in Bornhem 25-3-**1875***..., i.p.v. 1876.

13

L. van Doren noteerde foutief: ...*natus in Leest 19-11-**1882***..., i.p.v. 1862.

14

Zoals blijkt uit de burgerlijke stand van Kapelle-op-den-Bos en het parochieregister, staat hierin geen overlijden van een *Van den Bergh*. Ik ging ervan uit dat Martha Verbruggen zich nog zeer goed de gebeurtenissen herinnerde, zeker wat betreft de informatie over deze persoon. Aangezien de Bormstraat van oudsher de scheiding vormt tussen Kapelle-op-den-Bos en Tisselt (Willebroek) bestond de mogelijkheid dat het slachtoffer op het grondgebied van Tisselt woonde en dat daar moest gezocht worden.
August van Auwenis, voorzitter van de VZW Don Bosco-vrienden te Willebroek was zo vriendelijk opzoekingen te doen in de registers van de burgerlijke stand van Tisselt; hij bezorgde de gegevens die hier werden opgenomen.
Omdat ik wist dat Marie-Louise Lamberts, mijn administratief bediende, verwant is aan de familie Van den Bergh, legde ik haar de inlichtingen over Joannes Franciscus voor. Zij merkte op dat haar oom Van den Bergh Albert, nu 82 jaar, dezelfde ouders had en dus de (jongste) broer was van dit kind. Het algemene verhaal van de ramp was haar gekend, niet dat deze jongen hierbij was omgekomen.
Van den Bergh Albert, bekend als "Bergske", bevestigde mij op 9.7.1999 het verhaal en deelde over zijn broer de gegevens mee die hier zijn verwerkt.

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka

14de jaargang 1999 * nr. 4 * Oktober-december

De Kuiper .

Soo't niet en sluit, Het leckt'er uit .

De banden van aandachtig leeven
En't herlich Woord van God ge geeven
Die moeten 't eedel Zielen Nat
In't menslick herte dicht beslúiten ,
Of anders droop'er't Wijntie búiten ,
En liet de Mens een leedig Vat

Op deze manier werd in 1694 de kuiper afgebeeld door de gebroeders Jan en Casper Van Luyken. In het dorp van Hombeek kwam begin 1700 ook een ambachtsman die tonnen en kuipen heeft gemaakt. Zijn nakomelingen hebben gedurende meerdere generaties zijn werk verdergezet. Hun naam was GOOSSENS.

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel. 015 / 42.33.26

afgiftekantoor MECHELEN 1

IN MEMORIAM
Meester Louis Lauwers
medestichter en eerste voorzitter

Namens de heemkundekring willen we hier ons medeleven betuigen aan Bertha, aan de kinderen en kleinkinderen van Louis Lauwers.

Rond deze tijd van het jaar, in 1982, werd onder zijn impuls en leiding een retrospectieve tentoonstelling ontwikkeld over vroeger, die wat nostalgisch heette : "*Hombeek Herinneringen*". Hiermee gaf hij, bewust of onbewust, een signaal waarop velen gewacht hadden en hieruit groeide een heemkundekring waarvan hij medestichter en eerste voorzitter was.

Met een ongekend enthousiasme zette hij zijn beste krachten in voor het heem, **zijn Hombeek**, dat hij kende beter dan wie ook. Hij had er niets dan vrienden. Hij had ook voldoening aan dit werk dat een mooie invulling werd voor de tijd die vrij kwam op het einde van een carrière in het onderwijs.

In de jonge vereniging, een nieuwe gilde met een brede maatschappelijke draagwijdte, waren veel leerjongens of knapen maar slechts één "**meester**". Zo bleef men hem steeds noemen "**de meester**".
Dat was hij ook **een meesterlijke figuur** in contacten leggen, delegeren, organiseren. Zijn inzet was onvoorwaardelijk en totaal. Hij spaarde iedereen, maar niet zichzelf. In 1990 wenste hij voor zijn gezondheid een stap opzij te zetten. Als erevoorzitter bleef hij toch actief meewerken voor zijn heemkundekring die hem dierbaar was en hem een grote voldoening had geschonken.

Meester, we zullen u missen.
Uw vertrouwde stem zullen we niet meer horen; het zo eigen geluid zal niet meer tot ons doordringen. Nooit een woord te hoog of te laag, steeds bemoedigend, steeds verzoenend. Stilaan is de kracht van die stem afgenomen: een voorteken van het onvermijdelijke dat komen moest.

En nu totale stilte.
Of toch niet ? Voor diegenen onder ons die geloven zoals u, zal uw stem nooit verdwenen zijn.
We kunnen horen wat u te vertellen hebt.
We blijven luisteren naar uw raad.
We zullen ons gesprek verder zetten in alle stilte,
in het diepst van onze gedachten.
Laten we dat dan bidden noemen.

afscheidsrede door de voorzitter Ward De Kempeneer tijdens de uitvaartplechtigheid

De Kringwerking

Zij die ons verlieten

Op 28 september bereikte ons het droeve bericht dat **Louis Lauwers** in het O.L.Vrouwziekenhuis te Mechelen overleden was. Alhoewel we wisten dat zijn gezondheid de laatste maanden was achteruitgegaan, overviel dit bericht van het plotse heengaan ons met grote verslagenheid. In het millenniumjaar zou hij 80 jaar geworden zijn. Dat hadden we reeds op ons programma staan om gevierd te worden. Het heeft niet mogen zijn.

Louis heeft zijn beste krachten met veel liefde ingezet voor Hoembeka, de vereniging die hem zo nauw aan het hart lag. In een van zijn laatste gesprekken verwoordde hij het aldus: " *Het leven is niet te herdoen. Sommige dingen zou ik anders kunnen gedaan hebben. Sommige dingen had ik kunnen laten. Van één zaak zal ik nooit spijt kunnen krijgen en dat is dat ik me met heemkunde heb beziggehouden. Hoembeka is één van de schoonste dingen waar ik de grootste voldoening aan beleefde. Dat zal ik nooit kunnen missen.* "

Een charismatisch persoon als Louis had alleen maar vrienden. Dàt en de liefde voor zijn dorp was al voldoende om hem als de gedroomde voorzitter te hebben. Daarbij kwam zijn engagement en inzet, zijn grote rol van bemiddelaar die de magische kracht bezat om water en vuur te verenigen. Hij organiseerde, leidde de vergaderingen, bracht het archief op gang en loodste de kring door de moeilijkste beginperiode met de inherente kinderziektes er aan verbonden. Dank zij hem kreeg Hoembeka een duidelijk profiel wat een verdere bloei maar kon bezielen. Voor dit alles kunnen we hem maar dankbaar zijn. Naast de vele andere verdiensten die hij had, naast de vele andere realisaties die hij op zijn naam zette, zal hij de geschiedenis ingaan als onze medestichter en eerste voorzitter. We blijven hem gedenken.

Een trouw lid en medewerker verloren we ook in de maand december bij het heengaan van **Jan Buelens.** Een groot deel van zijn leven had hij tussen de mensen van Hombeek gestaan als de bediende op het gemeentehuis. Hij wist veel over Hombeek en kende letterlijk iedereen. Zijn interesse voor ons werk liet hij ook blijken op de voordrachten of feesten. Interessante documenten of foto's speelde hij ons toe omdat hij het werk waardeerde van een kring met een documentatiecentrum; de enige gegevensbank die is overgebleven van een gemeenschap die eens Hombeek heette. We betuigen nogmaals langs deze weg ons meevoelen met Hilda en de familie.

Een hartelijk proficiat

Op 5 maart 1975 werd André Nieuwborg als pastoor van Hombeek benoemd. Hij volgde pastoor Van Dijck op die gedurende 21 jaar de parochieherder geweest was en deken van Mechelen Zuid. In januari 1964 had hij als nieuwe onderpastoor André Nieuwborg in de Sint Martinusparochie gekregen.

Het is dus gedurende 36 jaar dan onze huidige pastoor begaan is met de parochiezorg, eerst 11 jaar als onderpastoor en dan 25 jaar als pastoor. Bovendien viert hij in 2000 ook zijn 40 jaar priesterschap. Reden genoeg dus om hem in de bloemetjes te zetten. Een feestcomité, samengesteld door verschillende parochiale organisaties, heeft een feestprogramma uitgewerkt om deze viering in februari 2000 de nodige luister bij te zetten.

Er is in deze bijna 40 jaar parochiedienst van onze pastoor veel gaan veranderen. Geloof en godsdienst zijn bij een meerderheid niet meer hét leidmotief. Beleving ervan is niet meer synoniem van kerkelijk zijn. Pratikeren is naar een minimum herleid. Hombeek kan zich vooralsnog verheugen op een parochiepriester. Alhoewel bij zijn viering niet direct betrokken, sluit de heemkundekring zich toch graag aan bij al diegenen die de pastoor van Hombeek bij deze van harte feliciteren en alle heil toewensen voor de toekomst.

VOORDRACHT MET DIAVOOSTELLING OP VRIJDAG 3 MAART

In de loop van dit jaar zullen we in groep nog deelnemen aan tentoonstellingen en voorstellingen ter gelegenheid van het 500ste geboortejaar van Karel V. We berichten hierover nog tijdig.
In oktober 1999 gaf Patrick De Greef reeds een lezing over Mechelen ten tijde van keizer Karel. Deze voordracht sluit perfect hierop aan en behandelt de figuur van de keizer zelf. Deze man, door de enen verguisd, door de anderen bejubeld, zal de voordrachtgever in een juist perspectief trachten te plaatsen. Iets om over na te denken.

KEIZER KAREL

een man die zich rijk erfde

door Aloïs JANS
Lic. Geschiedenis, oud-leraar St.-Romboutscollege, voorzitter van de Kon. kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen.

Deze voordracht loopt in samenwerking met het Cultureel Centrum A. Spinoy

Cultuurhuis Leliëndaal, vrijdag 3 maart, 20 uur , toegang vrij.

VOORDRACHT OP VRIJDAG 5 MEI

In hetzelfde kader van het 500ste geboortejaar van Karel V. past onze reis naar Nederland op 2, 3 en 4 juni 2000. Er zijn 37 reisgenoten en dus nog 3 vacante plaatsen. (Wie mee wil, kan nog boeken maar wel snel dan!)

We trachten op onze reis meer te weten te komen over de scheiding in de XVII provinciën die zich reeds aankondigde onder Karel V. De grote miserie kwam er na hem, onder zijn zoon Philips II en zijn tegenspelers. Een belangrijke figuur in dit proces is Willem De Zwijger geweest.

Deze grondlegger, zij het misschien tegen wil en dank, van wat later de staat Nederland zou heten, wordt belicht tijdens de voordracht in mei. Iedereen is welkom. We verwachten zeker diegenen die mee op reis gaan. Het mag een goede introductie zijn voor wat tijdens de reis over de Oranjes en hun staat te vertellen valt.

WILLEM DE ZWIJGER

en zijn tijd in de Nederlanden

door Walter LUYTEN
Lic. Geschiedenis, eresenator

Deze voordracht loopt in samenwerking met het Cultureel Centrum A. Spinoy

Cultuurhuis Leliëndaal, vrijdag 5 mei, 20 uur , toegang vrij.

Wat in de laatste maanden 1999 nog gebeurde:

Enkele activiteiten die in de "Nieuwsbrief" werden aangekondigd zijn intussen reeds achter de rug. Er was op 28 december **De Kerst- en Glühweinwandeling"** die ons langs verlichte kerstbomen en kribbekens leidde. Dank zij de medewerking van Balsemien en Jeannine werd de gloed van Kerstmis nog beter doorvoeld.

Op 8 januari bezochten we "Keizer Karel" in de St. Pietersabdij van Gent. Een mooie dag met bezoek aan het schoolmuseum met maquette van Gent, de binnenstad, St Baafs waar we niet van het Lam Gods geslagen werden en zonder kosten binnenwipten. Onze gids was kraniger dan ze er uitzag en haar en ons enthousiasme groeide evenredig zodat het 'water' ons tot aan de lippen stond toen we de salons "Carlos Quinto" binnenvielen. Wat anders dan Gentse waterzooi zou men in Gent eten ? Iedereen was bereid een revanche te nemen en een terug te komen naar Gent, een stad die zoveel te bieden heeft.

Dit nummer is het laatste van de 14de jaargang (1999). Achteraan voegen we een globale index in van alle themata die reeds verschenen zijn in ons kringblad gedurende de voorbije 14 jaar. Enkele oude jaargangen zijn nog verkrijgbaar aan dezelfde prijs van het jaarabonnement.

HERNIEUWING VAN HET ABONNEMENT JAAR 2000

Wacht hiermee niet. Vul bijgevoegde overschrijving in. Voor amper 350 fr (1.000 fr. sponsors) blijft u lid.

DAUWTRAPPEN OP MAANDAG 1 MEI

In mei leggen alle vogels een ei.
Spek met eieren staat wel op het menu na de wandeling van ongeveer 8 km die we dan zullen afgelegd hebben. Dit jaar stappen we langs veld en wei door het bedauwde gras op Zemstse bodem. We zetten een punt achter onze trektocht op de hoeve van Ludo Slachmuylders en Mia Keuleers. Daar wordt een boerenontbijt geserveerd want men kan niet alleen van de hemelse dauw leven. Bijdrage in de kosten 250 fr. per persoon.

Inschrijven kan vanaf nu bij **Firmain Verlinden, Stationsplein 10, tel. 015. 41 53 18**

VOORDRACHT MET DIA'S OP VRIJDAG 1 SEPTEMBER

Vrijdag 1 en zaterdag 2 september zijn twee data die we u nu reeds willen laten noteren. Dat weekend betekent een inwijding en nadere kennisname met één van de meest hoogstaande Vlaamse kunstproducten uit onze geschiedenis. De tapijten waren één van onze edelste exportproducten die in de 16de eeuw alle paleizen van Europa hebben gesierd. In een lezing op vrijdagavond vernemen we meer over de opdrachtgevers, de tekenaars van het thema (de zgn. kartons), de manufactuur of de weverij, de technieken enzovoort.

De Vlaamse tapijtweefkunst
een introductie met historisch overzicht

door Jo HAERENS
Licentiate kunstgeschiedenis

Zij zal zaterdag voormiddag onze gids zijn bij het bezoek om 10 uur in het Cultureel Centrum A. Spinoy
van
LOS HONORES

en ons aansluitend om 12 uur de meer technische aspecten verklaren in de ateliers van de
Koninklijke Manufactuur DE WIT
waar de wereldberoemde reeks tapijten van Karel V, "Los Honores", hersteld werden.

Deze voordracht loopt in samenwerking met Het Cultureel Centrum A. Spinoy

Cultuurhuis Leliëndaal, vrijdag 1 september, 20 uur, toegang vrij.
deelname in de kosten voor de twee bezoeken zaterdag met gids: 420 fr.

ARCHIEF

Raadpleging van het heemkundig archief kan op volgende data geraadpleegd worden:

woensdag 12 januari	zaterdag 22 januari	woensdag 9 februari
zaterdag 26 februari	woensdag 8 maart	zaterdag 25 maart
woensdag 12 april	zaterdag 22 april	woensdag 10 mei
zaterdag 27 mei	woensdag 14 juni	zaterdag 24 juni
woensdag 13 september	zaterdag 23 september	woensdag 11 oktober
zaterdag 28 oktober	woensdag 8 november	zaterdag 25 november
woensdag 13 december	zaterdag 30 december	

(woensdagen van 19.30 uur en zaterdagen van 9.00 uur):

DE ONTWIKKELING VAN HET DORP

Ward De Kempeneer

Als we over de ontwikkeling van "**het dorp**" spreken, dan bedoelen we hiermee niet de historische evolutie van de gemeente Hombeek, het dorp aan de Zenne, maar wel van het gehucht dat ook "het dorp" heette.
In de lagere school werd ons aangeleerd dat Hombeek ingedeeld was in zes gehuchten; den Dries, de Plein, de Pikkerie, den Boskant, het Heike en het Dorp. In dit laatste gehucht concentreerden zich de belangrijkste functies van de gemeente. Er waren de kerk, het gemeentehuis, het station, het klooster, de scholen. De meeste handelaars en herbergiers vestigden zich bij de plaats waar de kermissen en de markten gehouden werden. Ook de dokters woonden kort bij de kerk. Op de Oostgrens gelegen, werd het dorp van de stad Mechelen gescheiden door de Zenne. Deze rivier is bepalend geweest dat op die plaats, vooral nabij de brug van de oude Zenne, een meer gesloten gemeenschap tot ontwikkeling is gekomen. Niet centraal gelegen ontstond daar het *centrum* van de gemeente.

In een reeks afleveringen wordt in het kringblad vanaf nu dit gehucht besproken. We beperken ons tot wat we tot heden hebben kunnen ontdekken over het dorp. Onze aandacht zal gaan naar het oprichten en de evolutie van de woningen aldaar en naar de families die ze bewoonden, zowel als eigenaars als huurders.

Er was vroeg private eigendom. Door opdeling van de gronden vooral bij erfenissen kwam schaalverkleining met woonstuitbreiding. Begin van de 20ste eeuw slibde het dorp omzeggens dicht tot een gesloten bebouwing. We zullen ook hier en daar een stam of een familie van dorpsbewoners belichten. Dit zal duidelijk maken hoe de familierelaties van autochtone Hombekenaars sterk met elkaar verweven zijn.
Wie Hombeekse *roots* heeft zal hieruit vlug een of meer voorvaderen kunnen ontdekken. Het mag hun kwartierstaat dan ten goede komen.

DE OORSPRONG

Hombeek is zich in fasen gaan ontplooien. In de nabijheid van de Zenne lagen de vetste weiden en vruchtbaarste gronden en daarom juist is dit gebied het vlugst in "bezit" genomen. De nakomers van de oorspronkelijke grootgrondbezitters leverden in de vroege Middeleeuwen aan Hombeek nog de heer. Gilles Berthout, de laatste heer van Hombeek, werd na de dood van zijn vader en broer op zijn beurt ook nog heer van Mechelen. Kort daarna, in 1308, maakte hij een einde gemaakt aan de zelfstandige heerlijkheid Hombeek en werden we bij Mechelen gelapt. Het einde van een zelfbestuur betekende dat we al vroeg geen eigen schepenen meer hadden maar "gezworenen" die ons vertegenwoordigden op de Mechelse schepenbank.

Na de dood van Gilles Berthout volgde zijn oom, de rijke koopman Floris Berthout, hem nog op. Hij werd de laatste Mechelse heer van het Berthoudersgeslacht. Zijn kleindochter Margaretha Van Gelder verkocht vele voorouderlijke goederen van de Berthouts. Geraerd Van Hofstad was *communiemeester* van Mechelen en verrijkte zich in de jaren 1330 aan vele goederen in de omgeving. Hij blijkt ook grootgrondbezitter in Hombeek geweest te zijn. Hij verkocht het oude herengoed aan de heren van Wolputte. Later werd het vererfd en verder verkaveld door leden uit het adellijk geslacht Schoofs.

We weten dat met de Fransen in 1796 de eenmaking van de gemeente Hombeek is gekomen. De gemeentegrenzen waren quasi identiek aan de bestaande parochiegrenzen. Voordien is Hombeek steeds opgedeeld geweest in twee jurisdicties. Enerzijds was er de Mechelse jurisdictie, het Berthoudersgebied; het zogenoemde "**Hombeek-Mechelen**". Het besloeg nagenoeg de gehuchten Dries, Dorp en een deel van het Heike, met onder meer de wijk Regulaer. Anderzijds was er het bosrijke Brabantse deel dat de andere gehuchten omvatte. Dit later ontgonnen gebied bleef lang in een schemerzone en werd aanvankelijk beheerd van buiten af. Het behoorde ooit tot *de meierij* van Ka-

pelle-op-den-Bos. In het midden de 17de eeuw werd het verpand door de Spaanse koning die in grote geldnood verkeerde. Deze nieuwe zelfstandige heerdij die "Smal Brabant" heette, bevatte zelfs een deel van Leest en Heffen. Het Hombeekse deel werd steeds vermeld als Hombeek, Smal Brabant of kortweg "**Hombeek-Brabant**". De heer van dit deel van Hombeek woonde aan de Zenne op Mechels Hombeek. Hij had zijn eigen meier en schepenen en de rechtspraak gebeurde ter plaatse. Onder Jan Michiel de Locquet werd Hombeek-Brabant van burggraafschap tot een graafschap verheven.

Waarom hier over Hombeek-Brabant spreken terwijl we het hebben over het dorp dat geheel in Hombeek-Mechelen gelegen was?

De voorname families, zowel op Eglegem, Wolputte, Kerremanssteen of Expoel, hebben voor 1650 weinig of geen binding gehad met het Hombeeks leven. Ze behoorden tot de Mechelse *magistraat* of zetelden in de Grote Raad. Ze hadden een verblijf op den buiten maar hun parochie was een of andere Mechelse kerk. Daar kregen ze hun begraafplaats of kapel. Met het leven te lande hadden ze nagenoeg geen uitstaans. Van zodra Hombeek terug een eigen heer had, tweede helft 1600, kwam er een mentaliteitsverandering. Hij ijverde in de eerste plaats voor economische ontwikkeling van zijn gebied dat op *den achteruit* lag. Dat lukte wonderwel en Hombeek-Brabant ging meer en meer floreren. Anderzijds woonde hij zelf in het dorp op het oude prestigieuze Kerremanssteen aan de Zenne. Zijn belangstelling reikte verder dan enkel heer te zijn van de Brabantse onderdanen. Er was nauwe betrokkenheid met het parochieleven. Hij volgde de diensten in de kerk waar hij een gestoelte kreeg op het koor. Zijn kinderen werden in Hombeek gedoopt. De heer werd in de kerk plechtig ingehaald en kreeg er zijn laatste rustplaats, zelfs een epitaaf. Hij begunstigde ook "zijn" kerk met rijke geschenken zoals een nieuw orgel en stimuleerde de bouwwerken. Zo werd de parochiekerk een beetje de hofkerk. Bij grote feestelijkheden zoals schuttersfeesten ging hij voorop en ontving de honneurs van alle parochianen. De heer van Hombeek-Brabant werd gehonoreerd als gezaghebbende heer over alle inwoners van de parochie. Dit was al zo onder Julius De Boccabella, maar vooral onder Jan Antoon de Locquet en ook onder zijn zoon Jan Michiel de Locquet. De inwoners van Hombeek-Mechelen hadden veel minder binding met hun bewindslieden in de Mechelse *magistraat* dan met de heer van Hombeek-Brabant.

Daarenboven bezat Hombeek-Brabant in het dorp huizen en gronden, merkwaardige enclaves in Hombeek-Mechelen met een duistere oorsprong. Ze werden fel betwist door Mechelen. Daarvoor was een economische reden. Het waren herbergen waar het Brabants bier getapt werd. Of het beter was dan het Mechels bier laten we buiten beschouwing. Belangrijker was wel dat de Brabantse accijns erop geheven lager was dan de Mechelse. Het bier was goedkoper en hele scharen Mechelaars trokken naar de Brabantse café's van Hombeek, vooral in het dorp. Daar aten ze paling bij een lekkere pint Brabants bier. Dat was niet naar de zin van de Mechelse bewindslieden. Deze procedeerden vaak en lieten in 1712 door landmeter Van Acoleyen een eerste vrij volledig kaartboek opstellen van hun Hombeeks gebied. Dit boek zullen we vaak als uitgangspunt aanhalen bij beschrijvingen van de huizen en hun eigenaars.

EEN BRUG IN HET DORP

Waarom ontstond er een concentratie van huizen nabij de brug?

Deze vraag kunnen we stellen, doch het antwoord ligt voor de hand. De brug is een cumulatiepunt van alle verkeer naar de stad. Vooral voor neringdoeners is een dergelijke druk begane plaats aantrekkelijk. Eerder zouden we ons de vraag moeten stellen waarom kwam er op deze plaats een brug?

Vermelden we dat de brug over de oude Zenne in het dorp lag ter hoogte van het huidige wachthuisje voor autobussen. We hebben alle moeite om aan te nemen dat deze brug daar gelegen de oudste verbinding met Mechelen zou geweest zijn. Alles wijst er op dat in de vroegste tijd een Zenneovergang bij Eglegem primeerde. De weg van Mechelen liep hoog en droog over de kam van Schonenberg. Hij liep verder over de oude Zenne, nu Leibeek, langs het kasteel Eglegem, den Dries, Laar en Humbeek naar Grimbergen. Een vrij natuurlijke cityvorming zou gekund hebben op het driehoekig Frankische plein dat nu nog Dries heet. De bewoning was er intens en in grote mate op private gronden wat op verwerving door ontginning kan duiden. Bovendien was er een zeer vroege bidplaats of kapel. Alle elementen waren aanwezig om daar een klassiek dorpsplein te krijgen met kort bij een kerk. Het verliep anders.

Een tweede weg van Mechelen naar de Zenne liep over de kam van Stuivenberg. Hij bereikte Leliëndaal aan de overkant en ging verder naar Kapelle en Asse over de oude Larestraat. Deze zeer oude weg is bij de indeling in parochies (12de eeuw ?) de scheiding geworden tussen de parochie Hombeek en Leest. De parochies van Heffen, Leest, Hombeek en zo verder, allen langs de linkeroever van de Zenne gelegen, lijken bijna mathematisch afgelijnd. De torens van de parochiekerken liggen strategisch op gelijke afstanden van elkaar. Waren het eerder wachttorens? Men zou kunnen aannemen dat de indeling gebeurde naar die bestaande torens die hun

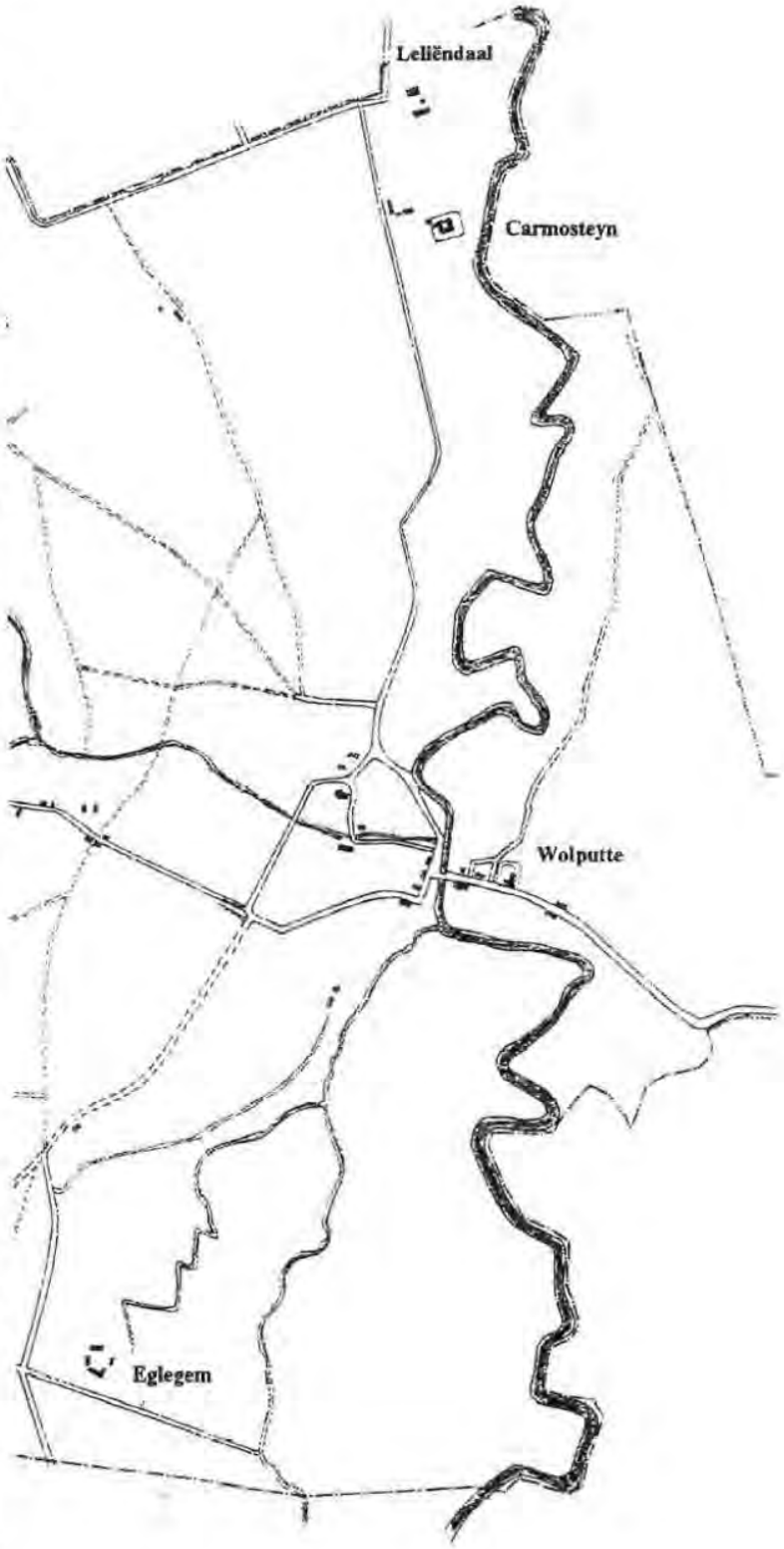
eerste functie van verdediging ruilden voor gebedshuis. Hoe dan ook, de kerk van Hombeek kwam daar op de hoge Zenne-oever. Dat heeft een rol gespeeld om vandaar een kortere verbinding te zoeken met Mechelen.

Zolang Mechelen geen stad was, had de weg er naartoe minder belang. Van 700, bij de tweede Christianisatie, groeide de urbanisatie uit en nam Mechelen voorsprong op de omliggende woonkernen zoals Hombeek. De Dijle, een gebruikelijke toevoerweg naar Leuven, kan een reden zijn dat aan de oevers van deze rivier stadsfuncties ontwikkelden. Reeds vroeg was aan deze rivier ook een klooster ingeplant wat enkel maar gunstige gevolgen kon hebben. Hombeek heeft zich meer en meer op dit centrum moeten richten. Tussen 700 en 1000 zou de kortere verbindingsweg met de stad kunnen ontstaan zijn en dus ook een brug in het dorp.

We weten dat er een brug in het dorp is geweest na 1300. Nadat Hombeek in 1308 Mechels geworden was, werd alle aandacht besteed aan de kortste verbinding van de stad met de Zenne en een vesting daar. Er kwam zeer vlug een eerste steenweg. De twee bestaande wegen van de binnenstad naar Hombeek liepen diagonaal op de Zenne. De nieuwe weg is quasi een loodrechte op de rivier. Hoewel veel korter was deze weg ongewoon omdat hij op de rand van het natte broek liep dat toch regelmatig overstroomde. Bemerk dat de latere Hombeekse steenweg hierdoor veel te lijden gehad heeft. Verzakkingen door ondergrondse stromingen naar het Broek hypothekeerden de stabiliteit.

In Hombeek werd ook kort na 1300 door Jan Van Hanswijck een donjon gebouwd met verdedigingsstelling. Dit ontstond op de lage en natte rechteroever van de Zenne. Dit is blijkbaar tegen alle logica in ware het niet dat hij daar kwam ter verdediging van de stad en niet van het dorp. Het nieuwe hof werd daar gebouwd op een uitloper van het oorspronkelijke herengoed van de Berthouts. Het werd bewoond door de oude adellijke familie Wolputte uit Mechelen. Het cijnshof nam wellicht de oude rechten mee van hun hof Eglegem. Dat Mechelen in die jaren zoveel aandacht besteedde aan deze stelling bij de Zenne zal ons niet verwonderen. De Zenne bevloeide Brussel, residentie van de machtige hertogen van Brabant die in het spoor van de graven van Leuven waren getreden.

Mechelen beheerde nu ook deze toegangsweg en kon er gebruik, laat staan misbruik van maken, wat later ook gebeurde. Anderzijds heeft men te Hombeek enkele malen in de 14de eeuw te lijden gehad van het gekrakeel en de strijd met de hertog. De belegeraars van Mechelen opereerden van over de Zenne en het dorp leed eronder.

Eglegem (onderaan) is nu gelegen aan de Leibeek die een restant is van de oude Zenne. Daarover was een weg over Schonenberg naar Mechelen. Boven Leliëndaal en Carmosteyn. Een tweede weg met Mechelen liep verder naar Oxdonk, Humbeek en Grimbergen via de Larestraat die de grens is gaan vormen tussen Hombeek en Leest. De derde en kortste weg is loodrecht op de Zenne aangelegd. Daar kwam de uiteindelijke brug. Daar werd de omwalde vesting met uitkijktoren van de heren van Wolputte opgericht in functie van de verdediging van de groeiende stad Mechelen.

HISTORISCHE EVOLUTIE

Van de bewoning in het dorp van 1300 tot 1600 wordt maar sporadisch wat teruggevonden. De bronnen zijn schaars en niet altijd even duidelijk. Van enkele bijzondere woonsten is het bestaan aan het licht gekomen maar een goede chronologische lijn is niet altijd door te trekken.

De grootste catastrofe die Hombeek ooit doormaakte gebeurde tijdens de godsdienstroebelen tussen 1566 en 1585. Door wisselende kansen tussen Katholieken en Calvinisten is er herhaald verwoest, geplunderd en gemoord. Het dorp is omzeggens met de grond gelijk gemaakt. De meeste huizen waren nog in hout en leem, de daken waren met stro bedekt zodat de vlammen er een gretige prooi aan hadden. We weten dat ook onze kerk en andere stenen gebouwen als de proosdijhoeve toen zwaar beschadigd werden. Het klooster Leliëndaal ging zelfs compleet ten onder. Het dorp was lange tijd leeg. De bevolking was binnen de stadsmuren gevlucht en verbleef er in kloosters en andere godvruchtige instellingen. Na een tijd kwam de pastoor terug mis lezen in de parochie van Sint Martinus. De onderwijzer herstartte zijn schooltje. Iedere avond trokken ze echter terug naar de stad waar ze verbleven. De kerk was een schutplaats voor koeien en andere dieren. De weinige mensen die gebleven waren om de dieren te verzorgen zochten schamele schutting waar het mogelijk was. De heropbouw moet zeer traag verlopen zijn als men bedenkt dat de burgeroorlog van 1567 nog zware sporen naliet veertig jaar later.

Voor de troebelen moet al een zekere kern van gemeenschapsleven bij de brug geweest zijn. Daar vonden we de 4 oudste herbergen van Hombeek terug. Links en rechts van de brug aan de Mechelse zijde lagen Sint Huybrecht, later Den Engel en het Moleken. De eerste was Brabants de tweede Mechels. In de herberg het Moleken vergaderden de gezworenen van Hombeek. Ze zou haar naam te danken hebben aan een molen die gestaan had voor 1600. Pastoor De Ridder sprak van een windmolen. We kunnen ons echter gemakkelijker inbeelden dat het een watermolen zou geweest zijn die afleidingswater van de Zenne als drijfkracht heeft gebruikt. Deze werd ook verwoest tijdens de godsdienstoorlog. Tussen deze herbergen en de rivier was er beiderzijds nog een braak liggende strook grond met bomen afgezet. Voor Den Engel lag de kleinen Dries, voor het Moleken lag den groten Dries. Op deze dorpspleinen troepten de bewoners 's avonds samen, vertelden er de nieuwtjes of amuseerden er zich met balspel of andere vermakelijkheden. Wat verder op Mechelen lag Den Reus, deels op Brabant, deels op Mechelen. De verwarring was hier compleet. Naar verluid was het huis oorspronkelijk Mechels maar na uitbreiding westwaarts kwam een deel op Brabantse bodem. De Kroon was de vierde oudere herberg. Zij lag aan de Hombeek-zijde van de brug.

VAN 1600 TOT 1700

Ons eigenlijk verhaal over mensen en woonsten in het dorp zal doorgaans na 1600 beginnen. Vanaf die tijd kan gebruik gemaakt worden van betere documenten zoals parochieregisters, gemeentearchieven, bisschoppelijk archief, notulen van notarissen enzovoort. De recente burgeroorlog had niet enkel de huizen grondig verstoord maar ook de menselijke verhoudingen.

De hoven Eglegem en Wolputte van de familie Schoofs, bleven een tijd onbeheerd. De oude Jan Schoofs op Eglegem, communiemeester van Mechelen, had de zijde van Don Juan van Spanje gekozen. Hij werd door de Staatse soldaten van d'Outremelle zodanig gekweld dat hij er het leven bij inschoot. Het goed werd verdeeld onder zijn kinderen. Zijn schoonzoon, de heer van Liefkensrode, erfde de gronden dichter bij het dorp waarop voor 1700 een gebouw werd opgericht, later een villa en buitenverblijf met de naam "Windsor".

Anderzijds blijkt Anna Schoofs op Wolputte Calvinistische sympathieën gehad te hebben. Bij de contrareformatie kwam het huis een tijd in handen van de nieuwe Mechelse bisschop. Uit meerdere teksten blijkt dat er rond 1600 "daer geestelijk hof gehouden werd". Nadien woonde er Catherina De Croesere, een nicht van Anna Schoofs. Haar kinderen verkochten de goederen van Wolputte. In 1648 is de zeer welstellende graaf Diederick Van Der Nath eigenaar. Van dan af wordt het hof Wolputte, of wat nog rest van het eens statige Renaissancegebouw aan de Zenne, nu een pachthof, zeg maar boerderij. Geraerd De Somer woonde er en naar hem werd het een tijd de hoeve "Den Somer" genoemd. Van Der Nath verhuurde ook het boerenhof aan de kerk, ooit aan Wolputte verbonden.

Anders was het gesteld met Carmosteyn. De familie Kerremans kon er zich handhaven en bewoonde het slot dat minder scheen geleden te hebben. In 1606 werd er een brouwerij ingericht. Ook de molen van Leliëndaal, op de kouter, werd toegeëigend. In 1626 verwierf Anna Kerremans de rechten over Smal Brabant die ze overdroeg op haar schoonzoon Julius De Boccabella. Een van zijn eerste zorgen was afzet vinden voor het daar gebrouwen Brabantse bier. Op het grondstuk aan de Zenne waar eens de herberg St. Huybrecht stond, bouwde hij een nieuwe Brabantse herberg. De naam ***Den Engel*** komt in die jaren naar voren. Ook de herberg ***De Reus*** werd toen heropgericht en zowaar een beetje meer westwaarts. De gelagzaal bevond zich nu

deels op Brabantse bodem waar het taksvrije bier van Carmosteyn overvloedig vloeide.
De vraag naar bier was sterk gaan toenemen. Van gebruik is misbruik gekomen. Dronkenschap was een algemene kwaal destijds en ook vele jaren later nog. Regelmatig heeft de kerk ertegen moeten waarschuwen en niet enkel tijdens de dorpskermissen. De pastoor van Muizen dichtte in zijn kalender over dergelijke toestanden. Hij verwees naar de zomerkermis bij ons. Wie met de kar naar de kermis in Hombeek wilde rijden, kon dat doen, maar dan uit devotie en niet om te zuipen. Daar waren vijf herbergen zegde hij. Intussen was er inderdaad een vijfde bijgekomen die "het Zonneke" heette.

"En Hever, een goede uer vant stadt,
daer vint men oock goed Mechels nat.

Tot Hombeeck is 't oock kerremis.
Daer sit het volckxen op den dis
palinck en platvis in den Reus,
vijf herreberghkens, nempt vrije keus.

De karren reyden vroegh en laet.
Te Kermis gaen en is niet quaet
als men daer uyt devotie gaet
maer, om te slempen, qualyck staet."

Uit het voorgaande mag al blijken dat de dorpspastoors het heft sterk in handen hadden. De oorlog voor het ware geloof had de Katholieke Kerk in onze gewesten carte blanche gegeven. De besluiten van het concilie van Trente werden in enkele Mechelse synodes in praktische beslissingen omgezet. Eén van de belangrijkste voor de dorpspastoor was misschien wel de nieuwe organisatie van het parochieleven. Administratief werd de parochiepriester de belangrijkste ambtenaar. Hij schreef elke doop (geboorte), elk huwelijk en elke begrafenis (overlijden) in. Bij het huwelijk kon bezwaar gemaakt en waren er restricties voor tijd en verwantschap. Uitzondering hierop moest men aan de pastoor vragen. Daarbij kwam nog het feest van de introductie van jongeren in de maatschappij; het communiefeest. Hier kon men maar deel aan hebben indien kennis van de godsdienst bewezen was. De pastoor was een man van aanzien die de hand had in elke belangrijke fase van het leven. Zonder hem kon het niet.

Sociale zekerheid heette armenzorg en de minstbedeelden aten van de tafel van de H. Geest. Dit fonds werd gespijsd door giften van rijken die testamentair vaak hun zaligheid verzekerden voor een stuk grond. Het onderwijs werd geregeld door de parochie en de koster was onderwijzer. De kerkmeesters betaalden zijn loon en zorgden voor zijn huis dat meteen schoollokaal was. Kerkmeesters en H. Geestmeesters stonden de pastoor bij en genoten veel aanzien. Vaak waren ze gelijkertijd ook schepenen van Hombeek-Brabant of gezworene van Hombeek-Mechelen. Zo leidde de parochieherder oppermachtig zijn kudde arme schapen.

In 1661 werd de kerk vergroot. Het schip kreeg toen nagenoeg de breedte van het schip der huidige kerk. Er was maar een klein koor zonder kruisbeuken. Vrome stichtingen en broederschappen ontstonden maar pogingen om bedevaarders naar Hombeek te krijgen mislukten. Enkele relikwieën werden gekocht maar de concurrentie was te groot. Daar kon geen garen gespind worden. Toch kwam er in 1644 een schilderij van Martinus naar Antoon Van Deyck. Het is niet onmogelijk dat de familie Van Der Nath (Kortenberg) daarbij betrokken was. Onder het regentschap van Albrecht en Isabella werd de devotie tot de H. Maagd Maria sterk gestimuleerd. In die tijd verdween uit de kapel in de Zink het beeld van Willebrordus. Het werd in de kerk geplaatst. In de kapel kwam een beeld van Maria, het hart met zeven zwaarden doorboord, de stervende Jezus op de schoot. Daarnaar werden *beewegen* gedaan vooral om kindersterfte te voorkomen of het geluk van jonge gezinnen af te smeken.

In hogere mate nam men zijn toevlucht tot de Goddelijke Voorzienigheid in periodes van besmetting en ziekte. Deze zijn er in deze eeuw met de regelmaat van een klok geweest. Het waren vooral de "rode loop" (difterie), cholera en ook nog pest die toesloegen. Zo zijn de jaren 1641, 1656, 1668 en 1693 rampjaren geweest met grote sterfte. De jeugdzorg was een teer punt. Vermaak tussen jongens en meisjes moest gemeden worden en toen de jongelingen zich opzochten in jeugdverenigingen was de pastoor in alle staten. Zich amuseren bij muziek van violen was verderfelijk en leidde tot ontucht en ellende.

Een veel grotere ellende waren de vreemde legers die zich inkwartierden tijdens de wintermaanden. Spanje geraakte uitgeput en moest nu beroep doen op troepen van de Republiek Nederland, de vroegere vijand, om de Franse koning het hoofd te bieden. Aan het einde van de eeuw hebben Hollandse troepen lelijk huis gehouden bij ons en in de omgeving. Dat leidde tot veel materiele schade maar ook hier en daar een onecht kind.

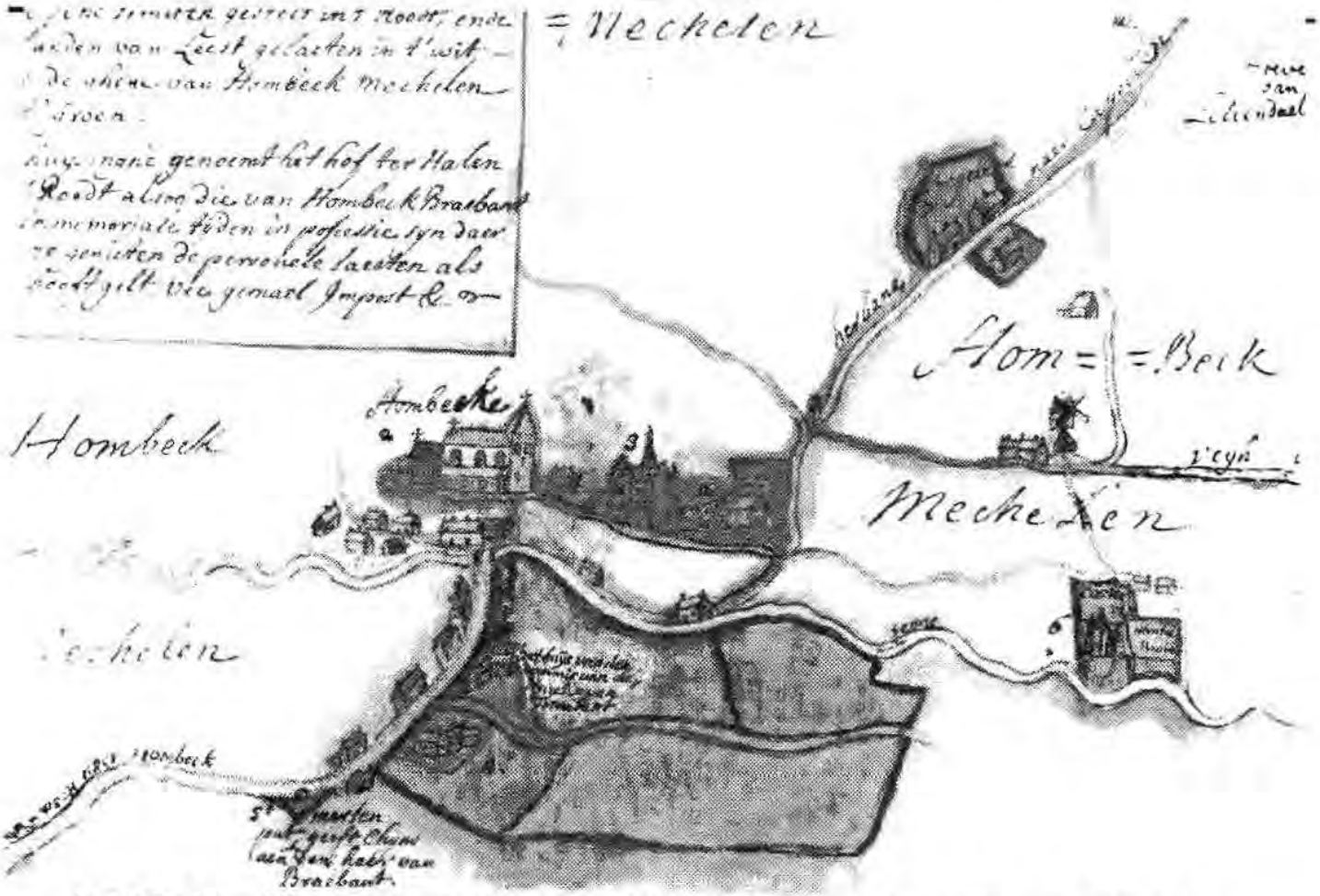
Wie had het voor het zeggen ?
De gezworenen vertegenwoordigden de inwoners van Hombeek-Mechelen. De schepenen vertegenwoordigden de inwoners van Hombeek-Brabant. Het waren meestal pachters. In de dorpskom waren twee pachthoven, Wolputte en de boerderij van het vroegere hof Wolputte aan de kerk. De pachters van beide boerderijen waren courant bij de gezagsdragers. Anderzijds profileerden zich nieuwe figu-

ren uit het ambachtswezen als de smid, de karrenmaker, de tonnenmaker. Met wisselend succes zijn in deze eeuw ambachten en handel ontstaan. De smid vestigde zich op het einde van de eeuw in het huis "De Reus". Dit is zo gebleven de volgende eeuw en uitgegroeid tot de latere smederijen van Phlips en Put in het dorp. Er was een zekere handel in landbouwgewassen gericht op de markten van de stad. Zeer merkwaardig is wel de handel die mijnheer Monsieur dreef. Hij woonde recht tegenover de brug in een huis dat later café Forum werd (nu recent opnieuw opgebouwd in appartementen). De krieken die in Hombeek op de diverse zogenoemde *kriekerijen* geteeld werden, verkocht hij zelfs tot in Holland. De vruchten werden op diverse wijze verwerkt tot spijs en drank, de fameuze kriekenlambiek of kriekenalcohol.
Enkele stedelingen probeerden in het dorp hun beroep dat ze van vader leerden, tot ontwikkeling te brengen. Van Geel begon een bakkerij maar keerde vlug naar de stad terug. Van Buscum kocht een huis waarin hij een handel begon in bouwmaterialen met toch een zeker succes. Er was ook een bootman die bij de Zenne woonde. Op platbodems werden de bouwmaterialen zoals zand en steen uit de Rupelstreek aangevoerd. Ze leverden nuttig werk vooral bij grotere projecten zoals uitbreiding van het kerkgebouw.

In doorsnee bestond het volk van het dorp uit boeren. Meestal waren het zeer kleine boertjes die ook handlanger waren bij de grotere pachter en presteerden in het hoogseizoen voor materiele wederdienst. Iedereen, ook de neringdoeners, voorzagen in het grootste deel van het eigen voedsel. Ze bewerkten een stuk land en hadden een tuin voor eigen groenten. In de stal kweekten ze een varken voor het vlees en de beteren hadden één of meer koeien voor melk en boter en kaas. De mest was bovendien de begeerde groeistof voor de granen.

VAN 1700 TOT 1800

De overgang naar het Oostenrijks regime begin van deze eeuw, bracht weinig turbulentie mee voor de gewone man tenzij nog maar eens een inkwartiering van vreemde soldaten. Onder Maria Theresia kwam er meer aandacht voor de wegeninfrastructuur. Haar schoonbroer, Karel van Lorreinen, in Brussel residerend werd als onze vorst ervaren. De dorpeling kreeg het gevoel tot een natie te behoren en niet enkel bestuurd te zijn door een dorpsheer of een stadsraad. Bij zijn blijde intrede in Mechelen was er een grote toeloop. Hombeekse boeren leverden paarden en gespan om het hele gevolg van de landvoogd van Brussel af te halen en terug te voeren.

Kaart A.R.R. Brussel (17de eeuw). We merken dat met veel aandacht "het huys van den commies van de Staeten van Brabant" is aangeduid als een belangrijke woning aan de brug gelegen. In feite was het een bescheiden huis. Er tegenover lag de staande wip. Wolputte is er wel op geplaatst maar de hoeve aan de kerk lijkt wel (ten onrechte) op een kasteel. Algemeen zijn op deze kaart de Brabazntse bezittingen (donkerkleurig) sterk overdreven waardoor naar o.i. deze kaart zeer tendentieus is.

Vanaf 1720 kan men ook een zekere verbetering van de levensomstandigheden vaststellen. Er werd vakkundiger geteeld en er kwamen nieuwe gewassen zoals klaveren voor veevoeder. De patat deed zijn intrede en er werd nu meer vlas en koolzaad gewonnen als nijverheidsgewas, zowel voor textiel als voeding en verlichting. Verwarmen gebeurde met hout en turf. De turfput in de Zink werd toen ontgonnen. Een besmettelijke ziekte was toch niet altijd te vermijden. Op het einde van de eeuw heeft de *rode loop* nog tweemaal toegeslagen wat een grote sterfte veroorzaakte.

Van 1728 tot 1799, driekwart van de eeuw dus, was onze zielzorg in handen van slechts twee pastoors. Het waren Antoon Jozef De Backer en Gisbert Jozef De Backer, oom en neef uit een rijke familie in het Brusselse. Twee zeer bekwame werklustige personen, integer en toegewijd, hebben geijverd voor een nooit geziene uitstraling van het kerkelijk leven. Het kerkgebouw werd vergroot met een nieuw koor en sacristie. De toren werd opgetrokken tot de hoogte die hij nu heeft. Er kwam een nieuwe pastorij. Het kerkpatrimonium groeide aan vooral door schenkingen. De pastoor was een respectabel en machtig man. Zo was algemeen de macht van de kerk op een hoogtepunt. Dit was mee een oorzaak van de grote ommekeer aan het einde van de eeuw. De verlichte ideeën van keizer Franz Jozef werden niet in dank afgenomen vooral niet door de clerus. De Franse vernieuwing werd een echte kerkvervolging. De macht van het oude regime kantelde. Op den buiten is verzet gerezen door enkele boeren die zich aansloten bij het oproer dat Boerenkrijg heette. De rijkere pachters en hun zonen hielden zich gedeisd.

Hombeek-Brabant had in 1722 zijn sterke heer Jan Michiel Locquet verloren. Na zijn zwakkere zoon Karel was het graafschap overgegaan op de baronnen d'Hoogvorst Van Der Linden. Voor hen was Hombeek eerder een appendix aan hun vele rijkere bezittingen. Ze bewoonden het kasteel maar sporadisch en bij de komst van de Fransen namen ze de vlucht om nooit weer te keren. Het middeleeuws slot carmosteyn verviel en werd in 1824 spijtig genoeg totaal ontmanteld. Een nieuwe adellijke familie verscheen in Hombeek op Expoel in 1736. De familie de Meester zou pas later in het nieuwe Franse regime in het unitaire Hombeek een bestuurlijke rol gaan spelen.

De leiding bleef in handen van grote pachters en enkele grotere boeren. Zij hebben de grote hervormingen met spanning afgewacht. Elke aftakeling van kerkelijke- en herenmacht kon hun enkel maar voordeel brengen. De democratisering speelde in hun kaart. De pachtoven waren in Hombeek-Mechelen nog steeds Wolputte, de hoeve aan de kerk, de hoeve van Leliëndaal en Ter Most, in Hombeek-Brabant het hof Ter Heide en de hoeve Ter Schommen.

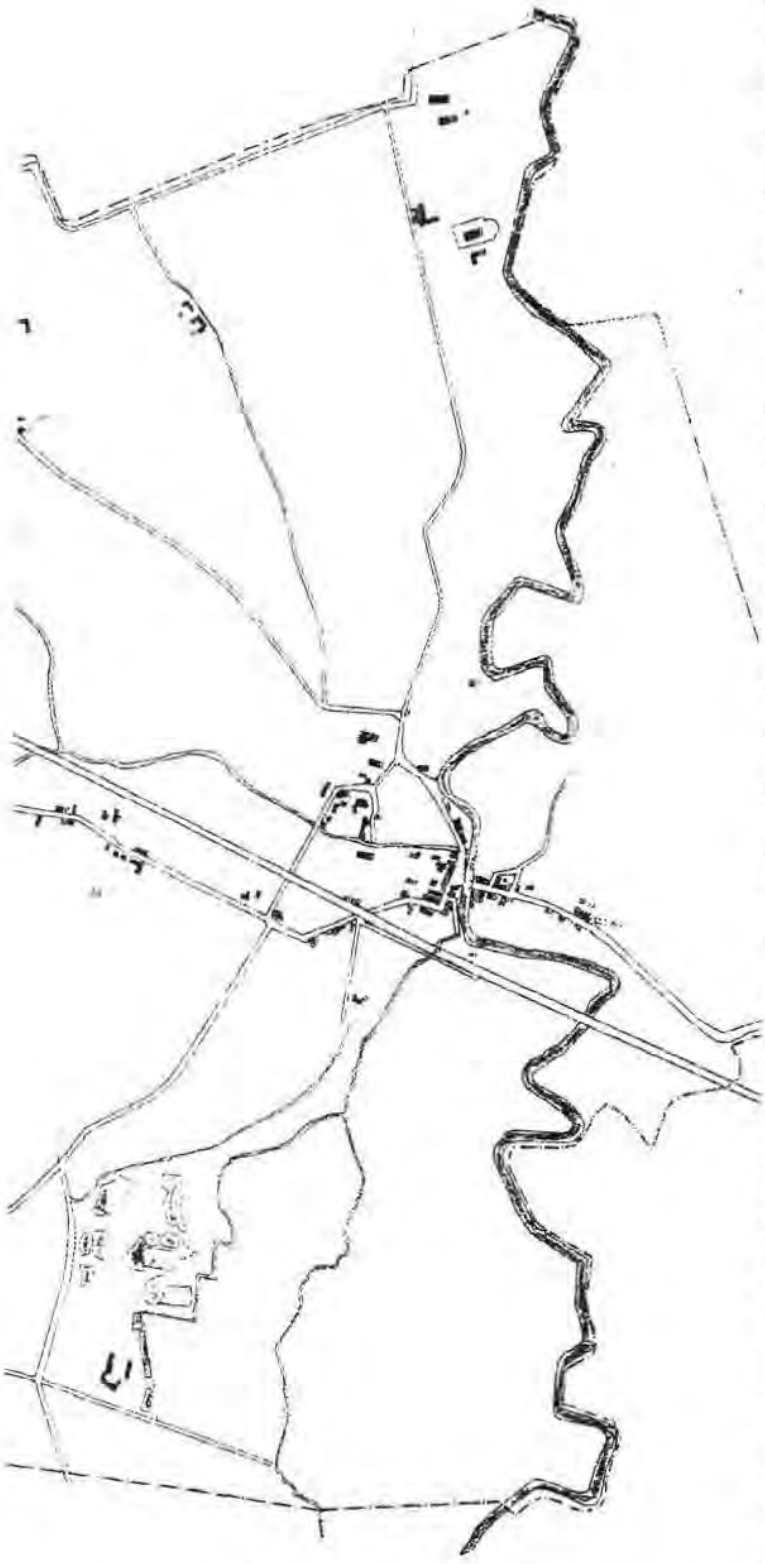
In het dorp vestigden zich nu meer neringdoeners. Er kwam naast de smid nog een karrenmaker en een tonnenmaker, een oliemolenaar, een metser, een kleermaker. Brood bakken bleef nog een eigen bedrijvigheid alhoewel sommigen hun oven ter beschikking stelden van anderen of toch ook brood particulier verkochten. Het herbergwezen groeide met de dag. De ene café opende naast de andere. Ook de handelaars wisten zich te positioneren in het plaatselijk bestuur van Brabant en Mechelen.

Van 1800 tot 1900

Deze eeuw betekende voor Hombeek de grootste omwenteling in haar geschiedenis.

De nieuwe gemeente Hombeek was een samenvoegen van Hombeek-Mechelen en Hombeek-Brabant. De raad werd samengesteld na plaatselijke verkiezingen en stelde zijn burgemeester en schepenen aan. We vonden er de oude bewindslieden in terug. Alhoewel de leiding in handen was van notabelen die op "den achteruit" woonden, ging alles zich meer en meer op het dorp concentreren.

Democratisering betekende inspraak, stemmen dus. Aanvankelijk was het beperkt tot de hoogste belastingbetalers. Dit kon afhangen van het aantal vensters, schouwen, dienstpersoneel, enz. . Sommigen aarzelden niet om zodanig te verbouwen dat ze in een hogere categorie kwamen met verhoogd stemrecht. De eerste burgemeesters kwamen uit het vroegere Hombeek-Brabant zoals Ceulemans en Horckmans. De Hombeekse politiekers stroomden mee met de landpolitiek. De schoolpolitiek van minister Van Humbeeck in 1880 stuitte op verzet. Hieruit ontstond een vrije school, eerst in de Bankstraat (patronaat) en later in het dorp (meisjesschool). Het verzet tegen laïciseringen en meer veralgemenend stemrecht bracht Hombeek in het katholieke kamp. De eerste katholieke burgemeester De Saegher woonde in het dorp. Hij is de grote uitzondering want sindsdien heeft het dorp geen eerste burger van de gemeente meer geleverd. De notabele pachters van den achteruit trachtten zich fin de carrière in het dorp te vestigen. Ceulemans bouwde in de Bankstraat, Cauwenbergh op de Mechelse weg, De Saegher op de Hombekerkouter, Voet in de Diepestraat. Dokter Ceulemans vestigde zich eerst in het dorp maar verhuisde naar het ouderlijk huis van zijn moeder op het Heike. De volgende dokters hadden hun woonst en praktijk kort bij de toren.

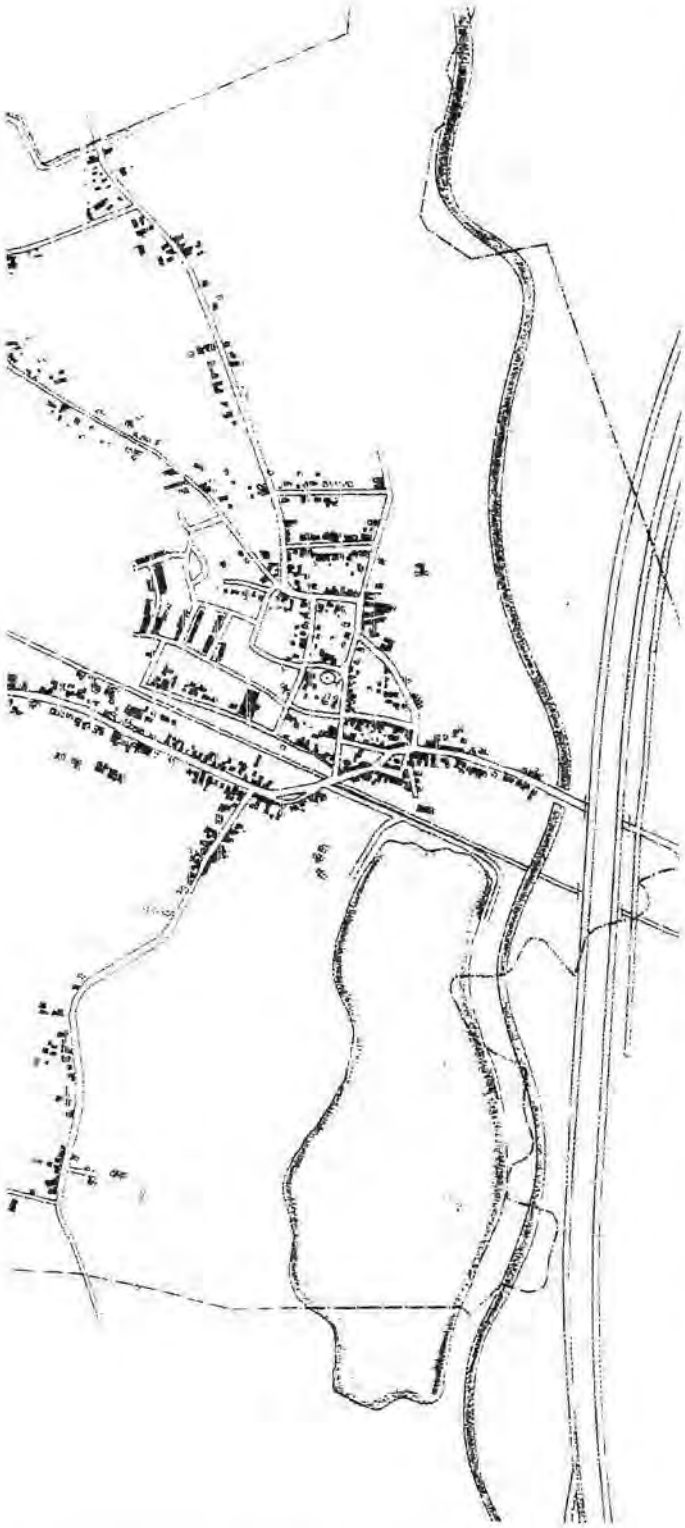
Deze tekening met gegevens van tussen 1836 en 1870 (naar Popp) toont duidelijk dat er in de 19de eeuw veel is veranderd. Er was grote woonstuitbreiding rond de brug en rond de kerk. Het spoor was aangelegd maar de school in de bankstraat was nog niet gebouwd. In "de Zink" waren de putten gekomen, restanten van de turf die daar gestoken werd als eerste brandstof door ontginning van de bodem.

De aanleg van de spoorweg in 1836 betekende een fundamentele ontplooiing. De mobiliteit van de inwoners vergrootte. De Hombekenaars gingen meer verhandelen naar buiten zoals de melkventers naar de steden. Het station in het dorp en vooral het goederenstation bracht een bloeiende markt in groenten tot stand. De spoorwegen maar vooral ook de centrale werkplaatsen te Mechelen, het zogenoemde "arsenaal", stelden veel mensen te werk. Bewoning kort bij het station ging primeren. Schuren werden omgebouwd tot twee a drie woonsten en stilaan slibden de straten dicht met werkmanswoningen.

In deze eeuw zijn alle openbare gebouwen ontstaan. De eerste school van 1826 in de Diepestraat bleek vlug te klein te zijn. Ze werd omgebouwd tot het eerste gemeentehuis. Burgemeester de Meester koesterde zelfs plannen om het gemeentehuis aan de brug te bouwen (nu huis tandarts Lydia De Bock). In 1853 werd de kerk merkelijk vergroot en ook de pastorij kreeg een facelift. De nieuwe grotere gemeenteschool kwam in de Bankstraat in twee fasen. Er kwam een vrije, zeg maar katholieke school verder in de Bankstraat. De zusters Annunciaden kochten kort na de eeuwwisseling een huis dat tot klooster werd ingericht. De vzw parochiewerken bouwde dan daar haar vrije school en verliet de Bankstraat waar de school nu "patronaat" werd.

Ook voor verbetering van wegen konden de vroede vaderen nu beroep doen op staatsfondsen. De hoofdwegen werden in deze eeuw gekasseid en nieuwe wegen werden aangelegd. In het dorp werd de weg verhoogd zodat vele inwoners met oudere huizen regelmatig te lijden hadden van binnenstromend water. Aan het einde van de eeuw werd de Zenne verlegd. De rivier werd ingebed tussen hogere met bomen beplante dijken. De grote bocht die ze maakte midden door het dorp werd rechtgetrokken zodat ze een paar honderd meter opschoof richting Mechelen. Drie huizen moesten er voor onteigend worden.

Het sociale leven evolueerde van herbergamusement naar verenigingsleven. Er kwamen zangkoren, operettegezelschappen, turnkringen, en vooral de fanfare van 1865. Alle herbergiers waren aangesloten bij de fanfare en wie de kans zag om zijn woning te herinrichten tot herberg wachtte geen seconde. Het gemeenschapsleven bloeide als nooit tevoren.

In 1900 werd de Zenne uit het dorpskom gehaald. In de tweede helft van de laatste eeuw veranderde veel: heel wat huizen weken voor een nieuwe doorgedreven stratenstructuur. Ook de Eglegemvijver werd uitgediept en de uitgehaalde grond werd de bedding voor de nieuwe autostrade Brussel – Antwerpen. De dorpsstraten waren gaan dichtslibben en op de Kriekerijvelden ontstond een gesloten wijkbouw. In het centrum verscheen de eerste hooghouw.

VAN 1900 TOT 2000

De eerste zestig jaar van deze eeuw is er aan de Hombeekse structuur niet zoveel veranderd. Natuurlijk werden de wegen regelmatig verbeterd en werd er veel bijgebouwd maar alle elementaire publieke voorzieningen van vorige eeuw bleven wat ze waren. Ongetwijfeld hebben de twee wereldoorlogen hun stempel gedrukt. Van grote verwoestingen zijn we gelukkig gespaard gebleven. In 14-18 zijn een tiental huizen en de kerk beschadigd. In de tweede oorlog hebben de twee bombardementen op Mechelen ook Hombeek geschud. De boerderij van Carmosteyn werd getroffen door een V1-bom.

De grote droom die de bewindslieden na de 2de oorlog koesterden is mislukt. Ze wilden van Hombeek een modeldorp maken met een centrale grote markt aan de kerk. Met veel geweld en nog meer kosten heeft men in de zestiger jaren meer plat gelegd dan twee wereldoorlogen vermochten: het gemeentehuis, het station, de pastorij, Ter Most, de bijna idyllische site rond de kerk met oud kerkhof. De kerkweggetjes werden grote wegen en het landelijk aspect in het dorp werd geschaad door hoogbouw. Hombeek moest zo snel mogelijk zijn aantal bewoners opvoeren. Wijken ontstonden en het dorp werd klaargestoomd om voorstad van Mechelen te worden. De verbindingsweg met de stad werd industrieterrein en naast de Zenne werd de autoweg tussen Antwerpen en Brussel gelegd. Het oude Eglegembroek verzonk in een vijver voor passieve recreatie bestemd.

Het is te vroeg om de balans op te maken van baten en lasten aan de industriële vooruitgang. We kunnen ons gelukkig prijzen met al de innovaties en verhoogde welstand of het betreuren om wat moest ingeboet worden of erdoor is verloren gegaan. Een ding is zeker: er is geen weg terug.

Als we over het dorp van vroeger spreken is dat trouwens niet uit een zekere nostalgie. We trachten enkel beter te begrijpen hoe onze voorouders geleefd hebben. Er was veel minder welstand maar miserie, minder inspraak maar gewetensdruk. Er was weinig mobiliteit maar veel minder individualisme. Ontegensprekelijk was er veel meer hartelijkheid en gevoel voor samenleven en daaraan zou men wel nostalgisch kunnen worden.

HET DORP (1)

DE FAMILIE GOOSSENS

Ward De Kempeneer

familiegegevens in samenwerking met Agnes Lambrechts en Libert Loosen

Het uitzicht van het dorp is voortdurend gewijzigd. Regelmatig werden verouderde huizen afgebroken en er kwamen nieuwe in de plaats, grotere en hogere, modernere en comfortabelere. De houten huizen met lemen vakwerk verdwenen stilaan. Vanaf 1650 is men meer baksteen gaan gebruiken voor de woonst zelf. De bijgebouwen, schuren en stallen werden nog tot in 1800 met leem bewerkt.

De oudste huizen in het dorp dateren uit de eerste helft van de 19de eeuw. Het zijn Wolputte, nu Baron van Zon, (ca 1840) verder enkele huizen op de Hombekerkouter, n°5 van Jef Van Beneden, n°7 café Leona (begin 1800), n°12 van Frans Slachmuylders, n° 16 van Georges Lauwers en n°18 het woonhuis van het klooster. De hoeve van Doms aan de kerk heeft een 17de eeuwse onderbouw maar werd o.i. ook begin 1800 verbouwd en opgetrokken. Van de tweede helft der 19de eeuw zijn er nog meerdere huizen. Bij de eeuwwisseling werden er huizen opgericht als investering. Er kwam gesloten bebouwing maar vooral in het interbellum werd veel vernieuwd. Na de tweede oorlog, voornamelijk tussen 60 en 70, verschenen de wijken en stak ook de hoogbouw de kop op.

Het dorp verloor de laatste decennia aan animositeit. De handelsactiviteit nam af en herbergen sloten de deuren. Zeer recent blijkt er een zekere heropbloei te zijn. Dit is te danken aan enkele nieuwe horeca bedrijven zoals Den Bruinvis in het huis van Kobe, Nino's-restaurant in de vroegere herberg De Leeuw van Vlaanderen, Baron van Zon in het vroegere Wolputte en het eetcafé 't Archief in het huis gebouwd door Jef Mathijs. We mogen ook niet vergeten dan de bakkerij Marc Deckers (vroeger Davy) in 1900 door Edmond De Kempeneer werd opgericht, juist 100 jaar geleden dus. Genoeg stof om in het tijdschrift besproken te worden. De vier nieuwe horecazaken zullen we in een zekere chronologie behandelen, van bij de oprichting tot heden; een verticale doorlichting dus.

In deze eerste aflevering over het dorp pakken we het echter enigszins anders aan. We gaan na welke invloed een familie kon hebben op de dorpsontwikkeling. Een bijzonder treffend voorbeeld is dit van een jong gezin dat zich hier ontwikkelde begin 1700. Hun zonen, kleinzonen of kleindochters hebben in de volgende jaren de meest strategische plaatsen van het dorpscentrum ingepalmd. Door hun nakomelingen te volgen, krijgen we een andere benadering van dorpsontwikkeling, een horizontale doorlichting dus. De stichters van dit gezin heetten **Guilliam Goossens en Peternel Nagels**.

We volgen de nazaten van dit koppel in goede en kwade dagen. Sommigen bouwden een zekere welstand op, anderen vermochten, om welke reden ook, wat vergaard was verloren te laten gaan. Het is moeilijk en ook onrechtvaardig hier een oordeel aan te koppelen. De omstandigheden, ziekte, oorlog, tegenslag, speelden ook een rol. Het is ook zo dat de bronnen uiteraard een materiele weerspiegeling geven: hun bezittingen aan goederen, huizen en gronden. Met het voorhanden zijnde materiaal kan moeilijk een sentimentele familiekroniek geschreven worden. Dat is ook niet de bedoeling. Wie anderzijds tussen de regels kan lezen, zal ervaren dat er ook veel liefde, inzet en moed nodig moet geweest zijn om vele tegenslagen als kindersterfte of verlies van een jonge man of vrouw, te boven te komen. De kinderen naar een betere welstand opvoeden was niet zo simpel. Hier en daar kan wel iets naar boven komen over het gedrag of de psychologische ingesteldheid van één of ander persoon. We deelden deze bijdrage in twee hoofdstukken in. Deel één beschrijft de eerste stamvader te Hombeek. Deel twee beschrijft in vijf deeltjes zijn vijf zonen en al hun nakomelingen die hier bleven.

Bronnen: Het is onbegonnen werk om bij iedere koop of erfenis de bron aan te duiden die we hiervoor gebruikten. Dit zou de leesbaarheid ook schaden. Het zijn veelal notarisakten of schepengriffies. Wie persoonlijk hieraan geïnteresseerd is, kan deze opvragen bij de redactie. We gebruikten de parochieregisters, de bevolkingsboeken, het kadaster, schepenaktes van Hombeek-Brabant en van Hombeek-Mechelen, aktes van meerdere notarissen. Er komt nog regelmatig meer vrij bij bronnenonderzoek. Het is niet onmogelijk dat we hier of daar een mening zullen moeten nuanceren of zelfs herzien. Wie gegevens heeft die ons hierbij helpen zijn we dankbaar als ons dit zou gemeld worden.

HOOFDSTUK 1
DE EERSTE GENERATIE

ER KWAM EEN JONGE MAN UIT LONDERZEEL

In mei 1716 gebeurde een en ander in het dorp. Rombout Nagels en Peternel Jacobs woonden in het dorp. Het was een vrij bemiddelde boer die een hofstede bezat met een groten boomgaard (➔1)[1]. (nu Frans Reyniersstraat van de n° 10 tot 32).
Men noemde het huis trouwens "***Den Boomgaard***" maar voor 1600 moet het "***De Roskam***" geheten hebben. Vader Rombout Nagels was de zoon van Hendrik Nagels en Peternel Scheurweyck. Zijn moeder was afkomstig van de pachthoeve Schoofs (Eglegem). Hoewel niet geletterd was hij jarenlang gezworene van Hombeek-Mechelen geweest. Nu was hij weduwnaar en zijn gezondheid was sterk achteruit gegaan. Als zeventigjarige woonde hij nog in de hoeve met drie ongehuwde dochters; Barbara, Peternel en Anna. Moeder Nagels was al een paar jaar overleden.

De dochter Peternel Nagels was 21 jaar. Ze had kennis gemaakt met de jonge Guilliam Goossens, slecht 20 jaar, kuiper van beroep en afkomstig van Londerzeel. Hoe ze mekaar leerden kennen weten we niet. Buiten enkele meisjes was Guilliam de enige zoon van Rombout Goossens en Maria De Bie. Vermoedelijk was zijn vader ook kuipenmaker en wellicht een bemiddeld man. Hij gaf zijn zoon een goede opvoeding zodat hij goed lezen en schrijven kon.

De zieke Rombout Nagels maakte met de aanstaande schoonzoon een akkoord waarbij hij hem de helft van het huis toezegde. Op 14 mei werd het huwelijk ingezegend tussen zijn dochter Peternel en Guilliam Goossens. Vermoedelijk heeft het jonge paar een korte tijd gewoond in het ouderlijke huis. Doch alles liep slecht af. Enkele dagen later, op 27 mei reeds, stierf de vader.

Om uit onverdeeldheid te komen, moesten de kinderen Nagels het huis publiek verkopen. Dit gebeurde in september 1716. De nieuwe eigenaars werden Guilliam Moons en Anna Maria Eyckmans.

Guilliam Goossens en Peternel Nagels verlieten toen het ouderlijk huis. Hun oudste zoon werd niet hier gedoopt wat kan betekenen dat ze een zekere periode buiten Hombeek gewoond hebben.

[1] De pijl ➔ verwijst naar de nummers op de tekening van de huizen in het dorp op blz.140.

HET GEZIN
GUILLIAM GOOSSENS – PETERNEL NAGELS

Jonggetrouwde vrouwen kunnen veel kinderen hebben. Dat was zeker het geval met Peternel Nagels die 11 kinderen baarde, 9 jongens en 2 meisjes. Eén dochtertje en twee zoontjes stierven jong. De opgroeiende kinderen huwden en zes van de zeven zonen bleven in Hombeek wonen. Dat zorgde voor een explosie van de naam Goossens in onze gemeente. Er was een kloof in leeftijd van 10 jaar of meer tussen de twee oudste jongens in het gezin, Peter en Jan, en de rest. Dit kwam omdat drie opeenvolgende kinderen jong overleden zijn. Tussen de oudste en de jongste zoon was er zelfs een leeftijdsverschil van 24 jaar.

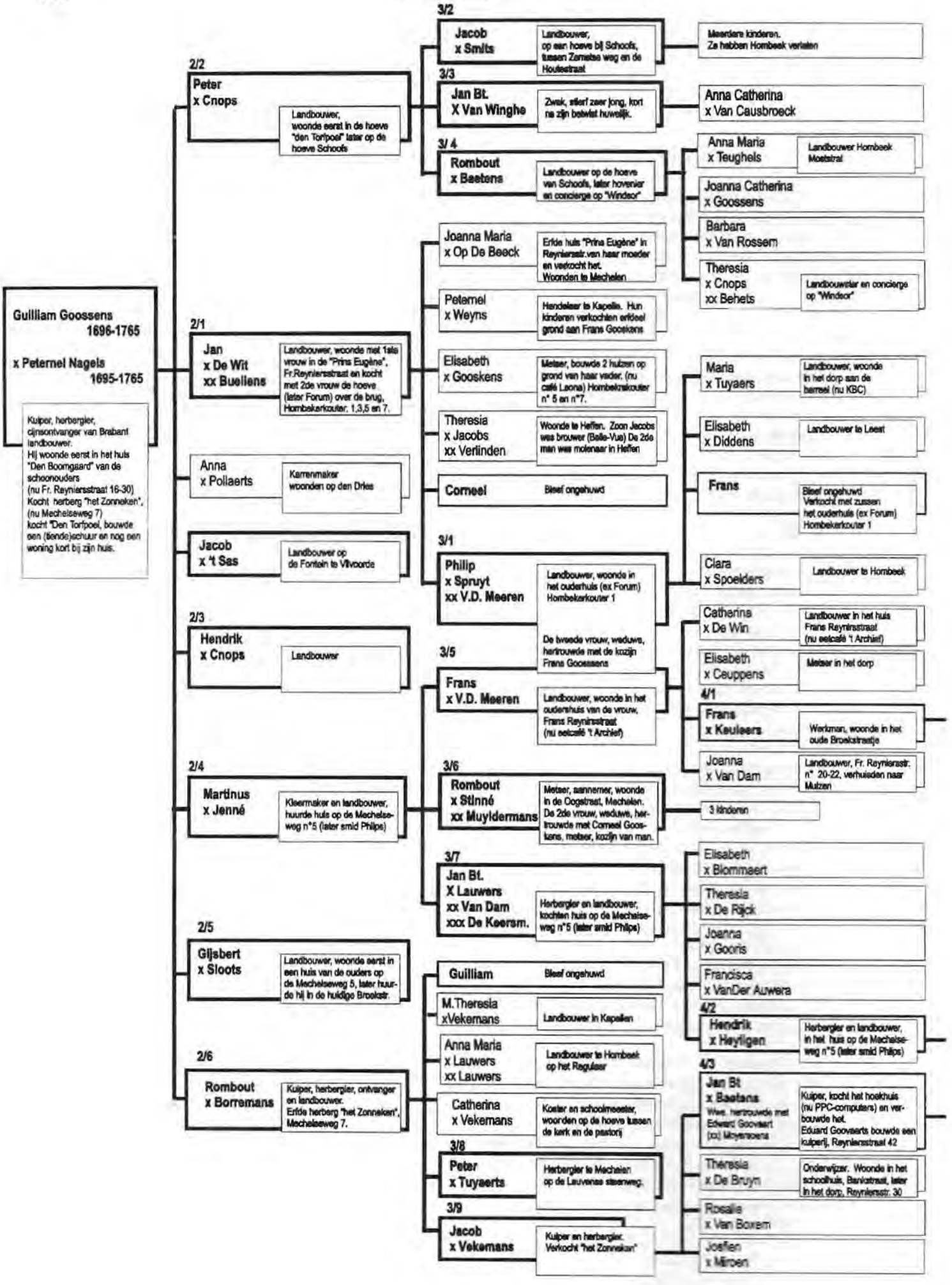
De kinderen van Guiliam Goossens-Nagels:

(1) Jan (ca1716- ca 1792)
x (1747) **Catharina De Wit**
xx (1751) **Maria Tha. Buelens**
(2) Peter (°1717-1795)
x (1749) **Maria Cnops**
(3) Jacob (°1727)
x **Theresia 't Sas** (van Leest)
(4) Hendrik (1730-1772)
x (1756) **Anna Cnops**
(5) Anna (°1732)
x **Peter Pollaert**
(6) Martinus (1735)
x (1760) **Livina Jenné**
(7) Gijsbert (°1737)
x **Margriet Sloots**
(8) Rombout (1740-1810)
x **Elisa Borremans**

Anna (°1719), Jan Frans (°1723), Antoon (°1725) zijn jong overleden.

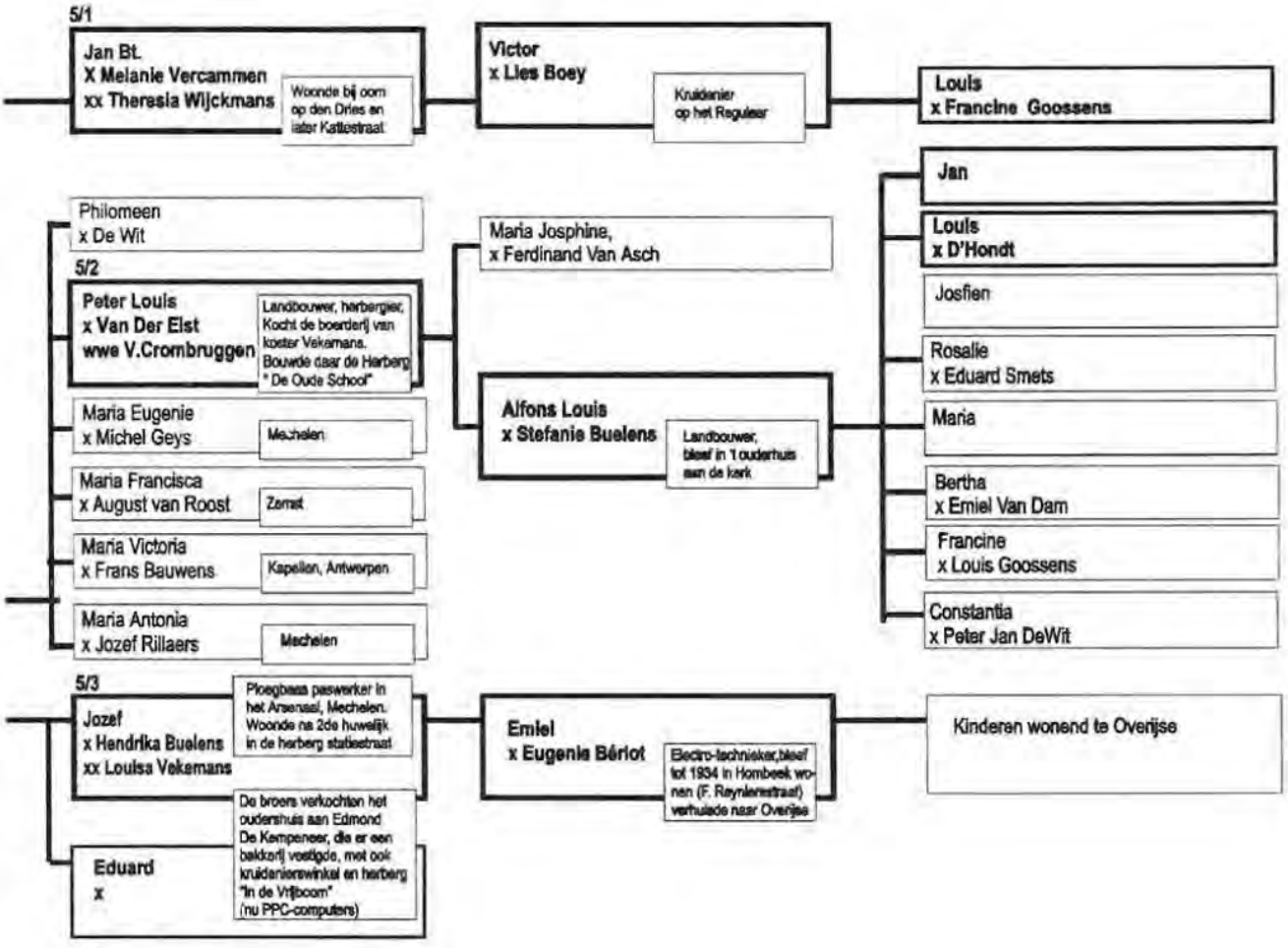
Vader Guilliam Goossens was tonnenmaker. Hij ging wonen aan de brug. Dat gebeurde in 1725 toen hij het huis met grond kocht van de dochter van Peter De Croes. Deze had het daar in steen gebouwd kort voor 1700. Het was een herberg op Brabantse grond met de naam "Het Zonneken" (➔2) (nu Mechelse weg 9)

Daar kende hij de beste jaren van zijn leven en de herberg floreerde maar ook de winkel die hij er had voor de handel in tonnen en kuipen. Uit inventarissen van inboedels kan met zekerheid vastgesteld worden dat Guilliam geen koperslager was zoals de benaming "ketelmaker" wel eens zou laten vermoeden. Het beschreven alaam en het materiaal, zoals ijzeren repen en duigen van hout, sterken de overtuiging dat hij houten tonnen en dito kuipen heeft gemaakt.

Guilliam Goossens
1696-1765
x Peternel Nagels
1695-1765
Kuiper, herbergier, cijnsontvanger van Brabant landbouwer.
Hij woonde eerst in het huis "Den Boomgaard" van de schoonouders (nu Fr. Reynierssstraat 16-30)
Kocht herberg "het Zonneken", (nu Mechelseweg 7)
kocht "Den Torfpoel, bouwde een (tiende)schuur en nog een woning kort bij zijn huis.
2/1
Jan
x De Wit
xx Buelliens
Landbouwer, woonde met 1ste vrouw in de "Prins Eugène", Fr.Reyniersstraat en kocht met 2de vrouw de hoeve (later Forum) over de brug, Hombekerkouter, 1,3,5 en 7.
Anna
x Pollaerts
Karrenmaker
woonden op den Dries
Jacob
x 't Sas
Landbouwer op de Fontein te Vilvoorde
2/2
Peter
x Cnops
Landbouwer,
woonde eerst in de hoeve "den Torfpoel" later op de hoeve Schoofs
2/3
Hendrik
x Cnops
Landbouwer
2/4
Martinus
x Jenné
Kleermaker en landbouwer, huurde huis op de Mechelseweg n°5 (later smid Philips)
2/5
Gijsbert
x Sloots
Landbouwer, woonde eerst in een huis van de ouders op de Mechelseweg 5, later huurde hij in de huidige Brookstr.
2/6
Rombout
x Borremans
Kuiper, herbergier, ontvanger en landbouwer.
Erfde herberg "het Zonneken", Mechelseweg 7.
3/2
Jacob
x Smits
Landbouwer,
op een hoeve bij Schoofs, tussen Zamelse weg en de Houtestraat
Meerdere kinderen.
Ze hebben Hombeek verlaten
3/3
Jan Bt.
X Van Winghe
Zwak, sterft zeer jong, kort na zijn bekwist huwelijk.
Anna Catherina
x Van Causbroeck
3/ 4
Rombout
x Baetens
Landbouwer op de hoeve van Schoofs, later hovenier en concierge op "Windsor"
Anna Maria
x Teughels
Landbouwer Hombeek Moetstraat
Joanna Catherina
x Goossens
Barbara
x Van Rossem
Theresia
x Cnops
xx Behets
Landbouwster en concierge op "Windsor"
Joanna Maria
x Op De Beeck
Erfde huis "Prins Eugène" in Reyniersstr.van haar moeder en verkocht het.
Woonden te Mechelen
Peternel
x Weyns
Handelaar te Kapelle. Hun kinderen verkochten erfdeel grond aan Frans Goossens
Elisabeth
x Gooskens
Metser, bouwde 2 huizen op grond van haar vader. (nu café Laona) Hombekerkouter n° 5 en n°7.
Theresia
x Jacobs
xx Verlinden
Woonde te Heffen. Zoon Jacobs was brouwer (Belle-Vue) De 2de man was molenaar in Heffen
Corneel
Bleef ongehuwd
3/1
Philip
x Spruyt
xx V.D. Meeren
Landbouwer, woonde in het ouderhuis (ex Forum) Hombekerkouter 1
De tweede vrouw, weduwe, hertrouwde met de kozijn Frans Goossens
Maria
x Tuyaers
Landbouwer, woonde in het dorp aan de barreel (nu KBC)
Elisabeth
x Diddens
Landbouwer te Leest
Frans
Bleef ongehuwd
Verkocht met zussen het ouderhuis (ex Forum) Hombekerkouter 1
Clara
x Spoelders
Landbouwer te Hombeek
3/5
Frans
x V.D. Meeren
Landbouwer, woonde in het oudershuis van de vrouw, Frans Reyniersstraat (nu eetcafé 't Archief)
Catherina
x De Win
Landbouwer in het huis Frans Reyniersstraat (nu eetcafé 't Archief)
Elisabeth
x Ceuppens
Metser in het dorp
4/1
Frans
x Keulaers
Werkman, woonde in het oude Broekstraatje
Joanna
x Van Dam
Landbouwer, Fr. Reyniersstr. n° 20-22, verhuisden naar Mulzen
3/6
Rombout
x Stinné
xx Muyldermans
Metser, aannemer, woonde in de Oogstraat, Mechelen. De 2de vrouw, weduwe, hertrouwde met Corneel Goossens, metser, kozijn van man.
3 kinderen
3/7
Jan Bt.
X Lauwers
xx Van Dam
xxx De Keersm.
Herbergier en landbouwer, kochten huis op de Mechelseweg n°5 (later smid Philips)
Elisabeth
x Blommaert
Theresia
x De Rijck
Joanna
x Gooris
Francisca
x VanDer Auwera
4/2
Hendrik
x Heyligen
Herbergier en landbouwer, in het huis op de Mechelseweg n°5 (later smid Philips)
Guilliam
Bleef ongehuwd
M.Theresia
xVekemans
Landbouwer in Kapellen
Anna Maria
x Lauwers
xx Lauwers
Landbouwer te Hombeek op het Regulasr
Catherina
x Vekemans
Koster en schoolmeester, woonden op de hoeve tussen de kerk en de pastorij
3/8
Peter
x Tuyaerts
Herbergier te Mechelen op de Leuvense steenweg.
3/9
Jacob
x Vekemans
Kuiper en herbergier. Verkocht "het Zonneken"
4/3
Jan Bt
x Baetens
Wwe. hertrouwde met Edward Goovaert (zo) Meyersoens
Kuiper, kocht het hoekhuis (nu PPC-computers) en verbouwde het.
Eduard Goovaerts bouwde een kuilerij, Reyniersstraat 42
Theresia
x De Bruyn
Onderwijzer. Woonde in het schoolhuis, Bankstraat, later in het dorp, Reyniersstr. 30
Rosalie
x Van Boxem
Josefien
x Mirpen

Goossens
een kuipersfamilie in Hombeek-dorp

De komst van Guilliam Goossens van Londerzeel naar Hombeek was niet zonder betekenis. Hijzelf genoot aanzien als kuipenmaker maar ook herbergier en belastingontvanger van Brabant. Het hierbijhorend vermogen bleef niet uit. "Het Zonneken", herberg op de Mechelse weg werd familiebezit voor 3 generaties. Zijn kinderen en kleinkinderen hadden in Hombeek hun stek en bezaten of betrokken bekende gebouwen in het dorp en elders. De kuipersstiel is verdergezet door 4 generaties. En toch heeft men te Hombeek tot heden de kleinzonen van de laatste kuiper, die het dorp in 1936 verlieten, "van kuipers" genoemd. Jan en Maria Goossens, die nu nog de ouderlijke hoeve aan de kerk bewonen, zijn de laatste nazaten in onze gemeente. Het ziet er naar uit dat deze stam hiermee in Hombeek eindigt.

DE BELASTINGONTVANGER VAN BRABANT

Guilliam Goossens was niet enkel herbergier en tonnenmaker. In die jaren, vermoedelijk omtrent 1730, werd hij ook controleur van belastingen op luxe verbruiksgoederen die in Brabant verkocht werden, zoals bieren, wijnen en rookartikelen. Door invoertaks te heffen op vreemde 'ingevoerde' producten deed men aan gebiedsprotectionisme. Brabant taxeerde het Mechels bier. Guilliam moest toezien dat deze belasting betaald werd. Aangezien Mechelen een hogere taks ging heffen op het Brabants bier was de rekening vlug gemaakt. Men dronk de goedkoopste pot.

In 1764 werd Guiliam door graaf Van Der Linden d'Hoogvorst gevraagd voor hem te getuigen in het zoveelste geschil tussen Brabant en Mechelen. Zijn verklaring zou mede als bewijs moeten dienen dat het kasteel wel degelijk van bij de oorsprong Brabants was. Naar ons inziens was dit lelijk bij het haar getrokken, maar kom..

De notaris registreerde zijn verklaring als volgt:

"Guilliam GOOSSENS, 74 jaar oudt,
ontfanger der Edele Heren State van Brabant op den dorpe van Hombeeck over het recht van impost op de vreemde bieren, wijnen, brandewijnen ende toeback, in de qualiteyt van ontvanger sedert 30 jaeren herrewaerts, verklaart waerachtig te wezen dat aen hem gesleten zijn geworden door den heere graeve en al zijn voorsaten de rechten en de imposten op vremde bieren, wijnen, brandewijnen ende toeback op het kasteel gebruikt geweest ende alnoch gebruikt wordende,
Welke rechten altijt constantelijck ende sonder eenigh de minste interruptie ofte contestatie van wie het soude mogen wesen, aen hem comptant in zijn gemelde qualiteyt zijn betaelt geworden soo menigmael ende soo dickmaels bieren ende wijnen in het voorseyde kasteel zijn ingeleydt geworden.
Wel wetende dat aen zijn voorsaet deselve rechten door de Heren graeven van Hombeeck ten allen tijde oock zijn betaelt geworden."

Hij verklaarde verder dat hij bereid was op elk ogenblik en voor gelijk wie deze verklaring opnieuw en onder eed af te leggen. Zijn zoon Rombout Goossens en Ignatius D. Van Der Stappen traden op als getuigen.
Melden we hier terloops dat ook Jacob Van Camp, timmerman en Hendrik Feremans, metser, verklaarden gewerkt te hebben voor de graaf, de eerste voor 40 jaar, de tweede voor 28 jaar. Ze waren in mening dat het kasteel Brabants was en derhalve geen verantwoording verschuldigd aan de ambachten van Mechelen. Ook Jan Cnops van Hombeek, 34 jaar, bekende dat hij van zijn 22 jaar voor de graaf gewerkt had.

EEN WELSTELLEND MAN

Vader Guilliam Goossens was ontegensprekelijk een actieve man. Hij boerde, maakte kuipen, dreef handel en tapte pintjes en was de Brabantse belastingontvanger. Zijn herberg was gelijkertijd ook winkel en ontvangstkantoot of "*comptoir*". In de volksmond werd "Het Zonneken", ook wel "het Comptoirken" genoemd vooral door inwoners van buiten Hombeek.

"Het Zonneken" (eerste huis links van de lage rijhuizen) was de herberg waar de kuiper ook zijn "comptoir" had.

Hij werd bij de notabelen van Hombeek-Brabant gerekend en was ook schepen. Zijn goede relatie met de graaf bracht hem in een vertrouwenspositie. Hij trad op als bemiddelaar voor wie een verzoek had bij de heer van Hombeek. Als schepen zetelde hij ook in de rechtbank van Hombeek Brabant en bepaalde hij mede de uitspraak en de strafmaat bij veroordelingen.

Het zal dan ook niet verwonderen dat hij financieel vooruit kwam en een materiele welstand kon opbouwen. In 1748 kocht hij van Jan Beckx van Zemst het huis "Den Torfpoel", gelegen op den Dries. Dit verhuurde hij eerst aan Rombout Cnops, de latere schoonvader van twee zijner zonen. Het jaar daarop is er zijn zoon Peter gaan wonen die dan huwde met Maria Cnops. In 1754 heeft Guilliam dit huis verder verkocht aan zijn oudste zoon Jan Goossens maar Peter bleef er wonen. In 1755 kocht hij land op het Middenveld van de kerkmeesters. In 1762 kocht hij in de broekstraat een stuk beemd van Peter Meysmans en bouwde daarop een grote schuur van drie gebinten. Ze werd in leem afgewerkt maar met pannen belegd. Deze schuur stond er nog in het begin van de eeuw (→ **achter 2**) (in de straat achter de vroegere Post). Ze werd in de volksmond 'tiendeschuur' genoemd. Misschien werden er wel stro en granen opgeslagen voor de graaf van Hombeek? Guilliam bouwde zelf nog een tweede huis in de Broekstraat, waarschijnlijk

tegenover het Zonneken (➔3) (nu herberg "De Sportvriend", Louis Pepermans-Phlips).

De kinderen van Guilliam huwden uit in 't Zonneken. De oudste zoon Jan trouwde in 1747 met Katrien De Wit, dochter van Theodoor De Wit, eigenaar van het huis "Prins Eugène" (➔4). Ze overleed twee jaar later en hij hetrouwde met Maria Buelens van Leest, dochter van Frans, *borgemeester* en pachter op Scheurcapruyn. Peter, de tweede zoon huwde in 1747 met Maria Cnops en woonde eerst zoals gezegd in ***"Den Torfpoel"***. De derde zoon Jacob huwde Theresia 't Sas van Leest en ging in Vilvoorde wonen. De vierde zoon Hendrik trouwde in 1756 met Anna Cnops, de zuster van Maria hierboven genoemd. De vijfde zoon Martinus trouwde in 1760 met Livina Jenné van Zemst en zij gingen in het huis naast de ouders wonen (➔3) een boerenwoning maar later herberg. De enige dochter Anna was met Peter Pollaert getrouwd, de zoon van de karrenmaker op den Dries. In 1765 waren dus nog de twee jongste zonen thuis in de zaak van vader Guilliam. Het waren Gijsbert, 28 jaar en Rombout, 25 jaar oud.

In april 1765 overleed de 69 jarige vader Guilliam. (Volgens zijn verklaring die hij aflegde in 1764 voor de graaf van Hombeek zou hij 5 jaar ouder geweest zijn). Zijn jongste zoon Rombout deed vijf dagen na het overlijden van vader de eed voor de *Edele Staeten van Brabant als ontfanger der rechten op bieren, brandewijnen ende toeback zijnde successeur in het officie van zijn vader.*

Tien dagen na het overlijden liet moeder Peternel Nagels ½ van het huis dat haar toebehoorde (de andere ½ behoorde aan haar kinderen) waarborgen voor haar jongste zoon Rombout. Deze voorzorg nam ze *als reële cautie ende borghtochte om de administratie ende ontfanck daer wel ende wettelyck te laeten verbinden ende affecteren.* De nieuwe ontvanger, Rombout Goossens, kon nu gerust zijn dat het Zonneken verder ontvangstbureel (*het comptoirken*) bleef voor het innen van Brabantse taksen. Zodoende was Rombout nu verzekerd dat hij ook bij een latere deling de volle eigenaar kon worden van het huis.
In de maanden juni en juli werd dan de inboedel onder de kinderen verdeeld na verkoop. Ook de gewassen op het veld werden verkocht. De veldvruchten werden in 17 loten onder de zonen Jan, Hendrik, Gijsbert en Rombout verdeeld.

Ter informatie geven we wat er zoal verkocht werd:
10 bedden terwe, 5 bedden gerst, groot en cleyn, nog 10 bedden gerst, 8 bedden haver, ½ dagwand terwe, 1 ½ dagwand boekweyde, nog een partije boekweyde, 5 bedden claveren, herten(erwten) *en boonen in partenanten, een plaetse haever, het gers* (gras) *aen de voorste straatkant, het gers* (gras) *aen de couter, 3 panden hooi met toemaet*
Gijsbrecht Goossens kocht voor 109 gulden, Rombout Goossens voor 51 gulden, Hendrik Goossens voor 46 gulden en Jan Goossens kocht enkel de tarwe voor 12 gulden.

Een paar weken later volgde de tweede verkoop van de inboedel en de dieren. We geven hier ook de opsomming van de huisraad en het materiaal dat voorhanden was voor de kuiperij. We moeten geen hoog licht opsteken van de heersende welvaart. Er was bitter weinig meubilair, geen luxegoederen. Als men hierbij bedenkt dat het toch over een betere familie ging, kunnen we ons een goed beeld vormen van wat de algemene levensstandaard wel moet geweest zijn. Verkoop door Petronella Nagels, weduwe van Guilliam Goossens;
een taefel, 14 stoelen, een stove, een ledicant, een beddecoets, een schapray, potlijst,
10 pinten, 7 bierpotten, 3 flesschen, 10 tinnen schotelen, 2 grote tinnen schotels, 3 tinnen schotelkens, een tinnen coem en pint, 11 tinnen tallooren, nog een tinnen coem, mostaeertvat en lepel, een saetvat, een visspaan en een panneken, boterstam, een melckvat, aerdewerck, een ekel, glaesewerck, 2 waeter eemers,
schildereyen, een horloge, 2 boucken, 3 candelaere lanteerne, een lampe,
lijnwaet, een broeck, een schoon cleedt en rock,
een eyseren pot, aerde stopen, waschkuyp, 2 eemere, een pael en reutelstock, een beyl, een schepper, een haemer en potten, een zift, een dorszeyl, seyssen en een gaffel, een cuyp, 2 riecken, 2 acken en een vlegel, een brandeyser en kettingen, schieteysers, een berdt en brandeyser op solder, een mult, een gieter en een mand, een huyssel (weegschaal), een coperen stoop, een coperen ketel, 3 eyseren ketels, een haec, een rooster, een tanghe, een cruywaegen, schelfhouten, een mandt, 6 sacken, pronselreye, een vat pronselreye
een hesp, nog een hesp en speck, ertten en boonen, een vat met bloem, een spaelinckvat (palingvat), boecksack, 2 sacken met boonen, een wan met haever, een wan met gerst, partije caphout, 2 partijen brandhout, partije torf, brandhout in repen,
een parije stroot (stro), 5 mandel Saeystroot, 2 mandel terwestroot, 2 mandel haeverstroot, 2 mandel roggestroot, 1 ½ mandel haeverstroot, partije hoy (hooi), den messinck, alles in de tuyn aan de schure,
een mestcalff en drie koeyen,
het cuypersgereetschap, cuypergerief, eyserwerck, coperen acken, een partije reepen, 2 partije reepen, een partye reephout, reepstocken, abeele wissen-hout, 3 partijen hout

De kopers waren voornamelijk de kinderen Goossens, maar in het bijzonder de jongste zoon Rombout die in het huis bleef wonen en de stiel verderzette. Hij kocht ook al het kuipersgerief. Andere kopers waren meetal buren zoals Hendrik Van Dam, Philip De Kempeneer, Nicolaes Keuleers, Frans Goovaerts, Jan Jacobs, Jan Ballinckx, Hendrik Van Der Elst, Jan Andries en de weduwe Van Winghe. In het totaal bracht de openbare verkoop 124 gulden op en 10 stuyvers. Rombout Goossens ondertekende voor ontvangst van het geld.

DE KINDEREN DELEN IN DE GOEDEREN

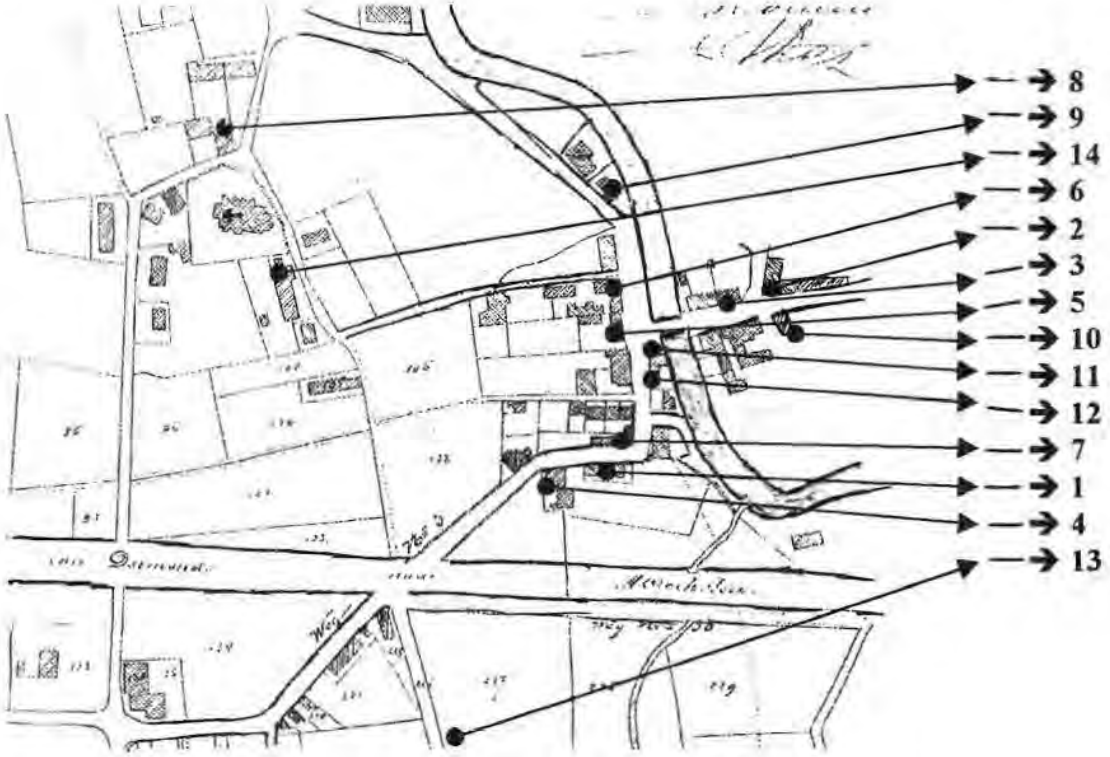
Peternel Nagels bleef inwonen bij haar jongste zoon Rombout. Geen volle drie jaar na haar man, op 23 januari 1768, overleed ze op 73 jarige leeftijd. De roerende goederen waren bij het overlijden van de vader reeds verdeeld uitgezonderd de persoonlijke zaken van de moeder. Haar kleren werden nu verkocht voor 95 gulden. Verder waren er voor 9 gulden *effecten* (papieren geldwaarden) en een ton bier en *assijn* dat gewaardeerd werd op 12 gulden. Drie zonen, Rombout, Peter en Gijsbrecht woonden in huizen van de ouders en stonden nog huishuur achter. Anderzijds werd de huur verrekend die Jacob Peeters en Jacob Buelens betaald hadden voor een stuk land dat ze in pacht hadden op het Middenveld. Deze twee stukken grond werden verkocht, respectievelijk aan Hendrik Van Winghe en aan de koster Philip Vekemans.

Het Zonneken werd verkocht aan zoon Rombout voor 869 gulden. Het huis in de Broekstraat waar Gijsbrecht in woonde werd verkocht aan Joos Van De Zande voor 350 gulden. Een hofstede in de Torfpoelstraat werd verkocht aan zoon Peter voor 670 gulden.

Nu werd de balans opgemaakt. De som van mobilia (1.500 gulden) en van de immobilia (2.4778 gulden) bracht de waarde van het patrimonium op een totaal van **3.978 gulden**. Meldenswaardig bij de uitgaven zijn wel de kosten voor het sterfhuis. We noteerden

voor de begrafenis	237-12-2
aen de wethouders van Hombeek-Bbt.	10-12-0
idem voor compaitie	6-06-0
voor het formeren haeffelijke staet	10-16-0
voor een copie	3-12-0
voor een sluytende liquidatie	6-06-0
voor copie nots De Grauw	0-08-0
totaal in gulden, penning, oorden =	**275-12-2**

Dit bedrag lijkt ons vrij hoog als men bedenkt dat die prijs iets minder is dan de helft is van de waarde van een degelijk huis. Een koe werd verkocht tussen 25 en 40 gulden. Het is moeilijk om waarden te vergelijken. Naar waarde der consumptiegoederen zouden we dus de gulden van destijds met 1.000 kunnen vermenigvuldigen om de waarde in frank van nu te kennen. De redenering is erg betrekkelijk.

Kaart van 1870. De plaatsen waar Goossensen woonden zijn aangeduid. Buiten 8, 10 en 13 zijn de andere nummers ooit hun eigendom geweest. De eerste Guilliam Goossens woonde in de woning van zijn schoonvader Rombout Nagels (1) en kocht het Zonneken (2). Nadien kocht hij ook nog het huis ertegenover (3). Zijn zoon Jan bezat "Prins Eugeen" (4) en (5) en ook een bouwgrond (6) waar zijn dochter en Andreas Gooskens op bouwden. Zijn kleinzoon Jacques verkocht Het Zonneken. Diens zoon Jan Bt. was de laatste kuiper. Hij huurde eerst (10) en kocht dan (11) en (12) maar zijn weduwe en haar tweede man verkochten deze huizen in 1899. De laatste familie Goossens woont nu (14) huis gebouwd in 1888 door Smets-Pansius voor herberg met de naam "De Oude School" wat door Peter Louis Goossens in 1891 werd gekocht.

HOOFDSTUK 2
DE TWEEDE EN VOLGENDE GENERATIES

Men moet niet denken dat met de dood van vader Guilliam in 1765 er een einde kwam aan de stam Goossens in het dorp. Integendeel, de zeven zonen hebben zijn naam en ook zijn werk verder gezet. We behandelen enkel de zes jongens die hier bleven. Er is zeker onderscheid in aanleg en karakter geweest. Ze genoten dezelfde opvoeding en toch ervaren we dat Jan, Hendrik, Martinus en Rombout geletterd waren en dat Peter en Gijsbert niet konden schrijven. Anderzijds speelde de keuze van de partner een rol. Wie er in lukte een rijke vrouw aan de haak te slaan had een verzekerde toekomst. Dat was zeker het geval met Jan, de oudste, die tweemaal rijk trouwde. De jongste zoon Rombout die in het huis bleef en vader opvolgde als ontvanger van Brabant lijkt een gekoesterde benjamin van de moeder geweest te zijn. Hij genoot ook bescherming van zijn 24 jaar oudere en oudste broer Jan. Deden Jan en Rombout de beste zaken dan is er ook nog Martinus van wie er tot op heden nakomelingen Goossens in Hombeek zijn.

Waar de zes broers terecht kwamen en hoe het verder verliep met hun kinderen en kleinkinderen behandelen we in de zes volgende takken:

1. De nakomelingen van Jan Goossens
2. De nakomelingen van Peter Goossens
3. De nakomelingen van Hendrik Goossens
4. De nakomelingen van Martinus Goossens
5. De nakomelingen van Gijsbert Goossens
6. De nakomelingen van Rombout Goossens

DE EERSTE TAK:
JAN GOOSSENS
EN ZIJN NAKOMELINGEN

De oudste zoon was 31 jaar toen hij in februari 1747 huwde met Catherina De Wit. Ze was de enige dochter van Theodoor De Wit en Joanna Van Den Bossche. Haar vader was overleden en haar moeder, hertrouwd met Marcus Verlinden, was reeds voor de tweede maal weduwe. Het jonge paar woonde bij haar in het huis "Prins Eugène" in het dorp. Daar werd op 28 december 1747 hun kindje geboren, Joanna Maria Goossens. Twee jaar later stierf Catherina in het kraambed. Het tweede kindje was doodgeboren. Kort daarop in november 1749 werd een overeenkomst gesloten tussen Jan Goossens en zijn schoonmoeder. Hij stond in voor haar levensonderhoud, verzorging en kost en inwoon. Het huis was nu voor ½ voor zijn dochter en ½ voor de schoonmoeder. Deze vermaakte het geheel aan haar na haar dood.

Joanna Marie, zijn dochter uit het eerste huwelijk was niet zo gezond. Op haar 25ste werd een akkoord gesloten en bij de notaris bekrachtigd. Joanna Marie zou thuis een goede verzorging genieten en bij haar overlijden een '*eerlijcke*' begrafenis krijgen met 3 jaargetijden. Anderzijds zou ze het huis, van haar moeder afkomstig, schenken aan haar vader Jan Goossens. Maar dat sprookje was te mooi om waar te zijn. Er kwam een prins uit Schonenberg en het meisje fleurde op met of zonder wondere zoen. Ze werd weer gezond.
Op 10 november 1779 werd haar huwelijk ingezegend voor de pastoor te Hombeek. Tien dagen later zat het jonge paar en vader Jan terug bij de notaris en werd de schenking '*inter vivos*' herroepen. Het huis, dat intussen verhuurd was aan Hendrik Van Dam, mocht verkocht worden aan de meestbiedende. Aan Joanna Marie Goossens werd ook 80 gulden toegewezen, zijnde ½ van de opbrengst van de verkoop der immobilia van haar grootmoeder. In december daarop werden Cornelis Van De Zande en Joanna Van Der Meeren de nieuwe eigenaars van het huis met de mooie naam "***Prins Eugène***".

> Vanwaar kwam die mooie naam voor dit huis dat waarschijnlijk ook herberg is geweest?
> Prins Eugène de Savoye was zo wat een legendarische figuur. Frans veldheer, klein en lelijk, was hij geen sant in eigen land maar verdiende hij zijn sporen bij de Oostenrijkers. Vooral de overwinningen te Oudenaarde en Malplaquet in 1708 en 1709 maakten hem hier bekend. Hij werd de raadsheer van de keizer en officieel stadhouder van de Oostenrijkse Nederlanden. Hij trachtte vooral de handel te bevorderen. In 1736 stierf hij te Wenen waar hij een riant paleis gebouwd had.

Het huis (➔4) (Fr Reyniersstraat 10 Schleslagh-Van Erp) was later nog een herberg met zaal die afgebroken werd voor de bouw van het huis n°8 door de secretaris Fr. Goovaerts-Van Doren.

Jan Goossens hertrouwde in 1750 met Maria Buelens van Leest. Haar vader was "*borgemeester*" en pachter op Scheurcapruyn, een hoeve op de grens met Hombeek gelegen. In 1752 stierf de inwonende schoonmoeder.

In het dorp was er het vrij groot boerenhof van Matheus Monsieur vrijgekomen. Zijn tweede vrouw Marie Verlinden, die hertrouwd was met Jan Hermoniers, stelde het te koop. Jan Goossens kon putten uit de erfenis van de ouders van zijn tweede vrouw en kocht het huis met de veel goede bouwgrond. Het lag tegenover de brug aan de Hombeekzijde. (➔5 en 6) (later Forum en Van Beneden, nu Hombekerkouter 1, 3, 5 en 7).
Daar is hij gaan wonen.

Uit zijn tweede huwelijk met Maria Buelens werden nog 11 kinderen geboren. Zes van hen zijn vroegtijdig overleden.

2/1 Het gezin van Jan Goossens (1716-1793)

Uit het huwelijk met Catherina De Wit (1725-1749):
(1) Joanna Maria (°1747),
x **Antoon Op De Beeck**, Mechelen

Uit het huwelijk met Maria Buelens (1724-1796):
(1) Petronella (°1753) x **Jan Weyns**, Wolvertem
(2) Elisabeth (°1756) x **Andreas Gooskens**, metser in Hombeek
(3) Maria Theresia (°1760)
x **Adriaan Jacobs** van Heffen
xx **Guilliam Verlinden**, maalder te Heffen
(4) Corneel (°1765) overleed op zijn 29 jaar
(5) Philip (1768-1804)
x **Elisabeth Spruyt** van Zemst,
xx **Anna Maria Van Der Meeren**

Er zijn nog 6 kinderen die jong overleden zijn: naamloos (°1752), Anna Maria (°1757), Antoon (°1762), Anna Catherina (°1762), Maria Elisabeth (°1771), Anna Catherina (°1773)

In mei 1797, werden de eigendommen van Jan Goossens en Maria Buelens onder de kinderen verdeeld. Philip bleef in het ouderhuis(➔5). Petronella kreeg een deel van de achterliggende tuin. Elisabeth kreeg de grond met huis aan de straat gelegen (➔6). Maria Theresia kreeg gronden elders. In de ontwikkeling van het dorp is het interessant te volgen hoe na opdeling nieuwe huizen ontstonden. De man van Elisabeth was metser en ook zijn zonen. Ze hebben zeer veel woningen in die jaren gebouwd en ook hun 2 huizen in het dorp zoals ze er nu nog staan. (➔6) (Hombekerkouter 5 en 7, Jef Van Beneden en café Leona)

Maria Theresia Goossens (°1760) ging na haar huwelijk met Adriaen Jacobs in Heffen wonen. Van hem had ze slechts één kind. Deze jongen Jan Jacobs huwde met Maria Candries van Heffen. Het waren de stamhouders van de familie Jacobs te Hombeek, beter gekend onder de naam "van Bellevue". Ze trouwde een tweede maal met de molenaar van Heffen Guilliam Verlinden. Hij was gesproten uit de Hombeekse *maaldersfamilie* Verlinden op de Kouter. Met hem had ze nog drie zonen: Peter Jan Verlinden, pachter in Tisselt, Frans Verlinden, herbergier in Tisselt en David Verlinden die zijn vader opvolgde als molenaar in Heffen. Bij de scheiding van de goederen Goossens te Hombeek erfde ze enkel gronden en opleg in gelden.

Petronella Goossens (°1753) huwde in 1782 met een jongen uit Wolvertem, Jan Weyns. Ze zijn in Kapelle gaan wonen. De kinderen, Cornelius Weyns, Anna Catharina Weyns, Francisca Weyns x Jan Frans De Kempeneer van Mechelen, Anna Monica Weyns x Frans Van Lier in Antwerpen verkochten in 1819 hun moeders erfdeel in Hombeek aan tante Elisabeth Gooskens-Goossens.

Corneel Goossens (1765-1794) heeft geen lang leven gekend. Hij werd ernstig ziek. Waarschijnlijk is hij één der eerste slachtoffers geweest van de "rode loop" , een besmettelijke ziekte die twee maand later zeer zwaar heeft toegeslagen. In mei 1794 werd zijn wilsbeschikking opgetekend bij de notaris. Hij vermaakte alles aan zijn moeder, weduwe van Jan Goossens: *"de tocht van het huis en de hof door hem bewoond en na haar dood aan mijn zusters en broer gelijk verdeeld"*. Veertien dagen later is hij gestorven. Corneel had blijkbaar al een eigen huis. Het was niet het ouderlijk huis (later Forum) waar zijn jongste broer Philip woonde. We vermoeden dat hij ernaast woonde (later Van Beneden) omdat dit erfgoed later vermeld werd als eigendom van zijn zuster Elisabeth en Andreas Gooskens.

Elisabeth Goossens (1756-1836) was gehuwd met Andreas Gooskens. Hij was de zoon van Jan Bt. Gooskens en Elisabeth Verlinden. Hij had via zijn oom Jan Van Laar zekere contacten met een handel in bouwmaterialen die te Hombeek bestond. Misschien is hij zo in het beroep van metser in Hombeek terecht gekomen? In alle geval is Andreas Gooskens zeer actief geweest. Hij bouwde in Hombeek zeer vele huizen. Zijn beroepsbezigheid kende een grote uitstraling. Zijn kinderen en vele verwanten hebben zich bekwaamd in het ambacht der bouwlieden. Vele latere metsers werden opgeleid in dienst bij hem.
Hun dochter Anna Catherina huwde met Philip Verlinden en woonden in de herberg "Den Engel. Hun zoon Jan Bt. huwde Elisabeth Vekemans en erfde de 2 huizen. Hun zoon Frans huwde Anna Van Roy en bouwde in de vroegere Beekstraat (nu Leibeekstraat). Zijn huis en gronden gingen later over op de dochter Lies (Elisabeth) gehuwd met Philip Vekemans. Deze familie staat nog bekend als de familie "Van Lis".

Philip Goossens (°1768-1804) was veldwachter in de Franse tijd. Hij kende geen lang en gelukkig leven. De periode was al even beroerd. Kort na zijn eerste huwelijk vielen de Fransen binnen. Zijn eerste vrouw Elisabeth Spruyt van Zemst schonk hem vier kinderen maar ze overleed zeer jong, nog geen dertig jaar oud. Hij hertrouwde dan met Anna Maria Van Der Meeren. Zij was de dochter van Jan Bt. Van Der Meeren en Clara De Croes, schrijnwerker, die in het dorp woonden. (➔7) (nu eetcafé 't Archief). Met zijn tweede vrouw kreeg Philip nog een dochter Clara. Kort daarop stierf hij, amper 36 jaar oud.

2/1 Het gezin van Philip Goossens (1768-1804)

Uit het huwelijk met Elisabeth Spruyt (1773-1802):
(1) Maria (1794-1839)
x (1818) **Petrus Tuyaerts** (1794-1861)
(2) Elisabeth (1796-1860)
x (1817) **Peter Jan Diddens** (°Leest 1794),
(3) Maria Theresia (°1798), jong gestorven.
(4) Frans (°1801), handwerker, woonde in ouderhuis (Forum) met halfzuster Clara.

Met xx Anna Maria Van Der Meeren (1776-1848):
(5) Clara (1803-1892)
x (1834) **Petrus Spoelders** (°1806)

Anna Maria Van Der Meeren hertrouwde in 1805 met Jan Frans Goossens, een kozijn van haar eerste man. (zie verder bij de kinderen van Martinus, deel 4.) Ze had met hem nog 5 kinderen.

MARIA GOOSSENS (°1794-1839) huwde Petrus Tuyaerts (1794-1861) uit Eppegem, zoon van Jan Bt. en Anna M. Feremans. Hij was handwerker en ze woonden in het dorp het eerste huis over de bareel (nu KBC bank).

ELISABETH GOOSSENS (°1796-1860) huwde in 1817 met Peter Jan Diddens (°1794). Hij was landbouwer in Leest dorp. Onder Napoleon deserteerde hij. (cfr. "Historische verhalen" door Hendrik Diddens, archief Hoembeka N° 805). Van hen vele nakomelingen in Leest.

FRANS GOOSSENS (°1801) bleef ongehuwd.
Na de dood van Philip Goossens werden nog enkele rekeningen vereffend en schulden afbetaald die Philip had aan zijn zusters. Er moesten nieuwe leningen aangegaan worden en het huis werd gehypothekeerd. De toestand werd steeds hachelijker. Na een tijd ging de moeder met Frans Goossens, haar tweede man en kozijn van haar eerste man, en met de jongste kinderen in het huis wonen van haar ouders (nu eethuis 't Archief).
In 1825 woonde enkel haar stiefzoon Frans Goossens) met haar dochter Clara nog in het ouderhuis (later Forum). Het werd samen met nog grond verkocht aan Peter Jozef Moons – Van Velsem, ontvanger van de belastingen te Mechelen. Het werd omschreven als " *een stenen huis met stal en schuur en den hof, omringd met hagen, groot 10 are 71 ca, gelegen te Hombeek over de brug aan de Senne, kadaster A 112 en A 113, palend aan den steenweg, de herberg "De Kroon" van sieur Lemmens, de kinderen Weyns en Andreas Gooskens.*"

Rechtstreekse afstammelingen van deze tak beschreven onder "deel 1" met de naam Goossens zijn ons niet bekend, zeker niet te Hombeek.

DE TWEEDE TAK:
PETER GOOSSENS
EN ZIJN NAKOMELINGEN

De tweede zoon van Guilliam Goossens en Peternel Nagels huwde eveneens in Hombeek en bleef er wonen. Hij was niet geletterd en aan zijn kinderen werd het schrijven niet aangeleerd. Van de zes kinderen groeiden er drie op. De tweede zoon was zeer ernstig ziek maar voor hij stierf erkende hij door huwelijk zijn dochterke verwekt bij Anna Maria Van Winghe. Dit was zeer tegen de zin van de ouders en leidde tot een proces.

Het gezin woonde in het huis "***Den Torfpoel***" dat gehuurd werd van de ouders. In 1768 werd het huis gekocht. Daarvoor leende Peter 100 gulden bij pastoor De Backer en 325 gulden bij de meid van de pastoor, Joanna De Saegher.
Hun zonen, Jacob en Jan, waren blijkbaar echte jachtliefhebbers. Ze bleven niet altijd op het hun toegestane jachtterrein van Schoofs en schoten ook wild op gronden van de graaf van Hombeek-Brabant. Een paar keer liepen ze tegen de lamp en kregen een proces, ondanks het feit dat hun oom Rombout Goosens toen ontvanger was van het graafschap.

2/2 Het gezin van Peter Goossens (1717-1795)
gehuwd met Maria Cnops (1725-1791)

Kinderen:
(1) Jacob (°1754) → **zie 3/2**
x **Maria Anna Smits** (°Duffel)
(2) Jan Bt. (1757-1784) → **zie 3/3**
x (1784) **Anna Maria Van Winghe**
(3) Rombout (1759-1829) → **zie 3/4**
x (1784) **Ma.Theresia Baetens** (1763-1833)

Nog drie kinderen zijn jong overleden, Guillelmus (1750-1753), Petronella (1752-1752) en Antoon (1768-1781).

3/2 JACOB GOOSSENS (°1754) gehuwd met Maria Smits van Duffel.

Van hem weten we weinig. Bij de telling in 1796 woonde hij kort bij zijn ouders, tussen kasteel Eglegem en de Houtestraat. Zijn 14 jarige zoon en nog twee kinderen beneden 12 jaar woonden toen in het gezin.
De kinderen in dit gezin en te Hombeek geboren waren: (1) Jan Bt. (°1781), (2) Elisabeth (°1783), (3) Rumoldus (°1785), (4) Jacob (°1788), (5) Ma Theresia (°1791), (6) Jacob (°1793), (7) Maria (°1795), (8) Maria (°1797), (9) Petronella (°1799), (10) Peter Antoon (°1802)

Verder kennen we in Hombeek enkel het huwelijk van zijn oudste zoon Jan Bt (1871) met Jonna Catharina Van Den Heuvel van Zemst.

Zijn kinderen in Hombeek geboren: (1) Joanna Maria (°1803), (2) Joanna Cath. (°1805), (3) Maria (°1807) x met Jan Frans Lambrechts van Vrasene, (4) Maria Catherina (°1808) x met Frans Rijmenans van St.-Kathelijne-Waver.

3/3 Jan Bt Goossens (1757-1784),

De tweede zoon scheen niet over een schitterende gezondheid te beschikken. In juni 1780, de jongen is dan 23 jaar oud, werd hij *provisoirlijck in securiteyt gestelt* in Geel op kosten van de wethouders van Mechelen. De pastoor verklaarde niet voldoende middelen te hebben voor zijn onderhoud en ook niet de H.Geest van Hombeek. Zijn ouders waren volgens hem ook niet genoeg bemiddeld. Daarom werd onderhoud op kosten van de gemeenschap aangevraagd. Hoelang hij daar verbleven heeft weten we niet.

Op 28 december 1783, dag der onnozele kinderen, werd Anna Catherina Van Winghe geboren, onwettig kind van Anna Maria Van Winghe. Waarschijnlijk heeft deze vrouw Jan Bt. Goossens als de vader van haar kind aangewezen. De jonge man stond sterk onder druk enerzijds om het kind te erkennen en te trouwen, anderzijds waren zijn ouders er tegen. Zijn gezondheid ging zienderogen achteruit. Op 3 april 1784 werd alles in gereedheid gebracht om het huwelijk te laten inzegenen. Een feestelijke bruiloft is het zeker niet geworden. We moeten zelfs vaststellen dan de bruidegom om de plechtige inzegening niet aanwezig was. De pastoor schrijft in het register der huwelijken dat Jan Bt. Goossens, de bruidegom, zijn eigen huwelijk later heeft getekend "***quia morte preventus fuit***", omdat de dood nabij was. Hij stierf kort daarop. Als getuigen bij dit bizarre huwelijk tekenden Corneel De Greef en Peter De Greef. Dit waren de smid van den Dries en zijn broer. We hebben sterk de indruk dat ze zich als goede kennissen ontfermden over het ongelukkig meisje. Enige familiale band was er toen (nog) niet.

Vermelden we dat het kindje Anna Catherina Goossens (1783-1878) gezond en wel opgroeide en de gezegende leeftijd bereikte van 81 jaar.
Ze trouwde met de bijna 20 jaar oudere **Pier Jan Van Causbroeck** en hadden samen 5 kinderen: Theresia (1810), Jacques (1811), Josepha (1814), Antoon (1817) en Isabelle (1819).

Het proces tegen de betwiste schoondochter

Een maand na het huwelijk werd door Anna Van Winghe, weduwe van Jan Bt. Goossens tegen haar schoonvader Peter Goossens proces ingespannen. Ze kwam op voor het kind als wettelijke erfgenaam van de vader Jan Bt. Goossens. Ze pleitte er voor dat haar kind recht had op ***alle cleederen, lijnwaet, goud ende silver en comptante penningen achtergelaeten van wijlen haeren man.*** Ze had de meier meermaals laten navragen maar zonder resultaat en daarom besloot ze tot het proces.

In een tweede zitting werd door Peter Goossens het huwelijk van zijn zoon betwist ***omdat sulks niet geschiet is wettelijck ingevolge Sijne Maj. Placcaeten.*** Daarom verlangde hij dat er schriftelijke bewijzen aangebracht zouden worden van dit vermeende huwelijk. Die kwamen er. De pastoor schreef een uittreksel. Er volgde de ene zitting op de andere. In september was men nog niet tot enige toenadering gekomen. De echtheid van de trouwbrief werd ook in twijfel getrokken. De vrouw zag zich verplicht door een '*pro deo*' pleitbezorger te laten verdedigen.

Er was veel gepalaver in een Bargoens waar het huidige gerecht jaloers mag op zijn, alhoewel. Hier een staaltje ervan. Noteer dat "aanl^{tse}" betekent de aanleggeresse of Anna Maria Van Winghe en dat "ged^{de}" betekent de gedaagden of de schoonouders.

De aanklager pleitte:
" ***dat men niet en weet hoe de ged^{de} niet beschaemt en sijn van te durven ontkennen, tegens hunne betere wetenschap in, dat aanl^{tse} met wijlen hunne sone oynt wettelijck souden getrouwt geweest sijn, om welcke valsche ontkentenisse te wederleggen seght sij alhier over haeren originelen trouwbrief*** (te beschikken) ***waeruyt evidentelijck blijckt dat sij wettelijk getrouwt geweest is,***
mits welcke ged^{de} soo persisteert de aanl^{tse} prejudiceert als 't anderen tijde met de costen en
alsoo men (goed) ***geinformeert is dat den broeder van wijlen de man des aanl^{tse} de kleederen der questie is draegende, dewelcke sij weeromme versoeckt iegelijck kleederen te consigneren en oock het gout ende silver, gemunt en ongemunt, contante penningen die sijn achtergelaeten en aen wijlen haeren man gecompeteert hebben.***

Ziezoo Anna Maria eiste de kleren op van haar man die nu gedragen werden door zijn broer. Ze vroeg zijn deel in het geld, zowel het courante geld als de gouden of zilveren stukken die aan haar man behoorden.

De uitspraak viel in oktober en in het voordeel van de weduwe. Meteen was ook het huwelijk erkend en het kind werd nu in rechte lijn erfgename van alle goederen en eigendommen die de ouders ooit nog zouden nalaten.

3/4 ROMBOUT GOOSSENS (1759-1829), gehuwd (1784) met Maria Theresia Baetens (1763-1833).

Theresia Baetens was de dochter van Jan Bt. Baetens en Maria Van Roy, molenaar op de Hoogstraat (cfr "De Semse 1996, okt. blz 49)
Hij was de derde en jongste zoon van Peter Goossens. Zijn vader is 78 jaar geworden en zijn moeder Maria Cnops 76 jaar. In 1789 werden de meubelen verkocht en gingen ze bij hun zoon Rombout wonen op een hoeve van Schoofs.

Ze hadden volgende kinderen:
(1) Ma Anna (°1785)
x (1806) **Guilliam Teughels,** zoon van Jan Bt. en Anna M. De Boelpaep, die een boerderij hadden in de Moststraat.
Ze hadden vier kinderen: (1) Peter Jozef (°1806), (2) M. Theresia (°1811), (3) Peter Jan (°1812) en (4) Jan Frans (°1814).
(2) Joanna Catherina (1792-1853)
x **Hendrik Goossens** (°Mech. 1799-1847)
(3) Barbara (°1796)
x (3.2 1825) **Jan Frans Van Rossem** van Brussel. Hun kind van 2 jaar Victor Peter Van Rossem werd erkend bij huwelijk.
(4) Antoon (°1796), vertrok in 1827 naar Mechelen.
(5) Elisabeth (°1800),
(6) Maria Theresia (1805-1861)
x (1829) **Peter Frans Cnops** van Muizen.
xx **Jef Behets**

Van de andere kinderen is ons niet bekend of ze opgroeiden of huwden: (7) Jan Bt. (1786), (8) Petronella (°1789) (? x Hendrik Frankx van Leuven), (9) Jan Frans (°1790), (10) Anna (°1794), (11) Joanna Maria (1798), (12) Peter Josef (°1803), (13) Ma. Cath. (°1807), (14) Anna (1810).

Rombout Goossens en Theresia Baetens zijn in het dorp gaan wonen. Ze huurden bij hun huwelijk nog de hoeve die gelegen was bij het goed van juffrouw Schoofs. In de twintiger jaren zijn ze verhuisd naar de conciërgewoning verbonden aan het buitengoed van juffrouw Dussart (nu Windsor). Rombout is zeventig jaar geworden, zijn vrouw eveneens. De laatste jaren van hun leven waren ze veel ziek en bedlegerig. Werken op het land zat er niet meer in en de gewassen op het veld werden in de zomer 1828 verkocht. De opbrengst ervan beliep op 42 gulden.
We registreerden:
7 bedden sloorzaet gekocht door Hendrik Feremans, landbouwer te Hombeek voor 12 gulden, 7 bedden sloorzaet gekocht door Guilliam Van Dam, landbouwer te Hombeek voor 12 gulden, 5 bedden gerst gekocht door Engel Verlinden voor 9 gulden, 5 bedden gerst gekocht door Jan Baptist De Roeck voor 9 gulden

Einde 1828 besloot de jongste dochter Theresia te huwen met Peter Frans Cnops van Muizen. Ze zou de huur van haar ouders overnemen. De inboedel werd geschat op een bedrag van 290 gulden en aan haar overgedragen.
We lezen:
transport van geheel hofelijk bestaen door Rumoldus Goossens en Maria .Theresia Baetens, beide handwerkers, gedaen te Hombeek ten huyse van cedanten.
Overwegend dat ze tot hogen ouderdom gekomen zijn, daerbij dikwijls onpasselijk, de vrouw ziek te bedde in d'onmogelijkheid om het landbouwersbedrijf voor eigen rekening te blijven uitoefenen en om in hun bestaen te verzekeren, hebben ze verklaard de vollen eigendom te geven aan hun dochter Theresia Goossens, meerderjarige huishoudster bij hen wonende:
Twee koeien, een runder, 2 geiten, al het landbouwgerief en gereedschap, alle meubelen, het strooi, de patatten, het koren en de vruchten die nog op het veld staan, kortom alles wat zij aan mobilia bezitten door de parijen geschat op 290 gulden

Theresia verbond zich ertoe haar ouders bij haar te laten wonen, hun kost en drank te geven, ze te kleden en ze te verzorgen zowel gezond zijnde als ziek en na hun overlijden ***ze laten doen begraven volgens de staet en conditie met de gewoonlijk geplogen wordene lijkdiensten.***

Aan juffrouw Dussart moest ze 81 gulden betalen voor de huur en de pacht tot half maart aanstaande.
De overeenkomst was enkel getekend door Theresia Baetens gezien de anderen niet konden schrijven.

In de latere huuroverdracht van juffrouw Dussart aan de dochter van Rombout Goossens lezen we volgende voorwaarden:
Zij is gehouden de leeme wanden te onderhouden en het vensterglas, alle locatieve reparatien in het huys te doen, zij moet de dreve van het buitengoed zuiver houden, hakken en gritselen alsook het afsteken van den groes (graszoden) ***rondom de lindeboomen aldaer geplant opdat deselve alsoo hun noodige vogt zouden bekomen. Behalve haar moeder zal niemand anders dan de huisgenoten in het huis mogen wonen. Niemand mag acces hebben op het buitenhof, de hovingen en dependentieën thans geoccupeert door de heer schepen Dussart, broeder van de juffrouw verhuurderesse.***

We stellen dus vast dat de conciërgewoning (het latere huis van Moens) nog van leem was. De woning van Dussart stond op de gronden van de vroegere heer van Liefkensroe (Van Laethem), erfgenaam van Schoofs. Theresia is er blijven wonen, ook na haar tweede huwelijk met Jef Behets. Haar kinderen zijn er geboren.

We kennen geen mannelijke nakomelingen met de naam Goossens uit deze tweede tak van Peter Goossens, zeker niet te Hombeek.

De derde tak:
Hendrik Goossens
en zijn nakomelingen

Over deze zoon van Guilliam Goossens weten we bitter weinig. Hij huwde in 1756, op 26 jarige leeftijd, met Anna Cnops. Zij was de zuster van Maria Cnops die met zijn broer Peter Goossens getrouwd was. (zie voren)

Hendrik stierf zeer jong amper 41 jaar oud. Uit zijn huwelijk waren 9 kinderen gesproten, van wie er bij zijn overlijden slechts twee vernoemd werden. Het waren
(1) Elisabeth Goossens (°1763)
(2) Maria Anna Goossens (°1771)

(3) Catherina Goossens (°1756), blijkt anderzijds de oudste dochter te zijn geweest die drie maand na het huwelijk geboren was. Ze huwde in 1780 **met Jan Frans Sutens** van Schonenberg. Beide echtlieden kregen de toestemming van hun moeder omdat ze nog niet meerderjarig waren d.w.z. nog geen 25 jaar.

Andere kinderen:
Theresia (°1758), Peter (°1760), Jan Antoon (°1762), Joanna (°1766), verder zijn jong overleden Maria Catherina (1769-1772) en Joanna (1764-1772)

In 1790 bekende zijn broer Peter Goossens (met borg van diens zoon Rombout Goossens) in te staan voor de schuld van 106 gulden ten laste van de twee kinderen, Elisabeth en Maria Anna, van de overleden Hendrik Goossens. Jan Cnops is voogd langs moederszijde over deze twee kinderen.

De vierde tak:
Martinus Goossens
en zijn nakomelingen

Martinus was de vijfde zoon van Guilliam Goossens en de vierde die we hier bespreken. Hij heeft wel in het dorp gewoond. Hij had drie zonen van wie er twee in Hombeek bleven en één naar Mechelen uitweek. Van zijn oudste zoon Frans stamde Victor Goossens – Boey en hun zoon Louis. Van zijn jongste zoon stammen Jan en Maria Goossens, kinderen van Fons Goossens en Stefanie Buelens, die nog te Hombeek wonen, aan de kerk.

2/4 Het gezin van Martinus Goossens (1735) gehuwd met met Livina Jenné (1739)

Kinderen:
(1) Jan Frans (1766-1850) → zie 3/5
x (1805) **Anna Maria Van Der Meeren**, wwe Philip Goossens
(2) Rombout (1769-1811) → zie 3/6
x (1802) **Isabelle Marie Stinné** (1770-1802)
xx (1803) **A. Marie Muyldermans** (°Weerde)
(3) Jan Bt. (°1774) → zie 3/7
x **Maria Theresia Lauwers**
xx **Barbara Van Dam**
xxx **Barbara De Keersmaecker**

Vier kinderen overleden jong: (1) Joanna (°1762-1762), (2) Pieter Jan (°1763), Elisabeth (°1772), (4) Catharina (°1772)

Livina Jenné, het meisje met wie Martinus in 1760 trouwde was van Zemst maar in Humbeek geboren. Het jonge paar heeft de eerste acht jaar van hun huwelijk in Zemst gewoond waar de drie oudste kinderen geboren werden. We vermoeden dat zij dan in het huisje naast het ouderhuis zijn gaan wonen (→3) (nu café De Sportvriend).

Hij werd vermeld in 1796 als kleermaker. De pastoor van Hombeek klopte ook regelmatig bij hem aan als er koeken voor de kinderfeesten moesten gebakken worden. Zo werd hij door de kerkmeesters enkele malen betaald ***voor het bakken van de Greef.*** (kerkrekeningen 1798 e.v.)

3/6 Rombout Goossens (1769-1811), huwde in 1802 met Isabelle Stiné van Mechelen

De tweede zoon van Martinus Goosens trof het niet. De jonge bruid overleed één maand na het huwelijk. In het huishouden werkte Anne Marie Muyldermans van Weerde. Zes maand later, in februari 1803, hertrouwde Rombout met haar.

Hun eerste kindje Hendrik werd nog in augustus van dat jaar geboren. Dan volgden nog Elisabeth Goossens (1804) en Jacques Goossens (1805).

Rombout was aannemer en meester metser. Hij woonde in de Hoogstraat te Mechelen. Hij overleed jong op 42 jaar (1811). De weduwe hertrouwde met Corneel Gooskens (1782-1855), ook metser en kozijn van haar eerste man, de zoon van Andreas en Goossens Elisabeth, de metser van Hombeek dorp.

3/5 JAN FRANS GOOSSENS (1766-1850), huwde in 1805 met Anna Maria Van Der Meeren

De oudste zoon van Martinus was op zijn veertigste jaar toen hij in het huwelijk trad met de 10 jaar jongere weduwe van zijn kozijn Philip Goossens.

Hun kinderen waren:
(1) Rombout (1806), jong overleden
(2) Catharina (1811-1891)
x (1837) **Frans De Win** (°1811),
(3) Elisabeth (1814-1884)
x (1843) **Antoon Ceuppens** (1814-1876)
(4) Jan Frans (°1818) → **zie 4/1**
x (1851) **M.J.Keuleers** (°1816),
(5) Maria Joanna (1821, + Muizen 1893)
x (1850) **Pieter Jan Van Dam** (1820-1861)

Aanvankelijk hebben ze wel in het huis van Philip Goossens, de eerste man van Anna Maria Van Der Meeren, gewoond (→5). In 1825 werd dit huis verkocht. Datzelfde jaar verkochten Frans en Anne Marie ook de grond achter hun ouderlijke woning. Het huis van Van Der Meeren (→7) (nu eethuis 't Archief) was een lage stenen boerderij gelegen op de hoek van de straat. Anne Marie Van Der Meeren had het van haar grootmoeder Clara De Croes overgeërfd. Een gelijkaardig huis stond er naast dat van Anna De Croes was geweest, de zuster van Clara. (later nog bekend als huis van "den brouwer", De Win Van Den Brande)

In 1848 erfden hun kinderen de boerderij op de hoek en verkochten ze in 1852 aan een zekere Cooreman, koopman uit Vilvoorde. (Nadien afgebroken door Jef Mathijs en heropgebouwd)

Catharina Goossens (1811-1891) en haar man Frans De Win (°1811), alias "den brouwer", hebben eerst ook in het ouderlijk huis gewoond. Hun zoon Jan Bt De Win ging ernaast wonen na zijn huwelijk met zijn achternicht Roos Teughels.

Elisabeth Goossens (1814-1884) was met Toon Ceuppens (1814-1876) getrouwd. Hij was metsersgast bij de stiefoom van zijn vrouw, Andreas Gooskens. Hun kinderen en kleinkinderen bleven in de stiel en zijn bekend onder de toenaam "van Teunkes".

Maria Joanna Goossens (1821-1893) woonde met haar man Pieter Jan Van Dam (1820-1861) eerst in het huis van zijn ouders tegenover het ouderlijk huis van Maria Joanna (nu Fr.Reyniersstraat 20 en 22). Later verhuisden ze naar Muizen waar ze ook overleden is.

4/1 JAN FRANS GOOSSENS (°1818) gehuwd (1851) met Josefa Keuleers (°1816)

Ze woonden in het vroegere Broekstraatje. (nu ingang staalconstructie Edmond Phlips). De vrouw had reeds drie kinderen voor het huwelijk.
Hun kinderen waren:
(1) Jan Baptist. (°1842) → **zie 5/1**
x **Melanie Vercammen**
xx **Theresia Wijckmans**
(2) Maria Theresia (°1846), (3) Maria Dorothea (°1846), (5) Victor (°1855), (6) Appolonia (1852-1923) Ze was doofstom en overleed te Brugge, (7) Joanna Catherina (°1857), (8) Jozef (°1860).

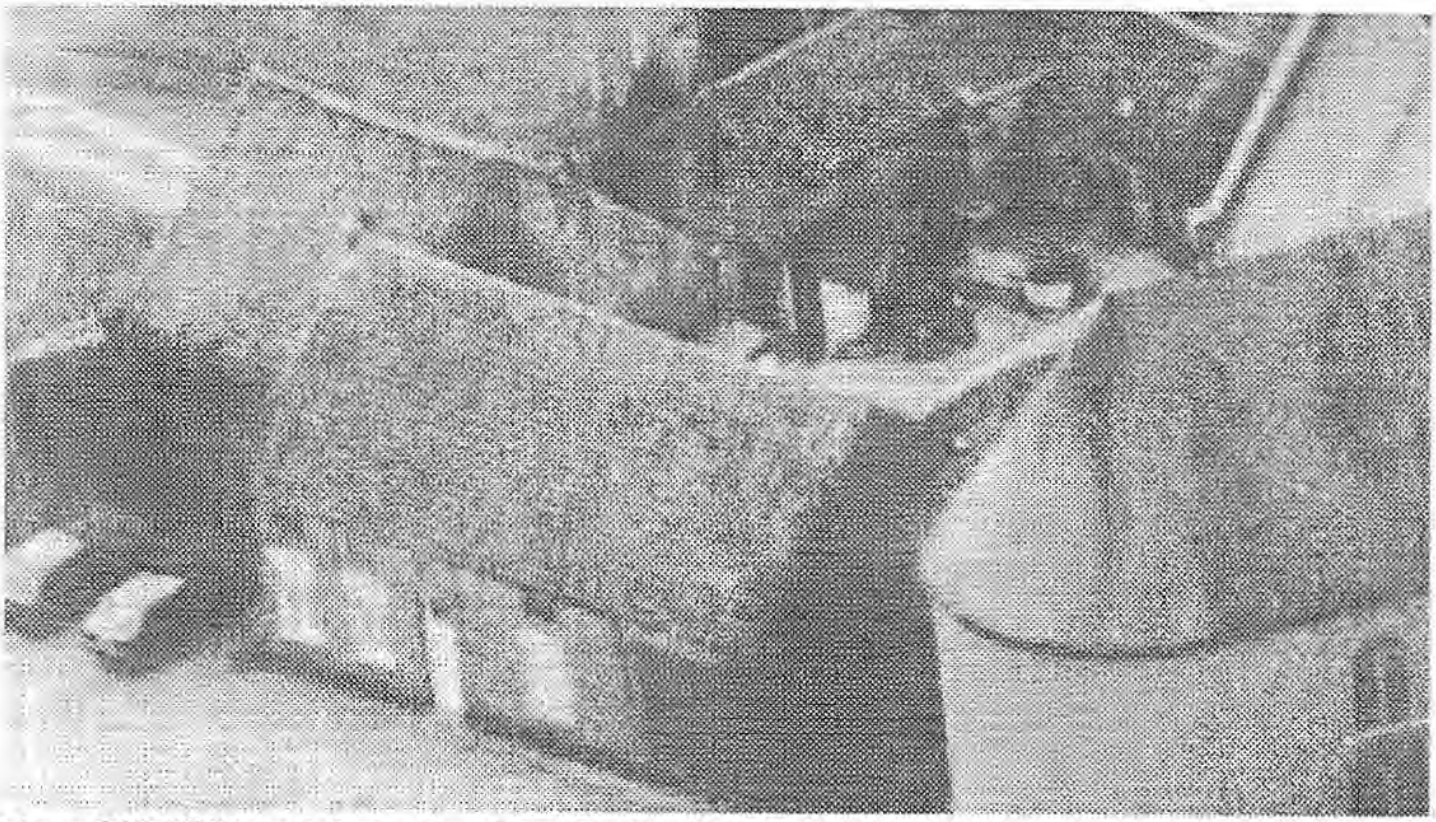
5/1 Jan Bt. Goossens (°1842) in (1892) gehuwd met Melanie Vercammen (1862-1893) in (1894) hertrouwd met Theresia Wijckmans (°K.Waver 1867-1898)

Zijn twintig jaar jongere eerste vrouw overleed plots aan een embolie.
Ze woonden eerst op den Dries bij nonkel Philip Goovaerts-Keuleers, later in de Kattestraat bij Jan Bt. Lauwers.

Hun kinderen waren ex 1:
(1) Josephien (1893-1894) omgekomen door verbranding
ex 2:
(2) Victor (°1895-1980) x Elisabeth Boey → **zie 6/1**
(3) M.Rosalie (°1897-1900)

6/1 Victor Goossens (1895-1980) huwde in 1924 met Alice Boey (°1901)

Zijn vrouw was de dochter van Jan Frans Boey en Elisabeth Christiaens. Victor verkocht winkelwaar van huis tot huis. Later vestigde het echtpaar zich op het Regulaar waar een winkel geopend werd in voedingswaren. Hun enige zoon Antoon Louis Goossens (1925-1984) was gehuwd (1953) met Francisca Maria Sophie Goossens.

De hoeve GOOSSENS aan de kerk, gebouwd door Em. Smets-Pansius en later gekocht door Peter Louis Goossens- Van Der Elst. Pansius had er een herberg ingericht die de naam kreeg van "De Oude School". Er is daar nooit school geweest. De hoeve van Vekemans, kosters en schoolmeesters, waar de school ooit was, lag links achter deze hoeve ter hoogte van het kleine achterhuis. Smets bouwde de nieuwe herberg deels op de weg van toen en brak hiervoor de stallen, het varkenskot en een deel van de schuur van de hoeve Vekemans af.

De familie GOOSSENS. Vooraan zit grootmoeder Stien Van Der Elst. Achteraan staan vader Fons en moeder Stefanie Buelens met al hun kinderen maar ook nonkel Zjang en tante Sie. Zij zijn de laatste leden van deze stam in Hombeek.

3/7 Jan Bt. Goossens (°1774)
x (1798) Maria Theresia Lauwers (+1802)
xx (1808) Barbara Van Dam (1778-1808)
xxx (1809) Barbara De Keersmaecker (°Leest 1784-1857)

De derde en jongste zoon van Martinus Goossens leefde in de moeilijke "besloten tijd" onder Franse bezetting. Zijn eerste huwelijk met Marie Therese Lauwers van Zemst gebeurde clandestien in de schuur van een hoeve. Zijn eerste dochterke was vijf dagen eerder geboren. Hij is waarschijnlijk in het ouderlijk huis blijven wonen. Het was gelegen op de Mechelse weg naast de herberg "Den Engel" (➔3) (nu café De Sportvriend"). Begin van 1800 werd het heropgebouwd door de eigenaar Nelis van Mechelen.

Hij huurde het huis voor 80 frank en kocht het in 1837 het voor 1850 frank. Volgens de verkoopsakte was ***het huis over weynige jaeren geheel nieuw opgebouwd, hebbende grooten vloer, twee kamers, zolder, keuken, kelder, koeystal, logie en hof, groot 4a50ca (A13) te Hombeek Dorp, palend aan de Broekstraet, de Dorpstraet den halve voetweg en maalder Verlinden.***

Mevrouw weduwe Van De Wiele – Nelis was de eigenares bij deling in 1835. Ze verkocht het samen met de naastgelegen herberg "Den Engel", eveneens kort daarvoor gebouwd.
Tussen de twee woningen lag een gemeenschappelijke voetweg die naar de ***ovenbuer*** (broodoven) leidde. Indien er verschillende kopers waren, zou de oven toch gemeenschappelijk blijven en door beiden te onderhouden zijn. Er was ook een ***bornput*** die eigendom was van "Den Engel" en door de nieuwe eigenaar van het huis ernaast voor maximum één jaar mocht gebruikt worden.

Hun kinderen waren uit het 1ste huwelijk:
(1) Elisabeth (°1798) x (1825) **Jozef Blommaert,**
(2) M. Theresia (°1801) x (1833) **Jan Bt. De Rijck**

kinderen uit het 2de huwelijk:
(3) Jan Frans (°1807)

kinderen uit het 3de huwelijk:
(4) Peter Jan (°1810)
(5) Joanna (°1811) x **Peter Frans Gooris** (Mech.)
(6) Francisca (°1812)
x (1849) **Peter Van Der Auwera** (°Bonh.1801)
(7) Petronella (°1815)
(8) Monica (°1816)
(9) Hendrik (°1818) x **Angelina Heyligen➔ zie 4/3**
(10) Maria Paulina (°1820)

4/3 Hendrik Goossens (1818-1887)
x Angelina Heyligen (°Werchter 1821-1914)

Kinderen:
(1) Philomeen (°1850) huwde (1872)
Peter Jozef De Wit, Mechelen, Smallestraat.
(2) Peter Louis (1852-1917) huwde (1883)
Christina VanDer Elst,
wwe.Van Crombruggen,. landbouwer. **➔ zie 5/2**
(3) Maria Eugenia (°1854) huwde (1877)
Michel Geys (°Bonheiden 1853)
(4) Maria Francisca (1856-1891) huwde (1890)
Petrus August Van Roost (°Werchter 1867)
Hij hertrouwde (1892) met Maria Monica De Win, dochter van Jacob en Elisabeth Mees.
(5) Henri Alfons (1858-1866)
(5) Maria Victoria (1860) huwde (1882)
Amandus Frans Bauwens van Gent.
(7) Maria Theresia (1862-1867)
(8) Maria Antonia (1866) huwde (1889)
Jozef Peter Rillaers van Mechelen (°1865)

Angelina Heyligen was afkomstig van Werchter maar ze was in dienst te Mechelen toen ze trouwde. Ze is in januari 1914 ook te Mechelen overleden. Samen met haar man die ook landbouwer was, baatten ze de herberg in het ouderhuis op de Mechelseweg verder uit (➔3). Het moet wel een florerende zaak geweest zijn, in het bijzonder met vijf opgroeiende jonge meisjes. Opvallend is dat alle dochters hun toekomende echtgenoot soms ver buiten Hombeek gingen zoeken. Dit kan er ook op wijzen dat de herberg wijd en zijd bekend was. Peter Louis , de enige zoon tussen al dat vrouwelijk geweld bleef, toch in Hombeek. Hij zou later een herberg uitbaten aan de kerk.

5/2 Peter Louis Goossens (1852-1917)
x (1883)
Maria Christina Van Der Elst (1850-1942)

Kinderen:
(1) Maria Theresia (°1884-1886)
(2) Jan Louis Antoon (1886-1963)
(3) Maria Josphien (°1888) gehuwd (1911) met
Ferdinand Van Asch (1883)
beenhouwer op de Hombeekse steenweg
(4) Maria Antonia (°23.3.1891), gehuwd met
Jan Bernaerts
(5) Alfons (1893-1976) gehuwd met
Stephanie Buelens **➔ zie 6/2**
(6) Jacobus (1895-1895)

Christina (Stien) Van Der Elst was de dochter van Jan Bt. Van Der Elst en Anna Maria Permentiers. Ze was weduwe van Jaak Van Crombruggen (1851-1881) met wie ze nog drie kinderen in leven had, met name

(1) Frans Van Crombruggen (1873)
x **Louise M. Jacobs,**
(1) Lucia (Sie) Van Crombruggen (°1877),
(2) Ma Sophie (Sjof) Van Crombruggen (1879)
x (1908) met **Bertus Van Thienen.**

Peter Louis Goossens en Stien Van Der Elst hebben eerst 8 jaar in de herberg van hun ouders gewoond op de Mechelse weg. In het voorjaar 1891 verhuisden ze naar de herberg "***'t Oud Schoof***" aan de kerk (➔**14**). Ze kochten dit huis van mijnheer Smets-Pansius van Wolputte. Deze had in 1888 de helft van het oude kostershuis van de familie Vekemans gekocht. Op dit perceel tegen het kerkhof gelegen stond een deel van de schuur met de koeienstal en het varkenskot. De oude Frans Vekemans bleef wonen in het woongedeelte met nog een kleiner deel van de schuur waar ook een woning van gemaakt werd. Smets bouwde op die zeer strategische plaats bij de kerk een nieuwe herberg. Enkele jaren voordien was de kerk erg vergroot. Het nieuwe hoogkoor was oostwaarts over het kerkhof en zelfs over de straat gebouwd. De oude straat voor de woning Vekemans schoof mee op in dezelfde richting en kronkelde rond de koormuur. Een straatverbreding zat er niet in omdat boer Asselbergs het been stijf hield en wijgerde zijn woning af te breken. De nieuwe weg had Smets een unieke gelegenheid geboden om grond bij te winnen en zijn nieuwe herberg werd voor het oude kostershuis gebouwd, over de oude steenweg. De dubbele woonst van Frans Vekemans werd na zijn overlijden verkocht.

Tijdens de eerste wereldoorlog stierf de vader Peter Louis. De oudste zoon Jan (Zjang) was aan den IJzer. Zijn broer Alfons huwde in 1918 met Stephanie Buelens.

6/2 Alfons Goossens (1893-1976)
gehuwd (1918)
Stephanie Buelens (°1889-1969)

Ze was de dochter van Jan Frans en Rosalie Van Camp. Ze boerden en bleven wonen in de woning van de ouders aan de kerk. Na en tijd werd de herberg gesloten. Thans wonen er nog hun zoon en dochter Jan en Maria Goossens.

Kinderen:
(1) Jan (°1918)
(2) Louis (1919) x Leest, **Emerantia De Hondt**
(3) Josphien Maria (1920-1958)
(4) Rosa (1922) x (1947) **Eduard Smets**
(5) Maria (°1924)
(6) Bertha (°1925) x (1948) **Emiel Van Dam**
(7) Francine (1925) x (1953) **Louis Goossens**
(8) Constantia (°1927) x (1952) **Peter Jan De Wit.**

Fons en Stephanie waren graag gezien en ook zeer actief in het Hombeekse verenigingsleven. Buiten de boerderij was er vooral ook een teelt van groenten zoals spruiten en witloof.

In het ouderhuis aan de kerk wonen Jan en Maria Goossens nu nog steeds. Voor zover ons bekend zijn ze de twee laatste naamdragers Goossens te Hombeek. Het befaamd geslacht dat in zijn 300 jaar oude geschiedenis in deze gemeente zeer invloedrijk is geweest zowel op het gemeenschapsleven als op structurele ontplooiing van het dorp, is in zijn opvolging bedreigd, tenzij uit een andere tak nieuwe botten hier zouden ontluiken

DE VIJFDE TAK:
GIJSBRECHT GOOSSENS
EN ZIJN NAKOMELINGEN

De voorlaatste zoon van Guilliam Goossens woonde ook in het dorp. Hij huwde in 1766 met Margriet Sloots van Zemst, geboortig van Elewijt. Als kleine boer huurde hij hier en daar wat gronden. Toch pachtte hij in 1769 het deel van de tienden van de abdij van Kortenberg dat het "Schalam" genoemd werd, gelegen tussen de Leestse steenweg en de Zenne. Hij betaalde er ongeveer 180 gulden voor.

Hij heeft na zijn huwelijk twee jaar in een huis van zijn ouders gewoond en kort bij het ouderhuis "het Zonneken". Dan woonde hij aan de andere zijde van de brug in een huis vlak naast de Zenne (naar alle waarschijnlijkheid in het huidige Leibeekstraatje). Deze woning was van Adriaen De Mol, bevrachter op de Zenne, die het na de dood van zijn vrouw verhuurde.

Veel weten we niet over Gijsbrecht. Hij kocht regelmatig wat op koopdagen zoals een varken op de gelegenheidsmarkt die op 't Bergsken gehouden werd. Hij huurde van mr. de Meester (1) ½ ha grond achter de herberg "De Kroon" waarop zich "***schoone opgaende olmen***" bevonden, (2) ½ ha in het broek en (3) ongeveer 1 ha op de Kouter. Deze drie gronden werden in 1790 verkocht. Is hij toen uit Hombeek weggegaan ?

De kinderen van Gijsbrecht Goossens en Margriet Sloots waren:
(1) Peter Jan (°1767),
(2) Egidius (°1769),
(3) Joanna Maria (°1771),
(4) Martinus (1771-1772),
(5) Jacob (°1774) die huwde (1797) met Maria Francisca Van Beveren,
(6) Peter (°1776) x (1810) Theresia Tuyaerts (1787),
(7) Joanna (°1781),
(8) Elisabeth (°1783) x Petrus Potums.

DE ZESDE TAK:
ROMBOUT GOOSSENS
EN ZIJN NAKOMELINGEN

De jongste zoon van kuipenmaker Guilliam Goossens volgde zijn vader op in deze stiel. Hij werd ook de nieuwe ontvanger van cijnzen van Brabant en bleef in het ouderlijk huis het *"het Zonneken"* wonen (➔2). Bovendien was hij schepen en armenmeester. Hij huwde met Elisa Borremans van Ramsdonk en ze kregen 9 kinderen van wie 6 opgroeiden.

Toen hij in 1768 "het Zonneken" kocht van zijn broers en zuster werd ook het naastgelegen huis waar Gijsbrecht woonde verkocht aan Joos Van De Zande. Hij deed de koop voor zijn dochter Catherina die met Peter Mees getrouwd was. Dan gebeurde er iets eigenaardigs. Vier jaar later, in 1772, stapte Rombout naar de Hombeekse rechtbank om zijn voorkeurrecht op dit huis te claimen. Hij verklaarde dat dit huis voor zijn kinderen gereserveerd was door een borg die hij gegeven had aan de schepenbank van Hombeek-Brabant. Iets gelijkaardig was gebeurd bij de dood van zijn vader toen zijn moeder "het Zonneken" waarborgde voor hem omdat hij zijn vader opvolgde als belastingontvanger en in het huis het kantoor gevestigd was.

We lezen de tekst:

Rombaut Goossens verklaart goud en zilver geschonken te hebben *om van bloetswege in syne gemelde qualiteit ende ten behoeve van syne kinderen te comen tot naderschap van secker huys en gronden ende toebehoorten, gestaen onder Hombeek-Brabant en palende met 3 syden aen de weduwe Verlinden* (den Engel) *ende de Broekstrate ter vierdere seyde, als naderlinck vercocht synde aen Peeter Mees ingesetene onder het district van Mechelen als gedenonceerde van Joes Van De Sande.*

Rombout verclaerde naederlinck in sijne gemelde qualiteyt bereid te sijn in klinckende en blinckende promptelijck aen de voorseyde gedenomeerde cooper te sullen restitueren den oprechten ofte justen coopprijs met allen 't gene hij daeraen voorders redelijk heeft gederft soohaest denselven gedenomeerden cooper hem naderlinck in sijn qualiteyt ten behoeve van sijne kinderen sal hebben geadmitteert ende erkent in zijn bijgelegt naderschap.

Peter Mees werd gedagvaard op 14 april 1779 om 2 uur namiddag te verschijnen in het huis van Jan Spruyt, de gewone vergaderplaats van de raad van Hombeek-Brabant. (herberg "Het Regulaer")

Quittantie voor de volle Rechten op de VVynen.

No 8 —

LAet paſſeren naer op Hombeeck van [illegible]
voor [illegible] de Quantiteyt
van [illegible]
waer over den Impoſt van 8. guldens, de Rechten
van 24. ſtuyvers, ende van 30. ſtuyvers par Aeme
aen my is betaelt ter ſomme van [illegible]
Actum Hombeeck den [illegible]

Rombout Goossens

Een kwijting van cijnsontvanger Rombout Goossens voor Spaanse wijn die wellicht met kerstavond 1764 bij de heren van Carmosteyn op tafel heeft gestaan. De tekst luidt a.v.:
"Quittantie voor volle rechten op wijnen - Laat passeren naar Ophombeeck Brabant van Mechelen voor den heedelen heere graef naer sijn casteel alhier de quantiteyt van 1 vindeel spaenschen wijn waerover den impost van 8 guldens, de rechten van 24 stuyvers, ende van 30 stuyvers par aeme aen mij is betaelt ter somme van 5 guldens 1 oort.
Actum Hombeeck den 15 december 1764 " **(getekend) Rombout Goossens**

We kennen de uitspraak niet. Bij de latere beschrijving der onroerende goederen van Rombout vinden we dit huis niet terug. Dat doet ons vermoeden dat zijn opzet mislukte. Peter Mees stierf kinderloos. Zijn vrouw Catherina Van De Zande hertrouwde met Keuleers van Mechelen. Hun andere bezittingen gingen over naar een kozijn Jan Bt. Keuleers van Mechelen als enige erfgenaam.

Conflict met de meid

In 1776 geraakte Rombout in een conflict met zijn meid Petronella Parijs. Ze was gedurende 2 jaren en 2 maanden in dienst geweest bij hem. Vermoedelijk was ze inwonend in het huis van haar werkgever. Er was een loon overeengekomen van 26 gulden per jaar. De dienstmeiden waren destijds blijkbaar als dusdanig gekleed in aangepaste werkkledij. Haar werkgever was ook overeengekomen haar jaarlijks ***8 ellen vlasschen lijnwaet*** te geven voor diensthemden te maken en ***4 ellen en één vierdeel werken-lijnwaet*** (linnen van mindere kwaliteit) voor voorschoten. Ze betwistte niet dat Rombout haar het eerste jaar correct betaald had, zowel in geld als in lijnwaad. Voor de 14 resterende maanden en half kreeg ze echter maar 9 gulden en geen lijnwaad. Ze was wel bereid hiervan 14 dagen te laten vallen omdat ze een tijd werkonbekwaam was geweest wegens ziekte. Ze claimde nog achterstallig loon voor 21 gulden en 6 ½ stuivers en tenminste 9 ellen lijnwaad '***voor dienstmeysen hemden weirdig***'. Dergelijke stof kostte ten minste 10 stuivers de el en dan sprak ze nog niet van het '***werken-lijnwaet***'. Aangezien ze met veel aandringen en in alle vriendschap geen voldoening kreeg, was ze genoodzaakt het aan het gerecht van Hombeek-Brabant voor te leggen. Deze meid moet wel moedig geweest zijn. Haar vroegere werkgever was niet van de minste en zetelde in andere zaken zelf in de rechtbank. Het duurde en duurde zoals het bij processen hoorde en hoort en één jaar later trachtte de beklaagde de situatie te redden door aan zijn meid schriftelijke bewijzen te vragen van de overeenkomst en van wat ze beweerde. Het is moeilijk schriftelijk bewijs te leveren van wat ge niet gekregen hebt. We konden niet achterhalen hoe het afliep. We vrezen dat Petronella Parijs naar haar centen en lijnwaad heeft kunnen fluiten.
In 1796 was de 16 jarige Theresia Geivaeert de inwonende meid in het gezin.

Vissen op de Zenne

Leliëndaal bezat alle rechten van visvangst op de Zenne. Regelmatig werd dat recht verhuurd in sectoren. In juli 1779 werd de sector van de grens van Zemst tot de grens van Leest verhuurd voor 12 jaar tegen 7 gulden per jaar. Dit lijkt ons erg goedkoop. Waarschijnlijk was er niet te veel te vangen. Daarenboven moest men wel tweemaal per jaar aan het klooster een "redelijke partij" vis afleveren. Er mocht naar believen gevist worden doch het recht was strikt persoonlijk. Bovendien mocht de Zenne niet afgezet worden bij opkomend water of mocht geen vis '***geschoten***' worden op '***pene van volgens brieven van octrooi daervan geexcenteert te worden en op de verbuerte van het schuyt met de visch ende corfven***'.

Door de proost van Leliëndaal werd aan Rombout Goossens en aan Jan Ballinckx dit recht voor de volgende 12 jaar verhuurd. Deze laatste woonde ook in het dorp op de hoek over de brug. Hij was medemolenaar op de Fortuynmolen en verkocht in Hombeek brood. Blijkbaar werd er heel wat paling gevist. Dat is gebleken uit de verzen van de pastoor Valerius en uit de inventaris der goederen bij Goossens waarbij ook een palingvat was. Paling werd ook gedroogd of gezouten om te bewaren.

De herberg "het Zonneken" of in de volksmond "het Comptoirken" bleek goed te marcheren. Daar werden openbare verkopen gehouden bij sterfgevallen maar ook verkopen van gewassen en van turf. Er waren vaste turfstekers zoals Van Dam. Ook werd de turf per opbod verkocht, meestal einde oktober. De putten waren in de zogenoemde Kapellebemden, tegenover het kapelleke op de weg naar Zemst. De vochtige turf werd met speciale turfijzers boven getrokken en op hopen gezet om te drogen. Hij moest weggehaald worden ***zohaast hij droog zal weezen zonder op hoopen te laten staan langer dan 8 dagen, met penalisatie van 10 stuyvers per dag aan armen van Hombeek***. De ijzers moesten afgehaald worden bij Jan Somers en nadien onmiddellijk bij hem teruggebracht. Er waren steeds veel gegadigden voor deze begeerde brandstof.

In het gezin van Rombout Goossens waren drie zoons en drie dochters. De oudste zoon Guilliam trouwde niet. Hij hielp zijn vader in het kuipersambacht. Na de dood van de vader is ook de jongste zoon Jacob de stiel verder gestapt zonder veel succes. De derde zoon Peter nam een herberg in Mechelen over. De dochters deden het niet zo kwaad. Maria Theresia en Anne Marie huwden boerenzonen. Vooral Catherina wist zich in aanzien te brengen als vrouw van de koster, schoolmeester en 'agent municipal' bij de eerste Franse gemeentehervorming van 1794.

Rombout overleed in de Zomer 1794, amper 54 jaar oud. Op dat ogenblik van de erste Franse inval woedde een besmettelijke ziekte. Een soort paratyfus, in de volksmond 'rode loop' genoemd.

Het gezin van
2/6 Rombout Goossens (1740-1794)
en Elisa Borremans (°Ramsdonk 1737-1826)

(1) Guillelmus (°1766), kuiper,
(2) Maria Theresia (°1767)
x Frans Vekemans, landbouwer te Kapellen
(3) Anna Maria (1769-1849)
x (1794) Jan Lauwers
xx (1807) Peeter Lauwers, landbouwer
(4) Joanna Catharina (1771-1853)
x (1803) Guilliam Vekemans, koster
(5) Petrus (°1775), herbergier te Hanswijck,
x (1810) Theresia Tuyaerts (°1787) → **zie 3/8**
(6) Jacques (1779-1833), kuiper → **zie 3/9**
x (1811) Anna Catharina Vekemans

Jong overleden: (7) Jan Frans (1773-1774), (8) Anna Catherina (1778-1779)

ANNA MARIA GOOSSENS (1769-1849)
huwde eerst (1794) met Jan Lauwers en een tweede maal (1807) met Peeter Lauwers, landbouwer te Hombeek. Ze bouwden een huis in opstal op gronden van het Armenbestuur van Mechelen op de Kapellebaan. In 1832 werd het afgestaan aan hun dochter Catherina, gehuwd met Jan Frans Verlinden, bij wie ze bleven inwonen.

JOANNA CATHERINA GOOSSENS (1771-1853)
huwde de koster van Hombeek, Guilliam Vekemans.
Hun kinderen waren:
(1) Elisabeth Vekemans (°1803-1877)
x (1831) Jan Bt. Gooskens (1799-1883)
(2) Jan Bt Vekemans (1806-1845)
laatste koster-onderwijzer,
x (1845) Amelia Slachmuylders (°1824)
(3) Frans Vekemans (°1808-1890) landbouwer in het dorp aan de kerk. Zijn huis werd deels verkocht aan Smets-Pansius en Peter Louis Goossens-Van Der Elst kocht van hem de woning die hij er in 1889 bouwde.
(4) Maria Francisca Vekemans (°1810)
(5) Clotilde Vekemans (1815-1849 stierf aan cholera) x (1848) Frans De Kempeneer
(6) Jozef Frans Vekemans (1818-1737), stierf op 19 jaar.

3/8 PETER GOOSSENS (1775)
huwde (1810)
met Theresia Tuyaerts (°1787),

Ze was de dochter van Jan Bt. Tuyaerts en Anna Maria Feremans (1751-1845). Kort na zijn huwelijk ging hij naar Mechelen waar hij op de Leuvense steenweg een herberg overnam van de brouwer Pierre Emiel Vermeulen.

In de huurovereenkomst van 1811 stond:
une auberge situé hors de la porte de Louvain sur la chausseé de Malines nommé "L'Emperreur" pour 6 années au prix de 272 fr (150 gulden).
Bij de scheiding der goederen van zijn overleden schoonouders in 1845 trok hij en zijn schoonzuster Catherina, gehuwd met Jan Permentiers, 163 frank van zijn schoonbroer Jan Tuyaerts.
Hun kinderen:
(1) Jan Bt. Goossens (°1810)
(2) Josephina Goossens (°1816)
(3) Anna Maria Goossens (°1820)
(4) Ma Theresia Goossens (°1822)
(5) Louis Goossens (°1827)

3/9 JACQUES GOOSSSENS (1779-1833),
x (1811) Anna Catharina Vekemans

Jacques huwde in 1811 met Catherina Vekemans. Ze was de dochter van Hendrik Vekemans en Elisa Beddegenoots, landbouwers op den Dries. Toen zijn vader stierf was hij amper 15 jaar. Zijn oudste broer was 28 jaar en al bekwaamd in de kuipersstiel. Deze bleef ongehuwd. Tot hun zussen waren uitgetrouwd woonden ze met de moeder in de herberg aan de Mechelse weg. Door de nieuwe wetgeving van de Fransen was er een einde gekomen aan de functie van cijnsontvanger en dat betekende dus ook het einde van "*de comptoir*".

De volgende 10 jaar zijn blijkbar niet zo succesvol geweest. In 1827, na de dood van moeder, nam Jacques de hypotheekinschrijving die rustte op het huis over van zijn broers en zijn zusters. Deze vroegen hun deel in de erfenis. Hij heeft misschien geprobeerd het huis te kopen maar in mei van dat jaar was hij verplicht over te gaan tot de verkoop van de ouderlijke woning. Dit was voor de familie Goossens het einde van " Het Zonneken".

In de verkoopakte van het huis en de schuur lezen we het volgende:
1. Een van ouds gecalandeerde herberg genaemt "Het Zonneken", met de erve daertoe behorende te Hombeek aen de Zennebrug (B7) op den hoek der Broekstraet, zijnde geheel in steen gebouwd, bestaende in benedenkamer, kelderkamer, solder, peerdenstal, koeystal en dependentieën. Belendende oost het huis van weduwe De Kempeneer, zuid de steenweg, west de Broekstraet, noord de erve van de 2de kooop. Scheidende met den ovenbuer die deel uitmaakt van deze koop,
Schuur van 3 gebeenten in leemen wanden gedekt met pannen en de grond daertoe behorende, staende te Hombeek en belendende oost en noord de Broekstraet, zuid de erven van Rombaut Willems en de weduwe Egied De Kempeneer, west de 1ste koop.

Er werd verder bedongen dat de huurder, in casu Jacques Goossens, het recht had te blijven wonen tot "Baemisse" aanstaande. Er was nog een schuld op van 227 gulden. De voornaamste bieder en verhoger met *verdieren* is de bakker Peter Van Eetveld. Hij was onlangs van Antwerpen naar Hombeek gekomen en woonde aan de overzijde van de straat. In juli werd de koop aan hem toegewezen. Hij verklaarde deze koop gedaan te hebben in naam van de heer Le Candelé van Antwerpen, rentenier. Deze heeft "het Zonneken" opgedeeld. Van de werkplaats en de stallingen werd een tweede woonhuis gemaakt, later zelfs drie.

Jacques Goossens moest nu zijn herberg zelf huren van bakker Van Eetveld in naam van Lecandelé. Een huurcontract werd opgemaakt voor 3 jaar aan de prijs van 30,85 gulden. Het washuis en de waterput moest hij gemeenschappelijk gebruiken met de medehuurders. Het moet een anticlimax geweest zijn. Jacques heeft maar zes jaar meer geleefd. In 1833 stierf hij op zijn 54ste levensjaar. Zijn weduwe verliet "Het Zonneken" kort na zijn dood. Ze huurde van de weduwe Verlinden haar riante woning tegenover de kerk die nu herberg "Den Berg" werd.

Het gezin van
3/9 Jacques Goossens (1779-1833)
en Anna Catherina Vekemans (1787-1963)

Kinderen:
(1) Jan Bt. (°1816) → **zie 4/4**
x Anna Catharina Baetens (°Zemst), kuiper
(2) Anna Catherina (°1819),
(3) Maria Theresia (1824-1895)
x (1851) Jan Bt. De Bruyn (°Oorderen 1815- 1894) eerste gediplomeerde onderwijzer in Hombeek
(4) Rosalie (°1826)
x (1859) Louis Van Boxem (°Heffen 1821),)
(5) Josephina (1831-1874)
x (1858) Jan Jozef Miroen (°Wilrijk 1828)

Jong overleden: (6) Willem (°1812), (7) Elisabeth (°1813), (8) Peter Jan (°1815), (9) Jacob (°1821).

MARIA THERESIA GOOSSENS (1824)
huwde de wat oudere schoolmeester van Hombeek, Jan Bt. De Bruyn. Hij was de eerste gediplomeerde schoolmeester die gelijkertijd niet koster was. Aanvankelijk was er nogal wat voorbehoud tegen zijn persoon vanwege de pastoor. Die was niet zo gesteld op zijn liberale levenshouding. Het feit dat hij als jonggezel was gaan bijhuizen in de herberg waar nog vier jonge meisjes woonden, was olie op het vuur. Toen dan tot een huwelijk besloten werd met de oudste dochter leek alles in goede banen geleid. Dit echtpaar heeft later in de Bankstraat gewoond in de meesterwoning, annex aan het nieuwe schoolgebouw. Hij moest afhaken na de schoolstrijd en ging dan wonen in het dorp (nu Frans Reyniersstraat 32).

4/4 Jan Bt GOOSSENS (1816-1879)
x (1855) Anna Catharina Baetens
(°Zemst 1830-1897)

Jan Bt Goossens, de enige zoon was slecht 17 jaar toen zijn vader stierf. Er waren nog vier dochtertjes, respectievelijk Catherina, 14 jaar, Theresia, 9 jaar, Rosalie, 7 jaar en Josfien ongeveer 2 jaar oud.

Het gezin van de laatste kuiper Goossens
4/4 Jan Bt GOOSSENS (°1816-1879) en
Anna Catharina BAETENS (1830-1897)

Kinderen:
(1) Emiel (1866)
(2) Jozef (1869-1934) → **zie 5/3**
x (1894) M.Hendrika Buelens (°Mechelen 1868)
xx Louisa Vekemans, wwe Van De Rijck
(3) Eduard (°1875) huwde te Hasselt

Jong overleden: (4) Maria Theresia (1855-1857), (5) Catharina (1857-1859), (6) Jozef Edmond (1859-1860), (7) Louis Emiel (1861-1865).

In 1884 hertrouwde Catherina Baetens met Eduard Goovaets, kuiper die op zijn beurt hertrouwde met Louisa Moeyersoens, wwe Dielens. Haar kinderen:
(1) Alfons Dielens x Helène Van Eetvelde
(2) Adèle Dielens x Peter Rutten

In "Het Zonneken" was er de laatste jaren geen plaats meer om het werk behoorlijk te doen. De bijgebouwen waar destijds de montage van kuipen en tonnen gebeurde, werden door de nieuwe eigenaar tot woningen omgebouwd. Het kuipersambacht is toch blijven bestaan. We vragen ons af waar het gebeurde. We hebben vastgesteld dat de smid Jan De Kempeneer die ernaast woonde, een zeer goede relatie met de kuiper bleef onderhouden. Dit kan ook wel met een zeker commercieel belang geweest zijn. Heeft de smid hier plaats geboden aan zijn onfortuinlijke buurman?

De jonge 17 jarige Jan Bt. is na de dood van vader zoals gezegd met zijn moeder en zussen in de herberg "Den Berg" gaan wonen. Anderzijds stellen we vast dan een Jan Bt. Goossens,, den "jongen" genoemd, tien jaar later in 1850 een huis verkocht. (nu Hombekerkouter, huis Willy De Leus). De kopers waren de konsoorten De Coninck, Mechelse makelaars in vast goed. In dit huis woonde een familie Sijmons-Teughels. Hoe dan ook in datzelfde jaar verhuisde Jan Bt. de kuiper, een vrijgezel van 34 jaar, naar de Mechelseweg (→**10**) (nu: gewezen huis

Boven links: Vader Jef van Kuipers. Hij was de zoon van Jan Bt. Goossens en Catherina Baetens, die de laatste van de Goossensen was als kuiper in Hombeek. Hij bouwde het hoekhuis aan de brug. Jef Goossens verloor zijn eerste vrouw door verdrinking in de vaart te Mechelen. Zijn tweede vrouw, Wis van Virs, was herbergierster en weduwe met vier kinderen. Ze werd in 1914 tijdens de vlucht door een Duitse obus getroffen en stierf op de Zennedijk te Hombeek. Jef bleef na de oorlog in Hombeek wonen.
Boven Rechts: Miel van Kuipers, de zoon van Jef. Hij leerde op de vlucht in Frankrijk Stefanie Bérot kennen. Na de oorlog keerde hij naar Frankrijk terug en huwde hij haar. Ze woonden tot 1936 in Hombeek in de Statiestraat waar de kinderen geboren werden
Onder links: Miel Goossens op gevorderde leeftijd. Onder rechts: Eduard Goossens, broer van Miel die in Mechelen woonde.

Het gezin van Miel van Kuipers en Stefanie Bérot woonde in de toenmalige Statiestraat tussen het huis van smid Juul Put en schrijnwerker Bertus Van Thienen. Hij was elektrieker en heeft in Hombeek in veel woningen de elektrische installatie gelegd. Hij was ook een goede electro-mechanieker en herstelde radio's. De radio was in volle opgang en Miel verkocht in Hombeek veel toestellen. De periode rond de begrafenissen van koning Albert en koningin Astrid waren hoogdagen omdat de verslagen op de radio de hele bevolking boeiden.
Op de bovenste foto met moeder Bérot kan men links een deel van het werkhuis van Miel erkennen, de draad is de scheiding met Put, achteraan is het werkhuis met smederij van Juul Put te zien.

van Paula Janssens-Denteneer). Dit huis recht tegenover "Het Zonneken" was er recent opgericht door smid De Kempeneer, blijkbaar speciaal voor de kuiper. De tonnenmakerij bracht ook werk mee voor de smederij zoals het smeden van de ijzeren ringen en de handvaten. In deze woning werden de volgende 20 jaar nu kuipen en tonnen gemaakt. Hij had hulp van jonge leergasten, meestal bestedelingen. Ook was er steeds een volleerde kuipersgast inwonend zoals Egidius Van Den Branden (°1822).

Vijf jaar later, in 1855, huwde hij Catherina Baetens, Hij was dan al 39 jaar en zijn bruidje was 25 jaar. Ze kwam van Zemst. Haar ouders, Antoon Baetens en Anne Marie Goovaerts waren boeren op Wormelaar, een gehucht tegen Zemst-Laar. Haar zuster Clara huwde de kozijn van Jan Bt. met name Jozef De Lauw. Hij was de zoon van de organist van Hombeek en van Therese Vekemans die aan de kerk woonden. In de nabijgelegen herberg van moeder Catherien Goossens-Vekemans zal de jeugd mekaar wel ontmoet hebben. In 1858 werd te Hombeek een meisje gedoopt van Josfien Baetens, de jongste zuster van Catherien en Clara. De vader werd niet vermeld, zelfs geen familienaam. Het meisje heette kortweg Maria Jozefa. Pas 6 jaar later, bij het huwelijk van Josfien Baetens met de 24 jarige Laurent Buelens van Leest, werd dit kind door hem erkend. Ze woonden in Mechelen. Het voorkind Maria Jozefa Baetens werd echter in Hombeek grootgebracht door haar tante Catherien. De kuipenmakerij draaide nu blijkbaar weer op volle toeren. Emotioneel liep er toch die eerste jaren van hun huwelijk een en ander mis. De drie eerste kindjes geboren tussen 1857 en 1860 stierven kort na de geboorte. In 1852 verloor Catherina haar vader en in 1858 haar moeder. In 1863 overleed de moeder van Jan Bt. en in 1865 moesten ze hun vierde kindje afgeven. Na deze donkere periode van opeenvolgende rouw, brak wat zon door de wolken. Hun zoontje Emiel in 1860 geboren kreeg een broertje Jozef in 1869.

Ook financieel kwamen ze er bovenop. Datzelfde jaar 1869 besloot het koppel een eigen huis te kopen. De gezusters De Coninck, makelaars van Mechelen, hadden het hoekhuis aan de brug gelegen in twee woningen opgesplitst (F. Reyniersstraat 42, 44 en 46, nu: PPC-computers, Davy en Marjet-boetiek). Ze namen hun intrek in het kleinere huis. Aan het gemeentebestuur werd gevraagd de woning te mogen optrekken met een verdieping. De gemeente keurde de verbouwing goed met de motivatie dat het *geen nadeel aan de circulatie of andere kon toebrengen.* Het werd blijkbaar toch een grondiger renovatie want het kadaster vermelde "construction nouvelle" en zoals gebruikelijk werd het na 5 jaar belastbaar. Daar werd nog een derde zoontje geboren in 1875 met name Eduard. Vanaf 1863 was de nieuwe inwonende kuipersgast Eduard Goovaerts, een jonge man uit Zemst (° Humbeek 1847). In 1877 trok Jan Bt. met het gezin in het hoekhuis (→**11**) (nu: PPC-computers). Maar het geluk mocht weer niet lang duren. Twee jaar later stierf hij, 63 jaar oud. De weduwe zocht toenadering bij de 17 jaar jongere knecht en in 1884 huwde ze Eduard Goovaerts. Hiermee was de kuiperij in het huis verzekerd, maar de zonen Goossens zagen het niet meer zitten. Ze gaven er de brui aan zowel aan Hombeek als aan de stiel van vader. Ze zochten hun heil in het Arsenaal te Mechelen en verhuisden naar de stad. Dit betekende dan een einde aan bijna 200 jaar Goossens kuipers te Hombeek.

In 1897 stierf de 67 jarige moeder Catherina Baetens aan een beroerte. De stiefvader van de kinderen Goossens verwierf nu de kuiperij. Hij hertrouwde met Louisa Moyersoens van Londerzeel. Met haar twee kinderen, Alfons Dielens (1882) en Adèle Dielens (1886), kwam ze van Nijlen waar ze gewoond had met haar eerste man Frans Dielens.

Eduard Goovaerts verkocht de hoekwoning met winkel aan Edmond De Kempeneer. In 199 werd er door hem een bakkerij in opgericht, precies honderd jaar geleden. Het was er dan ook herberg met de toepasselijke naam "In de Vrijboom". Deze eik was net geveld bij de grote werken die in die jaren uitgevoerd werden om de Zenne te verleggen. De nieuwe kuiper Eduard Goovaerts bouwde een nieuwe woning met werkplaats en winkel op de grond ernaast (→12) (Fr Reyniersstraat 42, nu: boetiek Marjet,). In 1902 hebben zowel de bakker als de kuiper een behoorlijk stuk grond achter hun woningen kunnen bijkopen van de Belgische Staat. Die grond was ingewonnen op de oude Zennebedding. De rivier was intussen noordwaarts verlegd buiten de dorpskom.

5/3 Jozef GOOSSENS (1869-1934)
x (1894) M.Hendrika Buelens (°1868-1906)
xx (1913) Louisa Vekemans (1876-1914)

Eén van de zonen is teruggekeerd naar Hombeek. Aanvankelijk werd hij als schoenmaker geregistreerd. Waarschijnlijk werkte hij bij de schoenmaker De La Haye in de Bankstraat. In 1890 was hij naar Mechelen gaan wonen. Hij huwde in 1894 met zijn nicht Jette Buelens en ging wonen op de Hanswijkvaart. Zij is jammerlijk verdronken in 1906.

Zijn kinderen uit het 1ste huwelijk:
(1) Josepha Henrica (°1895)
(2) Emiel (°Hombeek 1897-1961) → **zie 6/3**
x (Frankrijk 1919) **Eugenie Bérot**
(5) Edward (°Mecheen 1901-1957), paswerker.
x Maria De Smedt (Mechelen 1893-1978)

Zoals gezegd is "Jef van Kuipers" teruggekeerd naar zijn geboortedorp. In de statiestraat was vroeger een herberg (vermoedelijk Fr Reyniersstraat 13, nu huis

Louis Van Thienen en even vermoedelijk met de naam "Napoleon"). Ze werd gerund door het echtpaar Jef Van De Rijck en Wis Vekemans (dochter van Frans en Virs Schaerlaecken). In 1908 stierf de man van "Wis van Virs", 40 jaar oud. Wis was maar 32 jaar en in de fleur van haar leven. Ze bleef in de herberg met haar vier kinderen:

1. Virginie Van De Rijck (°1901)
2. Frans Jozef Van De Rijck (°1903)
3. Isabelle Van De Rijck (°1906)
4. Alfons Van De Rijck (1907) (later metser)

In augustus 1913 hertrouwde Wis met Jozef Goossens. Uit dit huwelijk werd in november van dat jaar nog een zoontje geboren met name Peter Frans Goossens. Het overleed echter in januari 1914. Het ongeluk sloeg voor een tweede maal vreselijk toe. In augustus 1914 vielen de Duitsers binnen. Op 29 september 1914 vluchtte het gezin. Op de Zennedijk werd Wis Vekemans getroffen door een obus en is ter plekke aan de verwondingen overleden. Jef zette zijn vlucht toch verder met zijn twee zonen Emiel 17 jaar, en Eduard, 13 jaar en de kindjes van zijn tweede vrouw. Ze hebben hun heil gezocht in Frankrijk waar ze een tijd te Grands Champs verbleven bij een gastgezin. Zijn zoon Emiel heeft er kennis gemaakt met zijn latere vrouw Eugénie Bérot. Hij heeft zich echter bij het Belgisch leger gemeld en werd bij de Artillerie ingelijfd. Hij maakte de oorlog 14-18 mee aan de IJzer.

We weten niet waar "Jef van Kuipers" na de vlucht gewoond heef. Wellicht was het nog een tijd in de herberg van Wis. Alfons Van De Rijck die inwoonde, verliet toch het huis van zijn stiefvader.

6/3 Emiel GOOSSENS (°1897)
x (St.-Remy de Plain , France 1919)
Eugenie Zelia Josfien Bérot (°1898)

Na de oorlog is Emiel naar Grands Champs teruggekeerd om er zijn jeugdliefde op te zoeken. Hij is daar in het huwelijk te treden met Eugenie.

Eugénie Bérot was de dochter van de koster. Ze had zich tijdens de oorlog ingezet voor de Belgische soldaten en verzorgde een zekere koeriersdienst van brieven en pakketten. Na haar huwelijk is ze met echtgenoot Emiel naar Hombeek gekomen.

De broer Eduard Goossens heeft ook een tijd in Frankrijk verbleven. Na zijn terugkeer huwde hij Maria De Smedt van Mechelen. Ze woonden kort bij het Arsenaal waar hij werkte. Tijdens het bombardement in mei 1943, vluchtte hij uit de werkplaatsen van de Spoorwegen die door de geallieerden geviseerd waren. Hij kwam midden in het inferno en kreeg een zware arduin van de fabriek op hem. Zijn been zat er onder gekneld. Dat heeft hem zijn leven lang narigheid bezorgd. Het echtpaar bleef kinderloos.

Emiel Goossens en Eugenie Bérot kochten in 1924 te Hombeek een 'burgerhuis' van de schoenmaker Jacques De La Haye. Deze had het met zijn broer en zuster rond 1889 gebouwd in de Statiestraat naast de smid Louis Put (nu Fr. Reynierstraat 11) op grond van 'baas Kroon'. Daar heeft het gezin Goossens tot 1936 gewoond. Hij was "electrieklegger" en heeft o.m. de leidingen gelegd in de nieuwgebouwde zaal Forum in 1934 en in veel andere woningen. Miel van Kuipers was bovendien goed thuis in electronica en verkocht en herstelde de eerste radio's.

In Hombeek werden hun kinderen geboren:
Jozef (° 1920), Josfien (°1923), Eduard (°1925), Emiel (°1926), Gumarus (°1929), Marcel (1933). Waarschijnlijk was Eugénie Bérot verwant of zeer goed bevriend met de familie Van Der Wee van Lier. Dit blijkt uit de peter- en meterschappen der kinderen. Het kan ook iets te maken gehad hebben met haar oorlogsbedrijvigheid voor de frontsoldaten.

Eugénie sprak geen Nederlands en leerde het ook niet. Dat bracht hen er toe naar de taalgrens te verhuizen. Dit gebeurde in 1936. Hun eerste jaren in Overijse waren donker en grauw en niet van miserie gespaard. Er heerste crisis. De concurrentie was groot en een inwijkeling werd als een indringer beschouwd. De plaatselijke "elektriekers" werden bevoordeeld. Dikwijls kwam Emiel met de fiets, gepakt en gezakt met elektromateriaal, naar deze regio om er werk uit te voeren. Daarbij kwam nog dat de kinderen aan de kroep leden wat de dood betekende voor het jongste zoontje. In 1938 werd het zevende kindje Constant geboren. Pas na de oorlog 40-44 klaarde de situatie op. Hij kreeg een vast werk als elektrocontroleur en later was hij ook installateur. Miel deed zijn pensioenaanvraag maar overleed een paar maand voor zijn 65ste jaar.

De kinderen van Emiel liepen eerst in Hombeek school en waren ook actief bij de prille jeugdbeweging van onderpastoor Dierckx. Ze weken met de ouders uit. Ze huwden en hebben kinderen en kleinkinderen. De stam Goossens van Hombeek leeft dus elders voort.

Erfelijke factoren, fysiek en karakter, zijn nogal eens aanwijsbaar afkomstig te zijn van deze of gene voorouder. Dat zit in de genen. Wat daar niet in zit zijn sporen die achterblijven waarvan men de oorsprong dikwijls maar bij toeval ontdekt.

"**Milleke van kuipers**", heette hij. Een bijnaam die duidelijk alludeerde op het beroep dat in 1700 door hun voorvader in Hombeek was ingebracht.
Zo ziet u maar; "What's in a name ?"

Volkskundige elementen in de gemeentelijke politiereglementen van Hombeek

François VAN DER JEUGHT

Kapelle-op-den-Bos, 20 september 1999.
Aanvulling : 11 oktober 1999

H. Arens zocht in de 19de-eeuwse gemeentereglementen van Lokeren, Sinaai, Sint-Niklaas, Temse en Waasmunster, naar de aanwezigheid van volkskundige elementen[1]. Zijn bijdrage inspireerde om ook eens vanuit die invalshoek de vroegste verordeningen[2] van Hombeek te bekijken.

Deze teksten werden niet opgesteld om enkele buitenissige of sporadisch voorkomende toestanden te beteugelen, maar om excessen te verbieden en onder controle te houden. Het is een feit dat wanneer de overheid iets beteugelde, er ongetwijfeld op dat ogenblik een probleem was, of dat het ging om een veel voorkomend gedrag waarmee zij het bleef moeilijk hebben. Omdat het niet paste bij haar moraal. Wat beteugeld werd, was ongetwijfeld manifest in de gemeenschap aanwezig en is dan ook bijzonder relevant en interessant vanuit volkskundig oogpunt bekeken.
Of hoe een gemeentereglement een spiegel is van de tijd.

Tijdens de Franse periode van 1795-1815 bestonden er ***Règlements de Police***, die soms met aanpassingen van toepassing bleven tijdens het bestuur van Willem I (1815-1830) en nadien, in feite geruisloos werden overgenomen door de nieuwe Belgische staat. De gemeentewet van 30 maart 1836 (de officiële tekst verscheen in het Nederlands bij KB van 21.11.1927 !) machtigde de gemeenteraden ***....reglementen van huishoudelijk bestuur en verordeningen van gemeentepolitie*** op te stellen; ze werden bekendgemaakt door omroeping en aanplakking, in de plattelandsgemeenten na de kerkdienst [3].

Eertijds had *de politie* ook de betekenis van regering, stads- of gemeentebestuur en van publieke of openbare orde en veiligheid. Een politiereglement is niets anders dan een verordening die het beleid van een stad of gemeente uittekent met als doel de openbare orde, rust en veiligheid – begrippen die zeer ruim te interpreteren zijn – te garanderen.

Het Mechels stadsarchief bewaart de Hombeekse verslagen van de gemeenteraad vanaf 1818 en de verslagen van het college vanaf 1820 [4].

In de notulen van de gemeenteraad van de eerste helft van de 19de eeuw werden drie (politie)verordeningen opgetekend:
- het algemeen reglement goedgekeurd in de zitting van 1 juli 1819
- het brandreglement van 5 mei 1824
- het algemeen reglement goedgekeurd in de zitting van 6 oktober 1853

Voor deze bijdrage zijn de teksten van 1819 en 1853 van belang, die niet alleen qua inhoud, maar ook wat betreft de opbouw ervan zullen besproken worden tegen de achtergrond van de toenmalige sociaal-economische situatie. Uit de notulen van het college, dat zorgde voor het dagelijks bestuur van de gemeente, konden ook interessante gegevens geput worden.

Analoog aan de publicatie van H. Arens onderzoeken we hier drie onderwerpen die een goede illustratie zijn van de volkskundige elementen in een gemeentereglement, namelijk de artikelen in verband met :
- de openbare of publieke vermakelijkheden
- de kansspelen
- de bescherming van de eredienst

Ze worden in extenso geciteerd om aan de hand van de kleurrijke administratieve taal en stijl beter het tijdsbeeld weer te geven. Er zullen nog enkele andere typerende onderwerpen aan bod komen.

De verordeningen van 1819 en 1853: een vergelijking

Tijdens de zitting van de gemeenteraad op 1 juli 1819 gaf de secretaris Fremie lezing van een ont-

werp van nieuw gemeentelijk politiereglement, dat de raad met unanimiteit goedkeurde en dat na de notulen van de vergadering in het register werd ingeschreven. De reden waarom deze nieuwe tekst werd opgesteld motiveerde de raad als volgt:

Overwegende dat het meestendeel der wetten en reglementen nopens de policie gansch veronagtzaemt zijn en dat het dienvolgend van het grootste belang is dat den uytvoer der selve aen de inwoonders te herinneren;
Overwegende dat het dikwils gebeurt dat sommige omstandigheden, alhoewel strijdig tegen de grond-beginselen der wetten, de policie en het goed order betreffende nogtans niet woordelijk beschreven zijn in hunne schikkingen, dat daer door twijffels voortkoomende in het toepassen der dwangmiddelen, het de pligt is van het bestier daer in te voorzien voor zoo veel hetzelve zich bevind in zaken die aen zijn gebied en toezigt zijn toebetrouwt...

Het gemeentebestuur wenste dus haar inwoners aan een aantal verbodsbepalingen te herinneren, waarmee zij blijkbaar helemaal geen rekening meer hielden en wou meteen van de gelegenheid gebruik maken om heldere en preciese bepalingen af te kondigen. Dit voorkwam twijfel en dus betwisting, denk maar aan « procedurefouten » in onze tijd.

Dat het toen zeer waarschijnlijk om ernstige problemen ging in verband met het herbergbezoek en het sluitingsuur - tot op de dag van vandaag brandend actueel - zal verder duidelijk worden. Niet alleen de inhoud van een verordening, maar ook de volgorde van de verschillende items zegt ons iets over de grootte of de ernst van de aangepakte problemen. De opbouw van een verordening illustreert datgene waar het bestuur op dat ogenblik belang aan hechtte.

De tekst van 1819 omvat 101 artikelen verdeeld in **10 hoofdstukken** met in fine enkele aparte algemene schikkingen. Sommige hoofdstukken bevatten ***afdelingen***. De verordening vat aan met de ***Policie van veijligheijd*** en handelt over wat wij nu brandpreventie noemen, maatregelen om ander onheil te voorkomen en over de nachtwachten. Het tweede hoofdstuk gaat over de **openbare gezondheid**, het derde over **de goede zeden**. Het vierde hoofdstuk heeft vier afdelingen waarvan de eerste afdeling met de artikelen 49 tot en met 52 handelen over de ***Policie der herbergen***, en de vierde afdeling over de **openbare rust**. De andere hoofdstukken zijn minder relevant voor deze bijdrage.

Het gemeentereglement van 6 oktober 1853 vermeldt enkel dat de gemeenteraad het besluit neemt op basis van artikel 78 van de gemeentewet van 30 maart 1836, zonder meer. De tekst omvat 86 artikelen in 8 hoofdstukken en vat aan met regels over de ***Afspanningen, herbergen en andere openbare plaetsen***, en vervolgt met een kort hoofdstuk ***Van vreemdelingen***.

In hoofdstuk 3 lezen we over ***Openbare verlustingen, danspartijen, schouwspelen en omreizende muziekanten***. Hoofdstuk 4 bevat regels over de algemene gezondheid en zuiverheid van de straten. Hoofdstuk 5 spreekt over de veiligheid en vrijheid van doorgang op de openbare weg en pas in hoofdstuk 6 zijn er de bepalingen over de *Middelen om brand te voorkomen*. De verordening sluit af met een hoofdstuk met *Verscheide bepalingen* en met *Straffen wegens overtredingen*.

Hieruit blijkt dat, anders dan 34 jaar voordien, in 1853 méér belang wordt gehecht aan problemen rond het volksvermaak, het herbergbezoek, danspartijen, schouwspelen enz. en beduidend minder aan bijvoorbeeld de (brand)veiligheid.

Dat de tekst van 1853 specifieke artikelen bevat over o.a. het verbod om gewapend aanwezig te zijn op danspartijen, openbare dronkenschap, het verbieden van kansspelen en weddenschappen, het verbod dat bijvoorbeeld kwakzalvers en kluchtspelers zouden optreden, het verbod met beren en apen op te treden, het verbod om honden- en hanengevechten te organiseren, het verbod aan verminkten en gebrekkigen om hun gebreken of wonden te vertonen om medelijden op te wekken, het verbod om in huis konijnen te houden, is blijkbaar geen toeval. Opnieuw: wanneer dergelijke fenomenen beteugeld werden, bestonden ze werkelijk en waren er problemen rond. Het zijn maar enkele van de zovele verschijnselen die wijzen op de zeer slechte sociale en economische situatie waarin de bevolking in die periode leefde. Men mag niet uit het oog verliezen dat vooral na de landbouw- en textielcrisis van de jaren 1840, een kwart tot de helft van de Vlaamse bevolking geen inkomen had, verpauperde en op bedelen was aangewezen. Vlaanderen werd door een crisis geteisterd van 1846 tot 1850 waarin o.a. de aardappeloogsten mislukten zodat zelfs het basisvoedsel van het overgrote deel van de bevolking wegviel en men verviel tot grauwe ellende. Het jaar 1848 was hét crisisjaar [5].

Armoede en crimineel gedrag worden vaak met elkaar in verband gebracht. Het zou interessant kunnen zijn (zo dit al niet gebeurd is) om eens na te gaan in welke mate het succes dat kansspelen hebben zich verhoudt tot de welvaart en het welzijn, dus van de fluctuerende sociaal-economische conjunctuur. Met enige voorzichtigheid veronder-

stel ik dat hoe "slechter" het in de maatschappij gaat, hoe meer gegokt en gewed wordt.

De enkele geciteerde onderwerpen uit het reglement van 1853 komen helemaal niet voor in dit van 1819, een aanduiding dat in deze periode de levensomstandigheden (nog) niet zo schrijnend waren. Inderdaad, de verordening van 1819 voorziet bijvoorbeeld niets in verband met openbare dronkenschap terwijl in 1853 het bestuur bepaalde:

> **Art. 6:** ***Al wie zich in staet van dronkenschap bevindt zal op het eerste verzoek van eenen officier of beambten der policie de herberg, afspanning of dergelijke openbare plaetsen moeten verlaten. De agenten van policie zullen diegenen die zich in staet van dronkenschap bevinden dadelijk naer hunnen wooning mogen brengen; het is eenieder verboden de dronkaerds bij woorden of dadelijkheden te tergen.***

Immers, omstreeks 1850 brak de industrialisatie definitief door, die leidde tot o.a. lange werktijden, kinderarbeid, migratie, armoede, barre woonomstandigheden, woningnood in de steden, epidemieën [6] en alcoholisme, dé kenmerken van de tweede helft van de 19de eeuw.

De tekst van 1819 heeft wel een bepaling in verband met landlopers en bedelaars:

> **Art. 55:** ***Het is stiptelijk verboden aen alle inwoonders schuijlplaetsen te geeven aen landloopers en bedelaers.*** **De boete bij inbreuken bedroeg 3 gulden (art. 56).**

De openbare of publieke vermakelijkheden

Spelen op de openbare weg

Over de spelen op straat is het reglement van 1819 zeer kort en vaag in het enige artikel, dat stelt:

> **Art. 18:** ***Zijn verboden op straeten of publieke plaetsen de speelen dewelke aen de gebouwen en vensterwerken schaede zoude konnen toebrengen of eenige hinder aen de voorbijgaenders veroorzaeken; de overtreeders zullen vervallen in eene boete van 2 guldens daer en boven instaen voor de schaede en onheylen die daer uijt zoude gesproten zijn. In geval zij buijten staet zijn die boete te betalen zullen zij de straffe van eenen dag gevangenisse onderstaen indien 't goed gevonden word.***

Daartegen is de tekst van 1853 veel precieser en vernemen we welke spelen toen blijkbaar ook te Hombeek populair waren.

> Art. 20: *Het spel met de* ***kolf*** [7]*, het schieten met* ***vuerwapenen*** *en met* ***bogen****, zal op straten of wegen en in de nabijheid derzelve niet worden gedoogd. Het gebruik van* ***slingers*** *om steenen te werpen is uitdrukkelijk verboden.*

Hierbij sluit het artikel 76 in feite onmiddellijk aan dat stelt:

> ***Geene schietpartij met hand of kruisboog of met eenig vuerwapen mag plaetshebben zonder voorafgaendelijke vergunning der plaetselijke overheid welke de noodige middelen van voorzorg zal voorschrijven om het publiek van alle gevaer te bevrijden.***
>
> **Art. 21:** ***Het kletsen met de zweep of andere geluid d' welk de peerden zou konnen doen hollen, wordt, behoudens voerlieden op eene betamelijke wijze verrigt, verboden.***
>
> **Art. 22:** ***Alle scherminkels /: charivaris:/*** [8] ***zijn om welke oorzaak het ook zij, ten allen tijde verboden.***
>
> **Art. 53:** ***..... Het spel met reepen*** [9] ***of vliegers ..... in openbare straten of wegen is stellig verboden.***

De herbergen, het dansen, de kermissen en het sluitingsuur

In de vergadering van 9 november 1818 besliste de gemeenteraad het sluitingsuur van de herbergen ter gelegenheid van de Sint-Maartenskermis te verlengen. Het is de vroegste vermelding van dit onderwerp in de bewaard gebleven registers van Hombeek. Merkwaardig is dat op dat ogenblik verwezen werd naar ***het reglement rakende de politie der herbergen goedgekeurd bij besluijt van den heere Onderintendent van Mechelen in date 13 december 1815***, waarin werd bepaald dat van 1 oktober tot 1 april de herbergen moesten sluiten om 21.00 uur. Hombeek had tot het vastleggen van het gemeentereglement van 1 juli 1819 blijkbaar geen eigen reglementering. De raad legde vast dat de ***vertrekklok*** om kwart voor elf zou luiden en dat op klokslag elf uur de herbergen en andere publieke huizen gesloten moesten zijn. Het volgende jaar, tijdens de raadszitting van 26 juni 1819, werd het sluitingsuur voor de junikermis tot 24.00 uur verlengd.

Enkele weken later werd het gemeentereglement van 1 juli 1819 van kracht. Het voorzag in het vierde hoofdstuk, vier artikels onder de hoofding ***Policie der herbergen, toezigt wegens de vremdelingen***. Onmiddellijk wordt het sluitingsuur vastgelegd en de wijze waarop het werd aangekondigd.

Openbaere vrolijkheden in de herbergen, waar m.i. het dansen dient onder verstaan, waren verboden behoudens toelating van het bestuur, tenzij tijdens de kermisdagen. Deze artikels luiden als volgt:

Art. 49: ***De herbergen en andere openbaere vergaederingen zullen des avonds gesloten worden te weten van den 1sten april tot 30 7ber inclus ten thien ueren en 1sten october tot laesten dag van meert ten negen ueren, 't zij dat het sluijten der zelve door het luijden der vertrek-klok aengekondigd worde of niet.***

Art. 50: ***Alle herbergiers en drankverkoopers die naer de ueren in den voorgenoemden artikel bepaeld, onder welk voorwendzel het ook zij, zullen dranken tappen, schenken of verkoopen, voor andere persoonen als voor de geene dewelke bij hun vernagten of imand anders in hunere herbergen of huyzen zouden gedoogen, zullen gestraft worden met een boete van 3 tot 6 guldens.***

Art. 51: ***Niemand hoegenaemd dan de persoonen aldaer gelogeert zal ook in de voormelde huyzen mogen blijven naer de ueren hier boven bepaeld, op straffe van eene boete van 3 guldens, of van eenen dag gevangenis indien de overtreders de geld boete niet zoude konnen betaelen.***

Art. 52: ***Het is verboden aen de herbergiers en van deze persoonen van in hunne huyzen spel te houden of openbaer vrolijkheden te gedoogen, de kermis dagen uijtgezondert, zonder duijdelijke en schriftelijke toelating van het plaetselijk bestier, op straffe van eene boete van 6 guldens, en daer en boven zullen dezelve verheugingen als dan seffens moeten ophouden. Ingeval van wederspannigheijd zal de boete dobbel zijn.***

In een afzonderlijke rubriek onder de titel *Openbare rust*, is er nog een bepaling die een inbreuk op het sluitingsuur voorziet:

Art. 59: ***Om te voorkomen dat de schikking van den 49sten artikel niet worde verijdelt, is het striktelijk aen een iegelijk verboden, zig te verzaemelen naer de ueren in den zelven artikel vermeld, voor de deuren der herbergen of openbare plaetsen om aldaeer te drinken of gezelschappen te maeken op straffe van eene boete van 1 tot 3 guldens voor iederen persoon die zal in overtreding bevonden worden en ingeval hij die boete niet zoude konnen betaelen, zal hij tot eenen dag gevangenis konnen verweezen worden.***

Het sluitingsuur was dus grosso modo in de zomermaanden bepaald op 22.00 uur, in de winterperiode op 21.00 uur en werd aangekondigd met de *vertrek-klok* [10], zoals ze in de tekst van 1819 genoemd werd.

Hoewel het nieuwe reglement was afgekondigd, bleven zeer waarschijnlijk in de daaropvolgende maanden de artikels voor velen dode letter en moest er dwingend opgetreden worden. De veldbrigader Huybrechts en de veldwachter van Hombeek maakten er werk van want op de gemeenteraadszitting van 15 december dat jaar verschenen 23 gedagvaarde inwoners. Het proces-verbaal dateerde van 12 december, dus van maar drie dagen voordien. Van snelrecht gesproken.

De notulen van de gemeenteraad gaf hun namen:

De herbergiers Jacques Goossens en Pierre Verdeyen werden veroordeeld op basis van artikel 50 tot een boete van 3 gulden. Hun klanten Philippus Vekemans, André Gooskens, Pierre Smets, Jean Baptist De Wit, François De Wit, Jean Baptist Philips, Antoine Goossens, Jean Baptist Verhelpen, Jean Baptist Gooskens, Jean François Goossens, Jean Baptist Vekemans, Jacques Cnops, Jean Baptist Smets, Pierre Jean De Prins, Corneille Philips, Theresia Spoelders en Anne Catherine Verhoeven werden veroordeeld op basis van artikel 51 en eveneens tot een boete van 3 gulden. Omdat Henri Andries, Jean Joseph Baetens, Jean Baptist Ceulers en Joseph van den Eynde weigerden de opgelegde boete te betalen, besliste de raad om het proces-verbaal over te maken aan de arrondissementscommissaris, die hen dan zou laten veroordelen door de politierechtbank te Mechelen.

Zoals eerder vermeld vond de gemeentelijke overheid het in 1819 hoog tijd om de inwoners te herinneren aan een aantal reglementeringen, omdat zij er blijkbaar nog weinig of geen rekening mee hielden. Dat zo snel repressief werd opgetreden tegen het negeren van het sluitingsuur is een aanwijzing dat de overheid zich met aanhoudende problemen van openbare orde en veiligheid geconfronteerd zag en hier kordaat wou tegen ingaan. Het is echter bij die ene, vrij massale, vervolging en veroordeling gebleven.

Vanaf 1820 bepaalde het college de verlenging van het sluitingsuur tot middernacht, soms tot elf uur, opnieuw uitsluitend ter gelegenheid van de twee kermissen. De sluiting werd steeds aangekondigd door het luiden van de *vertrekklok*. Waarschijnlijk bleven de problemen met de kermis aanhouden aangezien in 1823 het college *tot* ***het handhouden der politie, den Brigadier der veldwagter*** wenste te vorderen: voor de Sint-Maartenskermis werd de veldbrigadier opgedragen om voor de beide kermisdagen van 16 en 17 november dat jaar twee veldwachters in de gemeente te doen verblijven. Die opdracht werd telkens herhaald tot in 1828.

In de notulen van de zitting van het college dd. 23 juni 1830 wordt de ***vertrekklok, bedeklok*** [11] genoemd en is er voor het eerst sprake dat de publieke plaatsen, waar danspartijen worden gehouden, net als de herbergen, moeten ontruimd worden om elf uur na het luiden.

Maar blijkbaar bleef op dit vlak het bestuur een (uitzichtloze) strijd voeren: opnieuw en opnieuw werd herinnerd aan de geldboeten, aan de vervolging voor de rechtbank.

Tijdens de zitting van 20 februari 1835 stelde het college dat ***sedert eeniger tijd de bepalingen tot het sluijten der herbergen en andere vergaderings plaetsen veronagtzaemt en teenemael vergeten worden***, zodat zij besliste het gemeentereglement van 1819 opnieuw te laten aanplakken en aan iedere herbergier een exemplaar te bezorgen om het uit te hangen.

In 1836 bepaalde het college dat het dansen moest ophouden wanneer de bedeklok ophield met luiden, het jaar daarop dat de herbergen en de plaatsen waar gedanst werd moesten ontruimd en gesloten worden mét het ophouden van het luien. Het sluitingsuur was in die periode tot 1844 met een half uur tot half twaalf verlengd. Vanaf 1845 werd met de junikermis het sluitingsuur op middernacht en met de Sint-Maartenskermis op half twaalf gesteld.

Ook in het reglement van 6 oktober 1853 schonk de gemeenteraad hier veel aandacht aan; zoals gezegd begon zij haar tekst met bepalingen rond de *Afspanningen, herbergen en andere openbare plaetsen*, een aanduiding dat het bestuur hiermee zorgen had. De artikels luiden als volgt:

Art. 1 : ***De openbaere plaetsen alwaer men drank verkoopt zullen van den 1 November tot 3 Meert, alle dagen worden gesloten ten 9 ure 's avonds en ten 10 ure van 1 April tot 31 October.***

Art. 2: ***Telken dage zal de klok een kwaertuers voor degene hier voren bepaelde worden geluid, ten einde een ieder van die sluiting te verwittigen. Echter zal de Burgemeester in geval van feesten, openbare verlustingen of in buitengewoone omstandigheden dit uer mogen verschuiven, of zelfs bevelen, dat de aftogtsklok niet geluid worde.***

Art. 3: ***Alle uitverkoopers van drank zullen na het uer tot het naer huis gaen bepaeld niemand in hunnen wooning mogen ontvangen of laten verblijven, veel min hun eenige eetwaer of drank bedienen. Dit verbod zal nogtans niet toepasselijk zijn aen vreemdelingen, die in het huis vernachten.....***

Art. 4: ***Alle andere personen, aen het huisgezin vreemd zijnde, en zich na het uer tot vertrek bepaeld in een herberg of andere openbare plaets bevinden, zullen de zelfde straf ondergaen als de weerd van het huis.***

De verordening van 1853 bevatte, in tegenstelling met deze van 1819, enkele specifieke bepalingen aangaande het dansen.

Art. 11: ***Het zal in geene plaets, waer men drank verkoopt, toegelaten zijn te dansen, zonder bijzondere magtiging van den Burgemeester of van den schepen met de politie gelast. Niemand zal, zonder de zelve magtiging, eenig openbaer schouwspel laten vertoonen in zijn huis of wooning. In alle geval zal de verlustiging met het uer, door de vergunning bepaeld, moeten eindigen.***

Art. 12: ***De danspartijen, schouwspelen en andere openbare vermaken, op de straten of wegen, zijn aen dezelfde magtiging onderworpen.***

Art. 13. ***Niemand zal gewapend aen eene danspartij mogen deelnemen.....***

Wij kunnen ons vandaag de dag nog moeilijk inbeelden hoe belangrijk toen die twee kermissen per jaar wel waren (vandaag is het voor velen blijkbaar ieder weekend kermis). Maar dát ze een uitzonderlijke gebeurtenis waren in het dagdagelijkse leven lijdt geen twijfel. Uit de notulen blijkt dat vooral in de eerste periode van de jaren '30 het college vaak slechts twee beslissingen op een jaar nam, inderdaad: de verlenging van het sluitingsuur ter gelegenheid van de kermis! Waarmee meteen het belang van de kermis toen voldoende wordt geïllustreerd.

Het doen naleven van het sluitingsuur bleef een probleem. En eigenlijk is dat voor de overheid nu nog steeds zo. Het gaat immers over een belangenconflict: de overheid wenst de openbare orde, rust en veiligheid te behouden en te garanderen, niet in het minst onder druk van een deel van de inwoners, anderzijds zijn er -algemeen gesteld- degenen die willen uitgaan en amusement zoeken, samen met de uitbaters voor wie de inkomsten en de winsten van belang zijn. Wat toen gold, geldt ook vandaag nog.

Openbare optredens, schouwspelen

De tekst van 1853, in tegenstelling tot deze van 1819, voorziet enkele toch wel merkwaardige artikels over o.a. de optredens met dieren en andere schouwspelen, die men dwingend verbood. Het is dan ook zeer waarschijnlijk dat ter gelegenheid

van kermissen dergelijke evenementen werden gehouden die de overheid liever niet in de gemeente zag. De redenen hiertoe gaf men niet op. Deze artikels gaan als volgt:

Art. 13. *. . . De militairen alleen zullen zich gewapend in openbare schouwspelen mogen begeven*

Art. 16: *Kluchtspelders, kwakzalvers, goochelaers en dergelijken zullen op geene openbaere plaetsen mogen hun bedrijf uitoefenen, zonder toestemming der plaetselijke overheid.*

Art. 18: *De leiders van beren, apen en andere wilde dieren zullen op geene openbare straten of wegen worden gedoogd om eenige vertooningen te doen.*

Vuurwerk en vreugdeschoten

De verordeningen van 1819 en 1853 verbieden het afschieten van vuurwerk en vreugdeschoten niet om reden van eventueel brandgevaar, maar omwille van het verstoren van de openbare orde en veiligheid.

1819, Art. 11: *Het is ingelijks verboden ter welkers oorzaeke het zij, van kanon, geweeren of vuerwerken af te schieten zonder toelating van den borgemeester of van een schepen bezonderlijk belast met de policie; alle overtredingen zullen gestraft worden met een boete van 1 tot 5 francs (47 cents tot 2 guldens 36 cents) en met een gevangenisse van 3 dagen volgens de omstandigheden.*

Daarenboven zullen de schietgeweeren of andere diergelijke stukken verboort worden.

1824, Art. 28: *Geene vuurwerken zullen in de gemente zonder voorafgaand consent van Burgemeester of den schepen belast met de policie mogen afgesteken noch eenige kanon geweren of pistolen mogen afgeschoten worden.* **De boete bedroeg 1 tot 12 gulden.**

1853, Art. 15: *Het is verboden, behoudens bijzondere vergunning op of tegens de openbaren weg eenig vuerwerk of geschut aen te steken, of eenige spelen te verrigten die de voorbijgangers zouden kunnen hinderen.*

1853, Art. 53: *Het spel met reepen of vliegers of afsteken van vuerwerk in openbare straten of wegen is stellig verboden.*

Rookgewoonten

Merkwaardig wellicht, maar uit het regels over brandveiligheid en brandpreventie in de beide gemeentereglementen en het specifieke brandreglement van 5 mei 1824, kan wat vernomen worden over de rookgewoonten van de inwoners. Inderdaad spreken de drie teksten over de gevaren verbonden aan het roken van pijpen. Ze luiden als volgt:

1819, art. 7: *Niemand zal mogen gaen in stallen, schueren, op hoeij en stroeij-zolders met brandende pijpen of met licht het geene niet besloten is in wel toegemaekte lanteernen op straffe van eene boete van 2 guldens.*

1819, art. 8: *Niemand zal ook mogen op de straeten gaen met een brandende pijpe die niet bedekt is, op straffe van eene boete van eenen halven gulden.*

In musea zijn pijpen bewaard waarvan de kop vaak een kunstig versierd deksel heeft. Dit was dus niet zomaar een decoratief element, maar een functioneel onderdeel om een (onopzettelijke) brand te voorkomen.

1824: art. 17: *Bij het lossen, laden of verwerken van ligt brandende goederen als mede in stallen, timmermans winkel, pakhuizen, hooizolders of in andere gevaarlijke plaatsen zal geen tabak mogen worden gerookt.*

1824, art. 18: *Niemand zal ook vermogen op de straate gaan met eene brandende pijp die niet bedekt is.*

1852, art. 62: *Het is alnog uitdrukkelijk verboden in stallen, schueren of andere plaetsen waer zich brandbare stoffen bevinden te treden met licht dat niet in wel gesloten lanteernen besloten is, van er zich te begeven met bran(d)ende pijpen of cigaren, veel minder 't zij met zwam[12] of andere snelbrandende voorwerpen vuur te maken.....*

De kansspelen

De verordening van 1819 spreekt niet over kansspelen. Tijdens de zitting van het college van 13 november 1841 notuleerde de secretaris voor het eerst dat de burgemeester en schepenen het tot hun plicht rekenden om de inwoners te waarschuwen geen *hazaard of lootspelen* op de openbare weg te organiseren en dat de boete hierop, volgens het strafwetboek 6 tot 10 frank bedrocg.

Tot het verschijnen van het reglement van 1853 herinnerde het college de inwoners nog vijf maal aan die bepaling [13]. Het college herhaalde het verbod aan ***de herbergiers en andere drankverkopers welke zig bezighouden ten hunner huyzen neusdoeken*** [14] ***of andere voorwerpen met lots speelen te verlooten***...dat de tentoonstelling van ***hazaerd speelen*** was verboden en de spelen zelf mét de inzetten zouden worden verbeurd verklaard.

De boeten werden telkens herhaald, de inwoners **aangemaand** ***dusdanige speelen te vermeijden en dezelve aen hunne kinderen en onderdanen te verbieden.***

Deze aanmaningen, genotuleerd tijdens de zittingen van 16 juni 1842, 19 juni 1844 en 19 juni 1845, gaf het college telkens samen met haar beslissing om ter gelegenheid van de kermis het sluitingsuur te bepalen van de herbergen en het beëindigen van het dansen [15].

In de zitting van 19 februari 1848 wenste het college nogmaals te ***herinneren aen de inwoonders dat het verboden is door de Wet, in de herbergen met loten of teerlingen te speelen voor neusdoeken of andere koopwaeren*** en voorwerpen, en de boete 6 tot 10 frank bedroeg.

Het reglement van 1852 in stelde in artikel 14:

> ***Alle soort van dobbelspel /:jeu de hasard:/ of loterij is strengelijk verboden in de gemeente. Diegene welke op straten, wegen, markten of openbare plaetsen loterijen of dobbelspelen zal hebben opgerigt of gehouden, zal dezelfde straf als de spelders ondergaen.***

De weddenschappen

De tekst van 1819 voorziet niets in verband met weddenschappen; dit is helemaal anders in het reglement van 1853.

> **Art. 19:** ***Het doen vechten van honden, van hanen en andere dieren in straten of plaetsen, waer het volk toegang heeft, zelfs mits te betaelen, is strengelijk verboden, mitsgaders alle spel uitgeoefend op levende dieren, waerdoor deze aen lijden of aen de dood bloodgesteld zijn.***

De bescherming van de eredienst

Het gemeentereglement van 1819 bevat enkele bepalingen die rechtstreeks verband houden met de bescherming van de eredienst en die opgenomen zijn in het hoofdstuk ***Goede Zeden.***

> ***Art. 42: Het is stiptelijk verboden in de straeten, baenen, herbergen en andere openbaere vergaederingen zedeschendige of onzuijvere liedekens te zingen en naementlijk die dewelke 't zij opentlijk 't zij bedektelijk den godsdienst of deszelfs bedienaers zoude schelden of benaedeelen op straffe van eene boete van 3 guldens. De overtreders dewelke buyten staet zoude zijn die boete te betaelen zullen tot eenen dag gevangenis konnen verwezen worden.***
>
> **Art. 43:** ***Niemand hoegenaemd zal moogen eenige onbetaemelijkheijd of gestigheijd bedrijven op straeten, openbaere plaetsen en wel bezonderlijk omtrent de kerk hetgeene het volk zoude komen stooren, ongemak bijbrengen door stinkende geuren of den doortogt onaengenaem maeken, op straffe van eene boete van 1 tot 5 francs (47 cents tot 2 guldens 36 cents) voor iedere overtreding.***
>
> **Art. 44:** ***Aen een iegelijk word verboden op zondagen en feestdagen eenigen arbeyd op de straeten of op het veld te verrigten met uijtzondering nogtans wanneer dringende noodzaekelijkheijd zulks mogt vereijsschen,in elck geval men van eene schriftelijke toelating van den borgemeester of eenen der schepenen zal moeten voorzien zijn, dewelke onmiddellijk ter kennis van den pastoor zal moeten gebragt worden.***
>
> **Art. 45:** ***De verkooping op straeten of ander openbaere plaetsen van potagie*** [16] ***en andere levensmiddelen word geduerende die dagen verboden.***
>
> **Art. 46:** ***Aen de kooplieden word ook verboden hunne waeren alsdan tentoon te stellen of met openstaende deuren te verkoopen.***
>
> **Art. 47:** ***De deuren der herbergen en andere huijsen daer men drank verkoopt zullen gesloten zijn geduerende den tijd bestemt tot den kerkdienst der parochie op zondaegen en erkende feestdagen.***
>
> **Art. 48:** ***Geduerende den Gods-dienst zullen er die dagen geene openbaere vermaeken mogen plaets hebben..***

De boete op deze inbreuken bedroegen 6 tot 10 frank en zelfs een gevangenisstraf van 3 dagen, voor degenen die de geldboete niet konden betalen. Bij herhaling werd de boete verdubbeld, de tentoongestelde goederen aangeslagen en de herbergen voor een maand gesloten.

Deze artikels werden in de verordening van 1853 niet hernomen; méér nog, in dit verband is er helemaal niets meer terug te vinden, wat toch duidelijk wijst

op een veranderde houding ten aanzien van de bescherming van de eredienst.

Nawoord

Sedert enkele maanden werk ik samen met mijn collega's politiecommissarissen van Londerzeel en Meise aan een geactualiseerd gemeentereglement, dat wij het *Algemeen Leefmilieu-, Brandpreventie-, en Politiereglement van Kapelle-op-den-Bos, Londerzeel en Meise* doopten.

Met de (r)evolutie binnen het politielandschap werd de nood aangevoeld een aantal bestaande teksten van de drie gemeenten, die (tot nu toe) deel uitmaken van dezelfde interpolitiezone, zo veel als mogelijk op elkaar af te stemmen.

Tijdens het schrijven van deze bijdrage ben ik tot de verrassende conclusie gekomen dat wij eigenlijk heel wat volkskundige elementen van vandaag de dag aan het vastleggen zijn.

Eindnoten:

1

H. ARENS, Volkskundige elementen in politieverordeningen, in: Volkskunde, driemaandelijks tijdschrift voor de studie van het volksleven. 100ste jaargang, nr. 2, april-juni 1999, p. 153-160. Een uitgave van de VZW Centrum voor studie en documentatie, Antwerpen.
Het weze duidelijk dat hier onder volkskunde het onderzoek en de wetenschap wordt verstaan van de gebruiken en gewoonten, de voorstellingen en tradities die onder het volk als in historische continuïteit levende gemeenschap worden aangetroffen, al of niet gelijkgesteld met folklore (d.i. de gezamelijke oude zeden en gebruiken, volksoverleveringen, het bijgeloof en de vooroordelen zoals die onder het volk voortleven en de studie daarvan...) (VAN DALE).

2

Het begrip verordening is precieser dan reglement dat een geheel is van bepalingen of voorschriften die bepaalde personen, de leden van een organisatie in acht moeten nemen (VAN DALE). Een verordening is een overheidsbesluit, een door provincie, gemeente,... enz. vastgesteld algemeen bindend voorschrift of geheel van bepalingen (VAN DALE).

3

Artikel 102 van de oude gemeentewet.

4

Stadsarchief Mechelen (SAM), Modern Archief (MA), Verslagen van de gemeenteraad van Hombeek van 14.10.1818 – 5.5.1824; id., ibid. van 28.5.1824 – 8.6.1844 en id., ibid. van 8.8.1844 tot 26.11.1857.
SAM, MA, Verslagen college van burgemeester en schepenen van Hombeek van 1.1.1820 – 1.3.1849.

5

Th. LUYKX en M. PLATEL, Politieke geschiedenis van België van 1789 tot 1944, deel 1, Antwerpen, 1985, . 93, 104.
C. VANDENBROEKE e.a., 1750-1850. Scharniereeuw, in: Geschiedenis van de kleine man, BRT-Open School, S. Amandsberg, 1983, p. 97-123.

6

Een voorbeeld zijn de cholera-epidemies van 1849 en 1866 die ook Hombeek teisterde. Zie hiervoor:
F. VAN DER JEUGHT, Cholera te Hombeek in de 19de eeuw, in: 't Ridderke, Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka, 9de jaargang, nr. 4, Hombeek, 1994, p. 108-119.

7

VAN DALE: het spel met de kolf, een slaghout, waarmee een bal naar een paal wordt geslagen.

8

VAN DALE: beide zijn synoniem en hier gebruikt in de betekenis van het maken van ketelmuziek.

9

VAN DALE: hier in de betekenis van een hoepel.

10

In de zitting van het college dd. 9.11.1820 wordt zij la cloche de police genoemd.

11

VAN DALE: klok die oproept tot het gebed, het angelusklokje.

12

VAN DALE: tonderzwam (Fomes fomentarius), toebereid als middel om vuur te vatten.

13

SAM, MA, Verslagen college..., o.c., zitting dd. 1.1.1842, dd. 16.6.1842, dd. 19.6.1844, dd. 19.6.1845, dd. 19.2.1848.

14

VAN DALE: in de betekenis van hetzij een zakdoek, hetzij een doek die de vrouwen om hals en schouders geslagen dragen.

15

Dat kermissen en gokspelen bij elkaar hoorden wordt hierdoor (opnieuw) geïllustreerd. Zie ook:
F. VAN DER JEUGHT: Anker en zon. Een oud teerlingspel, in: 't Ridderke, o.c., 10de jaargang, nr. 3, Hombeek, 1995, p. 105-115 en id. ibid. in: 't Trojaans Hobbelpaard, jaarboek van het Speelgoedmuseum Mechelen V.Z.W., deel X- 1995, Mechelen, 1996, p. 49-70.

16

VAN DALE: groenten.

INDEX VAN HET KRINGBLAD

Geschiedenis

artikel	jaar	blz
Een Romeinse villa op onze grens	1988	57
Het einde van Leliëndaal		
deel 1	1992	3
deel 2	1992	29
Opgravingen Leliëndaal	1993	53
Gertrudisaltaar van Leliëndaal	1995	69
Gildewezen in 't Mechelse	1989	101
Had Hombeek een Gilde ?	1989	104
De Schuttersgilde van Hombeek	1990	30
Mechelse poorters uit Hombeek	1991	43
Ontwikkeling van Smal Brabant	1986	42
De Franse tijd	1989	36
Wie is wie in 1794 ?	1989	39
De Telling van 1794.	1989	42
Hombeekse Conscrits.	1989	57
Iets over de Boerenkrijg.	1989	60
Hombeek tijdens de Boerenkrijg	1998	40
De boerenkrijgherdenking	1998	73
Boerenkrijg te Kapellen o/d Bos	1998	74
De lotelingen	1988	60
Weer of geen weer !	1989	26
De vroede Vaderen		
deel 1	1987	57
deel 2	1988	8
deel 3	1988	23
deel 4	1988	37
deel 5	1988	48
deel 6	1988	63
deel 7	1989	5
deel 8	1989	19
deel 9	1989	62
deel 10	1989	76
deel 11	1990	3
deel 12	1990	25
De kerk van Hombeek	1994	4
De oude pastorij	1997	7
Wie met klokken schiet	1993	105
Jan Frans Van Geel	1996	82
De nieuwe school in de Bankstraat	1998	5
Open Dorp	1997	9
Hombeek demografisch	1987	25
Hombeek demografisch (2)	1987	50
Politiereglementen van Hombeek	1999	
Cholera in de 19de eeuw	1994	108
De buurparochie Laar	1988	41
Het bos van Aa	1986	56
Oxdonk	1999	78

Families en mensen

De oudste Hombeekse families	1993	4
De familie Apsillis	1999	82
De familie Augustus	1996	117
De Greef	1992	80
De familie Labordery	1998	17
De familie Schramskes	1997	31
De stam Tersago		
deel 1	1993	9
deel 2	1993	31
deel 3	1993	61
deel 4	1993	86
deel 5	1993	116
deel 6	1994	15
De Stam Teughels		
1. inleiding	1990	67
2. Tak Ariannes	1990	83
3. Tak Marolles	1990	104
4. Tak Floriekes	1991	5
5. Tak van Gillames	1991	27
6. Tak Meulemakers	1991	51
7. Tak van Maates	1991	76
8. niet gefilieerde	1991	105
Familie Van Der Elst in het dorp	1990	13
Van Steenwinckel	1992	59
De Stam Slachmuylders		
deel 1	1994	29
deel 2	1995	7
deel 3	1995	45
deel 4	1995	79
deel 5	1996	5
deel 6	1996	53
Onderpastoor Nobels	1987	52
Onderpastoor Nobels (2)	1988	5
Zuster Leonilla	1989	7
Meester Mariën	1989	79
Pater Wulfram Goovaerts	1999	5
Virs Keis		
deel 1	1993	27
deel 2	1993	67
Louis Van den Heuvel	1991	119
Drie honderdjarigen	1991	22
Virs Verbist, 100 jaar	1994	99
vondelingen	1991	74
Bijnamen te Hombeek	1993	99
Bijnamen op den Hultendries	1988	33
Bijnamen op den Hultendries (2)	1988	51
Bijnamen op den Hultendries (3)	1988	61

Merkwaardige feiten

Het dagboek van meester Bertens	1999	10
Dagboek van Domien Van Beveren	1996	127
Hombeeks dialect	1994	20
De vrijheidsboom	1986	68
Wolven in onze streek	1987	5
Een jachtproces	1987	44
Over jacht te Hombeek	1988	28
250 jaar "de Meester"	1986	52
Bolspel bij de grootouders	1987	12
Waarom wij rechts rijden ?	1988	42
Een publieke verkoop anno 1825	1990	116
Petroleumverlichting	1992	97
Hongaarse kinderen in Hombeek	1990	61

De moord aan Horckmansbos	1990	11
Een eenzame zwerver	1993	19
Hombekenaars, verenig u !		
deel 1	1991	14
deel 2	1991	38
deel 3	1991	68
deel 4	1991	87
deel 5	1991	110
Hombeekse beroepen :		
De melkboeren (deel 1)	1992	11
De melkboeren (deel 2)	1992	42
De Greef (deel 3)	1992	77
Melkboer, een stiel apart	1992	12
Sprokkels	1991	4
Rijk zijn	1997	67
Perkhinkelen	1990	96
Bakhuizen en bakovens	1997	46
Bakhuizen en bakovens (2)	1998	13
Paardevijgen	1999	17
Een ongeval op de Fortuynmolen	1999	26
Het Terneuzeken	1999	27
Labbayen	1997	28

Folklore

Sint Martinus	1991	98
Sinte-Mettevuur	1991	102
Mijn Sinte-Mettetocht in 1918	1991	103
Sint Maarten en de Gans	1993	82
Het Martinusbeeld van Van Geel	1995	158
Sinte-Mettezomerke	1996	109
Martinus is mijn naam	1997	44
De Greef van Halfvasten	1994	16
Het Palmtakje in het Volksleven	1994	41
Sint Antonius	1991	133
San Firmin	1998	34
Sint Gertrudis	1995	72
De IJsheiligen	1997	19
Verloren Maandag	1993	112
Carnaval	1992	22
Pasen op, Pasen neer	1992	48
In juni naar de kermis	1992	69
Schutters en Kamerkes	1993	44
Zand, schoon wit zand	1993	59
Begankenissen en beewegen		
deel 1	1992	53
deel 2	1992	92
Iets "natuurlijk" gelezen	1992	24
De Levensboom	1993	17
Het Palmtakje in het Volksleven	1994	41
Op de koffie	1995	21
De Maretak	1994	130
Zoals het vroeger was,		
deel 1	1994	123
deel 2	1995	29
Tandentrekken met muziek	1995	16
De richtmei op het dak	1996	76
De pondkoek of peperkoek	1996	142
Het heuske	1996	92
Een jongen of een meisje	1996	41
Gouden en Diamanten bruiloft	1999	103

Wereldoorlog (14-18) en (40-45)

De Vlucht in 1914.	1989	64
Burgerslachtoffers 1914	1989	112
Oorlogsdagboek Frans De Maeyer		
deel 1	1989	93
deel 2	1989	108
deel 3	1990	7
deel 4	1990	27
deel 5	1990	56
Brieven van het front 14-18	1987	40
Een Zondag in 1918	1990	77
Kapelle o/d Bos 14 november 1918	1999	110
De betoging van V.O.S	1994	25
Augustus '39; Lichte Mobilisatie		
deel 1	1990	35
deel 2	1990	46
Oorlogsherinneringen 40-45		
deel 1	1990	51
deel 2	1990	73
deel 3	1990	93
deel 4	1990	113
Rekrutering 16 jarigen, 1940	1999	36
Eén van de 35 (1940)	1999	40
Exodus naar Frankrijk (1940)	1999	48
Mijn dagboek (1940)	1999	58
Het verhaal Van Crombruggen	1999	65
Stalag Altengrabow 1940-1941	1994	45
Mei '40 deel 1	1995	124
Mei '40 deel 2		
Hombeek bevrijd, september 1944	1994	63
Bevrijding van Kapelle o/d. Bos	1994	58
Het duurde langer dan verwacht	1994	82
Und wir fahren (1944)	1994	84
De bevrijders van Hombeek	1994	100
Zes donkere jaren, Mobilisatie	1995	59
Mobilisatie 2, Oorlog	1995	95
Krijgsgevangenschap	1995	146
Bezetting	1996	15
Bezetting, deel 2	1996	62
Bezetting, deel 3	1996	95
Weer Opgeroepen, deel 1	1996	133
Hombeek bevrijd	1994	53
Einde	1997	23
Vijftig jaar geleden (1941)	1991	135
Vijftig jaar geleden (1942)	1992	125
Vijftig jaar geleden (1943)	1993	126
zomerfeest BJB 1943	1993	48
Vijftig jaar geleden (1944)	1995	4
Vijftig jaar geleden (1945)	1996	43
Vijftig jaar geleden (1946)	1996	146
Op het altaar van het vaderland	1998	29
Onzen term	1999	19
Een volwaardige landsverdediger	1999	90

Het Sinte-Mettecomité

Hoembeka in samenwerking met Chiro van Hombeek, de stedelijke basisschool De Esdoorn, de vrije basisschool Sint Maarten, het stadsbestuur van Mechelen, hebben dit jaar ook weer de organisatie verzorgd van het kinderfeest bij uitstek in onze gemeente. De weergoden waren van de partij en dan is de opkomst navenant. Meer dan 350 jongeren en veel ouders en grootouders stapten mee op in de lichtstoet op 7 november, de zondag voor het eigenlijke feest van 11 november. Er was meer animatie en muziek en de kleinsten kregen lichttoortsen die sfeervol waren maar toch veilig. We hopen dat het stimulerend werkt voor volgend jaar. Op de dierenzegening waren er minder ruiters omdat op twee andere plaatsen terzelfder tijd een tornooi plaats greep. We mochten dit jaar op de sympathiserende belangstelling rekenen van meerdere schepenen en raadsleden van de stad die voor de eerste maal het Sinte-Mettegebeuren sponsorde. Het comité dankt alle sympathisanten, medewerkers en sponsors die bijdroegen tot het welslagen van dit feest. We hopen volgend jaar terug op zoveel medewerking te mogen rekenen.

ZIJ HIELPEN OOK WEER DIT JAAR OM DE KINDEREN BLIJ TE MAKEN MET SINTE-METTE

Electrogroothandel PISCAER, Mechelen
Bakkerij MARK DECKERS (Davy) Hombeek
BIO KORN, gezonde kindervoeding, Diest
VMV Vennootschap Mechelse Veilingen
ANDRIES, groenten en fruit, Hombeek
INZA, melkproducten, Schoten
Foto NELISSEN, Mechelen
GB van Zemst
DELHAIZE, Leest
DU PONT DE NEMOURS, Mechelen
VTM televisiemaatschappij, Vilvoorde
KADULLEKE, babyartikelen Hombeek
E.T.G. electro, Bankstraat, Hombeek
DE SPAR, algemene voeding, Hombeek
UYLESPIEGEL vzw
Het poppentheater DE HALVE MAAN
MELI, honigproducten, Veurne
ASTRA SWEETS, Turnhout
VONDELMOLEN, peperkoek, Lebbeke
XL Reklame, Stationsplein Hombeek
Agnes Teughels, Bankstraat Hombeek
Verlinden-Kerremans, Stationsplein Hombeek
Verschueren, Bankstraat Hombeek
Willy De Leus, Hombekerkouter Hombeek
Agnes Lambrechts, F.Reyniersstraat Hombeek
Clara De Rooster, Hombekerkouter Hombeek
KBC, Bankstraat Hombeek
BACOB, Stationsplein Hombeek
BBL, Gemeentestraat Hombeek

FEGIBEL
PARTNER
PISCAER
ELECTRO-GROOTHANDEL
N.V. PISCAER
BATTELSESTEENWEG 449-151
2800 MECHELEN

't Archief

CHOCOLATIER
Marie Leer
HOMBEEK

BACOB

Haarsalon
INGRID MOENS
Frans Reyniersstraat HOMBEEK

VMV
VENNOOTSCHAP
MECHELSE VEILINGEN C.V.
TEL. 015/55.11.11 FAX. 015/55.06.01